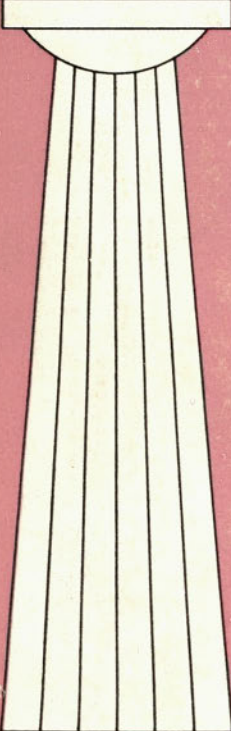
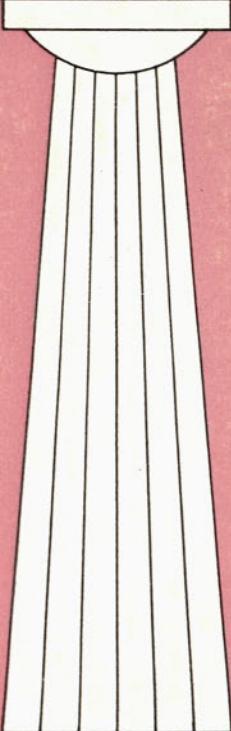

69.

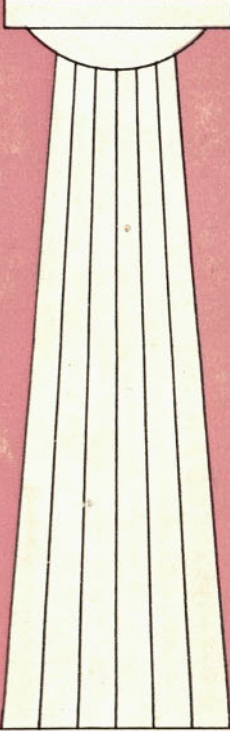
IZVEŠTJE

1973

1974

GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

29. IV. 1975

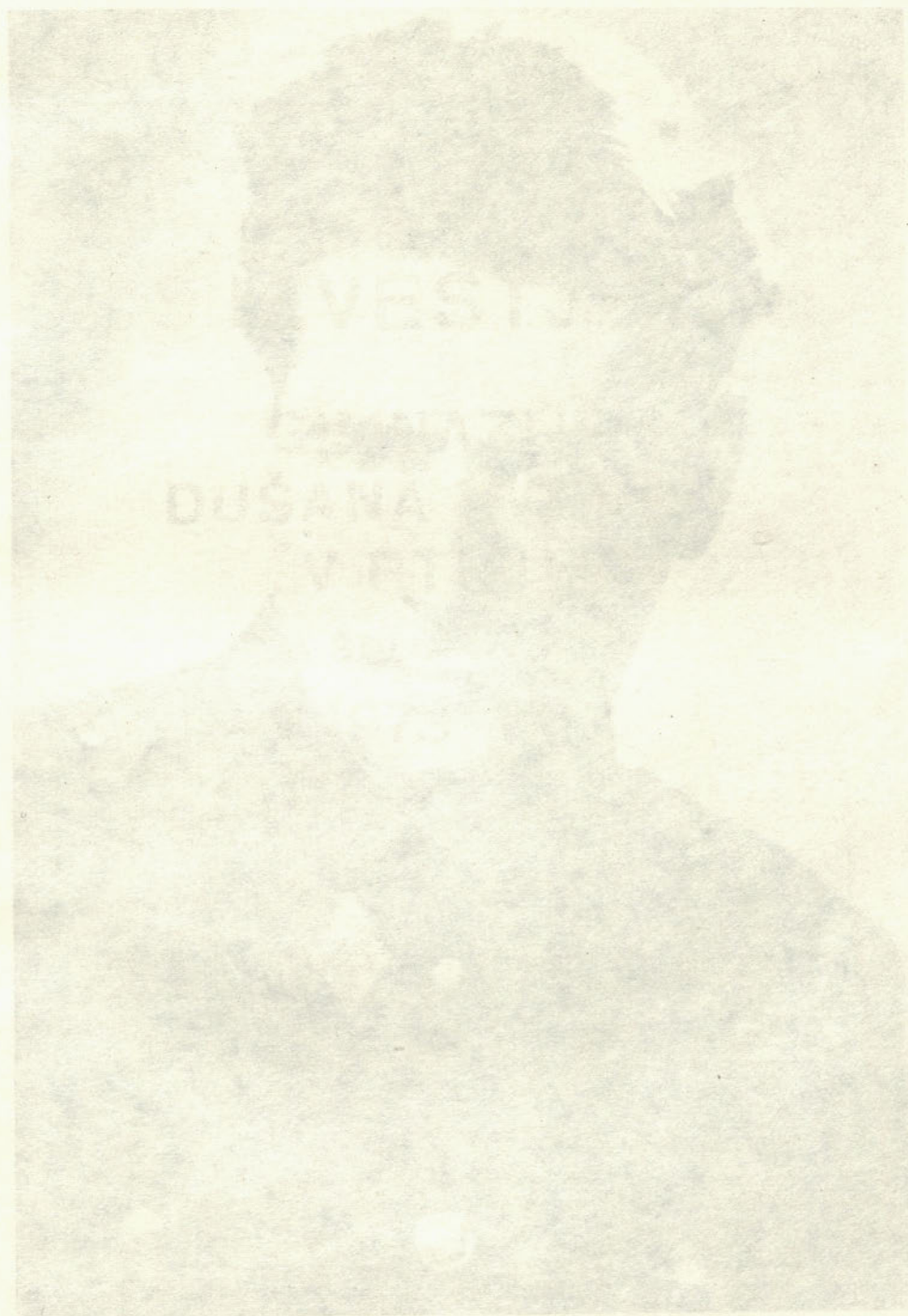

PHOTO BY HEROT DUBAČ KVAČEN - JAMES (8. 3. 1975 - 12. 3. 1975)

NARODNI HEROJ DUŠAN KVEDER - TOMAŽ (8. 4. 1915 — 12. 3. 1966)

69.

IZVESTJE

**GIMNAZIJE
DUŠANA KVEDRA
V PTUJU**

ZA ŠOLSKO LETO

1973-74

PTUJ 1975

69.

IZVEŠTJE

GIMNAZIJE

DUŠANA KVEDRA

V PTUJU

ZA ŠOLSKO LETO

1973-74

13855/1973-74

S-4167-0

4.5. 1975

To številko Izvestja
posvečamo našemu nekdanjemu
dijaku, narodnemu heroju
Dušanu Kvedru - Tomažu
ob njegovi 60-letnici rojstva.

Na prelomnici med tretjim in zadnjim četrstoletjem našega veka se srečujemo in soočamo s spominskimi dogodki, dnevi in svečanostmi, ki so bolj ali manj usodno vezani na naš dandanes. Iz te široke mavrice dogajanj smo že v preteklem letu, v šolskem letu 1973—74, z osrednjo proslavo privzdignili v ospredje trideseto obletnico ustanovitve nove Jugoslavije, drugo zasedanje AVNOJ, v letu 1975 pa bomo v delovni skupnosti ptujske gimnazije posebej izpričali pomembnost dveh pomnikov: tridesetletnico osvoboditve domovine in šestdeseto obletnico rojstva narodnega heroja Dušana Kvedra - Tomaža, ki njegovo ime s ponosom izgovarjamo, kadar imenujemo to šolo. V teh svečanih trenutkih ne bomo sami, družno z okoljem in zaledjem šole bomo s spominjanjem in načrtovanjem izpričali pripadnost napredku in vselej lepši prihodnosti.

To pričevanje bo moto ne samo naše osrednje kulturne prireditve, proslave tridesetletnice osvoboditve, podobno obeležje dajemo tudi tej 69. številki našega letnega poročila. S prispevki zunanjih sodelavcev skušamo postaviti v močan pramen svetlobe lik Dušana Kvedra, ki je vso svojo osebnost zavestno, z jasnim ciljem pred očmi poklonil naši revoluciji in ki bi moral prav letos, ob tridesetletnici zmagovito zaključenega boja, praznovati šestdeseto leto rojstva. Žal nam je, da jo praznujemo brez jubilaranta. Ta okolnost nas še bolj zavezuje.

Navada je v naši deželi, da za slavnostne dni objavljamo delovne dosežke in zmage. Naj bo tudi nam dovoljeno, da obelodanimo tak dosežek: vse ptujske srednje šole — zdaj so štiri — in dijaški dom so se po dolgih in vestnih pripravah odločili, da se povežejo in združijo v novo organizacijo Srednješolski center Ptuj in podpisali ustrezen sporazum 27. novembra 1974. Od te odločitve pričakujemo vsi udeleženci številne izboljšave, prednosti, koristi, skratka napredek ter ne nazadnje — prepotrebno novo, sodobno streho za vse.

Še in še bi mogli v uvodni besedi nizati polpretekle in tekoče dogodke ter opozarjati na njih pomen, toda bolje je pustiti gradivu samemu, da govori radovednemu pa prizanesljivemu bralcu.

Če je imel uredniški odbor srečno roko pri opravljanju zastavljene naloge, tedaj mu gresta priznanje in zahvala, pa ne le njemu, marveč tudi sodelavcem, zlasti zunanjim, ki so se rade volje odzvali našemu vabilu in s svojimi prispevki popestrili šesto povojno glasilo o življenju in delu šole.

Zahvaljujemo se Pokrajinskemu muzeju v Ptujju za posredovano gradivo.

Posebno zahvalo pa smo dolžni Skupščini občine Ptuj, Krajevni skupnosti Ptuj in vsem tistim delovnim organizacijam, ki z gmotno podporo leto za letom omogočajo izhajanje našega letnega poročila.

Rudolf Čeh

GIMNAZIJSKA LETA DUŠANA KVEDRA

Gimnazijska leta narodnega heroja Dušana Kvedra, vzglednega jugoslovanskega borca za socializem, so bila odločilna za vso njegovo življenjsko pot. Potekala so v Ptuju od septembra 1925 do junija 1933. Ne le, da si je v gimnaziji razširil obzorje in duševno dozorel za življenje, ampak se je že tedaj trdno oprijel marksističnega svetovnega nazora.

Da se je ogrrel za komunizem, je močno vplivalo nemirno zgodovinsko obdobje po prvi svetovni vojni, ko je preživel otroška in gimnazijska leta. V komunističnem gibanju je videl z zmago socializma rešitev iz gospodarskih stisk, ki so pretresale človeštvo, in iz velikih vojnih grozot. Trdno je bil prepričan, da bo socializem odpravil rasno in nacionalno neenakopravnost, nasilne vladavine, izkoriščanje človeka po človeku, v kar vse je pahnila človeštvo kapitalistična družbena ureditev. Bil je pač med tistimi žarečimi mladeniči, ki so se odločili posvetiti svoje življenje boju za humanizacijo človeške družbe. Tako je Dušan Kveder na ptujski gimnaziji izbral svojo veliko življenjsko nalogo.

Svoja dijaška leta je ohranil v lepem spominu, saj je preživel leta mladostnika brez hudih življenjskih udarcev. Ni se preveč mučil z učenjem, ker je bil nadarjen. Ni otepal revščine, kakor nekateri njegovi vrstniki. Živel pa je vseeno v skromnih razmerah, kajti njegov oče, ravnatelj meščanske šole v Ptuju, ni zlahka preživel šestčlanske družine.

Ko se je Dušanu v višji gimnaziji zbudila želja po potovanjih, je tudi z njimi obogatil vsebino svojih gimnazijskih let in olepšal spomine na ta dijaška leta. Med svoja velika gimnazijska doživetja je uvrstil vse počitnice dolgo potovanje, ki ga je opravil s prijateljem Ivanom Bratkom poleti 1932, to je po končanem sedmem razredu. Tedaj sta si ogledala del Avstrije, Nemčije, Švice in Francije ter se skozi severno Italijo vrnila domov. Zamudila sta celo več dni šolskega pouka.

Dušanov prvi razrednik je bil profesor matematike Franc Devetak. V katalog prvega razreda v šolskem letu 1925/26 je Dušanu v prostoru za pripombe o učencu napisal: »V splošnem prav priden, včasih popusti, vedenje prav lepo in dostojno, dober, včasih površen.« Prvi razred je Dušan zaključil z dobrim uspehom.

Tudi v drugem razredu je bil Dušanov razrednik prof. Devetak. Razred je znova zaključil z dobrim uspehom. Razrednik je v katalogu napisal: »Včasih popušča, v splošnem dober in prikupljiv deček.«

V tretjem razredu je Dušan pri učenju močno popustil, saj je izdelal razred le z zadostnim uspehom. V katalogu čitamo: »V splošnem prav priden, včasih popusti, vedenje lepo, prikupljiv značaj, nadarjen.«

Četrty razred v šolskem letu letu 1928/29, ko je bil njegov razrednik suplent Hugo Bajuk, je izdelal spet z dobrim uspehom. Razrednik mu je v katalogu pripomnil: »Sposoben, a ne izrabi talentov, lahkomišeln, neodkrit, neprikupen dijak.« V prostoru za prestopke pa čitamo: »Ukor razrednika zaradi neprimerne obnašanja pri verouku, 21. 1. 1929. Ukori razrednika zaradi neopravičenega izostanka od službe božje, 24. 4. 1929.«

Pripombe odkrivajo, da se je štirinajstletni Dušan upiral nasilnemu priganjanju k maši. Zato se je iz prikupnega dijaka v prejšnjih letih spremenil v neprikupnega. V uporniškem nastopu pa v razredu ni bil osamljen. Tudi njegov prijatelj Ivan Bratko je bil kaznovan zaradi izostanka od službe božje.

Ko je Dušan v šolskem letu 1929/30 obiskoval peti razred gimnazije, je ministrstvo za prosveto uvedlo spremembo pri ocenjevanju dijakov tako, da je ukinilo oceno »zadostno« in jo nadomestilo z oceno »slabo«. Če je imel dijak eno ali dve slabi oceni, jih je lahko popravil s ponavljalnim izpitom pred začetkom novega šolskega leta. Dušan tega leta ni dobil nobene slabe ocene, pač pa iz šestih predmetov dobro, iz petih prav dobro in iz matematike odlično. Razrednik suplent Hugo Bajuk je v katalogu pripomnil: »Nadarjen, a se za šolo dosti ne zanima, pač pa za matematiko tudi privatno. Redu v šoli se ne more privaditi. Sposoben dijak.«

Dušan je v petem razredu gimnazije zablestel z matematičnim znanjem. Tudi v nižji gimnaziji mu matematika ni povzročala težav, toda posebej se zanjo ni zanimal. To dokazujejo tudi ocene. V prvem razredu so mu matematično znanje ocenili z redom »dobro«, v drugem »zadostno«, v tretjem in četrtem pa znova z »dobrim«.

Šesti razred gimnazije je obiskoval v Ptuju do 15. maja 1931. V drugem polletju je dobil dve slabi oceni, pet dobrih, dve prav dobri in znova odlično iz matematike. Vedenje so mu ocenili z besedo »neprimerno«. Razrednik prof. Ivan Molinaro mu je v katalogu napisal: »Odstranjen iz zavoda 15. maja 1931. Odhodno spričevalo izdano 15. maja 1931. Prestopki: 5. 11. 1930 ukori razrednika, 16. 2. 1931 zaradi upornega vedenja ukori ravnatelja; 1. 4. 1931 ukori celokupnega profsorskega zbora zaradi izostanka od službe božje;»

15. 5. 1931 odstranjen iz šolskega zavoda po čl. 43., toč. 1 zakona o srednjih šolah, ker goji nespoštljivo in uporniško vedenje.«

V opombi o dijaku čitamo: »Predmete, ki ga ne zanimajo, zlasti duhovede, zanemarija in se jih uči le v skrajni potrebi. S predmeti, ki ga zanimajo — realne vede in matematika, se ukvarja več kot šola zahteva. Vedenje: Se ne privadi redu v šoli, včasih drzen in uporen. Splošno: precej razvit in sposoben, precej rad kritizira šolo, vidi pa samo slabo.«

Pripombe o upornem vedenju čitamo v katalogu tudi pri njegovem sošolcu in prijatelju Ivanu Bratku. Oba so izključili iz ptujske gimnazije 15.

Dušan Kveder v dijaških letih (iz arhiva Pokrajinskega muzeja v Ptujju)

maja 1931. Dušan se je tedaj vpisal v celjsko, kjer je razred zaključil z dobrim uspehom in z odlično oceno iz matematike. Pripombe o uporniškem vedenju zasledimo v šestem razredu še pri Dušanovih sošolcih Ivanu Potrču in Mirku Centrihu.

Sedmi razred gimnazije je Dušan obiskoval spet v Ptujju. Zaključil ga je s prav dobrim uspehom. Odlično oceno je imel pri matematiki in propedeutiki. Tudi iz vedenja so mu prisodili najboljšo oceno. V katalogu je razrednik Rajko Kanduč napisal: »Enostranski interes za matematiko in fiziko. Precej delaven. Vedenje: korekten, zelo samozavesten, včasih si preveč domišlja o svojem znanju. Hoče biti popolnoma samostojen in neodvisen celo od doma, sicer je precej socialen.«

Razrednik je navedel, da hoče biti Dušan »neodvisen celo od doma« zavoljo njegove prizadevnosti pri zasluzku z inštruiranjem matematike. V sedmem razredu je poučeval posebno veliko število dijakov, da je zbral dovolj denarja za počitniško potovanje v tujino. Njegova socialnost pa se je izražala v brezplačnih inštrukcijah revnih dijakov.

Dušanov prijatelj Ivan Bratko je v šolskem letu 1931/32 opravil izpite čez šesti in sedmi razred privatno. Oba razreda je izdelal s prav dobrim uspehom.

V osmem razredu sta Dušan Kveder in Ivan Bratko spet skupaj obiskovala ptujsko gimnazijo in zaključila razred in maturo s prav dobrim uspehom. Razrednik prof. Ivan Molinaro, ki je poučeval matematiko, je v katalogu pri Dušanu pripomnil: »Z veliko vnemo se uči predmete, ki ga zanimajo, druge pa samo po potrebi. Je samozavesten, včasih drzen, zelo nadarjen in zrel za življenje.«

Sodeč po ocenah in pripombah profesorjev v šolskem katalogu in po izjavah domačih, Dušan ni bil med dijaki, ki bi vneto sedeli pri učnih knjigah. Šele v petem razredu gimnazije se mu je vzbudilo veliko zanimanje za matematiko, fiziko pa tudi kemijo, kar je pripomoglo k lepim ocenam iz teh predmetov. Doma si je v petem razredu gimnazije uredil na verandi kemični laboratorij. Vztrajno si je v njem prizadeval, da bi poizkusili uspeli, da bi poglobil svoje znanje iz kemije.

Doma si je v sedmem in osmem razredu gimnazije s čitanjem knjig širil znanje še iz psihologije, filozofije, sociologije in zgodovine. Poglobljal je tudi znanje francoščine in nemščine. V osmem razredu se je seznanil tudi z marksistično literaturo, kar bomo obravnavali posebej.

Iz prečitanih knjig je pričel pisati vsebinske izvečke. Iz nekaterih je prepisal stavke in odstavke, ki so ga prevzeli s svojo modrostjo in lepoto izraza. Ko so se v njem prebujala ljubezenska čustva, je segal po ljubavni poeziji in si izpisoval stihce, ki so mu bili všeč.

Iz Cankarjeve Erotike je prepisal: »Plamenu sebi nihče ne uide, dokler ne strne z drugim se plamenom.«

Iz aforizmov o ljubezni, ki jih je napisala Pavlina Pajkova, beremo v Dušanovi beležnici »... Usoda je ona doba, ko zahrepeni srce po sočustvu, kakor hrepene pljuča po čistem zraku, kakor iščejo oči svetlobe. Takrat ljubi človek, samo ljubi, brez premisleka, brez preračunanja in čestokrat tudi brez upa.«

V Dušanovi beležnici najdemo še citate iz Župančičevih Mladih poti, Cankarjevega Martina Kačurja, Tolstojeve Ane Karenine, romana Dostojevskega Bratje Karamazovi, Schillerjeve Marije Stuart in še iz drugih del svetovnih in domačih pisateljev in pesnikov.

Slavistka dr. Marja Boršnik, ki je poučevala Dušana v petem in šestem razredu gimnazije, je o njem napisala: »Spadal je med moje najljubše in tudi najbrhtnejše dijake. Za moj predmet se ni kdo ve kako zanimal, saj je že takrat veljal za izrazitega matematika. Prof. Molinaro, ki je bil sicer glede talentov hudo izbirčen, je menil, da je Dušan genialno nadarjen in mu je obetal veliko znanstveno bodočnost. Je pa tudi pri meni vselej dobro odgovarjal in kolikor se spominjam, tudi logično, a zelo kratko in »neokrašeno« pisal.«

V gimnazijskih letih se je v Dušanu do kraja utrdila narodna zavest, k čemer so pripomogla zgodovinska spoznanja o zapostavljenosti in organizaciji slovenskega naroda pod Avstrijo in spoznanja nacionalne diferenciacije v samem Ptujju. Življenje v mestu z nemško manjšino in nemčursko usmerjenimi meščani je v njem poglabljalo zavest, da pripada slovenskemu narodu.

Kvedrovi so se naselili v Ptujju leta 1919. Čez eno leto je ljudsko štetje izkazalo v Ptujju 2876 Slovencev in 947 nemško govorečih meščanov.

V Dušananovih šolskih letih še ni bilo med ptujskimi Nemci in nemčurji na eni strani ter Slovenci na drugi hudih nasprotij. Izostrija pa so se po zmagi hitlerizma v Nemčiji, ko je bil Dušan že na univerzi in nato v tujini. To je veljalo tudi za odnose med nemškimi in slovenskimi dijaki na ptujski gimnaziji. V razredih z okrog trideset učencev je bilo največ do šest nemških dijakov. Bili pa so tudi razredi brez njih. Ko je obiskoval Dušan osmi razred gimnazije, je imel pet nemško usmerjenih sošolcev, ki so pozneje vstopili v hitlerjevske vrste.

Kakor je že znano iz dosedanjih biografskih spisov o Dušanu Kvedru in njegovih lastnih pisanih izpovedi ter navedb njegovih razrednikov v šolskem katalogu, se je Dušan že v četrti gimnaziji upiral obvezni udeležbi nedeljskih maš. Ta njegov uporniški nastop, kateremu se je tedaj pridružil še Ivan Bratko, v naslednjih letih pa še sošolca Ivan Potrč in Mirko Centrih ter še nekateri dijaki, je razodeval njegov zgodnji kritičen odnos do družbe, njenih nazorov, zakonov in navad. Njegov kritični duh se je razvil tembolj,

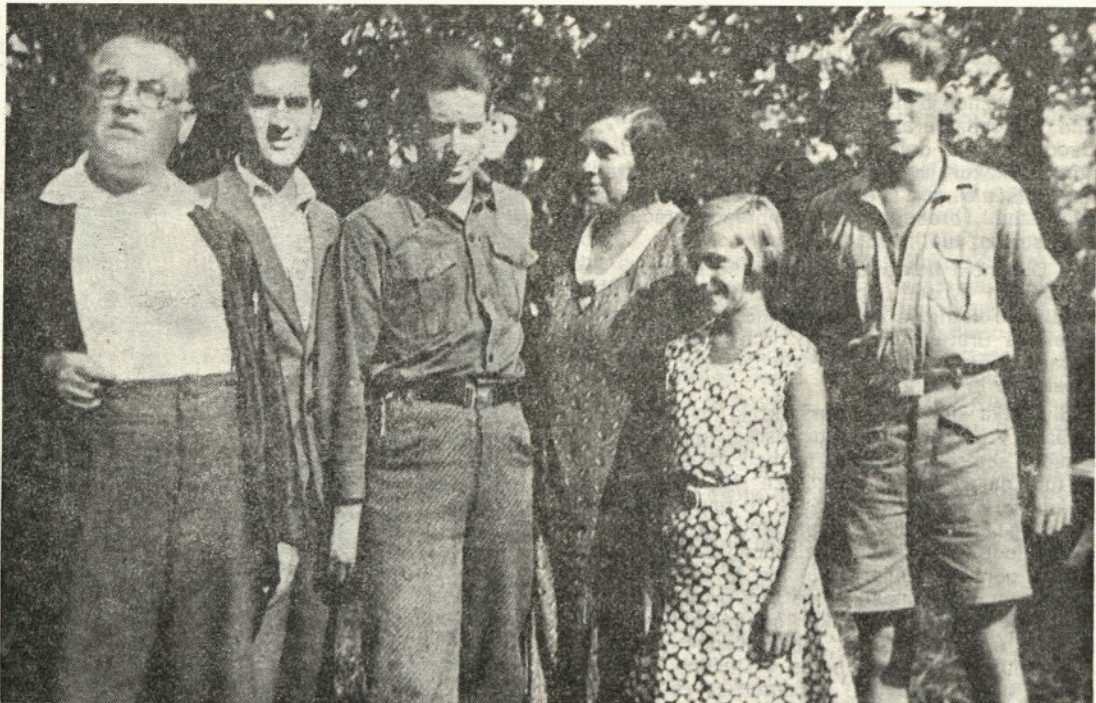

Dušan Kveder leta 1933

ker ga doma niso versko vzgajali. Oče je bil filozofsko sicer idealistično usmerjen, ne pa klerikalno, kar je vplivalo na vse člane družine.

V petem in šestem razredu je vzbujala pri Dušanu in njegovih prijateljih zanimanje za socialna vprašanja slavistka Marja Boršnik. Dijakom je pripovedovala, kako je vplivala v 19. stoletju beda delavskega razreda na veliko pisateljev, da so v svojih delih obravnavali socialna vprašanja. Na njeno pobudo so si dijaki pričeli te knjige izposojevati v knjižnici delavskega prosvetnega društva Svoboda. Boršnikova je odšla s ptujске gimnazije marca 1931, ko je bil Dušan v šestem razredu.

Iz zanimanja za družbena vprašanja so napredni šestošolci priredili neko soboto ob koncu marca 1931 izlet v Haloze. Hoteli so spoznati, kako živijo ljudje na podeželju. Na pot so odšli poleg Dušana sošolci Ivan Bratko, Ivan Potrč, Mirko Centrih in četrtošolec Anton Žnidarič. Prespali so v gostilniški sobi v Jurovcih, dva na klopi ob zakurjeni krušni peči, trije pa na njej. Zjutraj so pot nadaljevali v Podlehnik. Ker so odšli na izlet brez dovoljenja, da smejo izostati od nedeljske maše,

Kvedrova družina leta 1933 (Dušan Kveder je tretji z leve)

so se oglasili v podlehniški cerkvi. Maša pa je že minila. Vendar so župnika prosili, naj jim napiše potrdilo, da so bili v cerkvi. Želji je ustregel tako, da je na list napisal: »I. Bratko, M. Centrih, D. Kveder, I. Potrč in A. Znidarič qui ecclesiam visitaverunt, sed missam non interfuerunt.« Dušan je odšel s tovariši iz Podlehnik na gričih proti Ptujski gori, od tam pa domov. Na poti po Halozah so obiskali dijaki nekatere bajtice, kjer so spoznali revščino, v katero je družba pahnila viničarje in male kmetovalce.

Drugi dan so oddali profesorju verouka potrdilo, ki ga je napisal podlehniški župnik. Zaleglo pa seveda ni nič. Vsi izletniki so prejeli ukor. Ker je bil Dušan v tem šolskem letu že kaznovan z ukorom razrednika in ukorom ravnatelja, je prejel sedaj ukor po celokupnem profesorskem zboru in bil izključen iz gimnazije, kakor že vemo, 15. maja 1931 skupaj z Ivanom Bratkom. Ker je prof. Marja Boršnikova že marca zapustila ptujsko gimnazijo, niso imeli uporni dijaki med profesorji nobenega odločnega zagovornika in sprejeti so morali najhujše kazni.

V sedmem razredu v šolskem letu 1931/32 sta se Dušan Kveder in Ivan Bratko zavzemala za reorganizacijo šolskega pouka. Njima ob strani

je stal ves razred. Predlagala sta, naj bi profesorji izpraševali dijake za red samo, kadar se dijak prostovoljno prijavi. Dušan navaja v svojih spominih na ptujsko gimnazijo, da so profesorji predlog sprejeli. Tako so odpadle skoro vse negativne ocene, vendar je moral dijak obvladati vso snov od zadnjega do novega izpraševanja. Nekateri profesorji so tudi pristali, da dijaki sami predavajo, profesor pa nato snov le dopolni. Vse te reforme so bile pravzaprav novosti, ki jih je uvedel prof. dr. Franjo Žgeč pri svojem pouku in so jih hoteli napredni dijaki posplošiti.

Prof. Žgeč (1896—1961) je prišel na ptujsko gimnazijo 1. septembra 1931. Dušana je poučeval fil. propedeutiko v sedmem in osmem razredu. Bil je pedagog in filozof, pisec pedagoških in socioloških spisov. V pouk je vnašal tovariškega duha med profesorjem in dijaki. Razumljivo je, da so se za prof. Žgeča dijaki ogreli, posebno napreden krog z Dušanom Kvedrom in Ivanom Bratkom na čelu. Ker je bil prof. Žgeč po političnem prepričanju komunist, je dijake opozarjal na socialne in politične probleme. Iz njegovih predavanj so dijaki, ki so se zanimali za filozofijo in družbena vprašanja, razbrali profesorjevo široko razgleda-

dost. V dijakih pa so njegove besede poglobljale kritično mišljenje o družbenih pojavih.

Ko je pod vplivom Boršnikove in dr. Žgeča zrasla v dijakih kritična misel o tedanji družbi, so jo hoteli izpovedati v pisani besedi in na gledališkem odru. Zato je Ivan Bratko ustanovil v sedmem razredu gimnazije literarno društvo Oton Zupančič. Na Bratkovo pobudo je društvo izdajalo list Rast. Dušan v list ni prispieval nobenega sestavka, pač pa je v osmi gimnaziji pomagal pri tiskanju lista na ciklostilu in njegovi vezavi. Z dijakoma Francetom Čučkom in Mirkom Centrihom je natisnil in zvezal dva zvezka II. letnika v šolskem letu 1932/33; prvega za oktober in november, drugega pa za december in januar. Največ sestavkov sta prispevala Ivan Bratko in Ivan Potrč. List so tiskali v popoldanskih urah v šolskem razredu. Ker se je zdela vsebina lista nekaterim profesorjem preveč prevratniška, so ga s februarjem 1933 prepovedali.

Iz biografskih spisov o Kvedru je razvidno, da je bil Dušan spomladi 1933, ko je obiskoval osmi razred gimnazije, sprejet v komunistično stranko. Včlanil ga je že prekaljen komunist Ivan Spolenjak (1900—1940), po poklicu kovač, ki je stanoval na Bregu pri Ptujju. Novembra 1932 je prestal zaradi svojega političnega prepričanja dve in pol leti zaporne kazni. Po zaporu je naletel Spolenjak v knjižnici delavskega društva Svobode v Ptujju na dijaka Mirka Centriha. Pričel mu je pripovedovati o ilegalnem komunističnem gibanju z visokimi cilji. Centriha so Spolenjakove besede prevzele. Skrivnost novega poznanstva je zaupal najprej Ivanu Bratku in Bratka seznanil s Spolenjakom,

nato pa še Dušana Kvedra, Ivana Potrča in Toneta Žnidariča.

Dijakom je Spolenjak prinašal marksistično literaturo in glasila komunistične stranke Jugoslavije, kar so pridno prebirali in se ob čitivu vedno bolj navduševali za komunistične ideje. Spomladi 1933 pa je Ivan Spolenjak sprejel v komunistično stranko vseh pet svojih mladih znancev na ptujski gimnaziji. Poleti 1933, ko sta Dušan Kveder in Ivan Bratko po maturi zapustila gimnazijo, se je gimnazijski celici pridružilo še pet novih članov. To so bili: France Čuček, ki je maturiral s Kvedrom in Bratkom, sedmošolec Rudi Ilec ter bivši dijaki ptujske gimnazije: Jože Kogej, Marko Kuhar in Peter Kureš, ki so opustili šolanje na gimnaziji že v prejšnjih letih. Kveder, Bratko in Čuček so odšli v jeseni na univerzo, vendar so ostali z gimnazijsko celico povezani do usodne napisne in trosilne akcije komunistične stranke v Ptujju 5. januarja 1934, po kateri so bili vsi člani gimnazijske celice, razen Čučka, aretirani in obsojeni na zaporne kazni.

Dušan je po zaporu nadaljeval svojo pot borca za socializem, za kar se je odločil na ptujski gimnaziji. Njegov vzpon na tej poti nam je dobro znan. Povezan je z njegovimi velikimi zaslugami v boju proti fašizmu in pri polaganju temeljev za obrambo nove Jugoslavije ter za njen ugled v svetu.

VIR:

Po monografiji Dušana Kvedra (1915—1966), V. Rojic, Obzorja 1975.

PTUJSKA GIMNAZIJA V ŽIVLJENJU DUŠANA KVEDRA

Dva meseca pred koncem šestega razreda so naju z Dušanom izključili iz ptujske gimnazije. Vzrokov je bilo več in nabirali so se v celem šolskem letu. Naj omenim samo enega, mogoče najbolj značilnega. Po peti sva prepešačila Tucovičev »balkanski klobčič« religij, narodov, imperialnih teženj in civilizacijskih stopenj, ki se pričinja nekje na Kosovem in seže od Bregalnice in Prizrena do Lovčena in Boke Kotorske. Mnoge mladeniče nas je tedaj vleklo prav tja, podobno kot danes vleče številne mlade svetovne potnike v Indijo in v Katmandu. Človek vedno rad odkriva neznano, četudi bedno, a slikovito. Sta nas omamljala orient in jug? »Maščevano Kosovo«, o katerem smo v šoli toliko slišali? Kdo ve! Še dandanes, kadar potujem v te kraje (potem ko sem spoznal mnoge visoko civilizirane in zaostale dele sveta), sem nekam vznemirjen, zlasti, ko me prevzamejo vedno nove spremembe, ki so prav tu mogoče največje.

Tam so se tedaj kopičile najbolj senčne strani stare Jugoslavije. Poslušala sva mlade Makedonce, ki so pripovedovali, kako so jih v šoli pretepali, če so zinili besedico po makedonsko, srbski- ne pa razumeli niso. Na januarski proslavi svetega Save sem pred vso šolo prebral potopis, kjer sem prostodušno opisal, kar sva doživela tam na jugu. Še slutila nisva, v kakšno sršenovo gnezdo bova dregnila. Profesor fizike, Srb, ki ga je poslal šestojanuarski režim na gimnazijo kraljeviča Andreja, da bi bedel nad »državnimi« koristmi, je ves razburjen planil v ravnateljevo sobo in zahteval najstrožjo kazen. Tedaj so me napredni profesorji komaj izvlekli. Toda mera je bila skoraj polna in čez kake tri mesece je prekipelo, le neznan »povod« je zadoščal.

Dušan je brž presedlal na celjsko gimnazijo; v Celju je imel teto in strica, h katerima je hodil na počitnice. Mene je odneslo v najbližji Maribor, a tam me je ravnatelj zviška odslovil: »Ptic selivk pri nas ne maramo!« In tako sem se odpeljal za Dušanom v Celje. Tam so me — bolje bi bilo, da bi me ne! — sprejeli in naju iz previdnosti ločili, imeli so paralelki! Kakšna razlika med tema dvema gimnazijama! V Ptujju so prevladovali dobri profesorji, svobodoljubni ljudje, patrioti, tu in tam kakšen čudak, ki je bil preveč zaljubljen v svojo stroko, »dušice«. Tu pa so dominirali samopašneži in celo sadisti. Profesor matematike je bil famozni strah in trepet zavoda. Profesor francoščine, vase zaljubljeni samovšečnež, se je božal po trebuhu in ponavljal: »To je moja domovina!« Suplent biologije, Branko Rudolf, je bil pravcato jagnje v volčjem zboru. Posebnega profesor-

ja Srba, čuvaja režimskih koristi, v Celju očitno ni bilo, saj ni bil potreben. Iz francoščine sem na koncu leta »pogrnil«, čeprav mi je bila francoščina najljubši predmet. Francoz me je ujel na trik in laž. Prve šolske naloge, ko sem prišel, nisem pisal, ker je tako naročil sam. Drugo, tik pred koncem, pa sem pisal pozitivno. »Torej: suma sumarum — negativno!« je avtoritativno odločil in ocenil nalogo, ki je nisem pisal, z »nezadostno«. Pritožil sem se ravnatelju in zahteval izpraševalno komisijo. Ravnatelj mi je hotel ustreči, a »Francoz« je rdeč kot kuhan rak, krileč z rokami, oddivjal iz konferenčne sobe in zaloputnil vrata za sabo. Ravnatelj je skomizgoval z rameni in obmolknil, bil je nemočen. Nisem hotel izgubiti leta. Tudi ločitev od prijateljev, sošolcev, zlasti od Dušana, bi bila boleča. Odločil sem se, da privatno opravljam izpite za šesto in sedmo hkrati na ptujski gimnaziji. Dušan je v Celju končal šesto in se spet vpisal v sedmo v Ptujju. Izključili so naju namreč samo do konca šestega razreda.

V osmi, ko sva spet bila skupaj v istem razredu, smo postali preudarnejši. Izzivali nismo več. Živo smo občutili razliko med celjsko in ptujsko gimnazijo ter med dobrimi in slabimi profesorji. In ne nazadnje: s hitrimi koraki se je bližalo slovo od teh nesrečnih gimnazijskih let, ki smo jih že davno prerasli. Dušan je prakticiral taktiko »konstruktivnih predlogov«: predlagal je, da bi včasih predavali tudi dijaki, a profesorji bi jih samo dopolnjevali. Sam se je prvi prijavil pri razredniku, ki je predaval matematiko, in odlično uspel. Kakšnega večjega obsega predavanja študentov seveda niso imela. Tudi ambicij za to je bilo najbrž premalo, razen pri Dušanu, ki je racionalneje izkoriščal svoje moči, temperament in dane možnosti.

Če bežno preletimo njegovo življenje, nam je na dlani, da se je »zlikal« že v gimnazijskih letih (1925—1933). Mnogo tega, kar je pozneje dozorelo, je poglalo, ko je bil dijak. V srednji šoli se je naučil sistematično delati in študirati. V življenju se je posvečal zelo različnim dejavnostim (vojski, politiki, diplomaciji, umetnosti), a nikoli ni zanemarjal študija. Kot predavatelj na vojaški akademiji in organizator vojnega založništva je napisal obsežne študije o teritorialni obrambi, ki so danes še bolj aktualne kot so bile tedaj v letih 1950—1954!

V zadnjem letniku pred maturo postane Dušan član KP in dobi med sošolci življenjske prijatelje. V podtalnem krožku smo študirali »Kapital«, ki ga nismo razumeli, le sošolec Centrih Mirko je

REVOLUCIJA JE HOTELA VOJAKA

Za Dušana, za Kvedra, lahko povem, da je bil odličen dijak; ni bil gulež, bil je prava naravna brihta, skrben, natančen in premišljen pri odgovorih, enako je bilo z njim pri nalogah, naj so bile domače ali šolske; najbolj mi je ostalo v spominu njegovo odgovarjanje pri kemiji in pri fiziki; bil je prvi matematik v razredu. Prej bi verjeli in smo verjeli, da se je zmotil profesor kakor on, kajti tudi to se je dogodilo; profesor fizike mu ni zameral, hotel bi videti v njem jutrišnjega fizika, znanstvenika.

To sošolčevo védenje o vsem sem si lahko kasneje razložil s starim Kvedrom, kakor smo pravili njegovemu očetu, majhnemu in čokatemu ravnatelju meščanske šole, z nenavadno gostimi in močnimi obrvmi; kajti ko sem stopil nekoč v Kvedrovo stanovanje na Ljutomerski cesti, sem stopil bolj med knjige ko v stanovanje; a ko sem vzel v roke neko hrvaško ali srbsko revijo — bila je pedagogom namenjena —, sem odkril v njej z debelimi črtami podčrtavane strani in vse s svinčnikom popisane robove. Zazdelo se mi je, da se mi je razkril oče in da se mi je odkrilo, od kod se jemlje sin.

Kasneje, ko je imel Dušan težave na gimnaziji, ko so ga z Bratkom malo pred koncem leta izključili, sem tudi zvedel — povedala sta mi tako Bratko ko Dušan sam —, kako je bil stari in trmasti upornež, vrh tega še šolski ravnatelj, na sinovi strani. Ta svet se mi je začel po svoje odpirati — dà, tudi šolski ravnatelj ali šolnik se je v nekem narobešnjem svetu, v kakršnem smo takrat životali, povprek postavil — za sina in za drugačno misel, kakor je bila oficialna ali državna ali državotvorna, da ponovim to skovano besedo, ko pa so jo v tistih časih tako pisali in izgovarjali.

Tisto leto, preden so nas z gimnazije odgnali in nas pozaprli, je bilo tako z nami, ko da smo tudi že vedeli, da se pripravlja svet na vojno; no, mi smo mislili na našo revolucijo in tako smo vsak po svoje levičarsko že delali po šolskih in po izvenšolskih mladinskih organizacijah: ali pri Sokolu ali Orlu, ali pri Ferialni zvezi ali pri literarnem društvu, za katero nam je dal in celo dovolil ime pesnik Oton Župančič — prav Kveder pa si je zamislil, da bi se vpisali v ptujsko strelsko družino.

Bili smo mladi in idealisti, po prepričanju pacifisti in antimilitaristi. Brali smo Barbussov Ogenj in sovražili vsako vojsko. Vendar pa, to je bil tudi čas, ko je Hitler prihajal in je prišel na oblast in

ko se je tudi v sosednji Avstriji pričelo na veliko in glasno »hajlati«. Misel nas je lahko zebela, ali vedeli smo, da brez karabinke ne bo šlo; zbgali smo se s tem in s takšnim spoznanjem, naj je bilo to spoznanje za nas mladeniče, ki smo bili proti klanju in proti nasilju, še tako hudo. Vse to se je kazalo ko nuja jutrišnjega dne, kakor je bil naš vsakdan v tistih časih nabit s študijem marksizma in z delom pri delavskem društvu, pri ptujski Svobodi.

Ne bi vedel več povedati, kdo vse je prihajal na strelišče — bilo je vojaško ali od strelske družine in nekje za Ljudskim vrtom —, ali dobro se spominjam prav Kvedra in Bratka, Ilca in Centriha; a bilo nas je več, lahko da cela desetina.

Streljali smo v tiste tarče s karabinkami in s pištolo in zelo veliko municije smo porabili, vojniki so jo sproti prinašali. Oficirji, govorili so srbski, so bili sila zadovoljni z nami, z mladci, ki so tako po svoji volji hlepeli po orožju in se s skrbjo vadili. Nikoli ne bom pozabil, kako zavzeti so bili zaradi tega svojega mladega strelskega prirastka.

Streljali smo — trajalo je nekaj tednov, celo nekaj mesecev — in tarče so zelo različno pokazovale — se pravi, da smo bili strelci ali pa tudi nismo bili, naj smo si še tako vsi prizadevali. Zelo dobro pa je streljal prav Dušan, Kveder — pri njem so šle krogle druga za drugo v tarčo; bilo je, kakor da bi jih črna pika sredi tarče sama pritegovala. Znal se je pripraviti, a znal je leči in vselej zatem obmirovati, se skoncentrirati in krogla je prebila sredino. Oficirji ali inštruktorji so ga hvalili, on pa — gledali smo ga — komaj da je pokazal kakšno zadovoljstvo. Vse na njegovem obrazu, celo njegovo zadržanje je pravilo, kako je vse to sad njegove premišljene in kar hladnokrvne koncentracije in da bi lahko bil tudi zadovoljen, da pa ne ve, zakaj bi ga naj to tako posebej zadovoljevalo.

In — ko je za tem čez nekaj let odšel v Španijo, da bi pomagal obraniti špansko republiko, sem vedel, da so naši poslali tja dobrega borca, a ko je postal v partizanih, po tragični Rozmanovi smrti, komandant slovenske partizanske vojske, sem vedel, da smo dobili komandanta in vojaka, pravega komandanta. Vedel sem, kako bi Dušan lahko postal fizik ali kemik ali matematik ali zdravnik — povsod bi svoje storil; vendar, partizanska domovina je potrebovala vojaka in Dušan, Kveder, je postal njen vojak in komandant njene prve vojske, narodnoosvobodilne in revolucionarne vojske.

MOJE POZNAVSTVO Z DUŠANOM KVEDROM

Med obiski v pisarni ali pri stikih z ljudmi v zasebnem življenju se vedno znova primeri, da me pobarajo o Dušanu Kvedru, po njegovem življenju. Ob takih prilikah ne zamudim v odgovoru dati nekaj poudarka ugotovitvi, da sem bil Dušanov sošolec. To z veseljem povem, ker me ta okolnost navdaja s ponosom, čeprav nimam deleža v Kvedrovi življenjski usmeritvi in življenjski poti.

Z najinim sošolstvom pa je tako. Čeprav sva skoraj istih let — Dušan je eno leto mlajši od mene — in sva torej istočasno drgnila šolske klopi — tedaj še zares klopi —, sva bila prava sošolca vsega dve leti, in sicer v tedanji šesti in sedmi, torej današnji drugi in tretji gimnaziji.

V ljudsko, danes osnovno šolo nisva hodila skupaj. On je bil »mestjan«, sinovi meščanov pa so imeli svojo šolo (v stari Avstriji je to bila nemška šola), ki je bila v sedanjem poslopju Šolskega centra za gospodarstvo in upravo Jožeta Lacka. Moji starši pa so živeli v Budini, ki je bila v tistih časih podeželje. Pravzaprav je bila Budina napol predmestje, predvsem njen severni del, južni del pa je bil pretežno kmečki. No, in okoličani so imeli svojo »okoliško« ljudsko šolo (v avstrijskih časih »slovenska šola«), ki je imela prostore v sedanjem Šolskem centru za kovinsko stroko. V mojem času je bilo poslopje precej večje: trakt, ki ga je odpihnila vojna vihra, tudi po obnovitvi poslopja pred leti ni bil ponovno zgrajen in tako je zgradba ostala torzo.

Tudi ko sva se z Dušanom iste jeseni vpisala v osemrazredno gimnazijo, sva ostala ločena po istem načelu (ki ga sicer niso povsem dosledno izpeljevali): »mestjani« so obiskovali vzporednico a, deželane so stlačili v b-oddelek. Kljub mnogim spremembam, premikom, hudemu osipu v vsej nižji gimnaziji je tako ostalo polnih pet let. Sošolci smo se sicer med seboj poznali, toda kaj prida stikov nismo imeli, saj smo se po pouku razkropili na vse vetrove. K razdvojenosti je prispevala tudi manjša in prikrišana zavist b-jevcev, ki so kot »kmetje z dežele« imeli občutek, da so oni iz a-vzporednice pač nekaj več, nekaka gospoda, izbranci.

V šestem razredu pa smo se združili po spojitvi dveh manjših oddelkov petega v en močan oddelek šestega razreda. Tedaj sem torej postal pravi Dušanov sošolec.

Prehod iz četrtega v peti razred je pomenil prelomnico: medtem ko smo bili četrtošolci še dokaj pestra, nedodelana gмотa, saj se je tisti čas lepo število dijakov poslavljalo od gimnazije že v tem razredu — odhajali so v razne poklice

ali na strokovne šole —, so se petošolci že čutili za stopnico višje, se med seboj bolj zblížali, se po sorodnosti povezali v interesne skupine, skratka se začeli oblikovati v bodoče osebnosti. K temu je kajpak prispevala svoje tudi razvojna stopnja: 15. do 17. leto. Ustavil sem se v tem petem razredu zato, ker se je Kvedrova generacija začela kristalizirati prav v tem letniku, nekateri posamezniki morda že kako leto prej, drugi kasneje.

Usmerjevalec in oblikovalnih okoliščin je bilo nič koliko. Posebna vloga je tisti čas pripadala ptujskemu parku, ki je bil kar razsežen, dokler ga ni oklestila in zožila nova magistralna cesta ob enem s postavitvijo betonskega mostu. Parki služijo številnim namenom. Kvedrov rod se ga je posluževal tudi za shajanje, sestanke, debatne ure. V tistem času smo bili strastni debaterji — morda je bil v tem tudi kanček modnega zadržanja do okolice —, sestajali smo se, nekateri kar večkrat na teden, in zagnano, včasih prepirljivo razpravljali o stoterih rečeh. Marsikatera življenjska odločitev je pognala korenine verjetno prav v ptujskem parku, v senci košatih kostanjev, ob šumenju Drave, ob privlačnih vajah pontonirjev, ob mimo drsečih, vase zatopljenih parčkah. To je bilo treba povedati, kajti v šesti šoli so imele skupine, združbe somišljenikov ali podobno čustvujočih že dokaj jasne obrise. Kvedra smo poznali že ves čas, vendar ne tako od blizu, ne iz neposrednega stika, ne »na delu«.

Življenjepiš Dušana Kvedra je podan na drugem mestu, tu naj bodo zabeležene le dve tri malonkosti, ki pa po svoje osvetljujejo to osebnost.

Dušan je bil veder in nasmejan fant, pa korajžen. Kljub nasmejanosti je bil odločen in strog, do okolice in do sebe, tako strog, da je tudi v sošolcih vzbujal spoštljiv odnos. Zdi se, da je Božidar Jakac to potezo strogosti, skoraj trdote izvrstno upodobil na znanem portretu Kvedra v moških letih. Priča njegove strogosti in doslednosti sem bil na enem naših številnih debatnih pohajanjih po ptujskem parku. Bilo nas je več. Nekateri so si po dijaški razvadi prižgali cigarete in kadili. Čez kratek čas se je naš Dušan grdo razhudil in začel oštevati kadilce. Tako jih je nahrulil, da so se ga kar prestrašili; zahteval je, naj pri priči odvržejo »čike«, in naj tega več ne počno, marveč naj svoje zdravje in moči uporabijo za pametne, koristne reči. Dušan je tako neizprosno nastopil, ker je bil sam nekadilec in — upam, da me spomin ne vara — nepivec.

Mladina, ki se bije za napredek, je pogosto sama moralni usmerjevalec. To lepo kaže tudi na-

vedeni Kvedrov primer. Menim, da je lažna naklonjenost, ki jo izkazuje družba doraščajoči mladini, ko ji dovoljuje kajenje, ko šola dopušča, da mladina kadil v šoli, ko se ponekod in nekateri ogrevajo za to, da bi bile v šolah kadilnice za učence in učenke. In to prav v tem času, ko je splošni boj proti kajenju vse ostrejši, ko se potegujemo za to, da bi tudi odrasli udeleženci sej in seminarjev v zaprtih delovnih prostorih ne kadili in ne izvajali nasilja nad nekadilci, kot se to neovirano dogaja v avtobusih, vlakih ipd.

V letih našega šolanja država kot posebej plast ni bila nič kaj zavzeta za večanje števila izobražencev. Zato je bila srednja šola izrazito izbirna, v kateri je imela vsaka ocena svojo težo, zlasti slaba, prav posebno težka pa je bila dijakova torba, kadar je bila v njej dijaška knjižica z vpisanim ukorom. Nekaj takih zapovrstnih ukorov in že so se pred njihovim nosilcem vhodna vrata šole zaloputnila.

In vendar so se v takem vzdušju že rojevali obrisi znosnejših, rekli bi parlamentarnih odnosov med profesorji in dijaki. Profesorji kajpak niso bili enaki: bili so takšni, ki so zahtevali poslušnost brez ugovaranja, drugi zopet so dopuščali demokratičnost in dvogovor. Pogosto so dijaki manifestirali težnjo po večji sproščenosti z izbruhi nejevolje in jeze, s surovim obnašanjem in podobnim. Spominjam se prizora pri šolski nalogi: profesor je imel neprimerno navado, da je — zavedajoč se ali nehote — ves čas pisanja močno rožljajl z debelim šopom velikih ključev in s tem vznemirjal pišočce. Tedaj se je eden sošolcev raztogotil in začel grdo robantiti, naj profesor vendar neha motiti dijake pri delu. Zaleglo je.

Toda Kvedrov rod je dosegel več: od surovin manifestacij nezadovoljstva je prešel na razgovor, debate, včasih kratke, včasih tudi daljše, zdaj dobrovoljne pa spet nagajive. Dialog je bil vpeljan, pa čeprav le pri posameznih profesorjih. Ta sprostitev dotlej togih, na disciplini temelječih odnosov je šla še dalje: pri posameznih profesorjih je bilo moč celo sprožiti vprašanje ocene, splošno znan pa je primer dr. Žgeča, pri katerem so dijaki sami dogovorno, demokratično oblikovali ocene. Vselej to, razume se, ni uspelo zaradi nekritičnosti ali celo sebičnosti posameznikov in neuvidevnosti, glavni razlog za morebitno nezadovoljstvo pa je bil nesistematičen način določevanja lastne ocene. Toda bil je izreden skok v prihodnost, zato je tudi ostal izjemen in vse do danes neustvarjena praksa.

Razgibana trideseta leta so torej prinesla v šolo dokaj svežine od spontanega revolta do načrtne bojevitosti v obliki dialoga, diskusije. Včasih se mi dozdeva, da je bilo tista leta med dijaki celo več iniciativnosti, sproščenosti, korajže, kot jih zapažamo danes. Seveda jih je moral ta ali oni drago plačati.

Kveder ni bil edini, ki je s postavljanjem vprašanj začenjal vnaprej načrtovane ali tudi iz situ-

acije porojene debate v razredu. Debaterjev je bilo več, toda Dušan je bil med vodilnimi, njegova izvajanja so bila strnjena, jasno oblikovana. Da se je lahko samozavestno oglašal k besedi, je pripomogla tudi okolnost, da je bil dober učenec, zlasti matematik, in da je imel v domači hiši — oče je bil ravnatelj meščanske šole — dovolj prilike seznanjati se z novostmi doma in po svetu pa z bogastvom s knjižne police.

Poglobljeno in vneto zanimanje za realije, zlasti za matematiko in fiziko, je omogočilo Dušanu, da je pri neki uri fizike v sedmem razredu ustavil profesorjevo razlago in njegova izvajanja na tabli češ da ta izvajanja niso pravilna. Profesor je protest nekaj časa poslušal, nato pa pozval Kvedra, naj on razloži, ako zna bolje. Kot bi mignil, je bil Dušan pred popolnoma popisano tablo, jo obrisal in začel na njej brez obotavljanja in samozavestno razvijati svojo razlago. Sošolci so strmeli ob dogodku, profesor pa je pustil dijaka, da dokonča razlago in se ni mnogo vmešaval.

Dogodek ni bil pomemben zaradi ugotavljanja, kdo ima prav in čigava razlaga je ustrezna, marveč zaradi smelosti, da dijak postavi ustaljeni red na glavo. Vzrok za ta zaplet in razplet pa je tičal v posebnih okolnostih tistega časa. Zastirana diktatura je nosila s sabo unitarizem, ki smo se mu upirali, kakor smo vedeli in znali. Unitarizem je pomenil marsikaj, tudi nastavljanje srbskih profesorjev na slovenskih šolah, uvajanje srbskih, v cirilici pisanih učbenikov itn. Profesor, ki mu je Kveder izpodbijal pravilnost razlage, je bil Miloš Đermanović, katerega ure so bile čisto srbske, in iz tega so izhajali razni nesporazumi in težave. Razumljivo je potemtakem neprikrito ali pritàjeno odobravanje razreda Kvedru, saj je bil predmet protesta ne le profesorjeva razlaga, marveč dejstvo, da smo stopali na pot unitarističnega gospodarstva in nacionalnega zastavljanja.

Po tej značilni sedmi šoli se s Kvedrom nekaj let nisva videla. Šele ko je opustil študij tehnike v Zagrebu, ker se je ves predal delu za revolucijo, in presedlal v Ljubljano, so se najina pota zopet križala. Zbližalo naju je delo za levo usmerjeni mladinski list Mlada pota. Za zmenke smo se študentje posluževali številnih možnosti, tudi kavarne smo radi uporabljali za to.

Spominjam se mokrega in hladnega letnega časa. Z Dušanom sva se dobila v nebotičniku. Pogovorila sva se, kar je bilo potrebno. Dolgovezen ni bil. Pa tudi nič kaj dobro razpoložen in krepak tisti dan ni bil videti. Čeprav je izhajal iz meščanske družine, ki ji ni manjkalo denarja, je bilo opaziti, da Dušanu po materialni plati ne gre najbolje in najlaže. Po končanem pogovoru mi je namreč potožil, da ima samo en par čevljev in še ti da so preluknjani ter raztrgani, vreme pa je tako zahrbtno, neodložljivo bi moral torej dati svoje čevlje v popravilo čevljarju. Prosil me je, naj mu posodim za nekaj dni par čevljev. K sreči sem premogel še en par — sicer zelo ubogih —

čevljev, tako da Dušan ni ostal bos in njegovo delo ni utrpelo zastoja ter škode.

Le še nekajkrat sva se videla in srečala. Kaj kmalu je namreč moral v ilegalo in čez mejo, nato je sledila njegova španska epopeja in vse naslednje preko Francije in Nemčije do visokega položaja v naši narodnoosvobodilni vojski in v jugoslovanski ljudski armadi.

Bogate izkušnje, poprejšnje in vsakdanje, pa potrebe so Kvedra napotile, da je zaoral ledino v teoriji vojskovanja v naših svojstvenih okolnostih in pogojih. Najbrž ni zmotno mnenje, da sodi Kveder kmalu po vojni med prve teoretike splošnega ljudskega vojskovanja, načela, ki se je v sedanjih letih razvilo in obogatilo v način vojskovanja, imenovan »splošni ljudski odpor«.

* * *

V ilustracijo, kakšno je bilo Kvedrovo pojmovanje našega vojskovanja, objavljamo s privoljenjem Vide Rojičeve, avtorice Kvedrovega življenjepisa, prevod članka, objavljenega v rubriki »Vojaška kronika« v švicarskem časopisu Feuille d'avis de Lausanne z dne 5. februarja 1953.

NAUKI PARTIZANSKE VOJNE V JUGOSLAVIJI

Druga svetovna vojna je izpričala veliko pomembnost, ki jo more imeti v poteku vojskovanja večja ali manjša dejavnost »hoste«. Spominjamo se še bliskovitih akcij partizanov, ki so se borili v Franciji, na Norveškem, v Rusiji proti nemškemu okupatorju. S tega vidika je bila vojna, ki so jo bojevale neregularne jugoslovanske vojske, vzorec, zgled svoje vrste. Nauki tega vojevanja, verjetno edinega te zvrsti, morajo v času, ko se vsi generalni štabi ukvarjajo z vnaprejšnjimi pripravami na morebitne sovražnosti, služiti tej posebni obliki narodne obrambe.

Zato je bilo v sredo zvečer nadvse zanimivo prisostvovati v Café Vaudois seji lausanske sekcije Švicarskega častniškega združenja, ki je imelo priliko predstaviti svojim članom general-lajntanta Kvedra. Čeprav je ta jugoslovanski častnik star šele 37 let, je bliskovito napredoval: najprej je bil španski borec, nato pa se je bojeval ves čas narodnoosvobodilne vojne ter se hitro vzpenjal preko raznih stopenj vojaške službe. Bil je dvakrat ranjen, postal nosilec najvišjih odlikovanj, ki jih podeljuje vojska, in je danes namestnik komandanta generalnega štaba in mu je v tem svojstvu poverjeno izobraževanje v vojski.

Osvoboditev Jugoslavije

Prvi del napetega predavanja tega generala je bil posvečen kratki zgodovini osvoboditve dežele. Redna vojska, ki so jo nemške čete porazile v 12

dneh, je imela samo ta izhod, da položi orožje pred zavojevalcem. Za tega je bil najnujnejši opravke zgolj ta, da razkosa zasedeno deželo na nekaj satelitskih držav (Hrvatska, Srbija, Črna gora) in na zasedene province. In res, vsa dežela se je znašla pod oblastjo Nemčije, Italije, Madžarske in Bolgarije.

Že julija 1941 so se pojavili prvi znaki upora, ki se ni nehal širiti vse do dokončne osvoboditve dežele. Prva oblika vojaške organizacije na zasedenem ozemlju je bila ustanovitev kakih 92 nezavisnih celic, enot, ki so si prizadevale, da bi vskladile svoje napore, izpolnjujoč ukaze vrhovnega poveljstva. Na svojem začetku je bila to strategija vznemirjevalnega vojskovanja. Po neštevilnih udarcih, ki so zadevali posamezne vojake, so se borci lotevali manjših patrolj, kasneje pa že večjih oddelkov, kadar so bili na posamičnih pohodih.

Te operacije »zbadanja z iglo« so imele za posledico, da je bil sovražnik prisiljen postopoma zapustiti precej razsežna področja; partizani so se najprej lotili očiščevalnih operacij, da so uničili izdajalce in kolaboracioniste.

Po tej prvi fazi se je pokazalo, da delujejo »celice« preveč razpršeno. Ker je osvobodilna vojska nadzirala že pomembne ozemeljske predele, se je lahko začela racionalno organizirati v razmeroma mirnih pogojih. Jeseni 1941, ko so okupacijske čete štejele kakih 500.000 mož, je bilo Titovih sil približno 80.000 borcev. To pa je bilo vendarle dovolj, da se je okupator odločil, da začne upoštevati uporniško gibanje.

Ker so postali povračilni ukrepi nad prebivalstvom neučinkoviti, je sprožil okupator zapovrstne ofenzive proti neregularni vojski. Štejemo sedem operacij velikega sloga, katerih prva je, po izvanjanih predavatelja, potrdila izdajstvo Mihajlovičevih pristašev. Le-ta je zbral okrog sebe pripadnike starega režima, ki so bili odgovorni za poraz. Sprva je sprejel sodelovanje s Titom, toda kaj kmalu je izdal narodno koalicijo s tem, da se je povezal z okupatorjem proti narodnoosvobodilni vojski. Takšen vsaj je potek dogodkov, kakršnega je prikazal general-lajtnant Kveder.

Nemški okupatorji so se postopoma trudili, da bi s četami, ki so jih rekrutirali na kraju samem ali pa v drugih deželah osi, uničili v številnih posegih gnezda odpora. To se jim nikoli ni posrečilo, niti tedaj ne, ko so vrgli v boj do 800.000 mož proti 150.000 Titovim vojakom. Kljub tem napadom je osvobodilna vojska neprestano povečevala svojo oblast s tem, da je nadzirala važne železniške zveze, tovarne in pokrajine, bogate s poljskimi pridelki.

Do aprila 1943 je Titov pokret zmagovito in sam vzdržal in zavrnil pet napadov; šele v tem času so se zavezniki zavedeli razsežnosti in pomembnosti tega gibanja in so se začeli zavzeto in tvorno zanimati za boj jugoslovanskega ljudstva.

Ta zunanja podpora (dokaj zmerna) je sovpadla s prvimi resnimi neuspehi nemških vojska v Italiji, Severni Afriki in Rusiji. Za Reich je torej postajalo vse bolj nemogoče, da bi uporabljal zaasedbo Jugoslavije toliko moč. Nuja je prisilila Hitlerja, da oslabi in razgali ta del fronte, kar je imelo za posledico, da je bilo narodnoosvobodilnim silam omogočeno, da se vse bolj razvijejo. Zadnja nemška ofenziva je propadla leta 1944; njen namen je bil polastiti se voditeljev osvobodilnega gibanja, toda ta naklep je ostal brez uspeha.

Od leta 1944 dalje je mogla Jugoslavija končno stopiti na mednarodno torišče s svojo vlogo. V njenih rokah je bil pomemben odsek balkanske fronte v sodelovanju z zavezniškimi in sovjetskimi vojskami. V zvezi s sovjetsko vojsko naj poudarimo: ko je le-ta izvedla spojitve s Titovimi enotami, sta bili že dve tretjini Jugoslavije svobodni. 15. maja 1945 si je dežela končno izbojevala popolno neodvisnost, v tej dolgi vrsti bojev pa je izgubila 1.700.000 ljudi (od celotnega števila 15.000.000 prebivalcev!), toda vojska je pokončala 450.000 sovražnikov in zajela nadaljnjih 559.000. Vojni plen je bil obsežen.

Načela partizanskega vojskovanja

Štiri leta partizanske vojne so prinesla Jugoslovanom popolno obvladanje te oblike bojevanja. Zato je bilo izredno zanimivo poslušati predavatelja, ko je iz vsega prikazanega povzel nekaj naukov, ki jih bomo skušali tukaj strniti.

Za general-lajtnanta Kvedra so dogodki dokazali, da se lahko partizanska vojska rodi povsem samostojno v okrilju katerega koli ljudstva, čigar ozemlje je zasedel sovražnik. Takšno gibanje, ki si v naglici priskrbi različno opremo, more vselej najti nekaj orožja in prvo nepogrešljivo podporo v lastni deželi. Vendar je nesporno, da bi mogla partizanska vojna, ki bi jo vnaprej pripravili, »domislili« za narodno obrambo odgovorni ljudje, zagotoviti le-tej že na prvi mah mnogo večjo učinkovitost.

Na tem področju je potrebno predvsem pripraviti ljudi na zamisel o aktivnem odporu, ceo tedaj, če je dežela že zasedena. V tajnosti je treba pripraviti zaloge opreme, izdelati taktiko operacij (ki se temeljito razlikujejo od klasične vojne), pripraviti vnaprej bodoče kadre regularnih čet, položiti temelje mednarodnega sodelovanja.

Od vsega začetka se mora partizansko vojskovanje odpovedati temu, da bi vneslo težišče delovanja v mesta. Edinole podeželje omogoča snovanje skupin, njihovo preskrbo in povezavo med njimi. Samo odtod je možno ob zahtevanem času sprožiti operacije večjega ali manjšega obsega, ki jih sklene osrednje poveljstvo. V mestih pa je potreben dejaven odpor; toda le-ta bo meril na gospodarsko sabotažo, zadajal udarce kolabora-

cionalistom, okupatorjevi špijonaži in podpiral akcije, ki jih bodo podvzemali od zunaj.

Ustanavljanje takih mestnih ali podeželskih enot je možno le ob celoviti podpori prebivalstva. Posledice povračilnih ukrepov okupatorja niso tako hude, kot bi se utegnili bati, kajti taka strahovalna dejanja imajo vselej za posledico oživljanje pripravljenosti na žrtve, volje po svobodi in ostvarjajo odpor. Toda civilno prebivalstvo je potrebno pripravljati na take žrtve že prej.

Nujno pride trenutek, ko »celice« niso več sposobne opravljati koristnega dela same. Tedaj je treba napeti vse sile, da se osvobode cele pokrajine, kjer se bodo mogle organizirati redne vojske, katerih poslanstvo bo v tem, da se bodo lotevale obsežnih operacij. Vendar bodo partizani še nadaljevali z vznemirjanjem dežele z namenom, da prisilijo zasedbeno vojsko, da ostane razpršena.

Pasivni odpor, sodi predavatelj, je najhujši sovražnik partizanske vojske. Nedejavnost ima vselej za posledico razkroj skupin; povezanost postaja vedno močnejša, če si operacije sledijo brez premora in odlašanja. Z druge strani pa je potrebno, da nikdar ne prepustimo iniciative za operacije sovražniku in ga vedno puščamo v stanju negotovosti, zato da bi ga demoralizirali.

Vprašanje kadrov sodi med najpomembnejše naloge. Največkrat padejo častniki redne vojske v ujetništvo takoj ob koncu sovražnosti. Treba je torej zaupati borcem, ki so se izkazali za vodilne na bojnem polju. Najsi so še tako mladi in neizkušeni, ni potrebno oklevati, da bi jim zaupali odgovornosti, pri tem pa jim omogočiti tehnično šolanje v tečajih ..., če seveda obstaja za to možnost. Tukaj, tako meni predavatelj, je samokritika po vsaki bitki najboljša šola, kar jih je.

Preskrba sodi med naloge, ki jih je najtežje rešiti. Partizanska vojska lahko živi v začetku od pomoči prebivalstva. Toda ta podpora je hitro izčrpana. V tem trenutku je edini način, da se ohranimo pri življenju ta, da sovražniku vzamemo to, kar potrebujemo. Zavest o vojnem plenu mora biti povsem na prvem mestu: čemu naj bi služil napad, v katerega smo se pognali, ne da bi bil poplačan s pozitivno bilanco v strelivu, orožju vsake vrste, hrani, vojaški obleki? Povsem naravno je, da ta način oskrbovanja vsiljuje borcu zavest o neobhodni varčnosti.

Tretji način oskrbovanja je tisti, ki prihaja od zunaj po zraku ali po kopnem ... Toda preveč nanj ni treba računati, zlasti na začetku partizanskega vojskovanja, ki se poraja vedno v težkem položaju za morebitne zaveznike.

Končno je izvajalec spomnil še na problem zdravstvene službe nerednih čet. Tu ne gre samo za vprašanje telesne in higienske narave, marveč tudi za moralo. V Jugoslaviji je bilo to vprašanje težko rešljivo zaradi pomanjkanja zdravnikov in sanitetnega materiala. Vendar se je z veliko voljo in vztrajnostjo posrečilo zbrati zaloge zdravil, iz-

šolati zdravstvene pomočnike, postaviti tajne bolnišnice za razne vrste posegov. Toda to je bilo izvedljivo le ob ogromnih težavah.

Takšni so nekateri praktični vidiki partizanskega vojevanja, ki so bili nakazani sinoči. S pomočjo krokijev je predavatelj pokazal tudi na zaslonu vrsto točno določenih primerov za metode partizanskih posegov; zanje morajo veljati pravila urnosti posega, gibljivost, presenečenje, izvirnost intervencij, zvijača, zlasti pa volja po zmagoslavju.

Ti nauki so se za Jugoslavijo obnesli, je zaključil generallajtnant Kveder. Kar tako, brez nadaljnega jih ni mogoče uporabiti v kateri koli deželi. Treba jih je prilagoditi svojstvenim prilikam v zasedenih deželah, njihovim tradicijam, naravi zemljišča, pokrajine.

Toda eno pravilo mora biti skupno vsem tistim ljudstvom, ki jih bodo morda nekega dne ogrožali napadci, pa najsi pridejo s katere koli strani: vsaka dežela more in mora voditi partizansko vojno z lastnimi sredstvi, celo brez vsakršne zunanje pomoči, celo pod strahovlado. Toda, da bi se to posrečilo, morata biti vsak državljan in vsaka državljanica pripravljena, da žrtvujeta svoje življenje za ta čudoviti ideal, ki je svoboda, katere pravo ceno spoznamo šele v trenutku, ko smo jo izgubili.

Ali je potrebno povedati, da so poslušalci, med katerimi sta bila — to posebej omenjamo — general Fagalde in divizijski polkovnik Montfort, z

dolgotrajnim ploskanjem ob zaključku pritrjevali govorniku, ki ga je vpeljal in se mu zahvalil major Rapp, predsednik Švicarskega združenja častnikov. Gy. B.

Že dobrih dvajset let je tega, kar so na zahodu lahko prebrali to laskavo oceno sodobne strategije vseljidskega vojskovanja.

Naslednja etapa v Kvedrovem življenju je bilo delo v diplomaciji. Tu se je pokazal v novi luči, v luči esteta kot zbiralec narodopisnega blaga ter umetnin in kot njihov proučevalec. Srečala sva se po dolgih letih ponovno v Ljubljani, ko me je kot predavatelj o indijskih umetnostnih zakladih povabil na predavanje v okviru serije predavanj na univerzi.

Moža s tako pestrim življenjepisom in tolikšnimi izkušnjami pač vsakdo rad posluša in se z njim pomenkuje. Zato smo bili sošolci veseli, da se Dušan svojemu mladostnemu Ptujcu ni odtegoval. Če je le utegnil, je prišel na obisk. Dobro nam je delo, da je lahko svoje beograjske posle tako uredil in si utrgal čas, da je prišel med sošolce ob trideseti obletnici mature. To je bilo lepo in bogato snidenje. Bilo pa je tudi moje poslednje srečanje s sošolcem Dušanom.

Izteklo se je moje poznanstvo z narodnim herojem Tomažem, poznanstvo, ki mi je bilo vselej prijetno in vzpodbudno.

IZ MOJIH PRVIH PTUJSKIH LET

Najprej nekaj podatkov:

Jeseni 1931 sem diplomiral iz slavistike na ljubljanski univerzi, tri leta prej pa s pariške Sorbonne prinesel diplomo tako imenovane (enoletne) šole za profesorje francoščine v tujini. Brez izgledov, da v doglednem času dobim službo, sem se z obema diplomama odpravil na Polenšak v Slovenskih goricah, kjer je v nekdanji viničariji z najino hčerko in gospodinjsko pomočnico živel moja žena, polenška učiteljica. To in ono sem počel, da bi mi minil čas in da bi kaj zaslužil, predvsem pa trpel zaradi nemoči, da bi svoji družinici pripomogel do človeka dostojnega življenja, sebi pa našel delo, za katerega sem se pripravljaval štiri ne ravno lahka študentovska leta. V najhujši stiski sem se lotil pisateljavanja, ki sem se z njim začel sicer ukvarjati že kot srednješolec, a sem ga kot visokošolec zaradi prevelike študijske vneme in iz spoznanja, da je treba prej nekaj vedeti in doživeti, popolnoma opustil. Napisal sem nekaj črtic in novel (prva je bila objavljena — Hiša številka 52 — v drugi številki Ljubljanskega zvona 1932), povest Mlada leta, v kateri sem opisal duhovne, moralne in socialne stiske brezposelnega inteligenta (povest je začela izhajati v mesečniku Prijatelj 1934) in dramo Zgrešene poti, v kateri sem skušal prikazati usodo mlade učiteljice v zakotni, od sveta odmaknjeni slovenski vasi (igrali smo jo v ptujskem gledališču 1936). Dalj kot po enoletnem čakanju, ki vendarle ni bilo brezplodno in brezdelno, sem sredi decembra 1932 dobil dekret, s katerim sem bil postavljen za honorarnega suplenta na ptujsko gimnazijo. Štiri mesece pozneje sem dobil nov dekret, s katerim sem bil nastavljen za pravega suplenta. Potem so si sledili še drugi dekreti vse do tistih usodnih pomladanskih dni 1941, ko so se za mene in moje tovariše — brez dekreta — zaprla vežna vrata ptujske gimnazije ...

V Ptuj sem se sprva vozil s kolesom, saj ni bilo denarja za sobo v mestu, potem pa sprejel ponujeno mi službo prefekta v dijaškem domu. Tu sem ostal (ali bolje: zdržal) do konca šolskega leta. V počitnicah je bila moja žena premeščena in vsi skupaj smo se preselili v Dornavo. Družinsko stanovanje smo si našli v prevžitkarski hiši, ki je bila last brata profesorja dr. Žgeča, mojega ptujskega kolega, žena pa je v učiteljski hiši ob šoli dobila sobico, ki sem jo pa jaz zasedel in tam sredi lukovih polj začel pisati Lukarje. V Ptuj sem se vozil s kolesom oziroma z vlakom. Toda že čez leto dni smo se preselili v Ptuj, od koder se je moja žena vozila v Dornavo, dokler ni bila premeščena na Hajdino. Ko smo se

po nekaj selitvah v samem Ptujju končno, kakor smo mislili in verovali, ustalili v hišici na Bregu in vendarle zaživel delovnega človeka dostojno življenje, pa je prišla okupacija in z njo izgon ne samo iz tiste prijazne hišice sredi sadovnjaka, marveč sploh iz domovine ...

In zdaj nekaj drobcev iz mojih prvih ptujskih let!

Da bi me finančno podprl in zamašil vrzeli v gimnazijskem urniku, mi je tedanji ravnatelj dr. J. Komljanec kot suplent, plačanemu od ure, naložil precejšnje število učnih ur, ne samo iz slovenščine, ki je bila moja glavna stroka, pač pa tudi iz francoščine, moje stranske stroke. Svoj profesorski poklic sem začel 19. decembra 1932; če me spomin ne vara, sem začel s francoščino v osmem razredu. Še pomnim tremo, ki sem jo imel, ko sem stopil pred prve svoje dijake in dijakinje, ki so bili samo za nekaj let mlajši od mene. Govoril sem francosko, vso uro, s čimer sem si takoj pridobil razred. Delo v tem razredu, kjer so sedeli tudi Ivan Bratko, Dušan Kveder, Branko Šalamun in Karel Andreč, s katerimi sem se pozneje često srečaval, je bilo nadvse prijetno, čeprav na drugi strani tudi zahtevno; žal pa sem ta razred in še nekaj razredov kmalu izgubil. Sploh mi je francoščina ostala, kakor piše v letnem poročilu za tisto šolsko leto, samo v dveh sporednicah prvega razreda, sicer sem pa poučeval slovenščino, v glavnem v višjih razredih. Tako je bilo tudi pozneje.

Na gimnaziji sem se brž zblížal z dr. Fr. Žgečem in Fr. Oničem, ki sta prišla v Ptuj pred menoj, in z dr. St. Cajnkarnjem, ki je prišel nekaj mesece za menoj. In spoznal sem se zelo hitro tudi s tistimi dijaki, ki so bili duše literarnega in sploh kulturnega življenja na šoli. Teden dni pred mojim prihodom so dijaki, zbrani v literarni družini Oton Župančič, v mestnem gledališču uprizorili Cankarjeve Hlapce, pomladi 1933 pa pod okriljem Podmladka Rdečega križa, ker je bila družina Otona Župančiča razpuščena. Kreftove Celjske grofe; poleg tega so izdajali literarno glasilo Rast. Gonilna sila temu zelo razgibanemu in socialno borbenu delovanju je bil Ivan Bratko. V Rast sta poleg njega in še nekaterih dijakov pisala tudi Ivan Potrč in Anton Žnidarič. Še isto leto sta se oba predstavila širši javnosti z objavo v Ljubljanskem zvonu, k čemur sem jima poleg Fr. Oniča pomagal tudi jaz. Zelo dobro se ju še spominjam. Ivan Potrč, ob mojem prihodu sedmošolec, je bil droben, suhljat fant z izredno živimi očmi in svetlimi lasmi. Mojo pozornost je zbudil že s prvo šolsko nalogo, ne samo zaradi zrele, poglob-

ljene vsebine, pač pa tudi zaradi samosvojega, nekam krčevitega in živčno raztrganega jezika, ki pa je bil malce skregan s pravili slovenske slovnice. Zato je bilo v njegovih prvih nalogah precej rdečega. Toda brž sem spoznal, da je to Potrčev način izražanja, njegov stil, zato njegovega jezika nisem več skušal spravljati v kalupe slovenske slovnice, in pod njegovo nalogo je bila največkrat z rdečilom napisana zgolj ocena, odlično seveda. Žnidarič me je nekajkrat spremil po pouku v Dornavo. Na poti se nisva — na kolesih — pogovarjala o šoli, marveč o pisanju, literaturi in problemih kmečkega človeka, a tudi o vsem drugem, kar se je tedaj dogajalo v Ptujju in njegovi široki okolici. Bil je izredno bister, živahen, domiseln in odprt fant. Na Ivana Bratka pa sem postal pozoren, ko je na svetosavski proslavi bral ostro kritične in za tiste čase izredno pogumne popotne zapise s svojih počitniških potovanj križem po Srbiji. Njegovi zapiski so zbudili pri delu profesorskega zbora ostro obsodbo, dijaštvu pa so odkrili del resnice o tedanji Jugoslaviji. (Značilno za tiste čase je dejstvo, da v podrobnem programu, ki je natisnjen v šolskem izveščju državne realne gimnazije kraljeviča Andreja, kakor se je tedaj imenovala ptujška gimnazija, Bratkov prispevek ni omenjen!)

Skratka: moje prvo šolsko leto me je postavilo v središče ptujškega dogajanja, predvsem dijaškega. V šoli se je zmerom zgodilo tudi kaj takšnega, kar je pripeljalo do nasprotij v profesorskem zboru, predvsem na konferencah. Najbolj režimski in antikomunistično nastrojen človek je bil razrednik Potrčevega razreda, sicer Beograjčan. Po nekem njegovem nastopu je po končani konferenci stopil k njemu eden najbolj nepristranskih in najpreudarnejših članov profesorskega zbora, matematik, se mu komaj vidno priklonil in rekel: »Od danes dalje nisva več kolega!« In res nista bila. (Nekaj tega mučnega in napredni mladini sovražnega vzdušja sem skušal ujeti v svojo novelo Gimnazistka Feruna, ki je bila napisana tisto moje prvo šolsko leto, v LZ pa objavljena naslednje leto.)

Najhujši zame in za nas vse, ki smo čutili z dijaki, je bil tisti januarski dan naslednjega šolskega leta, ko sem prišel v šolo in izvedel, da so orožniki v ravnateljevi pisarni uklenili, potem pa odpeljali nekaj naših dijakov, med njimi tudi Ivana Potrča in Antona Žnidariča. Vendar je bil to šele začetek hudega. Še huje je bilo, ko smo morali te dijake izključiti ne samo iz naše šole, marveč iz vseh srednjih šol, celo brez pravice do popravnega izpita.

Vsaj nekaj zadoščenja sem doživel, ko sem du bro leto pozneje sodeloval na literarnem večeru skupaj z Ivanom Potrčem, ki je malo prej odslužil desetmesečno zaporno kazen. Ta literarni večer, na katerem so poleg Fr. Oniča sodelovali še Miško Kranjec, Edvard Kocbek in menda tudi Alojz Remec, ni bil navaden literarni večer, pač

pa očitna manifestacija za bivšega zapornika Potrča in viharna demonstracija proti temu, da mu je bil onemogočen nadaljnji študij. Toliko mladine ni bilo na nobenem sicer vedno dobro obiskanem debatnem večeru, ki jih je prirejal ptujski akademski klub, ki sta ga vodila Ivan Bratko in Dušan Kveder, tedaj že visokošolca. Najburnejše odobravanje za svoje branje je požel prav Ivan Potrč.

Ta nastop pa za naju z Oničem ni ostal brez posledic. Prišel je prosvetni inšpektor iz Ljubljane in naju ostro zasliševal, ko sva mu že prej morala predložiti tekste, ki sva jih brala. (Onič je bral nekaj socialnih pesmi, jaz pa odlomek iz Lukarjev, in sicer smrt stare Sokice.) Že najini teksti so se inšpektorju zdeli sumljivi, naravnost nedopustljivo pa je bilo, da sva kot profesorja, pravzaprav šele suplenta, torej državna uradnika-pripravnik, nastopila skupaj s človekom, ki je bil kot najin dijak obsojen zaradi komunizma. Seveda sem jaz trdil, da imam Potrča, ki je medtem objavil že nekaj tekstov, zgolj za pisatelja, ne pa tudi za bivšega svojega dijaka in obsojenca. No, za mene se je končalo samo z grožnjo, da bom ob prvem podobnem deliktu premeščen kam na jug, kolikor sploh ne bom letel iz službe, Onič, ki ga je obremenjevalo tudi sodelovanje v ptujski Svobodi in je imel za seboj že proces v Veliki Kikindi zaradi sodelovanja v Knjigi drugova, pa je bil konec šolskega leta z ženo vred premeščen v Kočevje.

Ti in podobni ukrepi tedanje oblasti niso mogli zatreti revolucionarnega vretja in delovanja v Ptujju, tudi na gimnaziji ne. Vse to in še vse tisto, kar je sledilo, tudi ni pretrgalo mojih zvez z bivšimi mojimi dijaki. Od njih sem dobival marksistično — legalno in tudi ilegalno — literaturo, kolikor mi je ni posojal ali posređoval dr. Žgeč, Ivan Potrč pa je često prihajal k meni na dom. Reči moram, da je bil vsak njegov obisk, čeprav tvegan, saj je bil Potrč še zmerom pod policijskim nadzorstvom, zame doživetje: kako mladeniško viharno in s kolikšno vero je govoril o Sovjetski zvezi pa o svetovni revoluciji, ki jo je videl na obzorju!

In ko je bilo zaradi vse ostrejšega režima nasploh in še posebej v šoli revolucionarno delo naših dijakov bolj in bolj otežkočeno, če ne že kar onemogočeno, so se mladi revolucionarji začeli zbirati v gledališču, posebno v tistem času, ko sta delala tam Fr. Žižek in igralec Albert Wilhelm. A to je bil že čas, ko so se ptujski kulturnobundovci in hitlerjevci pripravljali, da v vojni, ki se je grozeče bližala, ugrabijo oblast in zatro vse, kar je slovenskega, to je bil čas ostre borbe vsega naprednega proti njim, tudi dijaštva seveda, to je bil čas, ko je Stanko Cajnkar celo v svojih nedeljskih pridigah nastopil proti kulturnobundovstvu (jaz pa sem ga opisal v noveli Tam gori za hramom, ki je izšla v LZ 1938). In ne dolgo potem se je res zgodilo, s čimer so nam zadnja leta grozili: razgnali so nas na vse strani ...

Kvedrovi teti in strica iz Celja kot izgnanci v Čupriji. Dušan Kveder jih je obiskal leta 1944 kot komandant slovenskega glavnega štaba NOV (iz knjige Fran Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945)

Naj še zapišem, da je nam izgnancem, ki smo živeli v Čupriji, le nekaj dni po osvoboditvi Beograda, avtentično vest o tem, kar se je v vojnih letih in v tistem času dogajalo na Slovenskem, prinesel eden izmed mojih bivših ptujskih dijakov, namreč sam komandant Glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske Slovenije Dušan Kveder. V Čupriji so namreč živeli njegovi celjski sorodniki (dva strica in dve teti), in prišel je k njim na kratek obisk. Njegov prihod je bil za nas pravo razodetje. Preden se je vrnil v Beograd, sem mu rekel, da bi tudi jaz rad aktivno posegel v NOB, saj do tedaj nisem mogel v partizane; ob izgnanstvu je bilo mojemu sinu komaj dve leti, hčerki enajst let, žena pa je, kar so jo v Ptujju zaprli, komajda hodila, ni pa bilo nikogar, ki bi skrbel zanje. Po osvoboditvi Čuprije in vsega Pomoravja pa bi se gotovo našla takšna možnost. Kveder mi je dejal, naj kar počakam, ne bo pozabil name. In res: že dober teden pozneje sem dobil obvestilo, naj pridem v Beograd. Tako sem prve dni novembra 1944 zapustil Čuprijo najprej sam, kmalu pa jo je zapustila tudi moja družina. V Beogradu sem dobil delo v radijski postaji, delal pa

sem tudi v društvu France Rozman, Osvobodilni fronti Slovencev v Srbiji. V Ptuj sem se prav zaradi tega svojega dela vrnil šele sredi poletja 1945, da bi ga že čez leto dni spet zapustil in se odselil v Maribor, od tam pa čez dve leti v Ljubljano ...

In še besedico za konec!

Ne samo prva, marveč vsa ptujska leta so bila zame zelo bogata in plodna. V teh letih sem se bolj kot kdaj prej in tudi pozneje zblížal z ljudmi, predvsem kmečkimi, kočarskimi in viničarskimi, dozoreval sem kot človek in pisatelj. V moji rasti zavzemajo važno mesto tudi moji dijaki, ne samo tisti, ki sem jih v temle bežnem zapisku imenoval, marveč tudi drugi, saj so me s svojo mladostno zagnanostjo in revolucionarnostjo nenehno spodbujali k delu, jaz pa sem jim skušal, kolikor je bilo v mojih močeh, pomagati mimo nevarnih čeri, ki so se jim na vsakem koraku stavljale na pot.

UTRINKI IZ LITERARNO-KULTURNEGA ŽIVLJENJA DIJAKOV PTUJSKE GIMNAZIJE V LETIH 1937 IN 1938

Čas je že marsikaj zabrisal in marsikak list se je že izgubil. Zaradi tega bo to, kar pišem, le nekaj utrinkov iz vsestransko razgibanega življenja nacionalno izpostavljene ptujske gimnazije. Menim, kako velika škoda je, da v nekaterih pomembnih delih o mladinskem (študentskem) gibanju ni dovolj obdelano, kako so se študenti — komunisti oz. napredno usmerjeni delavci in intelektualci med sabo povezovali in vplivali na oblikovanje razredne nacionalne zavesti mladih generacij na gimnazijah, posebej še na ptujski gimnaziji.

Rad se spominjam srečanj, stikov in tudi skupnega stanovanja z nekaterimi delavci oz. intelektualci, ki so bili v tedanjem ptujskem življenju močno aktivni in progresivno usmerjeni. Med temi naj omenim le nekatere (škoda je, da ne vem, kje so sedaj mnogi med njimi, kakšna je bila njihova življenjska pot potem, ko smo se v Ptuj razšli). Bili so to Koželj, F. Lubec, B. Ilich. Centrih, šivilja Julka Zavec; delavci iz železniških delavnic Miha Zele, Vogrinec in Sever. Po svoji svetovnonazorski usmeritvi so se sicer ločili, vendar jih je povezovalo borbeno razpoloženje proti nemškemu nacionalsocializmu, ki je imel v ptujski peti koloni zelo močno oporo.

Kako so bili omenjeni povezani z drugimi dijaki, ne vem. Določena povezava je morala obstajati, saj smo se nekateri dijaki in omenjeni starejši tovariši srečavali v prostorih delavskega kulturno prosvetnega društva Vzajemnost v traktu nekdanje stare avstroogrške kasarne. Vhod v dvorano je bil, kolikor se spominjam, z ulice ob živilskem trgu.

Na oblikovanje zavestne aktivnosti dijakov so vplivali tudi nekateri študenti — nekdanji ptujski dijaki. Osebnost se ne spominjam srečanj z njimi, toda njihova imena, kakor tudi ime dr. Jožeta Potrča, so nam bila znana in so za nas veliko pomenila. Vsi ti vplivi, ob katerih smo živeli, se zbirali, utrjevali svojevrstno nacionalno enotno fronto mladim in se tudi svetovnonazorsko začeli močno diferencirati, bi bili brez velikega pomena med agresivno nemško peto kolono, če na gimnaziji ne bi imeli profesorjev, ki so bili učitelji in vzgojitelji v pravem pomenu besede. O nekaterih je bilo že več ali manj napisanega. Omenim naj samo Vilka Rusa, Antona Ingoliča, Franceta Oniča, dr. Stanka Cajnkarja, Franceta Miheliča in ravnatelj dr. Kovačiča. V ilustracijo naj navedem nekaj primerov naše aktivnosti oz. razumevanja naših učiteljev za prebujeno revolucionarno zavest svojih učencev — dijakov. Spominjam se, da smo za nemško šolsko nalogo dobili temo, ki je

žalila naš nacionalni čut in tedaj smo štrajkali. Nihče, tudi dijaki nemške narodnosti niso upali pisati naloge, ki jim je »ležala«, kot smo to navadno rekli. Kot drug primer naj navedem naslednje: Ko so bili naši sošolci nemške narodnosti udeleženi pri izobešanju Hitlerjeve zastave na mestnem stolpu ob Führerjevem rojstnem dnevu, nam je šolski sluga Krapša dal ključ, da smo lahko zaklenili v razred nemške udeleženca te silno nacionalno izzivajoče akcije. Potem je korporativno ves razred odšel v mestni park, kjer smo »nadaljevali« pouk. K nam je prišel razrednik Vilko Rus, toda spraševanja ni bilo nobenega. Omenim naj še verouk pri dr. Cajnkarju. To so bile posebne učne ure. Prisostvovali so jim tudi dijaki drugih veroizpovedi, kot npr. Bagar Mirko (protestant) in Bolaffio (Žid). Pri teh učnih urah smo mnogo razpravljali o člankih, ki so bili objavljeni v tedaj izhajajoči reviji »Dejanje«, predvsem pa nas je močno okupirala državljanska vojna v Španiji.

Vse omenjeno je vplivalo na vsestransko razgibanost našega dijaškega življenja. O političnem življenju na ptujski gimnaziji je napisal Mitja Vošnjak celo knjigo. Verjetno pa bo še treba raziskovati in o tem pisati. Sredi političnega življenja, verjetno pod močnim vplivom tedaj že uveljavljenih književnikov — naših profesorjev, je bilo v letih pred drugo svetovno vojno tudi precej razgibano kulturno-literarno delovanje dijakov. Kdaj je na ptujski gimnaziji bila ustanovljena literarna družina »Setev«, se ne spominjam.

Sčasoma je ta literarna družina postala svojevrstna nacionalno frontovsko (združevala je dijaške raznih usmeritev oz. opredelitev) usmerjena dijaška organizacija, predvsem v času, ko je postal njen nadzornik (pokrovitelj) ravnatelj dr. Maks Kovačič in kasneje dr. Stanko Cajnkar. V odboru smo bili dijaki različnih usmeritev. Po podatku iz »Izvestja« za šolsko leto 1937/38 je bil med člani odbora tudi Bagar Mirko (kolikor vem, tedaj že skojevec). Frontovsko usmerjenost smo izražali tudi s tem, da smo si v začetku »zadali nalogo«, kako doseči možnost vzajemnega sodelovanja. Po razredih smo razposlali pole in nanje so se podpisovali tisti, ki bi želeli aktivno sodelovati. V Izvestju piše, da smo imeli v enem letu kar sedem sestankov in na njih »so večkrat predavali bivši člani družine, sedanji akademiki«. Družina je nameravala izdajati svoj časopis, vendar sta bili njena prošnja in podpora zavrženi. Med akcijami, ki jih je organizirala Setev, naj omenim samo dve. Ko je izšla za Ptuj (in tam v

glavnem tudi nastala) za tisti čas zelo aktualna brošura »Hitlerjevci v Sloveniji«, smo sklicali v risalnici sestanek dijakov. Zdi se mi, da je bil predviden kot govornik Maks Jeza. Na sestanek smo vabili z velikim markantnim lepakom, ki je prikazoval, kako senca kljukastega križa in grabežljive roke že segajo po Sloveniji in konkretno grabijo Ptuj. Lepak je policija zaplenila in tudi sestanek je bil prepovedan. Udeleženci sestanka, bilo nas je dosti, smo nato šli v povorki po mestu in iz pošte klicali uredništva posameznih glasil ter na tak način protestirali proti omenjenemu ukrepu. Denar za stroške smo zbrali kar med potjo od ljudi, ki so nas srečevali ali pa so se nam pridružili. Med to demonstracijo je prišlo tudi do manjšega »ravsanja« z nekaterimi »slučajno mimoidočimi nemškimi dijaki«. Na šoli ni bilo nobenih posledic, pač pa nas je nekaj bilo zasllišanih na sreskem načelstvu. Zasliševal nas je Megla. Druga akcija je imela značaj nekega splošno ljudskega odpora, ko smo bili dodeljeni starejšim osebam, ki so ob pričakovanju nemških akcij stražili na določenih mestih, in to predvsem ponoči.

Omenim naj še, da smo imeli tudi določeno informacijsko zvezo, ko je član vodstva »Setve« inštruiral sina šefa ptujske policije Čabrijana. V tem stanovanju smo od časa do časa tudi kaj shranili, kar je iskala policija oz. žandarmerija. Po tem kanalu smo dobili tudi kdaj pa kdaj kako informacijo.

V šolskem letu 1938/39 so prevzeli vodstvo »Setve« drugi. Med njimi naj omenim samo Vošnjaka, Aliča in Urbasovo. Slednja je sodelovala tudi pri izdaji almanaha »Mlada setev«.

V šolskem letu 1936—37 je izhajalo »Klasje«, kulturni mesečnik ptujskih srednješolcev. Izdajali so ga osmošolci ptujske realne gimnazije, bil pa je last »literarnega kvarteta osme v Ptuj«. Med zadnjo vojno mi je uspelo, da sem skupno z drugimi papirji zakopal tudi vseh šest števil »Klasja«, ki jih sedaj poškodovane hrani študijska knjižnica v Murski Soboti.

V uvodni urednikovi besedi (prva številka je izšla 1. decembra 1936), je zapisano, da med ptujskimi dijaki vlada že nekaj časa mrtvilo, ki ga naj odpravi to glasilo. Izhajalo naj bi vsakega 1. in 15. v mesecu od 1. decembra 1936 do 1. maja 1937. V drugi številki je urednik objavil, da štirinajst dnevnika ni mogoče izdajati (list smo razmnožili na kožo) zaradi prevlekega dela in prekratko odmerjenega časa, kakor tudi »zaradi premalega zanimanja in rezerviranosti nekaterih«. Kasneje je urednik sicer že zapisal, da je dobil precej prispevkov in da vsakemu posebej ne more odgovarjati. V listu sem sodeloval samo v drugi številki s pesmijo »Rudar«. Nato sem začel aktivneje sodelovati v »Setvi«, oz. smo že nekateri sodelovali v vse bolj progresivno usmerjenem »Mladem Prekmurcu«. Kolikor se še spominjam in po teh spominih ocenjujem, ni bilo so-

glasja med »lastniki, literarnim kvartetom osme«. To kaže tudi nenehno menjavanje uredništva; upravnik je bil stalno isti, in sicer Praper Cvetko. Krog sodelavcev ni bil velik in se je, kljub prizadevanju pridobiti sodelavce, prej ožil kot širil. Po mojem je bil eden izmed vzrokov tudi v svetovno-nazorski usmeritvi večine »lastnikov«, ki so bili katoliško-klerikalno usmerjeni. Njihova usmeritev ni odgovarjala progresivnim zahtevam mladine, saj so nekateri med njimi bili bolj ali manj zagriženi pristaši Stražarjev in Katoliške akcije. Svojo usmeritev so jasno pokazali tudi v letih najtežje preizkušnje, to je med NOB.

Na skupno 103 straneh šestih števil se je zvrstilo 14 prozno leposlovnih sestavkov, 15 pesmi, nekaj razprav in urednikovih pomenkov, utrinkov in epigramov. Med razpravami naj omenim prispevek Franceta Meleta (štev. 2, 3, 4, 5 in 6) o združništvu kot posebnem kooperativnem sistemu in sestavek Franceta Jeze »Načrt za rešitev našega izseljeniškega vprašanja« (štev. 5) ter poročilo Janka Urbanca ob izidu knjige »Mlada setev« (štev. 6).

V šestih številkah Klasja je sodelovalo 12 avtorjev, med njimi trije pod psevdonimom (Cipek, Urban Janez in Urban Janko). V dveh in več številkah so se oglašali Jeza France, Musek Vitko (tudi pod psevdonimom Urban Janko), Praper Cvetko in Samec Pavla. Poleg navedenih so se v Klasju oglasili še: Krivec Jože, Remec Vera, Šoštarič Gusti in Šiftar Ivan.

Ker literarni družini Setev ni uspelo izdajati časopisa, se je zbrala skupina nekaterih sodelavcev Klasja in nekaj novih dijakov, ki so sicer že sodelovali na skupnem literarnem večeru in tako so v letu 1937 izdali knjigo »Mlada setev«.

Iz uvodne besede, ki jo je napisal Jeza France, sicer po daljši diskusiji, se kaže delna orientiranost pretežne večine sodelujočih, delno pa so njevo besede tudi določena »usluga« Tiskarni sv. Cirila v Mariboru, ki je subvencionirala izdajo preko svoje podružnice na Slovenskem trgu v Ptuj, kjer je bila knjiga v komisijski prodaji. Kot sem informiran, je bila knjiga kasneje zaplenjena in uničena. Zato ne bo odveč, če se nekoliko pomudim pri njeni vsebini.

Na 149 straneh je sodelovalo 8 dijakov. Mele France je objavil v knjigi prevod enega poglavja iz knjige G. K. Chesterston: Saint Thomas Aquinas. Vsebinski poudarek je bil na nacionalni in socialni ogroženosti. V tem pogledu so bile najmočnejše vrstice Franceta Jeze, ki je bil kot potnik nekaj časa zaprt v zloglasnih nemških zaporih in je prepotoval tudi Koroško. V zvezi s temi doživljaji je objavil sestavek »Karantanija v pomladi 1934«, ki je še danes precej aktualen. S prozo in pesmijo oz. samo z eno izmed teh zvrsti so sodelovali: Jeza France, Krivec Jože, Mele France, Musek Viktor, Remec Vera, Šiftar Ivan, Tory Tugomir in dvanajstletna dijakinja Urbas Marija.

L I S T E .
Klasurni mesečnik
ptujskih prednješolcev.

Sodelujejo:

Jeza France -

Samco Pavla -

Mele France -

Musek Vitko -

Leto I Številka 1

1. marca 1937.

Uredila Mele France in Musek Vitko.

Upravnik Cvetko Praper

Le izdajajo osmošolci ptujске realne gimnazije.

Posamezna številka stane 2.-Din.

Franc Jeza je v šesti številki Klasja zapisal o »Mladi setvi«: »Ljudje, ki so se zbrali okoli knjige »Mlada setev«, so pokazali mnogo razumevanja za zahteve časa in razmer, česar ne morem priznati večini slovenske mladine... Velika večina obravnava socialni problem in njegovo rešitev... Avtorjem je treba priznati velik smisel za čas, razmere in zahteve, ki jih čas in razmere stavlja ta mladim« (str. 95—96). Mimogrede naj omenim, da smo se kasneje prav zaradi razumevanja časa, razmer in nalog, ki so bile pred nami, začeli razhajati in smo se tudi razšli.

To so samo utrinki, kajti življenje dijakov ptujske gimnazije je bilo pestro in močno razgibano, oz. v zadnjih letih pred 2. svetovno vojno tudi že močno zdiferencirano na razredni in nacionalni opredelitvi dijakov. Koliko so tipanja, omenjena s temi utrinki, bila glasnik novega, nastajajočega, bo potrebno še oceniti. Nobenega dvoma ni, da je tako delovanje, predvsem pa delovanje literarne družine Setev, kot kulturnega društva na gimnaziji, njena knjiga Mlada setev, bilo pogumno poseganje v tedanje razmere in dogajanja ter zaradi tega tudi zaznavno med občani in v tisku različnih usmeritev.

ČVRST MOST ZGRAJEN JE ČEZ PREPAD, DA MORE SPET DO BRATA BRAT

Z recitalom pod tem naslovom so proslavili naši dijaki trideset let nove Jugoslavije. Recital sta sestavila profesorja Drago in Ljubica Šuligoj, dijake pa je za nastop, ki so se predstavili tudi ptujskemu občinstvu, pripravila prof. Matilda Hluپیč.

Malo je narodov v Evropi, ki so morali prestati tako trde zgodovinske preizkušnje, pred kakršnimi so se znašli naši narodi v boju za svoj nacionalni obstanek. Celotna zgodovina naših narodov je zgodovina bojev proti tujim zavojevalcem, ki so nam odrekli pravico do narodne samoodločbe. Koliko žrtev in odrekanih je bilo potrebnih, da smo dosegli socialistično skupnost, federativni sistem, ki edini zagotavlja danes vsem narodom in narodnostim Jugoslavije njihov enakopravni položaj.

Ko so se naselila slovenska plemena na današnje jugoslovasko ozemlje, so še živel pod svobodnim soncem. Potem zasledimo več poizkusov, da bi si Slovani ustvarili samostojne države, saj so se zavedali, da bi se tako lažje upirali tujcem, ki so želeli Slovane v novi domovini takoj podjarmiti.

Ti poizkusi so bili:

Samova plemenska zveza v 7. stoletju, h kateri so se priključili karantanski Slovenci, pomeni širokopotezno samostojno akcijo zahodnoslovanskih plemen v obrambi pred barbarskim pritiskom in prvi samostojni poizkus, da bi se državno osamosvojili ter politično in kulturno afirmirali. Toda, žal, ta zveza je bila le kratkotrajna.

Kje nek zemlja grobe krije,
kjer junaki domačije
mirno smrtno spanje spe?
Nihče li ne zna za nje?

Rad na tvojo, hrabri Samo!
črno bi pokleknil jamo,
prst poljubil, ki pod njo
hrabro ti leži telo.

Tam kleče nad tvojo rako
sebi bi ljubezen tako,
kakršno si ti gojil,
rad v želeče srce vlil.

V pesmih glas bi tvoj povzdignil,
z njim Slovence bi navdihnili;
tvojo vrednost rod spoznal,
tebe vreden bi postal.

Slovenska Karantanija! — Zibelka slovenstva,
domača zemlja, na kateri danes tujci odrekajo našemu življu osnovne pravice. Bila si svobodna, a tudi že zgodaj zaslužnjena!

Polje lepo, polje Gosposvetsko,
dežele koroške ti cvet!
Kaj pomeni kamen stari v tebi,
svedok iz neznanih nam let?

Tu volili smo sami si kneza,
kmet sam mu dajal je oblast.
Narod sam iz sebe mu izročal
moč žezla in krone je čast...

Kocljeva Spodnja Panonija! Kako pugumno si se upirala germanskemu pritisku!

Med pomembne boje južnoslovanskih ljudstev spada nedvomno upor Ljudevita Posavskega, ki se je razširil z današnjega hrvatskega ozemlja na sedanje slovenske deže. Boj je dobil značaj naprednega stremljenja svobodoljubnega ljudstva, da bi odprlo pot lastnemu političnemu in kulturnemu razvoju ter se zoperstavilo germanskim fevdalnim osvajalcem.

Ne le germanski, tudi madžarski in beneški fevdalci so ogrožali neodvisnost novo nastajajoče hrvatske države.

Podobne napore srečujemo tudi pri Srbih, ki so se želeli osvoboditi bizantinske nadoblasti, se upirali bolgarski agresiji in v 9. stoletju ustanovili raško, nekoliko pozneje pa zetsko državo.

Makedonska Samuelova država v 10. stoletju je pomenila le kratkotrajno epoho svobodnega razvoja in je morala kloniti pred močnejšim bizantinskim sosedom.

Hrvatska je po izgubi samostojnosti sicer obdržala svoje plemstvo, toda ves nadaljnji razvoj v povezavi z Ogrsko je bil čas bojev proti ogrski agresiji, čas dokazovanja pravic, ki izhajajo iz nekdanje hrvatske države.

Medtem ko se večina južnoslovanskih držav ni bila sposobna obdržati, sta še nadalje obstajali svobodna srednjeveška Srbija in Bosna. A ne za dolgo. Balkanske države, ki jih je razjedal fevdalni partikularizem, oslabiljeno bizantinsko cesarstvo, se soočajo z ekspanzivno turško vojsko in po mnogih bojih prihajajo pod turško nadvlado.

Spomin na svobodno življenje, na lastno državno skupnost, na mnoge bitke in junake je ostal v ljudskih pesmih. Vendar te ne obujajo le spomina, temveč dramijo upornost in misel na osvoboditev.

Slavu slavi srpski knez Lazare
u Kruševcu, mjestu skrovitome.
Car uzima zlatan pehar vina,
pa govori svoj gospōdi srpskoj:
U zdravlje Miloš Obilića.
Sutra češ me izdat na Kosovu
i odbjeći turskom car Muratu.

Skoči Miloš na noge lagane,
pak se klanja do zemljice crne:
Hvala tebi, slavni knez Lazare!
Al ne hvala na takvoj besjedi!
Jer, tako me vjera ne ubila.
Ja nevjera nikad bio nisam,
nit sam bio, nit ću kada biti!
Nego sutra mislim u Kosovo,
zaklaću turskog car Murata
i za hrišćansku vjeru poginuti.
E, tako mi bogva velikoga!

Življenje naših balkanskih narodov pod turškim imperijem je bilo življenje nacionalne podrejenosti, političnega brezpravja ter družbeno-ekonomskega zaostanka. Zaostali stoje nekaj stoletij za ostalo Evropo, ki je v 16. stoletju prehajala v kapitalistične odnose, mi pa smo bili degradirana družba s patriarhalnimi odnosi in naravnim gospodarstvom.

Ogromni turški imperij je nastajal ob vojnih pohodih, turška fevdalna gospoda je obogatela z vojnim plenom in ropanjem, za neturške prebivalce pa ni bilo enakosti.

V istem času je naše narode, ki so živeli pod habsburško ali beneško nadvlado, to je Slovence in Hrvate, čeprav so imeli nekoliko ugodnejše pogoje za svoj ekonomski razvoj, izkoriščala fevdalna gospoda. Sledila je kmečko-plebejska demokratična revolucija in kmečki upori so se bliskovito širili. V geslu »za staro pravdo« se je izražal oster napad na obstoječe družbene odnose, na celotni družbeni sistem. To je bila epoha samostojne revolucionarne akcije.

Kaj bliska se tam in grmi?
Kaj zemlja se trese, bobni?
V višavi se kresejo strele,
ko sodni dan vžgati bi htele!

Moj oče tlačan, jaz tlačan,
ti sinko boš v robstvo vkovan.
Tlačani na svet se rodimo —
tlačani ga spet zapustimo.

Ko sila do vrha vzkipi,
ti videl te hude boš dni.
Zmaj v gori se znova zbudi tam!
verige jeklene zdrobi tam!

Vihar bo pretresal ves kraj,
iz gore lomastil bo zmaj...
Pomagala več ne bo maša,
ne prošnja, molitev ne vaša!

Ne boj se ti strašnega dne!
Sovražnikom našim gorje!
Na nje zmaj srditi prihruje,
s Konjiškoj goroj jih podsuje!

Ljudstvo se je budilo in formiralo v narod. V tem smislu jih je dopolnila protestantska knjiga.

Vsem zastopnim ludem je vejdeče, de ti psalmi inu druge duhovske pejsmi se imajo v ti cerkvi pejti; ampak kir so se dosehmali le v latinskim, tim gmajn ludem v nezastopnim jeziku v ti cerkvi pejli, tu mi držimo za nepridnu inu unucnu. Mi hočmo, da se v ti naši, kranski deželi ti psalmi, pejsmi inu vse druge službe božje v tim slovenskim kranskim jeziku dopernašajo inu dile.

V teh bojih so bile spočete prve iskre zavesti narodne skupnosti, ki je potem v 18. in 19. stoletju z nezadržno silo prodrla na površje.

Ljudska umetnost, zlasti pesmi in pripovedke o kralju Matjažu in kraljeviču Marku najgloblje odkrivajo hotenja in hrepenenja našega ljudstva. Omenjena junaka sta sicer fevdalna viteza, toda dejansko sta zaščitnika ljudstva. Če pravi pesem, da je imel kralj Matjaž na Krnskem gradu odprta vrata in je vsakdo dobil pomoč ter pravico, je bil to zarodek poznejše demokratične revolucije.

Kljub zlomu uporniških vojsk je ostala misel na junake Matija Gubca, Ilijo Gregoriča, Ivana Gradnika, Mateja Ivaniča, Jurija Doža, Jovana Nenada in druge. Revolucionarne akcije, četudi se končajo s porazom, so vselej dokaz žive sile naroda, kajti narod, ki molče trpi zatiranje, je obsojen na propad.

Na Balkanu pa je tlelo dalje. Guslarska pesem je naše ljudi spominjala preteklosti. Prišlo je do hajduštva, uskoškega gibanja in končno do organiziranih uporov. Samo obdujemo lahko boj Crnogorcev proti Turkom in poturčencem, njihovo odločnost, junaštvo in željo po svobodi.

Dvigne v noč se majhna četa
na Četinju v Črni gori.
Majhna četa ali hrabra.
V nji je komaj sto junakov.
Ni junakov v nji izbranih
po obličju in lepoti,
le po srcu njih junaškem.
Tak junak ne bo udaril
v njih deset, da jo pobere,
le na dva, da ju podere,
tak umrl bo za svobodo.

Sonce nam je črn oblak zagrnil,
tema nam je zaodela goro,
pred oltarjem plakala je lučka
in na goslih počile so strune,
vile vse so skrile se v votline,
bale so se meseca in sonca,
moške prsi so se ohladile,
v njih je mrla želja po svobodi,
kakor žarki mrejo na planini,
kadar sonce se potaplja v morje.
Kakšen svetel praznik!
O, kako so vse pradedov duše
nad Cetinjem danes valovale!

V belih jatah rajajo po zraku
ko labudov izprelepih jata,
ki pod vedrim rajajo obokom
na gladini svetlega jezera.
O sokóli, pet Martinovičev,
ki so grude ene vas dojile
in vas ena zibel je zibala,
dva Novaka in zastavnik Pima
in ti vitez Borilovič - Vuče,
ki planili prvi ste na Turke,
kdo umeje vam izplesti venec?
Spomenik je vašega junaštva
Črna gora in svobóda njena!

Tudi srbsko ljudstvo ni zaostajalo. Prvi in drugi srbski upor nam kažeta njegovo vročo željo po svobodi. Zmage pri Mišaru, Deligradu, Ljubiću so dokaz odločnosti upornikov, kot na primer Hajduka Veljka, na kar nas še vedno opozarja tragični spomenik čele kule.

Hajduk Veljko volk je ljuti,
Turki pa so janjcev trume,
Veljko kot vihar je kruti,
ki jeseni plane v šume,
zgrabi listje in drevesa
silna stresa,
lomi veje in slemena,
trga stebila iz korena —
seče Veljko in natika,
goni, zgrabi, kar se umika,
aga kar na dvojce seka —
»Alah, Alah!« aga veka,
kolje konje in junake,
seje žalost vrste vsake,
konj mendra in sablja seva,
kliče Veljko, Turek zeva,
turban je na tleh in glava,
a pod nebom srbska slava!

Makedonija je v tem času še vedno ječala pod Turki.

Kakor na vrat ogrlica,
niz mrzlih kamnov se vleže,
tako so na pleča legli
dnevi neznosne teže.
Prekleta življenje to pasje,
prekleta naj bo za vse čase!

Rodiš se — suženj hiraš,
rodiš se — živina umiraš,
garaš ko živina vse dni
za tuje bogastvo, za druge ljudi.

Uspehi srbskega naroda so vzpodbujali k uporom tudi druga balkanska ljudstva, toda ves Balkan se turške nadvlade in njegovega fevdalnega sistema še vedno ni mogel otresti.

Na Slovensko in Hrvatsko pa so v tem času že segli vplivi francoske buržoazne revolucije.

Napoleon ni ustanovil Ilirije iz kakih simpatij do slovenskega in hrvatskega ljudstva. Province naj bi služile interesom francoskega kapitala. Jezikovne svoboščine, ki smo jih bili deležni, so bile dane z namenom, da bi meščanstvo podprlo francosko okupacijo. V primerjavi s prejšnjo germanizacijo je bilo to obdobje vendarle pomembno za naš narodni prerod.

Pod vplivom francoske revolucije se je v 19. stoletju porajala misel o narodni samostojnosti, celo o lastni državnosti. Čeprav je »sveta alianša« dušila narodnostna gibanja, je naša romantična inteligenca opravila na tem področju veliko delo: doseči oblast in politično samostojnost.

V sovražnike z oblakov
rodu naj našga trešči grom!
Prost, ko je bil očakov,
naprej naj bo Slovencev dom;
naj zdrobe
njih roké
si spone, ki jih še teže!

Edinost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo!
Otrok, kar ima Slava,
vsi naj si v róke sežejo,
da oblast
in z njo čast,
obilnost bodo naša last!

Ideja slovanske vzajemnosti proti madžarskemu in germanskemu pritisku je našla v tridesetih letih prejšnjega stoletja ugodna tla na Hrvatskem v obliki ilirskega gibanja. To gibanje, čeprav ni moglo uspeti, je bilo posebno za Hrvate velikega pomena v kulturnem pogledu. Močnejše pa se je začela prebujati pri njih tudi narodna zavest.

Polnoč prode — što me budi
u to doba iz sna moga?
Žice same zaigrale
na guslama djeda moga,
zaigrale istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoč prode — još pokriva
mir preblagi dol i goru,
ali lagan vjetric šapće,
od istoka k sinjem moru,
šapće slatko istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoč prode — uspravana
leži morská ókolica;
probudena ali jedna
od istoka leti ptica,
pjeva slatko istihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoč prode — još u tmíni
nebo, zemlja jest i voda,
ali sjeva od istoka,
sjajna Vila slavskog roda,
glasi amo istihana:
Zora puca, bit će dana!

Zora puca, bit će dana!
Okreni se k zlatnom vedru,
slavna zemljo dalmatinska:
Evo Zore u tvom njedru,
da otkrije zakopana
Tvoja blaga — evo dana!

Naša narodno-preporodna gibanja pa, žal, niso postala moćna revolucionarna sila, ker pri njih niso sodelovale kmečke množice. Malo je bilo takih, ki bi podprli kmeta v njegovi zahtevi po zemljiški odvezi.

Toda tudi v Avstriji se je že pripravljala revolucija. Iskra, ki je zanelila požar v Franciji, je vnela ogenj v avstrijskih deželah. Leto 1848 je k revolucionarnemu gibanju pritegnilo tudi slovanske narode, toda žal še neosveščene za konkretno revolucionarno akcijo. Zedinjena Slovenija naj bi bila še vedno sestavni del habsburške monarhije, sicer z notranjo samoupravo, ne pa samostojna demokratična tvorba slovenskega naroda.

Celjske Slovenske Novine so leta 1848 v enem izmed svojih uvodnikov takole zapisale:

»U sedanjom ustavnóm času nam je dopušteno vse govoriti in pisati, samo da resnično govorimo in pišemo. Slabosti naj vikših gospodov in uredov svobodno razodenemo, nas zato nikdo ne kara in nas ne kliče pred sud na odgovor. Tudi skrivnih redarov (policijašov) ni več, ki so redarstvu vse oznanili, kaj se je čres vlado govorilo. Takšno svobodo vživaje moramo se za srečne deržati.«

Slovenci smo bili takrat zadovoljni s takšnimi drobtinicami.

Tudi Hrvatje so zahtevali le združitev hrvaških pokrajin, hkrati pa so izrazili željo, da hočejo ostati zvesti habsburški monarhiji.

Tudi v Vojvodini so bili enakega mišljenja.

Izrekli smo se za lojalnost do dunajskega dvo-
ra v upanju, da bodo Slovani deležni ustreznih svoboščin.

Realizirali bi narodni program, če bi imela naša buržoazija več posluha za našega kmeta. Tako pa se je zgodilo prav nasprotno. Pričakovanja, da bi dobili nekaj samoupravnih pravic, se niso uresničila. Ponovno je zavladal absolutizem.

Pa pogledjmo, kaj je o tej dobi zapisal naš pisatelj Janez Trdina:

»Čudovito lepe osnove in stavbe, katere je sezidalo 1848. leto, so ležale v prahu in razvalinah; vse slovesne obljube prelomljene, vse potrjene pravice ovržene in poteptane. Namesto postave je vihtel žezlo vojak. Svoboda govorjenja in pisanja se je umaknila policiji, cenzuri, žandarjem in vohunom. Tedaj sem služboval v sosednjem kraljestvu bratov Hrvatov. Osleparjeni, blagi narod je bil omamljen, kakor da ga je grom zadel. Za tolike žrtve tako povračilo! Odkar živi svet, ni doživel, mislim, noben narod tako strahovito tožne, pa tudi poučne skušnje kakor hrvaški. Iliri, prej borilci za prostost in jugoslovenstvo, so postali pokorni sužnji Bachove volje.«

Klavrna vloga, ki smo jo odigrali leta 1848, je kakor mora ležala v bodočem razvoju. Od leta 1848 smo bili v avstrijskem političnem življenju neprestano orodje reakcije, dokler se ni v politični areni pojavil delavski razred.

Čeprav leto 1848 našim narodom ni prineslo nacionalne svobode, pa je vendarle prišlo do novih, to je kapitalističnih odnosov. Okoreli fevdalizem se je moral umakniti.

Podobnim procesom sledimo tudi v deželah pod turško oblastjo. Zaostala Turčija se je ekonomsko navezovala na naprednejše evropske države. Tako so tudi balkanska ljudstva pričela čutiti vplive kapitalizma. Njegov vdor je povzročil pri nas nova družbena protislovja. Kmečka posestva so se drobila, kmet se je zadolževal, naša buržozija pa je bila pripravljena izkoristiti domačega kmeta, samo da bi povečala svoj kapital, svoja veleposestva.

Kaj danes hrumi razburjena vas?
Kaj votlo, mrtvaško boben ropoče?
Sodnika, biriče je semkaj pozval
neusmiljenik trdi in grozoviti,
sirotam negodnim vse bo pobral,
da divjo pohlepnost nasiti.

Ropoče boben in vpije birič
in kos za kosom glasno izklicuje,
a nihče ne more rešiti nič,
vse sam brezsrčnik kupuje.

Že v drugo, že v tretje klicar se glasi,
sirote trepečejo v grozi, v brezupi,
ljud prosí solzeč, naj jim hišo pusti,
zastonj! Še hišo on kupi!

Uh, kaka zima! Sto volkov!
Nocoj ne pridem živ pod krov.

Kako ti ščip z neba se smeješ!
Le škoda, da kar nič ne greješ.

A kod, Boštjan, si zašel, kod?
Nemara to ni prava pot . . .

Sneg mete, ostra sapa piše
in krog in krog nobene hiše!

Pač! nekaj tukajle stoji . . .
Kapelica je — se mi zdi.

A ti, svetnik, mi ne zameri,
če tožim ti . . . pri moji veri!

Veš, imel kočó svoje dni
še lepšo jaz sem, nego ti.

Zdaj ni več moja tam na Griči —
prodali so mi jo biriči.

In zdaj razcapan je berač
in bos ko gos Boštjan, kovač.

Domača buržoazija se je hotela z obogatitvijo
zoperstaviti vedno hujšemu tujemu pritisku.

Ta odpor proti tujemu kapitalu, krepitev srbske
in črnogorske države, vse to je prebujalo v ljud-
stvu narodno zavest. V teh časih pa, žal, še ni
bilo enotnega načrta o ureditvi razmer v južno-
slovanskih deželah. Za enoten nastop naša bur-
žoazija še ni bila zrela in končno, vsaka naša po-
krajina je imela svoje družbenoekonomske pro-
bleme.

Ni potem čudno, če na Slovenskem nismo eno-
tno nastopili proti dualizmu, če smo narodne za-
hteve omejevali le na jezikovne zahteve, na brez-
plodne razprave o narodnih problemih.

Seveda pa ne smemo prezreti nekaj izjemnih
revolucionarnih akcij. Tabori na Slovenskem so
ponovno zahtevali Zedinjeno Slovenijo.

Naš sveti dom bil strt je v prah,
vsi kamni razmetani,
oh, raslo trnje, rasel mah
po groblji je teptani.
Plah lazil preko razvalin
je — tujcem rob! — domači sin
in lil solze je vroče,
solze v nebo vpijoče.

Zdaj solze vstran! Orodje v dlan!
Dom znova vstati mora,
oj dom krasan, tako prostran,
da bo za vse prostora:
za brate naše rodne vse,
zapadne in pa vzhodne vse,
in s severa in juga —
to krasna bo zadrúga!

Učakal rad bi srečni dan,
dan našega združenja,
bi zrl, kako en krov prostran
čez dom se ves razpenja.
Naš prapor bi na krov pripel,
dom blagoslovil bi vesel:
Bog živi vse Slovence
pod streho hiše ene!

Po dolgem času se je kmet ponovno vključil v
revolucionarni boj.

Levstik je v Napreju zapisal: »Slovinci smo
narod in zaradi knjižnega jezika se ne moremo,
nečemo in tudi ne smemo iznebiti svoje narod-
nosti . . .«

Redki so bili torej posamezniki, ki so dojeli
bistvo narodnega gibanja. Svetozar Miletic v Voj-
vodini je bil prepričan, da je propad Turkov zgo-
dovinska nujnost. Balkanska konfederacija se
mu je zdela mogoča le v okviru habsburške mo-
narhije.

Nastopila so leta, ko se je ekspanzija nemške-
ga kapitala proti vzhodu vse bolj čutila. Za reši-
tev »vzhodnega vprašanja« so se zanimale vse te-
danje velesile. Avstrijska »ječa narodov« je po-
stala most za prodiranje nemških teženj proti
vzhodu. Takim težnjam niso ustrezali kakršnikoli
jugoslovanski programi. Nasprotno, jugoslovansko
idejo so zatirali, ovirali svobodno Srbijo in
Črno goro, netili sovraštvo med buržoazijo, med
narodí. Bila je to politika »divide et impera«.

Kako najti izhod iz stiske? Enotnih akcij ni bilo.
Znova so se pojavile panslavistične iluzije o juž-
noslovanski skupnosti v okviru Avstrije. Na Slo-
vensko-hrvatskem kongresu v Ljubljani se je ma-
nifestiralo le jugoslovansko bratstvo, kako pa ga
realizirati, ni bilo jasno.

Odgovor so dali šele balkanski narodi leta
1875, ko so se odkrito uprli turški nadvladi v
Bosni in Hercegovini in vplivali na ostale soses-
de. Izvajanje politike »Drang nach Osten«, ogab-
na politika Avstrije do Srbije, okupacija Bosne,
sandžaška železnica — vse to sproži narodnoos-
vobodilni boj balkanskih narodov.

To so bili časi, ki so prinesli zahodni Evropi že
konkretne akcije proletariata. Pariška komuna je
njegovo zrelost potrdila. In Stritar je že ugotav-
ljal: »Silno in vedno silneje trka na duri socialno
vprašanje, strah sedanjosti in bližnje prihodnosti.«

Nove socialistične sile so potem posegle v re-
ševanje perečih političnih problemov tudi v do-

movini. Tako je Svetozar Marković opozarjal na nujnost revolucionarnega boja balkanskih narodov proti Turčiji in Avstro-Ogrski.

»Srpski narod nema drugog izlaska do revolucije na Balkanskom poluostrvu, revolucije, koja bi se završila uništenjem svijtu država, što danas smetaju, da se narodi ne mogu da se sjedine kao slobodni ljudi i ravnopravni radnici.«

Tudi Cankar je v govoru »Slovenci in Jugoslavlani« leta 1913 poudaril: »Kakor ste videli, sem smatral jugoslovanski problem za to, kar je: namreč za izključno politični problem. Kakšno jugoslovansko vprašanje v kulturnem ali celo jezikovnem oziru sploh ne eksistira.« In potem nadaljuje: »Ako pride kdaj do političnega združenja jugoslovanskih narodov — in ne samo moja vroča želja je, temveč tudi moje trdno prepričanje, da do tega združenja res pride — tedaj se to ne more izvršiti drugače, kakor da se združijo enakopravni in enakovredni narodi...«

Dimitrije Tucović je želel doseči balkansko federacijo, zlasti pa je odločno nastopil proti imperialistični vojni, ki je bila pred durmi.

Žal je bilo takih jasnih konceptov malo. Še vedno se nismo otresli vpliva habsburške monarhije pri reševanju nacionalnega vprašanja, še vedno nismo vedeli, da bi v razlaščenem kmetu našli naravnega zaveznika. V kočljivih dneh pred prvo svetovno vojno smo ostali še vedno organizacijsko in idejno nepovezani. Toda tudi dolgoletna raznarodovalna politika tujih sil ni dosegla zaželenega. Balkan se ni »pomiril«, v habsburški monarhiji pa je bilo prvič zastavljeno južnoslovansko vprašanje. Spoznali smo, da v monarhiji za nas ni rešitve.

Leta 1903 je slovanski jug vzkipele: navidežno »pacificirana« Hrvaška se je zavzela za hrvaško — srbsko slovo.

Z državnim udarom v Srbiji je Avstro-Ogrska izgubila svojo bazo.

Ilindenska vstaja v Makedoniji in ustanovitev Kruševske republike sta že kazali na politično zrelost makedonskega naroda, da si ustvari lastno državo.

Mlačva je.

Pod teptanjem kopit težkih konj se

za klasom lušči klas.

Po gumnih, po vročih, kmetje, znoječi se —

čas drevi čez vas.

Sonce pripeka, pot izteka kot reka

od veka do veka.

Kmet kruh nabira.

ko zrnje zbira,

soncu ob gori je pot končan.

Vrzite zdaj vile vstran,
spustite konje čez plan,

spočijte se
za veliki dan
ILJINDAN!

Po tragično končani ilindenski vstaji je makedonsko ljudstvo doživljalo nadaljnje udarce. Turške okupatorje je zamenjala srbska, bolgarska in grška buržoazija. Enakopravnost in neodvisnost je makedonski narod dočakal šele v novi Jugoslaviji.

Politični zapleti so bili na Balkanu vse hujši. Balkan je postal vozal imperialističnih nasprotij. In prav tu se je našel povod za imperialistično vojno. Sarajevski atentat 28. junija 1914. leta je odprl novo poglavje v zgodovini človeštva.

Ali smo bili pripravljeni na odločilne trenutke? Član »Mlade Bosne« Gavrilo Princip je na zaslišanju izjavil:

»Bili smo mnenja, da je Avstrija zlo za naše ljudstvo in da ni potrebna... Mnenja smo bili, da bi se vsi Jugoslavlani združili... Jugoslovanski nacionalist sem in si prizadevam, da bi se vsi Jugoslavlani združili v kakršnokoli državno obliko in da bi se osvobodili Avstrije...«

Take nazore je zastopala tedanja revolucionarna mladina, zbrana v organizacijah »Preporod«, »Narodna odbrana« in »Narodno ujedinenje«. Kakšen ogenj upora bi se zanetil, če bi v to politično gibanje vključili ljudske množice?

Tako se je zgodovinska napaka nadaljevala, politična vodstva naših buržoaznih strank pa so pasivno sledila tokovom prve svetovne vojne. Manjšinska deklaracija dokazuje, da Slovenci še vedno nismo doumeli, da v monarhiji za nas ni nacionalne osvoboditve. Na Krfu sestavljena deklaracija pa kaže, da naši buržoazni predstavniki še niso doumeli, za kakšno jugoslovansko skupnost gre.

In tisto noč se po sredi razpočil je stari svet,
in iz jedra kravega nov mu je skočil planet,
ves mlad.

Ptice v Sibiriji sonce zakrijejo,

kadar neso na sever pomlad,

burno s perutmi bijejo,

oznanjajo pomlad;

oči spod radostno sijejo,

pozdravljajo pomlad.

O, glejte, kaj je po stepah in tundrah poskrile
naše družine!

O, glejte, kaj vseokrog pogumnih je bratov
brez domovine!

Njim vsem iz noči te oktobrske sonce
pomladno zdaj sine!

Revolucionarni polet velikega Oktobra smo pričakali na različnih krajih. Naši fantje so se upirali v avstroogrski vojski, v Judenburgu, Radgoni, v Kotoru. Oklicane so bile sovjetske republike v Prekmurju, Vinici, Labinu. »Zeleni kader« je vzpodbujal revolucionarno zavest v Hrvatski, Slavoniji, Vojvodini. Bil je to plat zvona za buržoazijo. Morala se je povezati v boju proti lastnemu ljudstvu.

Kralj Aleksander, predstavnik velikosrbske buržoazije, je 1. decembra 1918. leta razglasil

Recitatorji in pevski zbor na šolski proslavi 30-letnice II. zasedanja Avnoja

združitev Srbije in Črne gore s pokrajinami, ki so bile pod habsburško nadvlado. Novo nastala državna tvorba je odprla novo poglavje socialnega in nacionalnega zatiranja. Teorija o enem narodu in treh plemenih je ovrgla princip samoodločbe narodov, negirala je obstoj črnogorskega in makedonskega naroda. Pričelo se je nacionalno zatiranje in uveljavljanje hegemonije velikosrbske buržoazije.

Ves dan hodim in samevam,
v mukah mi srce gineva,
glavo sklanjam in solzan
tlim ves z ranami obdan.

Svojcev nimam, drage nimam,
živih se stvari ogibam,
mladi čas mi izgoreva,
dan je gladen bolj od dneva.

Iz oči solze mi lijte,
prsi, v težkih mukah mrite,
sužnju se bo zarja vnela,
v krvi bo mladost vzplamtela.

Državno vodstvo tudi ni rešilo težkega problema agrarne reforme. Prepočasi je odstranjevalo fevdalne odnose v bosenskih, kosovskih in črnogorskih vaseh. Novo nastali veleposestniški odnosi so ustvarjali nova razočaranja za kmete. Številni kmečki nemiri v Hrvatski, Sremu in Bosni zato niso presenečali, prav tako tudi ne stavke delavcev v Trbovljah, Splitu in v Bosni, saj so vojna pustošenja prinesla brezposelnost.

Morda smo zadnjikrat nocoj se zbrali
tovariši brez doma na obali:
zakaj nihče slovesa ne zapoje?
Naj čas prekolje se in gre na dvoje:
a preden nas sveta vihar zajaše,
nalijmo do vrhá poslednje čaše.
In za usodo novega svetá
jih treščimo ob tla!

Delavci so čutili, da je zanje edini izhod v skupnem, organiziranem revolucionarnem boju. Razočarani nad politiko vodstev socialdemokratskih strank, so se vključevali v revolucionarno Komunistično partijo Jugoslavije.

Na ustanovnem kongresu Komunistične partije Jugoslavije leta 1919 so se komunisti zavzeli za revolucionarni boj, za diktaturo proletariata. Kongresu zedinjenja je sledilo zedinjevanje revolucionarne mladine v SKOJ.

Ostri razredni boji so pretresali vso državo. Poslabšan mednarodni položaj za delavsko gibanje, zmaga buržoaznih diktatur v vrsti evropskih dežel in pojav fašizma, vse to je vzpodbujalo jugoslovansko buržoazijo k nasilju.

Obup in žalost — dva molčeča druga sta v teh jesenskih mi deževnih dneh. Kdor sreča me, ne vidi, da smo v treh zavešeni z oblaki v vetru z juga.

Od streh na ulice so sence legle: kako brezupno žalosten je svet! Nad njim otožnih ptičev daljni let — iz megle slišim klince njih zategle.

Obup in žalost sta z menoj kot rablja na straži nad človekovo vestjo: pošastno gre zakriviljen nad zemljo v oblakih mesec kot krvava sablja.

Krvavi dogodki na Zaloški cesti v Ljubljani, Obznana, Zakon o zaščiti države oziroma prepoved komunističnega delovanja so bili odgovori buržoazije na krepitev Partije. — Izsiljen centralistični program ureditve države je sprožil strankarske spopade. Nerešeno nacionalno vprašanje se je manifestiralo že na zunaj.

Bil je to hud udarec za naše komuniste. Bil je to čas lažnega parlamentarizma in prikrite diktature, čas trganja našega narodnega telesa. Nesposobno državno vodstvo je napravilo našo Koroško in Primorsko. Nesrečni izid koroškega plebiscita je pomenil za nas, da izgubljam zibelko slovenstva. Rapalska pogodba je priča, da so o usodi našega slovenskega in hrvatskega Primorja ter dela Dalmacije odločale imperialistične velesile. Naši rojaki onstran meje so bili prepuščeni raznarodovalnemu pritisku in fašističnemu zatiranju.

Korenike dehte pod hladom ros, mavrične rose bleste sredi vej, kje je tvoja sila, kje je tvoj ponos? Narod, povej!

Vsa polja zlatijo, bregovi rde, nad vsemi rodovi vstaja dan, kakšne sanje ti dušo teže? Vstani iz sanj!

Toliko pričakovano zedinjenje jugoslovanskih narodov je prinašalo vedno nova razočaranja.

Buržoazija pa je triumfirala. Ječe so se polnile s komunisti, partijsko delo je oslabilo, ni pa zamrlo. V Trbovljah je v spopadu z Orjuno ponovno tekla delavska kri.

Kdo je uspel oživeti partijsko delo, čeprav v ilegali?

Bila je to zagrebška mestna organizacija, katere član je bil tudi Josip Broz. Novo partijsko vodstvo Đure Đakovića leta 1928 in zagrebške demonstracije ob krvavih dogodkih v skupščini so oznanjale novo revolucionarno obdobje.

Tedaj pa je bil aretiran Josip Broz, ki je na procesu izjavil: »Ne čutim se krivega... Priznam, da sem član ilegalne Komunistične partije Jugoslavije, priznam, da sem delal pri širjenju komunističnih idej in propagiral komunizem ter prikazoval, kakšno krivico dela buržoazija proletariatu...«

Nova nevarnost komunističnega gibanja in vedno bolj pereče hrvatsko vprašanje sta privedla do šestojanuarske diktature. Na novo imenovana Kraljevina Jugoslavije simbolizira negiranje individualnosti zainteresiranih narodov. Zdaj je šele zavladal teror nad komunisti: v Zagrebu so aretirali sekretarja CK KPJ Đuro Đakovića in sekretarja Rdeče pomoči Nikolo Hečimovića ter ju ubili na Kozjaku. Padlo je 7 sekretarjev Skoja. Begrajska Glavnjača, Sremska Mitrovica, Lepoglava, Maribor, Požarevac so danes neme priče hudega terorja nad komunisti.

Ukrali ste mi svet, da dvom bi me objel. Vendar sinoči je brat za bratom mimo mojega omrežja šel.

S pogorja v celico začul sem glas: Kot ti i mi nosili zbičan smo obraz, kot ti i mi smo tavalj po ječi, od tod v gomile.

A niso nas zadržli. Ne trepeči! Za mano z drugimi nameri svoj korak! Prek barikad v svobodo pelje cesta. Bodi jak!

Partijske organizacije so v tem času doživljale težke izgube. Preostalo partijsko vodstvo je odšlo v tujino in se ponovno vdalo frakcionaštvu.

Leta, ki so jih komunisti prebili po ječah, pomenijo zanje leta pridobivanja politične zrelosti. Prihod tovariša Tita v vodstvo partije leta 1937, ustanovitev Komunistične partije Slovenije in Komunistične partije Hrvatske, vse to pomeni, da so komunisti doumeli bistvo nacionalnega vprašanja v Jugoslaviji. Številne stavke ob gospodarski krizi so vodili komunisti, ustanavljanje ljudskih front pa je pomenilo, da se je Partija zavedala fašistične nevarnosti.

Fašizem je tedaj že grozil.

Ne vem, kako ti je ime,
a vidim tvoje krvave roke
in vem, da boš nekoč moril.
Nemara tudi ti si mlad
in si kot jaz zdaj na spomlad
ves vroč od trpkega glada
po mukah in slasteh sveta,
da le jemal bi brez miru
in dal se in razdal do dna.

Morda ko jaz stremiš prevzet
nad vonjem trav, šumenjem smrek,
nad sončnim bleskom in strugah rek,
nad toplimi očmi deklet —
in čudiš se in radostiš,
da dihaš, ljubiš, da živiš.
Ne vem, kako ti je ime,
a vendar vem, da si nekje
in da me boš nekoč ubil.

V Španiji je divjala državljanska vojna in mnogi
naši prostovoljci so odšli braniti ljudsko fronto.
Stojadinovičeva vlada v domovini pa se je vse
bolj nagibala k silam osi.

Peta državna partijska konferenca v Dubravi
pri Zagrebu je leta 1940 že mogla dokazati, da so
komunisti pripravljeni na odločilne dni. To so bili
uspeli Titovega vodstva.

Toda bližajoča se vojna in komunistična nevar-
nost sta spet tesno povezali jugoslovansko bur-
žoazijo. Reakcionarna Cvetković-Mačkova vlada
je reševala hrvatsko vprašanje s hrvatsko bano-
vino, hkrati pa polnila koncentracijska taborišča:
Bilečo, Ivanjico — s komunisti.

Nocoj bi o zvezdah in luni zapel,
o poljih in temnih obrisih gozdov,
o belih topolih in pesmi otrok,
o dobrih ljudeh in o čudnih poteh,
čudnih in lepih, v bodočnost vodečih.

Patrulja žandarjev odšla je v tem času
trdo skozi noč in njih bajoneti
so pesem na tisoče kóscev razklali.

Vlada je 25. marca leta 1941 sklenila sporazum
s Hitlerjem. Nezadovoljstvo ljudstva je udarilo na
dan. Partijsko geslo »Bolje vojna kakor pakt«
je bilo slišati po vseh naših mestih. Bil je to začetek
odkritega boja jugoslovanskih narodov proti
fašističnim silam.

Hitlerjev odgovor je bil tak, da je 6. aprila 1941.
leta napadel Jugoslavijo. Vlada s kraljem je po-
begnila v tujino, vojaški kaos, ki ga je povzročila
peta kolona, pa je omogočil fašističnim napadal-
cem, da so v desetih dneh pregazili državo in jo
razkosali.

Strah je planil in za strahom čas,
za drhtečim zajcem sivi hrt,
v naglem lovu skozi rajski vrt
zemlje, in gledalec sem bil jaz.

Nepremično je z menoj obraz
neme usode bil na lov uprt,
bral sem z njega, da je konec smrt,
in da teče hrt na njen ukaz.

Bral sem, da sem si zaman lagal,
ko sem na bežečo žrtev stavil
in si rekel, da sem le gledalec:

že je neutrudni preganjalec
mene samega na bregu gnal
k njenim nogam, da me bo zadavil.

Bilo je to načrtno razkosavanje jugoslovanske
ga ozemlja z namenom zanetiti nacionalno in ver-
sko mržnjo med jugoslovanskimi narodi. Nereše-
no nacionalno vprašanje v stari Jugoslaviji je se-
daj koristilo okupatorju. Ustaši so pričeli s po-
kolom Srbov v Liki, Kordunu in v Baniji, sledili
so izgredi četnikov nad hrvatskim prebivalstvom,
nad muslimani in komunisti.

Kri moja luč je in tema je moja.
Skopali iz očesnih so votlin
mi s srečnim vidom blago noč pokoja.
Zenico v mozgu žge do bolečin.

Samo med prsti kaplje goste, vroče
kaplje so, da rabelj nož zato
razdražen od votline zevajoče
zabode v vrat še z večjo mi slastjo.

Ne vem, doklej je besni ogenj trajal,
ko bule poženo mi iz votlin
trde in grozne, da sem se zamajal,
začutil, da v dlaneh oči držim
in rekel: »Slep sem, ljuba moja mati,
kako čem tebe zdaj objokovati...«

Partija je bodrila naše narode. — »Vi, ki se
borite in umirate v boju za svojo neodvisnost,
vedite, da bo vaš boj kronan z uspehom.«

In kako je nastajal naš upor? — V Srbiji je po-
čila prva partizanska puška 7. julija 1941.

Nekaj dni zatem je v Črni gori vzplamtela vsta-
ja tako naglo, da je bila do konca julija osvobo-
jena vsa Črna gora razen Cetinja, Nikšića in Pod-
gorice.

V Sloveniji je prišlo do prve večje partizanske
akcije 22. julija.

Na Hrvatskem so zagrmel prve partizanske
puške 27. julija.

Istega dne se je pričel upor tudi v Bosni in Hercegovini.

11. oktobra 1941 se je dvignil tudi makedonski narod.

Okupator je divjal. Začel je izseljevati zavedne družine, na široko je odprl vrata koncentracijskih taborišč, sledili so množični pokoli nedolžnih ljudi, padali so talci, gorele vasi.

V črni noči, temni noči
pridejo po te.
Brez besede pusti domačijo,
pusti mirno,
naj te izselijo
naj se tvojih žuljev
drugi veselijo.

Pri nas je mraz
in mrak in kup stenic.
Med stene smo ujeti
kot mrliči med dêske krste.
Tu ni ne smeha
ne veselih lic.
Nad nami noč in dan izteza
smrt koščene prste.

Pod oknom se glase
odmerjeni koraki straže.
Za hip čez stene širne
mračna senca bajoneta,
da vse se stisne v nas.
Skoz okno se smehlja v obraz
nam le izsekan kos modrine.

Bilo je nekje tam v deželi seljakov,
sredi gorate balkanske zemlje,
kjer mučeniške je smrti umrla
četa dijakov istega dne.

Pred puškami stojim,
jutro vstaja, živo jutro poslednjega maja,
tenko jok zvona je segel do tihega kraja.
Pred puškami stojim,
sonce urno izza zelenega hriba vstani,
poslednjič me s svojo čisto lučjo nahrani!
Pred puškami stojim
in vidim veliki vzrok in duha, ki je kriv,
a kdor mori, je mrtev in mrtvi ostane živ.

In vse to ni zlomilo poguma naših narodov. Septembra 1941 je nastalo prvo večje osvobodno ozemlje, to je Uzička republika. Okupator je hotel sedaj z ofenzivami uničiti partizansko vojsko in Vrhovni štab. Sovražnikova pričakovanja pa se niso uresničila.

Že po prvi sovražnikovi ofenzivi je 22. decembra 1941 zrasla v vasi Rudo Prva proletarska brigada. Borbenost in vzdržljivost borcev legendarnega igmanskega marša vzbujata danes veliko občudovanje.

Bele gazi ...
Sneži, sneži —
Pred nami
vsa bela planjava.

Dolge so naše poti,
brezkončne te tihe noči.
Daleč nekje
spomin tava.

Mrzlo ko led je srce.
V noči trudna
kolona gre.
Droben sneg naletava.

Letos je minilo 30 let od epopeje na Neretvi in Sutjeski. Bitka za ranjence je bila ena največjih borb v naši revoluciji. Prav naš boj dokazuje, da v vojni ne odloča le sodobno organiziran vojaški stroj, temveč da so velikega pomena tovarištvo, ljubezen do rodne grude in želja po lepšem in svobodnem življenju.

Tudi zadnji poizkusi okupatorja v 6. in 7. ofenzivi, da bi uničil našo partizansko vojsko, niso uspeli. Danes se klanjamo žrtvam za svobodo. Ne bomo pozabili pohorskega bataljona, legendarnega preboja 14. divizije, junaštva prebivalcev in borcev Drvarja, osvoboditeljev Beograda in tudi ne vseh tistih, ki so krvaveli onstran meja v upanju, da bodo tudi zamejski bratje končno združeni z matično domovino.

Za padle, za tiste,
ki spijo pod rušo neznano svoj rani sen
sredi zemlje pomladne in čiste,
v objemu neugnanih, kot materne prsi nabreklih
semen,
za mrtve očete in brate in sestre, žené in
otroke,
za svete žrtve —
kakor sejalcji pred delom na praznični njivi,
tovariši živi odprimo roke in srca
za breme spomina, spomina
v minuti tišine.

Naš NOB ni bil samo boj za osvoboditev dežele, temveč je hkrati predstavljal tudi ljudsko revolucijo. Na ozemlju Uzičke republike so pričeli že leta 1941 nastajati prvi organi ljudske oblasti.

V Sloveniji je bila 27. aprila 1941 ustanovljena Osvobodilna fronta, ki je vnesla v svoj program osvoboditev in združitve slovenskega naroda v skupnosti enakopravnih jugoslovanskih narodov.

Razmah narodnoosvobodilnega gibanja je narokoval ustanovitev političnega predstavniškega telesa jugoslovanskih narodov. Prvo zasedanje Avnoja v Bihaću 26. novembra 1942 je bilo manifestacija politične enotnosti našega ljudstva, pa čeprav nismo mogli ustanoviti zakonite vlade, ker

nam tega mednarodni odnosi in razmere niso dovoljevale, kot je dejal tovariš Tito.

Zgodovinska resnica je, da smo breme osvobodilnega boja nosili do leta 1944 sami, da je Zahod še vedno upal v restavracijo monarhije in da Sovjetski zvezi naš samostojni družbeni razvoj ni b'l pogodu.

Drugo zasedanje Avnoja v Jajcu pa je kljub vsemu že postavilo temelje nove jugoslovanske države.

Kot ena družina si bratov petero
s Triglava do Vardarja daje roke,
in v narodih zbratenih src tisočero
gori za svobodo kot eno srce!

Drugemu zasedanju so sledila zasedanja pokrajinskih predstavniških organov po vsej državi. — Pričel se je boj za mednarodno priznanje Jugoslavije, boj za dokončno osvoboditev naše dežele.

Leta 1945 smo končno izbojevali zmago. Vojna se je za nas končala 15. maja, in to z boji v Celovški kotlini, na ozemlju nekdanje Karantanije. Osvobojeni so bili Gospa Sveta, Trst, Beneška Slovenija.

Domov bom šel in sredi majskih njiv
zavriskal bom prešerno kakor svat
in vina starega se bom napil
in v slednjo hišo hitel vasovat.

Domov bom šel in sredi leh zelenih
bom legel vznak in bom strmel v nebo
in v meni več ne bo nobenih
zapletenih misli,
le ena sama sreča:
svobóden ljubim svóobodno zemljó.

Toda sledilo je novo razočaranje. NOB je zahteval 1.700.000 žrtev, a našim zamejskim bratom na Koroškem in Primorskem ponovno nismo smeli podati roke. Vélike sile so zopet odločale o usodi malih narodov.

V krvi pridobljeno svobodo smo kronali z zakonitvijo pridobitev ljudske revolucije. 11. novembra 1945 so se narodi Jugoslavije odločili, da nočejo več monarhije in 19. novembra 1945 je bila proglašena Federativna ljudska republika Jugoslavija.

Domovina je ena
nam vsem dodeljena
in eno življenje
in ena smrt.

Svobodi predani
za delo smo zbrani,
in kaj je življenje
in kaj je smrt?

Bodočnost je vera!
Kdor zanjo umira,
se vzdigne v življenje,
ko pade v smrt.

Zakon o agrarni reformi in nacionalizacija sta pomenila začetek odstranjevanja izkoriščevalskih odnosov. Pričela se je obnova porušene domovine, iskrali so se krampi naših mladincev in mladink — brigadirjev, stroji pa so peli pesem naše prve petletke.

Potem so nas začeli napadati in nas hoteli onemogočiti tako z Vzhoda — Informbiro kot z Zahoda. Vendar smo izšli tudi iz tega boja kot zmagovalci.

Uspeli smo ohraniti vse pridobitve NOB in nadaljevali smo tisto pot v socializem, ki najbolj ustreza našim razmeram in našim delovnim ljudem. Uvedli smo delavsko samoupravljanje, ki ga danes vse bolj razvijamo in utrjujemo.

Široko, ravno smo zgradili cesto,
ki nam drži v svobode mesto.
Čvrst most zgrajen je čez prepad,
da more spet do brata brat!

Dovolj je bilo krvi in trpljenja, odpovedi in ponižanja. To naši narodi dobro vedo in danes odobravajo vse naše družbene spremembe. S ponosom sprejemamo določila osnutka nove ustave Socialistične federativne republike Jugoslavije, ki med drugim pravi:

»Socialistična federativna republika Jugoslavija je zvezna država, državna skupnost prostovoljno združenih narodov in njihovih socialističnih republik ter socialističnih avtonomnih pokrajin. Socialistična federativna republika Jugoslavija temelji na oblasti in samoupravljanju delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. Je socialistična demokratična skupnost delovnih ljudi in občanov ter enakopravnih narodov in narodnosti.«

Odtlej kar so črni
nas vojni viharji
združili med sabo,
že mnogo je let.

Zdaj mimo tema je
in v jutranji zarji
kot sonce med nami
že lepši je svet!

In ko bo svet kakor vrt cvetoč,
ko se bomo našli bratje v njem,
pod sinjim nebom in soncem zlatim:
iz Evrope, Azije, Afrike,
Avstralije in Amerike,
črni in beli,
vsi od ene ljubezni bogati —
takrat, bratje, bo tudi za nas nastopila
nova, še lepša pomlad.

SVOBODA JE VREDNOTA, KI JO MORAMO CENITI ZA VSELEJ

»Zaupajte, tovariši, verujte!
V jeseni tej ni hrepenenje kalna voda,
kot divji, hrzajoči konj
prihaja k nam SVOBODA!«
(Kajuh)

Izteka se tretje desetletje od tiste velike pomladi maja 1945, ki nam je prinesla svobodo in novo življenje.

Ko prelistavamo strani nedavne zgodovine na šega NOB, spoznavamo, da je bil ta boj ogromen mozaik junaških dejanj, da je terjal življenja mnogih, ki so s krvjo izpisali liste naše slavne zgodovine.

Še v dneh, ko so bili nacistični hordi dnevi šteti, njen bes ni ponehal. Nasprotno. Okupator je v svojem smrtnem krču še krvoločneje pobijal, zapiral in mučil naše rodoljube ter požigal slovenske domove. Našemu nedolžnemu prebivalstvu ni prizanesel niti takrat, ko se je začel skupaj z domačimi izdajalci umikati iz naših krajev, tja, od koder je pred štirimi leti tako zmagoslavno vkorakal v našo domovino.

Prav na slovenskih tleh se je končavala pred tridesetimi leti krvava drama. Osvobojena je bila slovenska zemlja od Gospe Svete do Trsta in od Kolpe do Beneške Slovenije in Režije. Tako je bila šele tisto veliko pomlad 1945, po nekaj manj kot sto letih, uresničena revolucionarna zahteva iz leta 1848, to je zahteva po »zedinjeni Sloveniji«.

Končala se je najstrašnejša svetovna vojna in svobodna Jugoslavija je stala pred svetom z jasnimi obrazom in z vso častjo, saj je za veliko stvar dala ogromne žrtve. Spomeniki nas danes na to nemo opozarjajo, nas učijo ... dokumenti pripovedujejo ...

Poglejmo, kaj se je dogajalo v ptujski okolici od začetka leta 1945 do osvoboditve:

11. januar: Nemci ustrelijo v Cirkovcah 10 talcev. Talce ustrelijo tudi v Sodrežu pri Makolah.

Januar: Borci 1. bataljona Kozjanskega odreda se pri Bolfenku v Halozah spopadejo z orožniki in tako preprečijo selitev partizanskih družin. Pade 13 Nemcev, 1 sovražnik pa pobegne. Partizani imajo 1 mrtvega. Pri Bolfenku je bila tedaj 8 TV postaja.

4. februar: S 13 partizani, kurirji TV 14 se spopade več kot 100 Nemcev v Toplakovi domačiji v Gorišnici. V boju pade sekretar ptujskega okrajnega komiteta KPS Franc Belšak-Tone, doma iz Muretinec. V spopadu, do katerega pride zaradi izdaje, padejo še 3 partizani, 9 pa jih okupator ujame (o izidu boja glej sestavek Vide Rojic: V Ptujju pred tridesetimi leti!).

9. februar: Zaradi izdaje obkoli okrog 200 Nemcev Kovačičevo hišo v Bratislavcih pri Polenšaku,

ki je postojanka OF od leta 1944. S sovražnikom se spopadejo aktivisti OF, ZSM in kurirji (o izidu boja glej sestavek Vide Rojic: V Ptujju pred tridesetimi leti!).

Februar: V boju proti Nemcem na Dednem vrhu pri Makolah pade 7 kurirjev TV 4.

Marec: Gestapovci in raztrganci se spopadejo s partizani v Prvencih, kjer padejo 3 borci.

Konec marca: Zaradi izdaje napadejo Nemci partizanski bunker v gozdu Ragužnica pri Stopercah. Od 5 partizanov 2 v boju padeta, 3 pa se prebijejo iz sovražnikovega obroča. Eden izmed padlih je znani haloški aktivist Žetalski Jože.

1. april: Nemci naletijo v Klinarjevi hiši na Grajeni na partizana. Ta 1 Nemca ubije in pobegne.

11. na 12. april: Nemci vdoro v Sagadinovo hišo v Srecah, kjer je partizanski bolniški bunker. Iz obkoljene hiše se reši le prvoborec Zvonko Sagadin. V goreči hiši se ustrelje 4, dva Sagadinova in dr. Lavickega pa Nemci zvežejo in jih z domačijo vred žive zažgo.

17. april: Po spopadu partizanov s sovražnikom pri Črmljenškaku, ko pade 1 nemški vojak, obesi okupator v Trnovskem vrhu v Slovenskih goricah 2 talca — kmeta domačina.

In kaj je bilo z našimi izgnanci?

Do 9. junija se vrne iz Srbije na svoje domove le okrog 100 slovenskih izseljencev. 22. ali 23. junija odpelje prvi »pravi« transport pregnancev iz Srbije v Slovenijo (do konca junija se že vrne okrog 250 Slovencev). Do 12. avgusta se vrne 6800 izgnancev. S tem se repatriacija naših rojakov konča, čeprav se nekateri vračajo še septembra. Hkrati postopoma prihajajo domov redki preživeli, ki so okusili strahote nemških koncentracijskih taborišč.

Mnogo se je že pisalo o velikih dejanjih naše revolucije, o požrtvovalnih junakih, ki so se borili za obstoj in svobodo malega slovenskega naroda od kmečkih puntov do NOB. Ponosni smo na svoje junake, ponosni na čas odrekanja in ponižanja. Ta boj nam je prinesel po tisočletnem zatiranju lastno državo, skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti. Dočakali smo torej čas, o katerem je sanjal slovenski človek skozi stoletja. In prav zato naj bodo naša dejanja skromna odložitve padlim za svobodo, mladim pa naj te žrtve narekujejo predanost socialistični domovini!

VIRI za sestavek: »Svoboda je vrednota ...«

Ljudice šušljogj

V. Rojic: O nekaterih spopadih med partizani in okupatorjem v ptujskem okollišu, Ptujski zbornik, Ptuj 1962.

V. Rojic: Dokumenti o ljudski nacionalni in socialni revoluciji ptujskega okolliša, Ptujski zbornik, Ptuj 1962.

Razstavljeno gradivo NOB v oddelku Ljudske revolucije Pokrajinskega muzeja v Ptuju.

Pomniki naše revolucije, Lj. 1961.

F. Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945, Mbr. 1967.

(Klajn)

Ki je poznejše OF od leta 1944. S sovetskimi se spopadajo aktivisti OF ZSM in kurirji (o izidu toja gja) sestavek Vite Rojca: V Ptuju pred izide sestini letiti.

Faktor: V boju proti Nemcom na Glednem v in pri Makoljših gora 7 kuhinje IV A.

Marec: Gostovalci in razpisniki so spopadajo s partizani v Prvencih, kjer padajo 3 partizani. Kočec muca: Zaradi izkusa neobstoje Nemca partizanski bunker v gori: Rastlinske in stropne cerk. Od 5 partizanov z v boju padajo 3 pa se pre- objejo iz sovetskega oddela. Črna jama: pad- liti in znanji tajniki aktivni četniki leta.

1. april: Nemaški letalstvo v Klinčevem hribu na Glednem in partizani so 1 Nemaški ubija in po- beprav.

11. na 12. april: Nemski vojski v Sočarijevo hribu v Glednem, kjer je partizani najhujši bunker iz odloščivo hribu so veči in preobara. Zvozna: So-

gatin: V gori 1811 so ustrela 4 dva Sočarijevo in et: Lavčevga pa Nemaški vojski in 18 x doma- gjo vred živo zbirajo.

12. april: Po spopadu partizanov z sovetskimi pri Črnolmenščaku so padli 1 nemeški vojak, odost okupator v Trnovskem vrtu v Slovanskem goščinu 3 talca — kmetna domačina.

In kaj je bilo z nemiš izgnanci?

20. 2. junija se vrne iz Srbije na svoje domače le okrog 100 slovenskih izsiljencev, 25 jih 30. 2. 2. Slike v Slovenijo (do konca junija se vrne 800 izsiljencev, 200 jih 15. avgusta se vrne 800 izsiljencev, 2. april so razpisniki nastiti 2.000 kovčkov, čezmje so nekateri vrzali in vzgorn. pre. Hribni partizani prihodno domov rešiti pri- živeti, ki so izšli strahota nastititi koncentra- ciješki taborišče.

Mnogo se je te nlasto o velikih dejanjih naše revolucije o porzvovalnih junaki, ki so se borili za oblast in svoboda mlada slovenska naroda od kmečkih psovov do NOB. Pomolni smo na svoje ljudske psovov na ča občekanja in por- žanje. Iz pol notri je pritrjeni na bliščevem za- uranju lastno življenje skupnost ljudoslovenskih naroda in naroda. Določila smo tože čas, v katerem je sanjal slovenski človek skoli stolpa.

In prav zato ni bilo naše dejanje skromne ob- doživeti padati za svoboda, mladih pa naj se dve naša mlada: vztrajnost, socialistični borovnici.

izkaza so patja desettisoč do leta velike po- mladi maja 1945, ki nam je prifarsa svoboda in novo življenje.

Ko razstavljamo atiani nadavne spopadne na sga NOB, spoznavamo, da je bilo in bo ogromen mozek junakštiti dejant, da je naša življnja mo- dihi, ki so v krstu izpisali naše stave: rgo-

bovine.

5. januar: Zaradi izkusa občali okrog 500 Nem- cov Kavčičevu hribu v Batiševih pri Potenskem

17. januar: Nemaški letalstvo v Prvencih, kjer padajo 3 partizani. Kočec muca: Zaradi izkusa neobstoje Nemca partizanski bunker v gori: Rastlinske in stropne cerk. Od 5 partizanov z v boju padajo 3 pa se pre- objejo iz sovetskega oddela. Črna jama: pad- liti in znanji tajniki aktivni četniki leta.

1. april: Nemaški letalstvo v Klinčevem hribu na Glednem in partizani so 1 Nemaški ubija in po- beprav.

11. na 12. april: Nemski vojski v Sočarijevo hribu v Glednem, kjer je partizani najhujši bunker iz odloščivo hribu so veči in preobara. Zvozna: So-

gatin: V gori 1811 so ustrela 4 dva Sočarijevo in et: Lavčevga pa Nemaški vojski in 18 x doma- gjo vred živo zbirajo.

12. april: Po spopadu partizanov z sovetskimi pri Črnolmenščaku so padli 1 nemeški vojak, odost okupator v Trnovskem vrtu v Slovanskem goščinu 3 talca — kmetna domačina.

In kaj je bilo z nemiš izgnanci?

20. 2. junija se vrne iz Srbije na svoje domače le okrog 100 slovenskih izsiljencev, 25 jih 30. 2. 2. Slike v Slovenijo (do konca junija se vrne 800 izsiljencev, 200 jih 15. avgusta se vrne 800 izsiljencev, 2. april so razpisniki nastiti 2.000 kovčkov, čezmje so nekateri vrzali in vzgorn. pre. Hribni partizani prihodno domov rešiti pri- živeti, ki so izšli strahota nastititi koncentra- ciješki taborišče.

Mnogo se je te nlasto o velikih dejanjih naše revolucije o porzvovalnih junaki, ki so se borili za oblast in svoboda mlada slovenska naroda od kmečkih psovov do NOB. Pomolni smo na svoje ljudske psovov na ča občekanja in por- žanje. Iz pol notri je pritrjeni na bliščevem za- uranju lastno življenje skupnost ljudoslovenskih naroda in naroda. Določila smo tože čas, v katerem je sanjal slovenski človek skoli stolpa.

In prav zato ni bilo naše dejanje skromne ob- doživeti padati za svoboda, mladih pa naj se dve naša mlada: vztrajnost, socialistični borovnici.

5. januar: Zaradi izkusa občali okrog 500 Nem- cov Kavčičevu hribu v Batiševih pri Potenskem

17. januar: Nemaški letalstvo v Prvencih, kjer padajo 3 partizani. Kočec muca: Zaradi izkusa neobstoje Nemca partizanski bunker v gori: Rastlinske in stropne cerk. Od 5 partizanov z v boju padajo 3 pa se pre- objejo iz sovetskega oddela. Črna jama: pad- liti in znanji tajniki aktivni četniki leta.

1. april: Nemaški letalstvo v Klinčevem hribu na Glednem in partizani so 1 Nemaški ubija in po- beprav.

11. na 12. april: Nemski vojski v Sočarijevo hribu v Glednem, kjer je partizani najhujši bunker iz odloščivo hribu so veči in preobara. Zvozna: So-

gatin: V gori 1811 so ustrela 4 dva Sočarijevo in et: Lavčevga pa Nemaški vojski in 18 x doma- gjo vred živo zbirajo.

12. april: Po spopadu partizanov z sovetskimi pri Črnolmenščaku so padli 1 nemeški vojak, odost okupator v Trnovskem vrtu v Slovanskem goščinu 3 talca — kmetna domačina.

In kaj je bilo z nemiš izgnanci?

20. 2. junija se vrne iz Srbije na svoje domače le okrog 100 slovenskih izsiljencev, 25 jih 30. 2. 2. Slike v Slovenijo (do konca junija se vrne 800 izsiljencev, 200 jih 15. avgusta se vrne 800 izsiljencev, 2. april so razpisniki nastiti 2.000 kovčkov, čezmje so nekateri vrzali in vzgorn. pre. Hribni partizani prihodno domov rešiti pri- živeti, ki so izšli strahota nastititi koncentra- ciješki taborišče.

Mnogo se je te nlasto o velikih dejanjih naše revolucije o porzvovalnih junaki, ki so se borili za oblast in svoboda mlada slovenska naroda od kmečkih psovov do NOB. Pomolni smo na svoje ljudske psovov na ča občekanja in por- žanje. Iz pol notri je pritrjeni na bliščevem za- uranju lastno življenje skupnost ljudoslovenskih naroda in naroda. Določila smo tože čas, v katerem je sanjal slovenski človek skoli stolpa.

In prav zato ni bilo naše dejanje skromne ob- doživeti padati za svoboda, mladih pa naj se dve naša mlada: vztrajnost, socialistični borovnici.

5. januar: Zaradi izkusa občali okrog 500 Nem- cov Kavčičevu hribu v Batiševih pri Potenskem

17. januar: Nemaški letalstvo v Prvencih, kjer padajo 3 partizani. Kočec muca: Zaradi izkusa neobstoje Nemca partizanski bunker v gori: Rastlinske in stropne cerk. Od 5 partizanov z v boju padajo 3 pa se pre- objejo iz sovetskega oddela. Črna jama: pad- liti in znanji tajniki aktivni četniki leta.

1. april: Nemaški letalstvo v Klinčevem hribu na Glednem in partizani so 1 Nemaški ubija in po- beprav.

11. na 12. april: Nemski vojski v Sočarijevo hribu v Glednem, kjer je partizani najhujši bunker iz odloščivo hribu so veči in preobara. Zvozna: So-

gatin: V gori 1811 so ustrela 4 dva Sočarijevo in et: Lavčevga pa Nemaški vojski in 18 x doma- gjo vred živo zbirajo.

V PTUJU PRED TRIDESETIMI LETI

Ko se je izteklo leto 1944, je bil položaj nemške vojske zelo kritičen, kajti zavezniške armade so nezadržno napredovale in vedno bolj stiskale svoj obroč okoli nacistične Nemčije. Tudi Jugoslovanski narodi so slavili velike uspehe svojega trinapolletnega narodnoosvobodilnega boja, saj je bila Jugoslavija, razen dela Hrvaške in Slovenije, že osvobojena.

Vendar pa so si nemški oblastniki v Ptuj, v katerem so našli tedaj okoli 10.000 prebivalcev, še vedno prizadevali udušiti ljudsko vstajo. Še vedno so zapirali in streljali borce za svobodo in jih pošiljali v nemška koncentracijska taborišča.

V Ptuj, središču nemške nacistične oblasti ptujskega okraja, je pridobila Osvobodilna fronta v zadnjih vojnih mesecih mnogo novih sodelavcev. Posebno zavzeto je za osvoboditev delovala mladina, ki je zbirala prispevke za narodnoosvobodilno vojsko, za narodnoosvobodilni tisk. Zbrano je odnašala v Haloze, na Kozjansko, na Pohorje. Med zavednimi Slovenci je širila narodnoosvobodilni tisk: Slovenski poročevalec, Ljudsko pravico, Radio vestnik, Severni kurir in druga glasila. V mestu se je razpredla mreža obveščevalne službe, ki je vodila do obveščevalnega centra IV. operativne cone na Pohorju.

Mestni odbor OF se je sestajal v dvoriščni hiši dr. Kuharja v Ptuj in v Koroščevem mlinu ter Igljčevi hiši na Bregu. Po uradih, podjetjih in zavodih so delovali člani OF po njegovih navodilih. Med najpomembnejšimi njihovimi nalogami pred koncem vojne so bile: očuvati javno imovino, zbrati in za čas po osvoboditvi ohraniti zaloge hrane ter se pripraviti na prevzem oblasti.

Arhivski viri so ohranili nekaj podatkov o ptujskih dogodkih leta 1945 v določenih dnevih. Nanižamo jih lahko na liste v ptujski kroniki takole:

Januar

Tretji: Mesto preleti okrog enajste ure dopoldan pet anglo-ameriških bombnikov, ki odvržejo več bomb. Nekaj jih pade na minoritsko cerkev, ena pa blizu Mladike. Cerkev je porušena skoro do tal. V okolici popokajo okenska stekla. V mestu zmanjka električni tok. Poškodovan je železniški most. Bombe padejo tudi na trg na desnem bregu Drave (sedaj Zadrugi trg).

Peti: Alarm znova naznani nevarnost bombnega napada, toda zavezniška letala mesto le preletijo. Ptujčani prebijejo več ur v zakloniščih, največ po kletah. Zvedelo se je, da so včeraj odpejali iz ptujskih zaporov, menda v mariborske, trinadvajset jetnikov, med njimi Vidko Aličevo, biv-

šo gimnazijko, staro enaindvajset let, aretirano 3. decembra 1944. Z njo so odvedli še tri dekleta: Marijo Klasinc iz Prepol, Nežiko Golob iz Zlatoličja in Viko Haške z Borla. (Aličevo ustrelijo Nemci pod Pohorjem 9. aprila 1945.)

Triindvajseti: Za močnim alarmom sledi bombni napad manjšega števila letal, ki odvržejo bombe na železniško postajo in most. V bližnjih hišah popokajo okenska stekla. Poškodovana je hiša severno od Mladike. Nekaj ljudi je ranjenih. Sama železniška postaja ni prizadeta, pač pa delavnice in most.

Štiriindvajseti: Nad mestom krožijo izvidniki.

Šestindvajseti: Iz ptujskih zaporov odpelje gestapo osemnajst talcev, devet v Cirkulane, devet pa v Ivanjkoce, kjer jih ustrelijo. Doma so bili iz raznih krajev Slovenije. Najstarejši je dopolnil dvainpetdeset, najmlajši pa dvajset let.

Sedemindvajseti: Ponoči zapade visok sneg. Čez dan krožijo nad mestom zavezniška letala, a bomb ne odvržejo.

Trideseti: Pritisne hud mraz. Toplomer kaže 21 stopinj C pod ničlo. Nad mestom krožijo občasno posamezni izvidniki.

Enaintrideseti: Okoli pol ene popoldan preletijo mesto v velikih skupinah anglo-ameriška letala. Šele ob šestnajsti uri naznani sirena, da je nevarnost minila.

V tem mesecu zaprejo v ptujske zapore sedemindvetdeset ljudi iz ptujskega okraja, ki so jih osumili delovanja v OF; štiriintrideset Slovencev iz drugih krajev, dva Hrvata, enega Poljaka in enega Grka.

Februar

Prvi: Nad mestom krožijo zavezniški bombniki, ki odvržejo osemnajst bomb v Spuhlji in Zabovcih. Ubitih je nekaj otrok in neka ženska. Alarm opozarja na nevarnost od enajste do petnajste ure. Med Slovenci se širi vest, da je sovjetska armada le še sedemdeset kilometrov od Berlina.

Četrti: Pozno popoldan privedejo gestapovci v ptujske zapore devet partizanov — kmečkih fantov s Ptujkega polja. Prijeli so jih v Gorišnici, kjer se je odvijal boj med njimi in nemško vojaško enoto. Med štirimi padlimi partizani v tem boju je bil tudi bivši dijak ptujske gimnazije, Rudi Sever iz Moškanjec. (Od privedenih ustrelili okupator marca enega v Šošanju, tri pa v Mariboru. Druge preda vojnemu sodišču v Gradcu, ker so ubežniki iz nemške vojske. To jih pošlje v kazenski bataljon, odkoder se po končani vojni vrnejo domov).

Sedmi: Dopoldan obstreljuje letalo v nizkem letu vlak na Hajdini in ubije pri tem osem ljudi. Okrog šestnajste ure naznani alarm znova zračno nevarnost. Več skupin bombnikov preleti mesto, nekatera proti jugu, druga proti severu. Bomb na mesto ne odvržejo.

Osmi: Slovence v Ptujju pretrese vest, da so Nemci za mestnim pokopališčem ustrelili dvajset talcev. Pripeljali so jih iz Maribora. Ukaz o streljanju je podpisal policijski general Roesener. Ustreljeni so bili doma iz raznih krajev Slovenije.

Deveti: Od dvanajste do štirinajste ure preživijo Ptujčani v zakloniščih. Pozno popoldan privedejo v ptujске zapore dvajset ljudi. Šest jih primejo v Bratislavcih, kjer se je zjutraj odvijal boj med partizani in nemškimi vojaki. V boju je padlo sedem partizanov, med njimi bivša dijakinja ptujске gimnazije Legvart Mimica-Nataša, članica okrajnega odbora OF Ptuj. Nemci so ujeli tri partizane in aretirali tri Kovačeve, pri katerih so se borci zadrževali. Drugi aretirani so iz sosednjih krajev.

Trinajsti: Razširi se vest, da so Nemci včeraj pri Frankolovem obesili na obcestne jablane sto talcev. Na letakih z imeni obešenih sta navedena dva Ptujčana: Miha Osterman in Adolf Štalcer.

Od devetega dalje skoro vsak dan vznemirjajo Ptujčane alarmi zaradi bombnikov nad mestom, ki pa smrtnega tovara ne odvržejo.

Devetnajsti: Alarm, z začetkom ob enajsti in zaključkom ob petnajsti uri, prisili meščane znova v zaklonišča. Tokrat odvržejo bombniki tovor na železniški most. Sredina mostu zgrmi v Dravo. Blizu mostu je na obeh bregovih Drave porušenih več hiš.

Dvajseti: Zavezniška letala odvržejo bombe na sejmišče in hiše blizu Mladike. Na sejmišču zadenejo vlak in pri tem ranijo več nemških vojakov.

V tem mesecu zapro v ptujске ječe sto zavednih Slovencev iz ptujskega okraja; iz samega Ptujja štiri, iz drugih krajev Slovenije šestindvajset in tri Poljake.

Marec

Štirinajsti: Letala odvržejo na mesto 252 bomb. Pri tem izgubi življenje štirinajst ljudi, porušenih pa je tudi več hiš.

Petnajsti: Nemci mobilizirajo v »folkšturm« vse moške, ki so še količkaj sposobni za vojaško službo.

Ptujčani bežijo že več dni pred bombnimi napadi iz mesta v sosednje vasi, na Mestni vrh, v Podvince in drugam. Tam si poiščejo do konca vojne mirne koticke v kmečkih hišah, kjer se naselijo predvsem žene z otroki.

Sedemnajsti: Na Ptuj pade 115 bomb, ki poškodujejo železniški most in ubijejo nekaj ljudi.

Devetindvajseti: Po cestah od Budine in iz Slovenskih goric se pomikajo skozi mesto proti za-

hodu nemški vojaški oddelki težke artilerije. Vračajo se, od koder so prišli. Potrebni so za obrambo Nemčije.

V tem mesecu zapro v ptujске zapore petinštrideset ljudi iz ptujskega okraja. Med njimi je več deklet, iz Ptujja Dragica Gerlevc, Jožica Fridl, Mira Brus in Velenca Osole, iz Lovrenca na Dravskem polju Lucija Drevenšek, iz Žabjaka pa Anica Kolarič. Zadnje tri odvedejo čez nekaj dni v Maribor, kjer jih ustrelijo. Iz drugih krajev Slovenije zaprejo v tem mesecu štiriindvajset politično osumljenih ter tri Ruse in enega Madžara. Zadnji so pobegnili iz nemških taborišč. S tem mesecem preneha okupator vpisovati aretirane v zaporno knjigo.

April

Prvi: Transporti nemške vojske se vrstijo od konca marca kar vsak dan skozi mesto od vzhoda proti zahodu. S seboj ženejo na Madžarskem naropane črede goveje živine, ovc in konj. Po nemških vojaških kolonah tolčejo nizko leteča letala. Obramba je slaba.

Tretji: Kolone nemške vojske so se včeraj in se še danes kar naprej pomikajo z naropano živino skozi mesto. Zvedelo se je, da so sovjetske vojaške enote osvobodile včeraj Mursko Soboto. S prekmurske fronte so menda danes v Ptuj prepeljani ranjenci. Okrog osemsto ranjenih odlagajo na zasilna ležišča v gimnaziji. Lažji ranjenci se potikajo po mestu. Za njihovo hrano je slabo preskrbljeno.

Nemške družine se že več dni selijo menda v Avstrijo. S seboj vozijo imovino. Odhajajo predvsem žene in otroci. Od madžarske meje se čuje streljanje topov.

Šesti: Transporti nemške vojske z avtomobili, kamioni, vozovi, živino se ponavljajo iz dneva v dan, kakor tudi selitve ptujskih Nemcev in nemčurjev. Pridružujejo se vojaškim kolonam.

Enajsti: Spet se sliši od vzhoda topovsko streljanje, ki je od 7. do 10. prenehalo. Ponoči se je videlo na vzhodu od topovskega ognja ožarjeno nebo.

Štirinajsti: Širi se vest, da so sovjetske vojaške enote včeraj osvobodile Dunaj.

Dvajseti: Nemški oblastniki priredijo na ptujskem gradu zadnjo proslavo v čast Hitlerjevemu rojstnemu dnevu. Nemški govornik zatrjuje na njej, da je še potrebna vera v zmago nemškega orožja.

Šestindvajseti: Razširi se vest, da je sovjetska armada obkolila Berlin. Vsako uro pričakujemo konec vojne, popolno vdajo nemške vojske, kajti radijske vesti zavezniških postaj naznanjajo, da Nemci zapuščajo tudi Italijo.

Maj

Sedmi: Od prvega do danes se pomikajo skozi mesto še kar naprej večje in manjše nemške vo-

Slika iz Ptuja ob koncu vojne (iz arhiva Pokrajinskega muzeja v Ptuj)

jaške enote. Valijo se od Budine in po cestah iz Slovenskih goric mimo magistrata proti mostu in dalje proti Mariboru. Nemški vojski primanjkuje bencina, zato vidimo avtomobile in kamione, ki vlečejo po več drugih. Vojaki so zanemarjeni, izgledajo utrujeni in naveličani vojne.

Popoldne skliče član okrajnega odbora OF Ivan Štrafela-Don sestanek odborov OF z mestnega območja v gostilni v Budini, kjer si razdelijo naloge pri prevzemu oblasti po osvoboditvi.

Osmi: Zadnje sovražnikove vojaške kolone se valijo skozi mesto proti zahodu. Ptujška policija, orožništvo in gestapo sprejmejo od nadrejenih ukaz, naj do petnajste ure zapustijo mesto. Z njimi odidejo zadnji ptujski oblastneži med okupacijo. Po njihovem odhodu razstrelji nemška minerska vojaška skupina oba mostova. Eksplozija min na železniškem mostu hudo poškoduje šolo Mladiko.

Ko je Ptuj očiščen nemških oboroženih enot in nacističnih oblastnikov, zaplapolajo na javnih in stanovanjskih hišah slovenske, jugoslovanske in rdeče zastave.

Zvečer se sestane mestni odbor OF na magistratu in prevzame v mestu oblast. Uredi komunalno službo, delovanje trgovine, obrti in industrijskih podjetij, pošte in drugih uradov, organizacij in zavodov v mestu. Uraduje kar dva dni neprestano, podnevi in ponoči.

Deveti: Po dornavski cesti hiti zjutraj v Ptuj Prva prekmurska brigada, ki mora Pesnico prebresti zaradi razrušenega mostu. Za njo v presledku kakih tristo metrov hiti 28. pehotni bolgarski polk. Borci Prve prekmurske brigade prispejo prvi v mesto. Zastrážijo javne zgradbe, njihov štab si izbere svoj sedež v stavbi, kjer je danes geodetska uprava. Brigadi poveljujeta komandant Avgust Vovk-Jurček in komisar Mirko Lipuš-Mišo.

Bolgarski polk prispe v Ptuj kmalu za brigado. Štab si izbere za svoj sedež prostore nad sedanjo trgovino Peko čevljev. Bolgarski vojaki takoj po prihodu vdirajo v javne zgradbe in tudi privatna stanovanja, kjer nasilno odvzemajo razno blago in zlatino. Odvzeto blago naložijo na dvanajst kamionov, kar naslednjega dne odpeljejo kljub protestom ljudske in vojaške oblasti v mestu.

ODREDBA št. 1

Slovenici! Sedaj, ko je izgnan kruti okupator iz naše lepe slovenske zemlje, nam je zasijalo teško pričakovano sonce svobode. Da ne bodo gotovi reakcionarni elementi izkoristili prve dneve v svoje namene, odredjamo sledeče:

- 1./ Vsaka nedisciplina in zlorabljanje naše ljudske oblasti, ki jo prevzela v roke vso oblast, se bo najstrožje kaznovala.
- 2./ Ves slovenski narod se poziva, da pomaga z vsemi silami pri delu naši oblasti. Vsaka špekulacija in črnoborsijanstvo ter tatvina narodne kot privatne imovine se bo strogo kaznovala, v težjih slučajih s smrtjo.
- 3./ Do preklica je zabranjeno vsako kretanje iz kraja v kraj brez propustnice NZ /Narodne Zaščite/.
- 4./ Ob prihodu zavezniške osvobodilne vojske, kakor tudi na še Jugoslovanske Armade pozivamo vse prebivalstvo, da sprejme o svoboditelje na najsvočanejši način. V prvih dneh naše svobode naj bodo zaprte vse trgovine.

Hočemo zgraditi družbo na poštenu podlagi, zato je naše go slo "čuvar in spoštuj narodno imovino".

Vse kar je bilo v narodu zdravega /komunisti, krščanski socialisti, demokratsko krilo Sokola in slovenski kulturni delavci / se je 27.4.1941 združilo v Osvobodilni Fronti, ki je vodila teško borbo proti okupatorju in dovedla naš narod do unotnosti, ki se je skovala z ogromnimi naporji in žrtvami celokupnega našega naroda.

Smrt fašizmu - svobodo narodu!

Za okrajni odbor OF

Sekretar: Belšak Franc - Simon l.r.

Prva prekmurska brigada sprejme okrog dvanajste ure od svojih izvidnikov, poslanih v Haloze, obvestilo, da se po cesti pri Stopercih premika večja sovražna kolona, ki je prestopila hrvaško mejo. Sporazumno s poveljstvom bolgarskega polka odide 1. četa I. bataljona Prve prekmurske brigade in okrog 250 bolgarskih vojakov v Haloze. Tam naletijo na močno sovražno zasedo. Zato se umaknejo. Ko prihiti iz Ptuja v pomoč še II. bataljon Prve prekmurske brigade, preženejo sovražnika proti Boču, kjer ga pričakajo druge enote jugoslovanske armade. V sovražni skupini pri Stopercih je bilo okrog dvesto vlasovcev in ustašev.

Deseti: V Ptuj prispeta zjutraj iz Haloz ptujski okrajni odbor OF in okrajni komite KPS s Haloško četo, ustanovljeno 10. aprila 1945.

Zjutraj prispe v Ptuj tudi enota KNOJ, poslana iz Maribora, da zavaruje mostove in narodno imovino. Prva prekmurska brigada ustanovi v Ptuj mestno komando s komandantom Luznerjem. Brigada pusti mestni komandi 1. četo I. bataljona, z drugimi svojimi enotami pa mesto zapusti.

Po prihodu okrajnega odbora OF in OK KPS v mesto se pred magistratom zberejo Ptujčani in okoličani, da proslavijo svobodo in konec vojne. Govorijo predstavniki vojske in ljudske oblasti, med njimi predsednik okrajnega odbora OF kmet Franc Belšak-Simon, nakar odide zbrana množica na pokopališče, kjer počasti spomin padlih za osvoboditev domovine.

Enajsti: V noči na enajsti maj zapusti Ptuj bolgarski polk. Okrajni odbor si uredi svoj prvi sedež v stavbi sedanjega kmetijskega obrata Jože Lacko. Od tu hodijo člani na delo v okrajno stavbo na Srbskem trgu.

OO OF izda prve naredbe in odloke, ki vodijo k obnovi slovenskih gospodarskih organizacij, prosvetnih in zdravstvenih ustanov ter raznih društev v okraju. Prve naredbe pripomorejo k obnovi v vojni porušeni in poškodovanih objektov, k nacionalizaciji industrije, trgovine, gostinstva, k agrarni reformi, k socialističnim družbenim odnosom. Po vaseh prevzemajo oblast krajevni odbori OF, ki delujejo po navodilih, naredbah in odlokih okrajnega odbora.

Enote Narodne zaščite že od prvega dne osvoboditve skrbe za javni red in mir. Haloško četo vključijo v naslednjih dneh v NZ, katero okrepijo tudi z vojaki, povratniki iz JLA.

Viri:

- Nemška ptujška mestna kronika (Pokrajinski muzej Ptuj, odd. LR).
- Dnevnik sodnega uradnika Jožeta Kogejca iz leta 1945 (Pokrajinski muzej Ptuj, odd. LR).
- Brošura: Prekmurska četa in Prekmurska brigada, Evgen Enezi in Mitja Hribovšek, 1968).
- Članki ob 25-letnici osvoboditve, Tednik, 16., 23., 30. IV. in 14. V. 1970 (V. Rojic).
- Članek: Prva ljudska oblast v Ptuj (Po spomenu Viktorja Kneza, Tednik 23. 4. 1970 (Franc Fideršek).
- Ptujška zaporna knjiga (Muzej NO Maribor).

Franc Belšak - Simon, prvi predsednik okrajnega ljudskega odbora Ptuj (iz arhiva Pokrajinskega muzeja v Ptuj)

Enaindvajseti: Poslovati prične sodišče. Prispejo nekdanji sodniki in uradniki, ki so jih Nemci leta 1941 izgnali iz Ptuja v druge jugoslovanske pokrajine ali pa jih odpustili iz sodne službe. Prva naloga sodišča je, raziskati zločine nad našim ljudstvom v ptujskem območju med okupacijo.

V naslednjih dnevih in tednih se vračajo v Ptuj izgnanci in begunci iz raznih krajev Jugoslavije.

Pričenjajo se popisi žrtev za osvoboditev, vojne škode, priprave na jesenske volitve. Na volitvah se bo ljudstvo izreklo ali za obnovo monarhije ali za socialistično federativno urejeno državo. (Izidi jesenskih volitev so znani, saj je za nami trideset let razvoja socialistične federativne republike Jugoslavije).

NAŠI STIKI S SLOVENSKO KOROŠKO

Pod taistim naslovom je bil objavljen v 67. številki Izvestja ptujske gimnazije zapis kot prispevek h kroniki šole. Priobčil sem ga v želji, da ne bi zatonilo v pozabo naše povojno prizadevanje ostvariti ne samo občasne stike, marveč skovati tudi trdnejše in trajnejše vezi s celovško gimnazijo, njenimi profesorji in dijaki ter preko njih s slovenskim delom koroškega prebivalstva. Uместno se nam je zdelo, buditi v naših rojaki onstran meje zavest, da niso prepuščeni samim sebi, zavest, da jih skušamo vzpodbujati in bodriti v njihovi narodnostni žilavosti, če jim že ne moremo nuditi stvarne pomoči, ki bi je bili še kako potrebni, da bi se tudi gospodarsko okrepili. V naslednjih beležkah torej lahko gledamo nadaljevanje navedenega zapisa, zato tudi nespremenjen naslov.

Zadnja leta se je marsikaj spremenilo na bolje. Za naše koroške rojake se zanima domala vsa Slovenija, pa tudi drugod po Jugoslaviji niso ravnodušni do neurejenega nacionalnega vprašanja. Pri tej vni sicer ne upoštevamo v isti meri še drugih delov našega narodnega telesa, kot so Porabje, radgonski kot, Lučane z okolico, Sobota, Kanalska dolina, vendar je prav, da v danih okoliščinah osredotočimo našo pozornost, skrb in silo na najbolj žgoče žarišče.

Po obisku ravnatelja celovške gimnazije dr. Pavla Zablatnika ob stoletnici naše šole leta 1969 in po lepo uspelem petdnevem maturantskem izletu leta 1971 smo si prizadevali navezane stike ohraniti, jih poglobljati in širiti. Ne bi si upal trditi, da smo kaj prida napredovali. Naše prizadevanje v dveh zaporednih letih, da bi obiskali slovensko dijaštvo v Celovcu in jim pokazali naše odrske upodobitve*, ni šlo v klas. Ravnatelj dr. Zablatnik je imel vse razumevanje za tako kulturno zблиževanje, toda naletel je na težave organizacijske narave, kot so: posebno dovoljenje za predstavo, dvorana s odrom, okolnost, da ima slovenska gimnazija samo popoldanski pouk, ker gostuje v tuji šoli, dijaki pa se po končanem pouku v večernih urah odpeljejo na domove, in še kaj. Tudi z naše strani je bilo nekaj ovir (stroški, prevozi itn.), vendar bi jih bili ob pripravljenosti staršev, da opravijo prevoze, zmogli premostiti.

Stiki pa so vendarle ostali, čeprav nekoliko rahlejši: redno si šoli izmenjujeta letno poročilo oziroma izvestje, pri čemer je treba povedati, da vsebuje celovška publikacija zelo zanimivo gra-

divo o dihanju in delu šole ter vzbuja željo po primerjanju; celovška gimnazija vsako leto povabi ravnatelja ptujske gimnazije ali njegovega zastopnika na osrednjo kulturno prireditev, ki je proti koncu šolskega leta v veliki dvorani celovške delavske zbornice. Doslej smo se vabilu že nekajkrat odzvali, in ni nam bilo žal; akademija je vselej lepo uspela, vrh tega pa smo z obiskom izpričali povezanost z našim življenjem onstran Karavank. Te oficialne stike želimo ohraniti tudi v prihodnje.

Prezreti ne smemo pozornosti, ki nam jo izkazuje profesor Janko Messner, saj poklanja naši knjižnici leposlovna in druga dela, ki prihajajo izpod njegovega pisateljskega in publicističnega peresa. Messnerjeve namere, ustvariti med našim dijaštvom širši krog bralcev študentskega lista Kladivo in pridobiti več naročnikov nanj, pa nismo uresničili: pridobivanje naročnikov ni bilo uspešno, lahko rečemo tudi, da v mladini nismo vzbudili dovolj zanimanja za to slovensko glasilo.

Že leta 1973 se je rodilo na šoli gibanje za podporo Slovincem v zamejstvu, ne le na avstrijskem Koroškem, marveč tudi v Porabju, pa na avstrijskem Štajerskem in v Italiji. Pobuda za to je izšla iz dijaških vrst na gimnaziji v Št. Vidu pri Ljubljani. Namen je bil dvojen: zbirati knjige ali denar zanje in opremljati knjižnice Slovincem v zamejstvu, druga naloga pa naj bi bila organiziranje medsebojne počitniške izmenjave mladine. Na naši šoli se je nemudoma oblikoval v okviru ZMS odbor — najdelavnejši je bil četrtošolec Bojan Novak —, ki naj bi načrte uresničeval. Ker smo že imeli stike s slovensko Koroško, smo želeli te stike ohraniti in jih poglobljati. V letu 1974 je dobila podporna akcija oficialnejši značaj, ker se je zanjo zavzela republiška konferenca ZMS in ji skušala dati trdnejšo obliko pa vključiti vanjo vso šolsko mladino, v mestih in na podeželju. V skladu z novo shemo naj bi se vzhodna Slovenija zavzela za pomoč slovenskemu Porabju in morda obmejnim štajerskim predelom, kjer žive Slovinci. Ni nam znano, zakaj se je dobro zamišljena in zastavljena akcija že v prvi polovici leta 1974 zataknila in doslej — vsaj na našem področju — ni obrodila sadov.

Ptuj se je v zadnjih dveh letih prijateljsko povezal z Globasnico, prijazno vasjo na robu tistega dela Podjune, ki ima na južni strani za kuliso ogromno gmoto Pece. Povezavo ostvarjajo obiski delegacij, pa tudi zasebni, prvi in najpomembnejši prenosilci pa so kajpak gostovanja raznih prostvetnih združenj, pevske prireditve imajo na tej

* (Federico Garcia Lorca, Dom Bernarde Albe, spomlad 1972, in O. L. Fischer, Prosti dan, decembra 1972)

in na oni strani ugledno mesto. Osebnosti stiki s svojo neposrednostjo prispevajo k vzajemnemu razumevanju in krepe pobratimska čustva.

Po tej poti smo spoznali Janeza Havela, gorečega zagovornika in pobornika za bolj človeško ureditev položaja slovenskega življa v Avstriji. Posredoval nam je nekaj gradiva, ki ga je napaberkoval po nemških knjigah in časopisih ter drugim publicističnem gradivu.

V času našega poglobljenega zanimanja pa tudi zaskrbljenosti za bitje in žitje naših za mejo, nas radosti, da lahko v časopisih in publikacijah vseh vrst vsakodnevno prebiramo novice, vesti, razmišljanja, ugotovitve, nanašajoče se na tako imenovano manjšinsko vprašanje. In vendar se nam je zdelo, da ne bo napak, ako na tem mestu objavimo nekaj Havelovih cvetk, nabranih v tujih logih.

Posredovano gradivo je Havel naslovil »Laži o zgodovini Koroške«^{*}.

V predgovoru h knjigi »Lepa Koroška« (3. izdaja, Innsbruck 1963) piše H. Strutz: »... Ze zgodaj je bilo njeno ozemlje germansko poseljeno in tu je obstajalo — kar dokazujejo stotine stare najdbe — keltsko kraljestvo. Pod cesarjem Avgustom je bilo vključeno kot pokrajina Noricum v rimski imperij. Svojevrstna avba zljiske noše še danes spominja na pokrivalo Keltnje. Zatem je pripadala dežela izmenoma državam Gotov, Frankov in Langobardov. Ko so potem Slovani, ki so jih pred seboj potiskali Avari, pridri v germansko selitveno področje, so se jim zoperstavili Bavarci in okrog 750 pregnali Avare. Posihmal je pretežno sever odločal o usodi Koroške, saj so ostanki njenega rimsko-keltskega prebivalstva kmalu potonili v mogočnem prilivu krvi Germanov, ki so se v zvečanem obsegu tod naseljevali in ki se jim je pridružil neznamen del Slovencev, katere so Avari izrinili v nekaj obrobni predelov dežele. Ta slovenska manjšina še danes živi in se je, tako kot v davnini in odtlej, tudi v najbolj kritičnih časih priznala k skupni usodi z nemškim prebivalstvom dežele v avstrijski državni zvezi. Najočitnejše se je to zgodilo ob krivičnih zahtevah Jugoslovanov, ki se jim je zoperstavilo ljudsko glasovanje 10. oktobra 1920.«

Havel sam takole komentira ta navedek: »To zlagano zgodovinopisje še dandanes vedno razširjajo po koroških šolah in v javnosti«.

Z naslednjim navedkom osvetljuje Havel, kako gornje pisanje spominja na članek Martina Wutteja v Carinthi-ji I iz leta 1941, v katerem slika naselitev Gorenjske. Na 5. strani stoji zapisano: »... Tako je nastalo današnje prebivalstvo Gorenjske iz porimljanjenih Ilirov in Kelto, Langobardov, Slovencev in mnogoštevilnih nemških kolonistov.« In na strani 30: »... Tako je Go-

renjska, kot se zgodovinsko imenuje, ali Južna Koroška, kakor se naj imenuje v prihodnosti, že v srednjem veku v velikem delu ozemlje nemškega ljudstva in v celoti ozemlje nemške kulture; ta dežela je ohranila, kot posebej uči narodopisje, svojo nemško podobo do današnjega dne ...«

V isti Carinthi-ji je tudi Dinklagov prispevek »Gorenjsko nemštvo v luči talnih najdb«, ki podobno zveni: »... nam je odstrla svoje obličje, ki je bilo od 14. stoletja dalje nemško, in nam je pokazalo, da Slovenci na tem področju nikoli niso bili gospodarji, ... še več, omogočila nam je jasen vpogled v rano germansko dobo, v germanski svetovni nazor, ki je bil globoko zakoreninjen v naravi z njenimi živalmi in rastlinami, pa v germansko umetnost, ki je vplive juga po svoje oblikovala in prevevala z germanskim duhom.«

To knjigo o Carinthi-ji najdemo še danes v vseh študijskih knjižnicah, v srednjih šolah in na visoki pedagoški šoli. Potemtakem ni moč pričakovati od učiteljev nikakršnega objektivnega zgodovinskega pouka, čemur smo pričeli iz dneva v dan, ugotavlja Havel.

V Carinthi-ji 1965 je Robert Barbo priobčil članek, v katerem zavračajoče kritizira Pleterskega knjigo »Narodna in politična zavest na Koroškem«. V tem članku (str. 676—77) postavlja Barbo trditev v zvezi z očitkom, da Nemci niso pospeševali kulturnih potreb Slovencev: »... Mar bi ne bilo absurdno, ko bi zoperstavljanje krvniku, da bi mu pomagali postaviti vislice in zategniti zanko na vrvi, prikazovali kot sovražno stremljenje?«

K temu Havel: »Barbo podobno kot mnogi avstrijski zgodovinarji odreja jugoslovanskim narodom pravico do ustanovitve nacionalne države, češ, popustljivost, ki bi jo mogli razumeti kot slabost, ni na mestu, na njeno mesto naj stopi trdna odločnost.« In dalje: »Dogodki ob prepiranju za krajevne napise nam dokazujejo odklonilno miselnost Avstrijcev. Zgodovinarji zanikajo tudi pravico Čehov in Slovakov do ustanovitve narodne države, s čimer dokazujejo svojo kolonialistično miselnost«. Da bi bila podoba sedanjega stanja na avstrijskem Koroškem čim bolj plastična, daje Havel še ilustrativno primerjavo položaja Čehov v monarhiji, torej pred prvo svetovno vojno. Moravska je imela 1910 okrog 500.000 nemških prebivalcev, ki so imeli 732 ljudskih šol, 88 meščanskih šol, 30 srednjih, vse vrste strokovnih šol in eno tehniško visoko šolo. Dva milijona Čehov pa je imelo 1860 ljudskih in samo 33 meščanskih šol, razmeroma manj strokovnih šol in samo eno tehniško visoko šolo.

V čeških deželah je moralo leta 1910 še kakih 60.000 čeških otrok obiskovati nemške osnovne šole. V letih 1848—1918 je bilo v čeških deželah germaniziranih kakih 800.000 Čehov, na Dunaju pa kakih 700.000.

^{*} V nemščini napisani sestavek je poslovenil Rudolf Čeh. Za pravilnost in resničnost izvečkov in navedb odgovarja Janez Havel.

Po uvedbi splošne volilne pravice 1907 so imeli Nemci v parlamentu še vedno 45 % poslancev pri 35 % prebivalcev. Deželni zbor na Moravskem je imel do leta 1905 nemško večino. Ko bi v času 1848—1918 ne bilo sistematične germanizacije, bi bilo 1910 le še 25 % Nemcev (v Avstriji). Dr. Karl Renner pravi v neki brošuri, da je imel sporazum 1867 ta smisel, da so hoteli s pomočjo Ogrov, Poljakov in Hrvatov asimilirati ostala ljudstva. Izdelani so bili odgovarjajoči načrti v letih 1882, 1899 in 1915.

Tako bi lahko s Havelom naštevati dobro ali manj dobro znana dejstva in ne bi jih tako kmalu zmanjkalo. Zaključek je zelo preprost: asimilacija, ki je zavestna in načrtna, je v resnici prikrivan in počasen genocid z vsemi stoterimi svoj-skimi obrazy (psihološkimi, gospodarskimi, političnim, socialnim, osebnostnim itd.) in se nadaljuje zdaj korakoma zdaj v diru. Če lahko zaupamo podatkom, ki jih je objavil Mirko Vauda 31. 10. 1974 v Večer — 7 D in ki so povzeti po Meyerjevem leksikonu, tedaj si ustvarimo tole podobo: še leta 1890 je bilo od 361.008 Korošcev * 28,4 % Slovencev. Število prebivalstva je od takrat narastlo na približno 550.000**. Če bi bilo vse v redu in prav, tedaj bi moralo biti na Koroškem kakih 150.000 Slovencev. Avstrijsko ljudsko štetje 1971 jih je našlo le še 17.014. Kje so torej Slovenci? Pomrli niso, pa tudi izselili se niso, saj

žive predvsem na kmetijskih področjih in ostajajo več ali manj vezani na svojo zemljo. Vauda zaključuje, da ponemčevalni stroj požre letno okrog 1.000 Slovencev.

Malo je dežel na svetu, ki v svojih mejah ne bi imele ene ali več manjšin. Ni dovolj, da manjšino dopuščamo, toleriramo, ohranjamo kot etnografski curiosum, manjšino — šibka je že sama v sebi — je treba podpirati — materialno in duhovno —, da se razvija, bogati, da ohrani samozavest, vero v sebe, v svojo individualnost, v sposobnost za življenje. Vsi večinski narodi so torej dolžni za to nekaj dajati, žrtvovati. To pričakujemo tudi od naših sosedov, posebno še od severne sosede.

Z našim zanimanjem za Slovence na Koroškem izpolnjujemo del obvez in dolžnosti, ki jih imamo do ljudi iste krvi in istega jezika, in ki jih štejemo za svoje, s tem pa na svoj način prispevamo k urejanju humanih odnosov med narodi, k njihovu razumevanju in sožitju.

* Mišljena je dežela Koroška v celoti (opomba pisca)

** Primerjaj še Leksikon Cankarjeve založbe, Lj. 1973, str. 483—484! Tam je naveden podatek, da je na Koroškem 495.200 prebivalcev, kar pa bistveno ne spremeni v tem stavku prikazanega stanja.

MLADINO JE TREBA VODITI

Za nami sta oba mladinska kongresa — republiški in zvezni. Mladina je na njih sprejela svoje akcijske programe, ki opozarjajo na to, da hoče in želi postati aktiven član pri izgradnji samoupravne socialistične družbe. Svoje moči naj bi mladi rod krepil s delom, z vsestanskim izgrajevanjem. Bodočnost sloni na mladih! Mnogokrat slišimo, da je mladina pasivna, nezainteresirana za vključevanje v družbeno življenje. Praksa dokazuje tudi nasprotno. Tam, kjer so pravilno dumeli, da je mladino potrebno motivirati za vključevanje v katerokoli dejavnost, so doseženi lepi rezultati. Koordinacija dela z mladino naj postane tudi v Ptujih izhodišče akcijskih programov. Dogovoriti bi se morali vsi, ki delamo z mladino in hkrati poslušati hotenja ter želje mladih. Obstoje različni programi, želje ... Poenotimo jih — uspeh ne bo izostal!

Prof. Lugič o tem takole razmišlja:

Da bi se mladina neposredno vključila v vesplošni tok samoupravljanja in socialističnih samoupravnih odnosov družbe, jo je potrebno primerno aktivirati, pritegniti, voditi, da bo postala nosilec napredne socialistične družbe. Mladina naj se angažira na najrazličnejših toriščih in delovnih akcijah. Navajam naslednja področja:

1. Družbeno-ekonomski odnosi
2. Izobraževanje in idejnopolična vzgoja
3. Kulturno-umetniško delo
4. Družbena aktivnost — delovne akcije.

Pri vključevanju mladine v tok vesplošnega družbenega dela in samoupravljanja je potrebno, da podprejo ta načrt vsi faktorji političnega in družbenega značaja: mladinska organizacija, mladinski klub, ZK, društvo prijateljev mladine, socialistična zveza, občinski sindikalni svet itd.

Sestavi naj se letni plan dela, ki pa naj ne bo preveč napet — prenatrpan. Ta načrt je potrebno pozneje tudi izvesti ter ga postopoma izboljšati in bogatiti.

Letni plan dela naj upošteva predvsem prosti čas mladine, to je sobote in popoldneve delavnikov.

Prosti čas mladine naj bi se pravilno porabil za najrazličnejše dejavnosti in akcije športnega, kulturnega in delovnega značaja.

I. Kulturne dejavnosti mladine:

Priredil naj bi se letno kulturni dan ali kulturni teden mladine, ko bi mladina samostojno prikazala vso svojo kulturno dejavnost z nastopi mladih glasbenikov, mladinskih pevskih zborov, folklornih in dramskih skupin, s prireditvijo likovnih in foto razstav itd. Pedagogi in drugi strokovnjaki naj bi mladini predavali in usmerjali delo krožkov s področja umetnosti, ekonomike, marksizma, politike, zdravstva. Mladinsko izobraževanje naj bi se organiziralo tudi v okviru delavske univerze.

II. Delovne akcije mladine:

Bile bi lahko eno ali večdnevne, in to v obliki delovne skupine. Mladi bi lahko nudili pomoč kmetijstvu (obiranje sadja, spravljanje poljskih pridelkov, elementarne nesreče), tako družbenemu sektorju — Kmetijskemu kombinatu in kmetovalcu — zasebniku. Potem je tu pomoč nerazvitim področjem (Kozjansko, Haloze) pri urejanju cest, elektrifikaciji, napeljavi vodovoda, urejanju nasadov, pogozdovanju itd. Zbiranje surovin naj bi bila vsakomesečna akcija — en dan v mesecu se angažirajo skupine mladincev s kamioni in odvažajo star papir, krpe, staro železo itd. Delovne akcije naj zajamejo tudi čiščenje našega okolja.

III. Rekreativna — šport in zabava mladine:

Mladi naj bi bolj gojili športne igre, trim, taborništvo, planinstvo, orientacijske pohode. En šolski dan letno naj bi se mladina organizacijsko angažirala na področju splošnega ljudskega odpora (opazovanje, predavanje o SLO, orientacijski pohod, partizanski golaž). Potem so tu športna tekmovanja, kros, šahovska tekmovanja, zabava, plesi, izleti, obiski muzejev, galerij in spominskih obeležij NOB.

Na osnovi teh osnovnih zamisli naj bi se konkretno sestavil plan dela mladine za vse leto (kratkoročni in dolgoročni načrt dela). Vsekakor je uspešen razvoj dela mladine odvisen od nesebične in vsestranske družbene angažiranosti vseh občanov, družbenih in političnih organizacij. Prav vsi bi se morali zavzeti, da bi se aktivnost mladine poglobila na vseh področjih. Le z družbeno angažiranostjo in pobudo bomo lahko mladino vodili po zdravih, naprednih, samoupravnih poteh in jo obvarovali pred negativnimi vplivi, kot so lažna zabava, slabi filmi, alkoholizem, kriminal itd.

PTUJSKI SLIKARJI

Na likovnem področju je imel Ptuj že od nekdaj zanimivo in pestro razvojno pot. Zelo bogata likovna dejavnost se vleče kot nepretrgana nit vse od srednjega veka v današnje dni. V Ptuj so delovali domači in tuji umetniki (Italijani, Nemci, Avstrijci) kot arhitekti, kamnoseki, freskanti in slikarji. Zapustili so nam celo vrsto spomenikov, umetnin in s tem vtisnili mestu pečat svoje umetnostne ustvarjalnosti.

Moj kratek opis bi naj veljal predvsem umetnikom-slikarjem, ki so delovali na ptujski gimnaziji vse od njene ustanovitve pa do danes, poleg njih pa tudi umetnikom, ki so bili pomembni za likovno rast Ptuja v drugi polovici 19. stoletja.

Z ustanovitvijo gimnazije leta 1869 so začeli delovati neprekinjeno profesorji — slikarji, ki so ustvarjali večinoma v tradicijah meščanskega realizma in akademizma ter nam zapustili vrsto solidnih del portretnega, vedutnega in pokrajinskega značaja. To so bili: G. Gaupmann, F. Nowak in Alojz Kasimir. Mimogrede se je ustavil v Ptujju še pomurski rojak Roman Fekonja. Zelo pomembna je bila tudi družina Kasimirjev (Luigi Kasimir, Hoernesova, Josef Prinz in Elza Kasimir — Oeltjenova).

Med obema vojnama so delovali v Ptujju poleg obeh nemških slikarjev Wallnerja in Trubla predvsem slovenski umetniki: Karel Jirak, Franc Košir, France Mihelič in Vera Blumenau - Simonič. Med naštetimi umetniki je gotovo najpomembnejši France Mihelič, ki je deloval v Ptujju in poučeval risanje na gimnaziji od 1936 do 1941 in katerega opus je dobil ravno v Ptujju tiste svoje osnovne poteze, ki označujejo vse njegove bodoče slikarsko in grafično ustvarjanje ter ga vežejo po eni strani na naravno resničnost in njegovo interpretacijo, po drugi pa ga sproščajo do fantazijske pripovednosti in preko nje vodijo v svet fantastike. V ptujski dobi Miheličevega opusa sta se rodili torej obe osnovni komponenti njegovega umetnostnega snovanja: realnost in fantastika, ki sta s svojim prepletom izoblikovali njegovo umetniško fiziognomijo. V okolici Ptuja, posebno v Halozah, je doživel Mihelič prastaro ljudsko bit, zajeto v tradicionalnih običajih in verovanju podeželskega prebivalstva ter jo intuitivno, toda kritično in včasih tudi ironično podajal. V teh delih je zajemal Mihelič umetniško globoko občuteno podobo ljudskega čustvovanja, izraženo v svojevrstnih kmečkih običajih ter uokvirjeno v socialni, etnografski in krajinski značaj vinorodnega Podravja, obdano z mehko njegove zemlje in prikrito žalostjo njegove revščine. Tako je bilo pomešano Miheličevo sodobno likovno prizade-

vanje v slikarstvu že v ptujskem obdobju s pristnim socialnim čustvovanjem in je ustvarilo vsebinsko poglobljeno, a nekoliko trpko, večno, toda kritično oblikovano podobo tukajšnjega kmečkega življenja in njegove življenjske usode.

Drugi med slikarji medvojne dobe Karel Jirak je bil značajno in umetniško drugačna osebnost kot Mihelič. Njegov odnos do življenja in njegovih pojavov je bil manj poglobljen in zato tudi manj poduhovljen. Jiraku je pomenjala umetnost predvsem formalno in barvno poenostavitev realnega podajanja nad motivnim bogastvom, katerega se je oplajal, ne da bi težil po psihološki ali socialni analizi globokih realij ali celo po fantazijskih korelativih. Zato pa je bila Jirakova umetnost polna življenjskega veselja. Njegova v bistvu še impresionistična, toda melanholično zadržana interpretacija realistično pojmovnih pejsažev in tihožitij, je zapustila bežno sled v obdravskem mestu. Jirak je bil tudi kot likovni pedagog odličan vzgojitelj in strokovnjak.

Okupacija je pretrgala precej umetniškega snovanja v Ptujju, ki pa se je zato toliko močneje razmahnilo po vojni ter zajelo tudi širši krog ustvarjalcev. Pojavila so se nova imena: Marija Vidovič, Ivan Petrovič, akvarelist Cegnar. Od 1945 do 1947 je deloval na ptujski gimnaziji mladi Tržičan Bogdan Grom, osnovno in tehnično izredno razgiban slikar in grafik, ki pa se je kmalu vrnil v Trst. Trajnejši pomen je imel šele prihod Janeza Mežana, ki se je naselil v Ptujju leta 1946. Ko se je leta 1953 pridružil ptujskim likovnim ustvarjalcem Albin Lugarič, se je izoblikovala v Ptujju trojica stilno sicer tujih si umetnikov (Oeltjen, Mežan, Lugarič), ki pa je prinesla mestu element stalne umetnostne dejavnosti in s tem zagotovilo njene kvalitetne rasti, v kateri se zrcali vzpon vsega ptujskega likovnega-kulturnega delovanja. V kasnejšem obdobju je iz Ptuja izšel mlad slikar-grafik Franc Anžel, ki pa živi v Ljubljani. Ptuj pa je vsekakor pridobil na nadarjenem kiparju V. Gojkoviču, rojenem na Hajdini pri Ptujju, ki je izdelal že vrsto kvalitetnih portretov: portret Dušana Kvedra, pisatelja Meška in Vraza. Zadnja dva portreta sta v ormoškem parku. Zelo uspela je tudi njegova spomeniška portretna plastika Borisa Kidriča v Kidričevem.

Slikar Jan Oeltjen ni deloval na ptujski gimnaziji, vendar je kot močna umetniška osebnost oplajal ptujsko likovno življenje desetletja. Njegova umetnost pomeni vrhunski vzpon modernega evropskega slikarstva. Jan Oeltjen se je rodil leta 1880 v Judenburgu na Oldenburškem kot potomec starega kmečkega rodu. Dočakal je visoko starost

86 let. Ker je bila njegova žena doma iz Ptuja, je začel tudi Oeltjen svoje življenje vedno tesneje povezovati s tem mestom, posebno z vinogradniškimi Halozami. Leta 1930 se je za stalno naselil v viničariji na Vareji. Po vojni se je preselil v Ptuj, kjer je živel vse do svoje smrti. Oeltjen je bil kot človek in umetnik naprednega, humanističnega naziranja, kar potrjuje in priča njegov bogati slikarsko-grafični opus. Na njegovih oljnih slikah in grafikah sta poudarjena socialni moment panonskega kmeta in izkoriščanje zgaranih haloških viničarjev.

Kot umetnik se je razvijal Oeltjen med secesijo in ekspresionistično skupino »Die Brücke«. Sploh igra človeška pa tudi živalska figura v njegovem umetniškem svetu glavno vlogo, medtem ko je pokrajina le njen ekcesorij, ki se osamosvaja samo v akvarelih. Figura pa pri Oeltjenu ni nikoli sama sebi namen, ampak je le izraz neke, za umetnikovo razpoloženje značilne vsebine. V figurálnih vizijah je to nekoliko trpka idiličnost, ki ji daje posebno razpoloženje. To razpoloženje je vzeto iz viničarskega življenja Haloz, iz mladostne vitalnosti kmečkih kopačev in pastirjev, iz zborov deklet in živinskih čred, iz krajin, zavitih v soparo vročih poletnih dni ali v poetično razpoloženje sončnih vzhodov in zatonov, iz kmečkih domov in zidanj. V portretu se je Oeltjen naginjal ekspresionističnim vrednotam poglobljene psihe, kar mu je omogočalo izredno osebnostno karakteristiko in to ga uvršča med naše najpomembnejše portretiste.

Kot umetnik se je izražal enakovredno v olju, akvarelu in grafiki. Pri njegovem umetnostnem snovanju je pohvalno zlasti to, da se je dal voditi od pristnega socialnega čuta, ki ga je obravnaval pred osladno romantiko. Iskrenost in poštenost pa sta najvišji vrednosti bogatega slikarskega opusa, ki ga nam je zapustil Jan Oeltjen.

Takoj po vojni je prišel v Ptuj znan slikar Janez Mežan in poučeval likovni pouk na gimnaziji od 1947 do 1956. Janez Mežan se je rodil leta 1897 pod slamnato streho starega slovenskega kmečkega doma v Spodnjem Brniku pri Cerkljah na Gorenjskem. Leta 1920 je odšel v Zagreb, kjer je obiskoval do leta 1924 akademijo pri profesorjih Bobiču, Krizmanu in Klakoviču. Po končanem študiju se je naselil v Mariboru (1924—1932), kjer se je takoj priključil klubu »Ivan Grohar«. V tem času je razvil Mežan izredno aktivnost ter priredil že leta 1926 skupaj s Cotičem svojo prvo umetnostno razstavo v Mariboru. Mežan potem uspešno deluje v novo ustanovljenem klubu »Brazda«, katerega idejna pobudnika sta bila prav Mežan in kipar Pirnat, prvi člani pa Gvojc, Cotič, Mežan, Kos, Trstenjak, Sirk, Pirnat in Ravnikar. Kaj kmalu se je Mežan iz mariborskega likovnega življenja umaknil v zatišno Novo mesto, kjer je živel od 1932 do 1939, nato pa v Ljubljano od 1939 do 1946. Tudi druga svetovna vojna Mežanu ni prizanesla, saj je bil vojni ujetnik. Po osvo-

boditvi se je preselil leta 1946 v Ptuj. Med pedagoškim delom na tukajšnji gimnaziji so mu leta hitro minevala. Leta 1956 je šel Mežan kot profesor v pokoj, da bi kot umetnik lahko še izrazil svoje skrite želje in da bi mogel kot človek v miru dozoreti. Mežan je bil izredno subtilen, nežen in občutljiv umetnik, obdarjen s tenkočutno dovzetnostjo za lirično razpoloženjskost, preprosto intimnost in pristno slikarsko občutenost. Mežan ni težil v svojem slikarstvu k oblikovanju ilustrativne pisanosti kmečkega okolja oz. k reprodukciji svojiskih potez preprostega ljudskega čustvovanja, ampak je ostal, ker je sledil svojemu zadržanemu značaju, predvsem zunanji opazovalec slovenske zemlje in njenih lepot. Osnovni problem Mežanove umetnosti je bil ves čas v tem, da je pravilno pretehtaval preprostost, otroško neposrednost, poučnost in človečnost, povezane s pristno umetniško poštenostjo.

Mežan je bil osnovno in tehnično izredno razgiban umetnik, ki je gojil fresko, oljno slikarstvo, tempero, akvarel, grafiko in risbo, ukvarjal pa se je tudi s plastiko in arhitekturo (pri Ivanu Vurniku).

Med njegovimi akvareli so izredno številni pokrajinski motivi, vedute Ptuja in haloški motivi. Mežanovi akvareli so izredno številni ter raztreseni po vsej Sloveniji in v zamejstvu. Ker je akvarel izredno odgovarjal subtilnemu Mežanovemu značaju, ga je gojil »že od vsega začetka, zadnja leta pa skoraj izključno z izrednim mojstrstvom in izbranim občutkom za tehnične fine-se, kar ga uvršča med naše najboljše akvareliste. V grafičnih vrsteh je Mežan posebno gojil linorez, v katerem je ustvaril ciklus mariborskih motivov. Po vojni je sodeloval Mežan na večini razstav ptujskih in mariborskih umetnikov; leta 1955 je razstavljal skupaj z Oeltjenom v Mariboru, leta 1959 pa je razstavil kolekcijo akvarelov v Črni na Koroškem, kjer je doživel izreden uspeh.

Če dodamo k vsemu temu še Mežanovo pedagoško delo, poklic, katerega si je prisvojil s postopnim žrtvovanjem svoje lastne umetniške osebnosti, a se mu je kljub osebni žrtvi posvetil z vsem žarom svoje osebnosti, gnan od plemenite želje, zbuditi v dijakih čut za lepoto, dobroto in človečnost, potem smo komaj omenili 35-letno dejavnost, katere osebna ocena ni nikoli dovolj visoko ovrednotena.

V polnem umetnostnem ustvarjalnem zanosu je Janeza Mežana decembra leta 1972 doletela tragična smrt. Njegove slike živijo med nami in nam s svojo lepoto bogatijo našo vsakdanjost.

Leta 1956 je nastopil mesto profesorja za likovni pouk na gimnaziji slikar Albin Lugarič. Obiskoval je ljubljansko akademijo od 1946 do 1950 in študiral nato specialko za slikarstvo pri G. A. Kosu od 1950 do 1952. Kot pedagog in kot umetnik je Lugarič takoj postal vsestransko aktiven ter se uveljavil že po nekaj letih na mnogih

razstavah v Ptuju, Mariboru in v Ljubljani. Tako je sodeloval od leta 1953 dalje na vseh rednih društvenih razstavah v Mariboru in v Ljubljani, priredil leta 1956 samostojno razstavo v Mariboru, razstavljal leta 1957, 1958 skupaj z Oeltjenom in Mežanom v Ptuju. Leta 1959 je organiziral skupaj s Koporcem in Urbančičem razstavo v Mariboru in v Ljubljani. Mnogo je razstavljal tudi v tujini: v Greenwichu, Regensburgu, Wiener-Neustadtu, Eisenstadtu, Szombathelyju, Berlinu in v Marburgu an der Lahn. Udeležil se je tudi več slovenskih slikovnih kolonij v Izlakah, na Borlu, Ravnah, prve in druge dolenske slikarske kolonije ter Trstenjakove slikarske kolonije v Ljutomeru.

Lugarič je izšel iz šolsko odmerjenih vzorov ljubljanske akademije, izkoriščal kompozicijsko solidne pozno impresionistične in cezanske pridobitve ter se ukvarjal največ s človeškim likom in njegovo umetnostno problematiko, a si je začel kmalu iskati lastno pot z bolj samostojnim gledanjem in s poudarjeno osnovno barvitostjo. Njegovemu prizadevanju po doživetju časa in prostora se je pridružila še želja po enostavnem izražanju in kvalitetni izpovedi. To pa ga je nehote pripeljalo v bližino surrealizma. Vendar se je Lugarič znal izogniti izgubi samega sebe, ker se je ravnal po izreku, da se lahko izraža človek samo z vsebino svojega dela, ne pa z izbiro sredstev, ki so le slučajnostna pomagala pri nje-

govi izpovedi. Tako so se spremenila sredstva, porojena iz določenega izma, v posredovalce njegovih osebnih čustev, pri čemer so dobila specifični značaj, ki nosi pečat njegove osebne note, prepojene z odporom do vsakih izraznih kalupov. Ker je ena izmed značilnih Lugaričevih potez tendenca osvoboditi mir, skristaliziran v harmoničnem razmerju ploskev in barv, v katerem počivajo vse nasprotujoče si valeurske komponente ter so barvni delci v jasnem razmerju do celote — vplivajo njegova dela na opazovalca pomirjajoče, saj ga silijo, da doživlja v njih nehote sebe kot del kozmične celote. Zato so njegova mlajša dela, kljub surrealizmu, strukturno jasno komponirana ter učinkujejo kot celovite in v sebi zaključene ustvaritve.

Lugarič dela največ v olju, ukvarja pa se tudi z monitipijo, pastelom in risbo. Kot domačin je že od otroških let vse bolj zakoreninjen v neizčrpni lepoti dravsko-ptujskopoljske pokrajine in v njenih prebivalcih. Njegov atelje so tudi bližnji valoviti haloški griči. To pokrajino z njenim, še pretežno kmečkim življenjem tudi danes nenehno slika na svoja platna in skicirke.

Literatura:

Fran Šijanec: Sodobna slovenska likovna umetnost, Maribor 1961.
Jože Curk: Ptujski zbornik, Ptuj 1962

SISTEM VOJAŠKIH ŠOL DANES IN VKLJUČEVANJE MLADIH V TE ŠOLE

Človek se v življenju velikokrat odloča in njegove odločitve so največkrat tesno povezane z njegovim bodočim delom in življenjem. Posebno je v človekovem življenju pomembnih nekaj odločitev in ena izmed teh je trenutek, ko se mlad človek odloča za poklic.

Naravno je, da vsakdo že v osnovni šoli premišljuje, kakšen poklic bi si naj izbral, da bi bil pri svojem delu zadovoljen in v življenju srečen.

Današnji razvoj družbe, zlasti sodobne tehnike, je odprl toliko delovnih mest, da je izbira poklica za mladega človeka že kar težka naloga.

Eden izmed mnogih poklicev je tudi vojaški. Zdi se mi potrebno nekoliko podrobneje spregovoriti o vključevanju mladih v vojaške poklice. Vsa obramba, idejno-politična, domovinska in marksistična vzgoja, vse akcije, spoznavanje življenja in dela v JLA, vse to še zmeraj ni rodilo zaželenih sadov. Še vedno ni storjeno vse, kar bi že zdavnaj moralo biti. Usmerjanje mladih v vojaški poklic je še vedno preveč kampanjski in vse premalo je še sestavni del celotne kadrovske politike v naši družbi. Morda bi bilo koristno spremeniti dosedanje metode. Menim, da bi morali mladi kar najbolj prihajati v stik z gojenci vojaških šol in akademij, saj bi bili tako najbolj neposredno seznanjeni z življenjem in delom v naši armadi ter z ugodnostmi, ki jih gojenci vojaških šol imajo pri svojem izobraževanju.

Da bi odločanje mladih za vojaški poklic bilo lažje, bi bilo potrebno tudi tesnejše sodelovanje z rezervnimi starešinami. Deloma se z njimi dijaki, študentje in delavska mladina že srečujejo na orientacijskih pohodih, na streliščih, v odborih za SLO, na tehničnih zborih, kjer so rezervne starešine mentorji mladih. Pomen takega sodelovanja je vsekakor velik.

Danes težimo za tem, da bi bili v JLA zastopani približno enako, glede na število prebivalstva, mladi kadri vseh naših narodov in narodnosti. Gre za kader, ki bo strokovno kvalificiran in marksistično ter samoupravno opredeljen, gre za oblikovanje osebnosti današnjega srednješolca, ki se bo jutri aktivno vključil ne samo v obrambne priprave, ampak tudi v obrambo domovine. Pripravljanje mladih ljudi za izbiro poklica in na poznejše vključevanje v službo pa zahteva spretno in nenehno obveščanje ter pravilno vzgojo. Obveščanje naj bo načrtno, zasnovano na dejstvih. V tem, menim, je tudi namen moje informacije. Želim predočiti mladim družbeni pomen in perspektivo vojaškega poklica. Glede na današnje stanje v mednarodnih odnosih in na razmerje sil, ki se bojujejo za mir, ter tistih, ki so še priprav-

ljene, da za uresničitev svojih ciljev uporabljajo silo, je očitno, da bo armada še razmeroma dolgo ostala nujno potrebna in pomembna institucija naše družbe, brez katere se ne bi mogli zoperstaviti tuji intervenciji in nevarnosti. Naša skupnost bo še dolgo potrebovala strokovnjake te vrste. To pa je družbeno pomemben in priznan poklic.

Razvoj oboroženih sil, predvsem bojne in druge vojaške tehnike, je spremenil armado v zelo zapleten mehanizem, ki ga sestavlja veliko različnih vrst kadrov. In tako imamo v JLA celo vrsto poklicev, med katerimi so mnogi zelo blizu civilnim. Mlad človek, ki se odloči za vojaško akademijo, lahko postane danes prav tako zdravnik, veterinar, inženir itd.

Za dosego poklica v JLA so seveda tudi postavljeni pogoji, in to splošni ter posebni: splošna izobrazba — končana srednja šola, strokovno in tehnično znanje ter spretnost (druga pomembna sestavina tega poklica), družbeno-politično znanje, ki je bistvena osnova za razumevanje vloge in funkcije armade, s tem pa tudi njene vloge v družbi, moralne vrline (poznati je treba temeljne norme socialistične morale) in splošne sposobnosti kot bistvena zahteva in nujen sestavni del vojaškega poklica (npr. hitra iznajdljivost v bojnih in socioloških okoliščinah, hitro, umno in smelo učinkovanje glede uporabe enote, orožja itd.) Pomembne so tudi telesne sposobnosti (da je človek sposoben vzdržati vse težave sodobne vojne). Naštel sem le bistvene elemente, zahteve in značilnosti vojaškega poklica. In še kratka informacija o sistemu vojaških šol.

Vojaške šole so poučevalni in znanstveni zavodi, ki pripravljajo starešinski kader s srednjo, višjo, visoko in najvišjo vojaško strokovno izobrazbo za potrebe oboroženih sil.

V sistem šol prištevamo:

a) vojaške šole srednje izobraževalne stopnje (vojaške gimnazije in srednje vojaške šole — šole za vojaške tehnike);

b) višje in visoke vojaške šole (višje šole, visoke vojaške šole — vojaške akademije, komandno-štabne akademije in šole za narodno obrambo);

c) šole za rezervne oficirje.

Vojaške šole srednje izobraževalne stopnje popolnujejo vojaške akademije, ki so prirodoslovno-matematične smeri. Do sedaj so bile ustanovljene tri vojaške gimnazije in en internat:

— vojaška gimnazija »Bratstvo in enotnost« v Beogradu,

— vojaška gimnazija »Ivo Lola Ribar« v Zagrebu,

— letalska gimnazija »Maršal Tito« v Mostarju,

— internat »Franc Rozman-Stane« v Ljubljani.

Srednje vojaške šole spadajo v rang srednjih strokovnih šol — šol za tehnike. Šolanje traja 4 leta, vojaškim dijakom pa je priznana civilna srednješolska izobrazba oz. srednja vojaško strokovna izobrazba. Po uspešno končani šoli lahko enakopravno konkurirajo za študij na ustreznih vojaških akademijah oz. civilnih visokih šolah — fakultetah.

Vojaške šole so organizirane za potrebe KOV v Sarajevu in v Zagrebu, za potrebe letalstva v Rajkovcu (Sarajevo), poleg njih pa obstajata še mornariška šola v Puli in glasbena srednja šola v Zemunu.

Višje in visoke vojaške šole so učni zavodi, ki pripravljajo višji vojaški strokovni kader.

Vojaške akademije so znanstveni in visokošolski učni zavodi, ki v skladu s potrebami pripravljajo kader z visoko in najvišjo vojaško strokovno izobrazbo. Osebam, ki končajo te šole, se prizna program v civilnih šolah — fakultetah.

Te šole so:

— Vojaška ekonomska akademija v Beogradu.

— Tehniška vojaška akademija KOV v Zagrebu,

— Letalska vojaška akademija v Zadru,

— Letalska tehniška akademija v Rajkovcu,

— Mornariška akademija v Splitu,

— Vojaška ekonomska akademija v Beogradu.

Šolanje traja 3 — 5 let.

Študentje, ki končajo eno izmed akademij, si pridobe visoko izobrazbo.

In ob koncu. Čemu ta informacija o sistemu vojaških šol?

Že nekaj let ugotavljamo, da se slovenski fantje neradi odločajo za vojaški poklic. V aktivnem starešinskem kadru je vse premalo Slovencev. Toda če se ozremo na našo neposredno zgodovino, lahko ugotovimo, da nismo narod brez »vojaške tradicije«. Nasprotno, kadar je treba braniti domovino, nimamo Slovenci v sebi prav nič manj »vojaških sposobnosti« kot drugi bratski narodi.

Prepričan sem, da so prav mladi, in z njimi vsi mi, dolžni braniti tisto, kar so nam priborile generacije pred nami (neodvisno pot v naš družbeni sistem, neuvrčenost in izgradnjo edinstvenega sistema družbenih odnosov).

Nosilci akcije smo torej vsi mi, predvsem prosvetni delavci, skupno s starši, da pridobivamo mlade ljudi za vojaške šole. Vendar tudi mi ne smemo biti osamljeni. Vsa družba je dolžna skrbeti za naš bodoči vojaški starešinski kader.

NOVA POTA V ŠOLSKI TELESNI VZGOJI NA GIMNAZIJI DUŠANA KVEDRA PTUJ

Praktiki telesne vzgoje skušamo že več let doseči tiste smotre, ki jih učni načrt za telesno vzgojo postavlja v ospredje. Bistveni so naslednji: utrjevanje zdravja, razvijanje sposobnosti za delo in obrambo, razvijanje smisla za lepoto gibanja, kulturno vedenje, tovarištvo, zavestno disciplino in varstvo človekovega okolja; veselje do športnega tekmovanja in planinstva, pridobivanje trajnih telesno-kulturnih navad za smotrno izrabo prostega časa.

Novi učni načrt telesne vzgoje za srednje šole, ki se v praksi pravkar uveljavlja, je prinesel nekaj korenitih sprememb. Sredstva telesne vzgoje so razdeljena na osnovni in dopolnilni program. Osnovni program pa je razdeljen na A, B in C del. V A programu, ki je obvezen za vse učence, razvijamo osnovne psihomotorne sposobnosti z elementi atletike, vaj na orodju in plavanja; nadalje sodijo sem šolska tekmovanja, štirje športni dnevi, naloge, navedene v telesno-vzgojnem kartonu, planinska transverzala in smučarski tečaj.

V B programu je obvezna športna panoga, ki si jo lahko dijaki sami izberejo. Odločijo se lahko za eno od naslednjih panog: atletika, vaje na orodju, talna telovadba, košarka, nogomet, odbojka, rokomet, moderna gimnastika z ritmiko in plesi.

V C programu je zajeta posebna vadba, ki obsega preventivne in korektivne vaje za vse v razvoju motene dijake.

Dopolnilni program se razvija v ŠŠD.

Tendence novega učnega načrta se zrcalijo v kvalitetno novem pristopu do športa v naslednjem:

1. V srednji šoli je potrebno upoštevati interese dijakov za posamezno športno panogo.

2. Plan dela je treba sestaviti tako, da bo več športnega treniranja in manj splošne vadbe. Zahtevalo torej specializacijo v športnih panogah.

3. Ob tej selekciji pa moramo vseeno obdržati tiste športne panoge, ki oblikujejo temeljno motoriko (atletika, vaje na orodju).

4. Ustvariti moramo maksimalne pogoje za delo ŠŠD, kot nosilca množičnega športa.

5. V posebnem programu telesne vzgoje je treba zajeti vso tisto populacijo dijakov, ki je oproščena telesne vzgoje iz zdravstvenih razlogov. To delo mora teči koordinirano z zdravstveno službo.

Jasno je, da deklarirani učni načrt telesne vzgoje za srednje šole daje trdno osnovo za preorientacijo v športu, vendar morajo biti izpolnjeni vsi materialni in kadrovske pogoji. Breme za kre-

iranje športa je naloženo učitelju telesne vzgoje, ki pa, žal, nima dovolj znanstveno oprijemljivih dokazov za svojo pravilno usmeritev. Samo interes in potrebe dijakov ter krajevne specifičnosti so prešibka baza za usmeritev v športno panogo. Mislim, da smo trenutno v fazi dela, ko staro opuščamo, novega pa ne moremo in večkrat ne znamo izpeljati v celoti. Zato je treba postopno preiti na novi način dela, da ne porušimo pozitivnih pridobitev, ki jih je imel stari učni načrt. Opirati se moramo na znanstvene analize in z določeno metodologijo pravilno postaviti naše praktične naloge.

Da bi vsaj delno osvetlili navedeno problematiko, smo v Gimnaziji Dušana Kvedra Ptuj izvedli anonimno anketo, ki je internega značaja. Kljub temu pa je bila nujna, zaradi lažjega planiranja športnega dela v izredno težkih materialnih pogojih za telesno vzgojo. Šola ima manjšo telovadnico, vendar je brez lastnega igrišča in atletskih naprav.

V anketi smo zajeli celotno populacijo v šolskem letu 1973/74, razen 4. b moški. Dijaki so odgovarjali na 6 vprašanj, ki smo jih razdelili po logičnem zaporedju in pomembnosti odgovorov. Anketiranih je bilo 107 dijakov in 207 dijakinj. Oddelki so navedeni tako, kot so formirani pri puku telesne vzgoje.

Obdelava je bila iz objektivnih razlogov izvedena brez računalnika.

REZULTATI ANKETE

I. V prvem odgovoru so morali dijaki razvrstiti športne panoge po vrstnem redu (rangju). Pri tem so morali športno panogo kompleksno vrednotiti glede na naslednje vidike:

- psihosomatski vpliv,
- priljubljenost športne panoge,
- rekreacijski vidik,
- vidik vseljidske obrambe,
- estetski vidik.

Rangirali so športne panoge, za katere imamo vsaj minimalne delovne pogoje. To so: košarka, rokomet, odbojka, nogomet (dijaki), atletika, vaje na orodju in talna telovadba, moderna gimnastika z ritmiko in plesi (dijakinje) ter borilni športi. Izvedli smo tudi kontrolni test naše metode rangiranja z bipolarno oceno in dobili enak rang pri dijakih, a podobnega tudi pri dijakinjah.

Tabela 1

Vrstni red športnih panog po razredih — dijaki

Zap. št.	Razred	Število dijakov	Košarka	Rokomet	Odbojka	Nogomet	Orodna telovadba	Atletika	Borilni športi
1.	1a	13	1	2	7	6	5	3	4
2.	1b	13	7	4	2	3	6	1	5
3.	1cde	10	3	2	6	1	7	4	5
4.	2a	13	1	2	7	3	5	4	6
5.	2bcd	12	2	4	5,5	1	5,5	3	7
6.	3ab	22	1	2	7	5	4	3	6
7.	3c	13	3	2	7	5	4	1	6
8.	4a	11	2	6	7	3	4	1	5

N = 107

Tabela 2

Vrstni red (rang) športnih panog po razredih — dijakinje

Zap. št.	Razred	Število dijakov	Košarka	Rokomet	Odbojka	Moderna gim.	Vaje na orodju	Atletika	Borilni športi
1.	1a	15	4,5	6	7	1	3	2	4,5
2.	1b	14	2	1	4	5	7	3	7
3.	1c	17	3	1	4	5	6	2	7
4.	1d	20	3	4	2	1	5	6	7
5.	1e	20	2,5	1	2,5	5	6	4	6
6.	2a	13	2,5	2,5	5	1	4	7	7
7.	2b	14	5	6	2	1	4	3	7
8.	2c	18	1	2	3	4	6	5	7
9.	2d	13	1	3	2	5,5	5,5	4	7
10.	3a	14	3	6	5	1	4	2	7
11.	3bc	23	4	2	5	1	3	6	7
12.	4a	20	1	6	4	3	5	2	7
13.	4b	6	2	3	4	5	6	1	7

N = 207

Iz tabele 1 in 2 je razvidno, kako so posamezni razredi razvrstili športne panoge. Vrstni red je od 1—7; tista panoga, ki ima nižji vrstni red, je bolj priljubljena. Navedena razporeditev nam bo služila kot osnova pri izbiri števila učnih ur za posamezno športno zvrst. Brez dvoma bo takšen način dela zahteval izredno elastičnost predavatelja in diferenciacijo metod za posamezne športe v vsakem razredu.

Tabela 3

Letnik	Število dijakinj	Košarka	Rokomet	Odbojka	Nogomet	Vaje na orodju	Atletika	Borilni športi
I.	36	3,58	3,44	4,61	3,69	4,91	3,33	4,41
II.	25	2,68	3,40	5,20	2,96	4,76	3,60	5,40
III.	35	3,23	3,08	5,42	4,42	3,85	2,77	5,20
IV.	26	2,73	4,27	4,07	4,07	4,50	2,84	5,92
Σ	107	2,98	3,73	5,39	3,67	4,42	2,87	4,91
Rang panog		2	4	7	3	5	1	6

Tabela 4

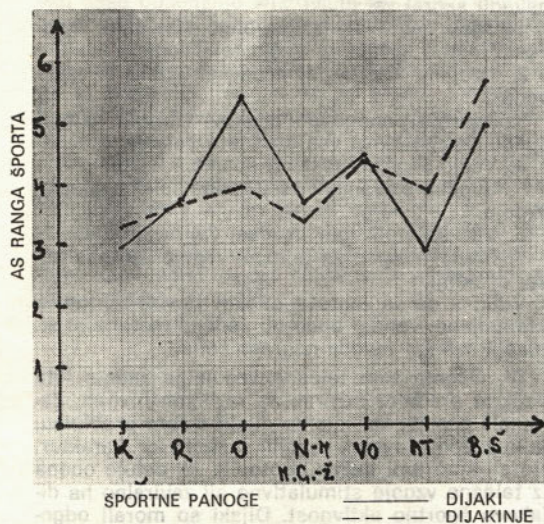
Aritmetične sredine vrstnih redov po letnikih — ž in skupaj za šolo

Letnik	Število dijakinj	Košarka	Rokomet	Odbojka	Moderna gim.	Vaje na orodju	Atletika	Borilni športi
I.	86	3,43	3,17	3,59	3,58	4,81	3,93	5,48
II.	58	3,09	3,46	3,38	3,53	4,52	4,48	5,53
III.	37	3,89	3,89	4,59	2,25	3,59	4,24	5,51
IV.	26	2,73	4,27	4,07	4,07	4,50	2,84	5,92
Σ	207	3,28	3,69	3,91	3,36	4,35	3,87	5,61
Rang panog		1	3	5	2	6	4	7

Tabeli 3 in 4 nam kažeta aritmetične sredine vrstnih redov po letnikih. Čim nižja je AS, tem višje kotira določena športna panoga v letniku. Seveda je ta prikaz samo delna osvetlitev rangiranja, ki pa le pokaže stopnjo popularnosti športa v posameznem letniku. Na koncu tabele je podan še vrstni red vseh dijakov in je izračunan na osnovi AS letnikov. Pri dijakih je na prvem mestu atletika, sledijo košarka, nogomet, rokomet, vaje na orodju, borilni športi in odbojka. Morda je vrstni red za atletiko previsok glede na njeno popularnost med dijaki, vendar je zanimivo, da so jo izredno visoko cenili višji letniki. Iz tabel je razvidno, da so športne igre v ospredju, zato bo naša pozornost odslej veljala še bolj izpopolnjevanju metod pri njih. Nizko je ocenjena orodna telovadba, čeprav dosegamo v tej panogi v srednješolskem merilu največje uspehe. Odbojka in borilni športi v gimnaziji nimajo interesentov v večjem številu, pa tudi tradicija teh panog v Ptujju je relativno nizka.

Pri dijakinjah so rezultati AS precej razpršeni. Na čelu je košarka z AS ranga 3,28, sledijo moderna gimnastika, rokomet, atletika, odbojka, vaje na orodju in na koncu borilni športi. Ponovno opazimo visoko uvrstitev športnih iger in moderne gimnastike, medtem ko so vaje na orodju na predzadnjem mestu. Za borilne športe med dekletki ni večjega interesa.

Diagram AS vrstnih redov

Na diagramu aritmetične sredine vrstnih redov za dijake in dijakinje se krivulje skoraj pokrivajo pri košarki, rokometu, vajah na orodju in pri borilnih športih. Tu so pozitivni ali negativni interesi skoraj identični. Razlike so pri odbojki in atletiki. V moškem diagramu je zajet nogomet, v ženskem pa moderna gimnastika, ki sta po vrednosti AS blizu druga drugi, čeprav sta specifični panogi.

Tabela 5

Preferenčni vrstni red vseh posameznikov — M

1. Atletika	33 dijakov	30,84 %
2. Košarka	23 dijakov	21,50 %
3.-4. Rokomet	16 dijakov	14,95 %
3.-4. Nogomet	16 dijakov	14,95 %
5. Vaje na orodju	12 dijakov	11,22 %
6. Odbojka	4 dijaki	3,74 %
7. Borilni športi	3 dijaki	2,80 %
$\Sigma =$	107 dijakov	100,00 %

V tabelah 5 in 6 smo prikazali preferenčni (prednostni) vrstni red športnih panog, ki so jih dijaki ocenili z najvišjo oceno (1). Torej so tiste panoge, ki bi jih naj prvenstveno razvijali. Zaradi nizkega števila anketiranih so rezultati precej razpršeni, kažejo pa na jasno orientacijo k športnim igram. Atletika je sicer na prvem mestu s 30,84 %, vendar je ta visoka uvrstitev dosežena

zaradi kompleksne ocene višjih letnikov, ne pa priljubljenosti. Rezultati se skoraj v celoti pokrivajo z AS rangom v tabeli štev. 3.

Tabela 6

Preferenčni vrst red vseh posameznic — Ž

1. Moderna gimnastika	52 dijakinj	25,12 %
2. Rokomet	42 dijakinj	20,29 %
3. Košarka	39 dijakinj	18,84 %
4. Atletika	28 dijakinj	13,53 %
5. Vaje na orodju	22 dijakinj	10,63 %
6. Odbojka	19 dijakinj	9,18 %
7. Borilni športi	5 dijakinj	2,41 %
$\Sigma =$	207 dijakinj	100,00 %

Pri dijakinjah je v ospredju moderna gimnastika z ritmiko, kar je vsekakor razveseljivo. Mislim da bomo morali našo šolsko telesno vzgojo bolj usmerjati v to panogo, seveda s pomočjo strokovne učiteljice za moderno gimnastiko. Žal že nekaj let zamažimo predavateljico z ustrežno izobrazbo in specializacijo iz ritmike. Sledita dve priljubljeni športni igri (rokomet, košarka), pa tudi za atletiko in vaje na orodju je kar precej interesentk.

Na osnovi teh analiz lahko zaključimo, da bo bodoča osnovna orientacija našega dela v športne igre in atletiko pri dijakih, a v moderno gimnastiko, športne igre, atletiko in vaje na orodju pri dijakinjah. V ŠSD pa bomo razvijali še tiste športe, ki jih posamezniki želijo posebej gojiti (namizni tenis, odbojka).

Upamo, da bo nakazana usmeritev tudi med dijaki — nešportniki našla pozitiven odmev.

II. Nadalje smo dijakom postavili vprašanje, naj navedejo tri športe, s katerimi bi se najraje ukvarjali, če bi imeli idealne pogoje za delo. S temi odgovori smo skušali odkriti vsa hotenja dijakov in njihove motive, ki so bili pri prvem vprašanju omejeni z delovnimi pogoji. Opozorili smo jih, da naj bo izbira športnih panog v mejah jugoslovanskih možnosti. Dobili smo zanimive odgovore, ki so jih razvrstili v naslednji tabeli.

Tabela 7

Izbira treh športnih panog po vrstnem redu: Dijaki (N = 107)

1. plavanje	44 odgovorov
2. smučanje	36 odgovorov
3. nogomet	30 odgovorov

4. košarka	28 odgovorov
5. tehnični športi	23 odgovorov
6-7. borilni športi	22 odgovorov
6-7. ostali športi	22 odgovorov
8. tenis	16 odgovorov
9. rokomet	15 odgovorov
10. vodni športi	14 odgovorov
11. atletika	14 odgovorov
12. namizni tenis	13 odgovorov
13. kolesarstvo	11 odgovorov
14. gimnastika	10 odgovorov
15. drsanje	8 odgovorov
16-17. odbojka	5 odgovorov
16-17. planinstvo	5 odgovorov

Dijakinje (N = 207)

1. plavanje	130 odgovorov
2. smučanje	77 odgovorov
3. tenis	69 odgovorov
4. drsanje	52 odgovorov
5. moderna gimnastika	42 odgovorov
6. rokomet	41 odgovorov
7. jahanje	38 odgovorov
8. košarka	31 odgovorov
9. atletika	26 odgovorov
10. badminton	22 odgovorov
11. odbojka	21 odgovorov
12. namizni tenis	19 odgovorov
13. borilni športi	16 odgovorov
14. ostali športi	14 odgovorov
15. orodna telovadba	9 odgovorov
16. nogomet	9 odgovorov
17. jadranje	2 odgovora
18. kolesarstvo	1 odgovor

Takoj vidimo, da so objektivni pogoji glavni razlog, da ne razvijamo tistih športov, za katere imajo dijaki resnično interes. To sta smučanje in plavanje pri obeh spolih. Zato je organizacija smučarskih in plavalnih tečajev prioriteta naloga v naslednjih letih. Nujno je, da končno zgradimo bazen v Ptuj, saj bomo le tako aktualizirali športno dejavnost v gimnaziji in tudi v ostalih srednjih ter osnovnih šolah. Dalje vidimo, da imajo moški precej interesa za nogomet in košarko pa tudi za tehnične športe. Dijakinje pa se navdušujejo za tenis, drsanje in moderno gimnastiko. Ostale panoge se vrstijo, kot je prikazano v tabeli (pri ostalih športih so tiste panoge, ki so zastopane samo z enim ali dvema predstavnikoma). Če ob tem analiziramo primerjamo realno delo v športu in notranja hotenja dijakov, vidimo, da smo v precejšnjem razkoraku. Edino materialni in kadrovske pogoji za nove oblike športa nas bodo pripeljali k zaželenemu cilju.

III. Na tretje vprašanje, ki smo ga postavili, so morali dijaki odgovoriti, kakšne objektivne in subjektivne faktorje so pogrešali pri pouku telesne

vzgoje. Izluščilo se je nekaj odgovorov, ki so jih navedli skoraj vsi dijaki.

1. Dijaki zahtevajo boljše pogoje za delo, predvsem lastno igrišče in večjo telovadnico.

2. Urejene sanitarije, predvsem tuše s toplo vodo.

3. Športno panogo po dijakovi izbiri in v njej specializacijo skozi vsa štiri leta šolanja.

4. Večjo angažiranost pri športu.

5. Uvedbo plavanja v času redne šolske telesne vzgoje.

6. Več športnih iger in manj vaj na orodju.

7. Predavateljico za telesno vzgojo zahteva nekaj dijakinji.

Vidimo, da so zahteve dijakov dovolj tehtne in utemeljene, vendar bodo ob sedanjih materialnih situaciji našega zavoda neuresničene.

IV. Ocenjevanje telesne vzgoje je zadnja leta večkrat predmet razprav na različnih nivojih. Zanimalo nas je, kaj mislijo dijaki o tem problemu, ki ima izobraževalni, vzgojni, humani idr. karakter. Hoteli smo tudi bežno ugotoviti, ali deluje ocena iz telesne vzgoje stimulatивно ali zaviralno na dijakovo športno aktivnost. Dijaki so morali odgovoriti, ali so za ocenjevanje ali ne, oz. če so za delno oceno. Dobili smo naslednje rezultate:

Dijaki (N = 96)

1. 55 dijakov je za ocenjevanje	(57,3 %)
2. 27 dijakov ni za ocenjevanje	(28,1 %)
3. 14 dijakov je za delno oceno	(14,6 %)

Dijakinje (N = 181)

1. 63 dijakinj je za ocenjevanje	(34,80 %)
2. 89 dijakinj ni za ocenjevanje	(49,17 %)
3. 29 dijakinj je za delno oceno	(16,03 %)

Pri tem vprašanju smo iz objektivnih razlogov izpustili 4. letnike, ker je bila anketa izvedena tik pred zaključkom šolskega leta. Če sumiramo pozitivne in delne odgovore, vidimo, da pri dijakih ocenjevanje ni zavora za pozitivno ali odklonilno stališče do športa, saj jih je 71,9 % za primeren način ocenjevanja.

Pri dijakinjah pa je podoba drugačna. Če upoštevamo pozitivne in delne odgovore, potem je za ocenjevanje 50,83 % dijakinj ali dobra polovica, ostale pa ne želijo ocene iz športa. Pri delnem ocenjevanju navajajo, da naj se ocenjuje njihov individualni napredek v športni panogi. To je tudi naše osnovno izhodišče, ki ga delno že uresničujemo s telesnovzgojnim kartonom in ostalimi testi za individualno vrednotenje rezultatov. Nekateri dijaki želijo, naj predavatelj ocenjuje športno znanje samo iz tiste panoge, ki jo dijak obvlada. Iz podatkov je razvidno, da je samo 50 % dijakinj za dosedanji način ocenjevanja. Ta pokazatelj nam daje osnovo za razmišljanje, kaj pri ocenjevanju dijakinj spremeniti in kako. Individualni na-

predek je potrebno brez dvoma upoštevati. Žal pa vse naše dosedanje analize psihofizičnih zmogljivosti kažejo, da telesna sposobnost dijakin vidno pada iz leta v leto. Zato bomo morali razen teh generalnih pokazateljev iskati še individualne razloge za regresijo. Menim, da je odnos dijakin do športa preveč ležeren; včasih je izogibanje psihofizičnim naporom redni pojav v razredu. Šport je rekreacija, a mnogokrat je tudi trdo in resno delo, ki zahteva celovito osebnost. Samo s kompleksnim gledanjem na celoten problem nam bo uspelo razvozlati vse subjektivne in objektivne pomanjkljivosti. Najprej je potrebna introspekcija, a šele nato lahko stvari objektivno postavimo na pravo mesto.

V. V zadnjem odgovoru so dijaki ocenjevali delo predavateljev telesne vzgoje s številčno oceno od 1—5. Ker je bila anketa anonimna, so ocene dokaj realen prikaz dosedanjega dela. Predavatelj A je dobil povprečno oceno 4,4, a predavatelj B 4,0.

Če strnemo vsa dosedanja razmišljanja in rezultate ankete v zaključno misel, moramo reči, da je telesna vzgoja v srednji šoli pred korenitimi vsebinskimi, kadrovskimi in materialnimi spremembami.

Samo nove oblike športnega dela, prilagojene zahtevam mlade generacije, podkrepnjene z znanstvenimi dognanji, so porok za razvoj tega družbenega področja.

PREIZKUS ZNANJA IZ SLOVENSKEGA JEZIKA V 1. RAZ. GIMNAZIJE

Tudi v začetku šolskega leta 1973/74 so bili dijaki 1. razredov testirani, in sicer iz matematike, tujega in slovenskega jezika. Reševali so normativne testne naloge, ki nam jih je poslal Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani z namenom, da bi ugotovili osnovnošolski učnostorilnostni deficit (OUD).

Test za slovenski jezik je obsegal 19 nalog. Maksimalno je lahko zbral dijak 75 točk. Po rezultatih je bilo treba dijake uvrstiti v 4 skupine:

1. skupina: brez OUD — do 10 % nerešenih oz. napačno rešenih nalog ali več kot 67 zbranih točk;

2. skupina: nebistveni OUD — od 11 do 20 % nerešenih nalog ali od 59 do 67 zbranih točk;

3. skupina: bistveni OUD 3/1 — od 21 do 30 % nerešenih nalog ali od 50 do 58 zbranih točk;

4. skupina: bistveni OUD 3/2 — nad 30 % nerešenih nalog, kar pomeni, če dijaki niso zbrali 50 točk.

Test so lahko reševali 60 minut.

Testiral sem dijake 1. b (splošna smer), 1. d (pedagoška smer) in 1. e (pedagoška smer) razreda. Najboljši rezultat so dosegli dijaki 1. b, nekoliko slabši so bili dijaki 1. d, najslabši pa je bil po doseženih rezultatih 1. e razred (od 27 kar 10 dijakov z bistvenim OUD 3/2).

Za analizo bom vzel 1. d razred, ki je torej med naštetimi dosegel srednji uspeh.

V razredu je bilo 25 učencev, ki so prišli iz osmih različnih osnovnih šol. Testirani učenci so imeli v 8. razredu osnovne šole iz slovenskega jezika naslednje ocene:

- a) odlično 3 dijaki
- b) prav dobro — 13 dijakov
- c) dobro — 8 dijakov
- d) zadostno — 1 dijak

Pri testiranju pa so dosegli naslednji rezultat.

- a) odlični: 2 brez OUD, 1 nebistveni OUD;
- b) prav dobri: 1 brez OUD, 3 nebistveni OUD, 6 bistveni OUD 3/1, 3 bistveni OUD 3/2;
- c) dobri: 2 nebistveni OUD, 4 bistveni OUD 3/1, 2 bistveni OUD 3/2;
- d) zadostni: 1 bistveni OUD 3/2.

Nasplošno pa so pokazali testi v razredu naslednje znanje:

- 1. brez OUD 3 dijaki,
- 2. nebistveni OUD 6 dijakov,
- 3. bistveni OUD 3/1 10 dijakov,
- 4. bistveni OUD 3/2 6 dijakov.

Ob polletju šol. leta 1973/74 so med dijaki z bistvenim OUD 3/1 imeli nezadostno oceno 2 di-

jaka, z bistvenim OUD 3/2 pa 3 dijaki. Ta primerjava nam kaže, da testi niso bili slabo sestavljeni, čeprav so ponekod doživeli precej kritike.

In kaj je obsegal preizkus znanja?

Dijaki so morali prebrati odlomek iz Finžgarjeve črtice »Na petelina«. Vse naloge so se našale na ta odlomek in dijaki so morali odgovoriti na naslednja vprašanja:

1. Katero snov je Finžgar v tej črtici oblikoval? Vseh 25 dijakov je pravilno ugotovilo, da gre za lov in si tako prislužilo po 1 točko.

2. Kaj pomeni pisatelju v tej črtici beseda »loza«? Tudi to vprašanje jim ni delalo težav, saj so vsi odgovorili, da gre za gozd in si s tem prislužili 1 točko.

3. Razložiti so morali, kaj pomenijo besede **plahta, vresa, škrlat, himna**. Navodilo je navajalo: Za to nalogo potrebujejo učenci Slovenski pravopis. Če ga nimajo, naj izraze obrazloži učitelj, učenci pa naj pomen vseeno zapišejo. Izraze sem obrazložil, vendar je kljub temu le 13 dijakov zbralo pri tem vprašanju po 4 točke, 9 po 3 in 4 po 2 točki.

4. Besede **lovec, oblaček, svoj plašč, visok glas, pesem** je bilo potrebno postaviti v 6. sklon in pravilno zapisati predlog **s** oz. **z**. Povsem pravih jih je bilo 17 odgovorov. Ostali so se zmotili pri enem ali dveh predlogih, 1 dijak pa je napisal napačno končnico **-om (s svojim plaščom)**.

5. Odlomek sestavljata dve smiselno zaokroženi enoti. Ali gre za stavek, kitico ali odstavek? — Vprašanje je bilo zelo lahko, zato pri odgovoru, da gre za odstavek, ni nihče pogrešil.

6. Navedenih je bilo 5 stavkov in treba se je bilo pravilno vprašati po podčrtanih stavčnih členih **naglo, vrh sedla, razgrnil sem, žvižg ptička, melodijo**. — 10 dijakov se je povsem pravilno vprašalo po vseh stavčnih členih, 7 dijakov se je zmotilo pri enem vprašanju, 6 pri dveh, nobene vprašalnice pa nista pravilno zapisala 2 dijaka. Večina se ni znala pravilno vprašati po povedku **razgrnil sem**.

7. Imenuj stavčne člene, po katerih si se sprševal v 6. nalogi. Rezultat: 12 dijakov je pravilno ugotovilo vseh 5 stavčnih členov, štirje niso znali ugotoviti 1 stavčnega člena, šest je bilo takih, ki niso določili 2, trije dijaki pa niso poznali nobenega stavčnega člena. Najpogosteje so zamenjevali stavčne člene z besednimi vrstami.

8. V vsakem od treh navedenih stavkov je bil po en prilastek. Bil jih je treba podčrtati. Samo 9 dijakov je našlo vse 3 prilastke, 11 jih je ugotovilo 2, 4 le 1 in 1 dijak ni znal najti nobenega prilastka.

9. Navedena sta bila dva stavka. V vsakem je bilo podčrtano pov. določilo. Dijaki so morali zapisati, za kateri stavčni člen gre. Povsem pravilni so bili samo 4 odgovori, polovičnih je bilo 16, do cela napačnih pa 5. To nam kaže, da učenci ne poznajo najboljše povedka v primeru, če je v stavku samo pomožni glagol.

10. Iz odlomka je bilo treba izpisati dvoje primerov stavčnega priredja in dvoje primerov podredja. 15 dijakom naloga ni delala težav, 4 so našli le 3 take stavke, 1 dijak samo 2, 3 dijaki le en stavek, 2 pa sta bila takšna, ki priredja oz. podredja nista znala najti.

11. Zapisani so bili trije zloženi stavki. Treba je bilo samo podčrtati glavne stavke. Naloga ni delala težav, saj le 2 dijaka nista znala določiti enega glavnega stavka.

12. Podčrtani so bili trije odvisniki, ki jih je bilo treba določiti in zapisati zanje vprašanja. Povsem pravilno rešena naloga je dala skupaj 6 točk. Rezultati: 6 točk — 14 dijakov, 5 točk — 3 dijaki, 4 točke — 1 dijak, 3 točke — 5 dijakov, 2 točki — 1 dijak, 1 točka — 1 dijak. Zloženi stavek so učenci torej še kar dobro poznali.

13. Odvisni govor so morali postaviti v premi govor s spremnim stavkom na začetku. Nalogo je uspešno rešilo 16 dijakov, 9 dijakom pa je ni uspelo rešiti. Težave so imeli posebno z ločili.

14. Iz odlomka je bilo treba poiskati 3 samostalnice, pridevnike, zaimke, števnik, glagole, prislove, predloge, veznike in 1 medmet. Pravilna rešitev je dala 9 točk. Rezultat: 9 točk — 1 dijak, 8 točk — 5 dijakov, 7 točk — 7 dijakov, 6 točk — 6 dijakov, 5 točk — 2 dijaka, 4 točke — 1 dijak, 3 točke — 1 dijak, 2 točki — 2 dijaka. Največ preglavic so delali dijakom prislovi in vezniki, ki jih v tekstu mnogi niso znali najti.

15. Zapisanih je bilo 10 glagolskih oblik. Dijaki so morali samo ugotoviti, katere oblike so osebnne in katere neosebne. 5 dijakov je pravilno ugotovilo vseh 10 oblik, večina, to je 14 dijakov, pa je pravilno povedala za 8 oblik. Največ težav so imeli pri določanju glagolskih oblik **pelje, ne vem, predvsem** pa jim ni bilo jasno, kakšni obliki sta **ni in pogledat**.

16. Naloga je zahtevala, naj bi dijaki pokazali, ali poznajo umetniško besedo. Spraševala je, kaj je pisatelj mislil, ko je zapisal: **četrtič je zastavil, udaril je vesoljni zbor, pesem se je drobila, loza je ubrala struno**. Pri tej nalogi se dijaki niso preveč znašli. Rešili so jo le trije, večina pa je niti

ni začela reševati. To nas opozarja, da bi morali z učenci bolj obravnavati pesniški jezik.

17. Učenci so morali iz odlomka izpisati 2 stavka: enega izrazito epskega in drugega, v katerem prevladuje lirsko doživetje narave. Rezultati so bili nekoliko boljši kot pri 16. nalogi, vendar so bili skoraj pri vseh dijakih odgovori samo polovični.

18. Pomembni slovenski kulturni dogodki in književniki so bili navedeni v treh variantah. Vprašanje je bilo, v kateri so časovno najbolj zvrščeni. Samo 8 dijakov je obkrožilo pravilno varianto. Domnevamo lahko, da so jo nekateri izmed teh izbrali kot pravilno tudi slučajno. Pomeni, da jim kronologija v naši slovstveni zgodovini ni preveč poznana.

19. Zadnja naloga naj bi preverila, če poznajo učenci nekatere naše književnike in njihova dela. Zapisanih je bilo 8 krajših leposlovnih tekstov, vzeti iz beril za osnovno šolo. Naloga je zahtevala, naj dijaki ob tekstu zapišejo ime avtorja in naslov njegovega dela. Bila so to prav značilna besedila naših besednih umetnikov. Rezultat je bil 60 % rešenih vprašanj. Redki so bili taki, ki so ugotovili vse avtorje in naslove njihovih literarnih del.

Naj na koncu še povem, da v šolskem letu 1973/74 1. d razreda niso izdelali 4 dijaki. Bili so to tisti, ki so tudi pri testiranju iz slovenskega jezika v začetku šolskega leta 1973/74 dosegli zelo slab rezultat in so bili uvrščeni v 4. skupino — bistveni OUD 3/2. Nihče izmed njih se v jesen 1974 ni odločil za nadaljnje šolanje na gimnaziji.

Mlademu človeku sicer moramo omogočiti, da se lahko svobodno odloči za šolo in svoj bodoči poklic, vendar moja prejšnja ugotovitev da misliti, ali ne bi takšnim učencem, ki bi pri vseh testih (slovenski in tuji jezik, matematika) pokazali zelo skromno znanje, raje svetovali, naj se odločijo za kakšno drugo pot. Čas je dragocen in tudi mlad človek ne bi smel leta kar tako zapraviti. Običajno pa tudi takšnim podelujemo štipendije, samo da so se odločili za gimnazijo pedagoške smeri, čeprav večkrat vemo, da se do učiteljskega poklica ne bodo nikoli dokopali.

Morda bo kdo ugovarjal, češ da učenec za OUD ni sam kriv. To je mogoče v posameznih primerih res, toda kolikor sem take dijake spoznal v enem šolskem letu, lahko trdim, da je šlo pri njih za premajhno nadarjenost in le v enem primeru za nepridobljene delovne navade v osnovni šoli.

O LEPI KNJIGI IN DOMAČEM BRANJU

Ko pričenjamo spoznavati osnove znanosti in umetnosti, navadno slišimo ugotovitev, da nam razvoj znanosti življenje olajšuje, umetnost pa nam ga olepšuje. Verjetno bomo tej ugotovitvi kar vsi pritrdili. Znanstveni dosežki skozi stoletja, posebej še v novejšem času, so pripomogli, da je postal človek gospodar sveta, saj se je že v veliki meri otresel odvisnosti od narave in njenih pojavov. Na svojem matičnem planetu — Zemlji si je ustvaril dobrine (žal še ne povsod), s katerimi včasih ne ve kaj početi. Lov za dobičkom in streljenje po čim višjem družbenem položaju, kar je značilno še za današnji kapitalistični svet, sta iz njega naredila pravega robota. Vse bolj postaja gluha za kulturna dogajanja okoli sebe. Vloga kulture pa je v tem, da človeka plemeniti, prebuja v njem humanost in mu odkriva nepopisno lepoto.

Življenja brez kulture oz. umetnosti si danes pač nikakor ne moremo več zamišljati, saj bi bilo tako življenje za nas pusto in prazno. Kaj naj bi počeli brez glasbene, likovne, gledališke, plesne, filmske in tudi brez besedne umetnosti?

Da, tudi slednja nam bogati naše življenje. Celo več; pravijo, da je dobra knjiga človeku najboljša prijateljica, učiteljica in vzgojiteljica. Na to pa, žal, danes večkrat pozabljajo. Mnogi modrujejo, češ, kaj bom bral knjigo, ko lahko vidim vse to v kar najkrajšem času na filmskem platnu. Ne da bi hotel negirati vlogo filma, se mi vendarle zdi, da postane človek notranje mnogo bogatejši, če prebere zares dobro knjigo, kot pa, če gleda po njej posnet film. To mojo misel potrjujejo iz leta v leto številni dijaki, tisti, ki si še niso pokvarili estetskega okusa z branjem »plažne« literature in gledanjem komercialnih filmov, česar je na našem knjižnem trgu oz. v kinematografih kar precej, ali še bolj rečeno — mnogo preveč.

Srednja šola ima ob vsem ostalem tudi to nalogo, da navaja pri slovstvenem pouku dijaka na razumevanje in vrednotenje besednih umetnin. To dosega pri pouku z branjem odlomkov in interpretacijo leposlovnih del, pri čemer se ostri dijakov estetski okus. Ko si ga pridobi, bo znal sam poiskati dobro knjigo, si jo morda omisli za iastno knjižnico, poglavito pa je, znal bo pravilno, samostojno presojati in vrednotiti književno stvaritev.

Naloga dijakov je, da prebero tudi sami med šolskim letom v celoti nekaj dobrih knjig in da poiščejo v njih estetske, miselne, idejne in izrazne značilnosti. Sedanji učni načrt za slovenski jezik in književnost ni vseboval seznama leposlovnih del za obvezno domače branje. Vse to je bilo prepuščeno presoji in izbiri vsakega posamezne-

ga predavatelja. Drugače bo v prihodnje. Osnutek novega učnega načrta navaja konkretno za vsak razred posebej, katera literarna dela naj bi dijaki med šolskim letom prebral, oziroma jih dobro spoznal. Ker neposrednega vpogleda v novi učni načrt prav gotovo ne bo imel vsak dijak in da bi učenci že v poletnih počitnicah vedeli, kaj naj bero, naj ta dela, ki jih bo navajal učni načrt, naštejemo:

1. razred:

Ep o Gilgamešu; Kalidasa: Šakuntala; Visoka pesem; Olbracht: Biblijske zgodbe; Schwab: Najlepše antične pripovedke; Homer: Iliada; Sofokles: Kralj Oidip, Antigona; Euripides: Medeja; Ep o Nibelungih; Dante: Božanska komedija; Villon: Veliki testament; Boccaccio: Dekameron; Cervantes: Don Kihot; Shakespeare: Julij Cezar, Hamlet, Romeo in Julija; Calderon: Sodnik Zalamejski; Goldoni: Krčmarica Mirandolina; Pesnitev o Igorjevem pohodu; Slovenska ljudska pripoved; Srbske in hrvaške ljudske pesmi; Slovenske lirске in epske ljudske pesmi; Saga o Njalu; Erskini: Kratkotrajna sreča Françoisa Villona; Longworth: Moj prijatelj Shakespeare; Frank: Cervantes; Tavčar: Visoška kronika; Malenšek: Plamenica; Pregelj: Tolminci; Kreft: Velika puntarija.

2. razred:

Voltaire: Kandid; Molière: Tartuffe; Linhart: Županova Micka, Ta veseli dan; Schiller: Marija Stuart, Don Carlos; Goethe: Faust I; Macha: Maj; Puškin: Evgenij Onjegin, Stotnikova hči; Njegoš: Gorski venec; Mažuranić: Smrt Smail-age Čengića; Balzac: Zgubljeni iluzije, Oče Goriot, Striček Pons; Stendhal: Rdeče in črno; Flaubert: Gospa Bovaryjeva; Gogolj: Revizor, Plašč; Tolstoj: Ana Karenina, Vstajenje; Dostojevski: Zločin in kaznen; Matavulj: Bakonja fra Brne; Izbor srbske realistične proze; Cigler: Sreča v nesreči; Mencinger: Moja hoja na Triglav; Jurčič: Deseti brat, Sosedov sin, Hči mestnega sodnika; Kersnik: Kmetске slike, Jara gospoda; Tavčar: Med gorami, V Zali; Kreft: Kranjski komedijanti; Slodnjak: Neiztroheno srce, Pogine naj pes; Pregelj: Simon iz Praš; J. Pahor: Pot desetega brata; Vašte: Izobčenec; Luther: Demon; Prijatelj: Književnost mladostlovecev.

3. razred:

Jurčič: Lepa Vida; Podlimbarski: Gospod in Franjo; Tolstoj: Vojna in mir; Dostojevski: Bratje Karamazovi; Ibsen: Tri drame (Kondor); Cehov:

Novela; Zola: Germinal, Beznica; Govekar: V krvi; Kvedrova: Odsevi (Kondor); Kraigher: Kontrolor Škrobar; Finžgar: Razvalina življenja, Dekla Ančka, Strici; Stanković: Nečista kri; Cankar: Na klancu, Štiri drame (Kondor), Hiša Marije Pomočnice, Martin Kačur, Hlapec Jernej in njegova pravica, Za križem, Bela krizantema, Moja njiva — ciklus Ob svetem grobu, Podobe iz sanj; Izidor Cankar: S poti; Nušič: Sumljiva oseba, Pokojnik; Vojnović: Ekvinokcij; Joyce: Umetnikov mladostni portret; Proust: V Swannovem svetu; Kafka: Splet norosti in bolečine; Gorki: Trije ljudje; Krleža: Gospoda Glembajevi; Pregel: Plebanus Johannes; Grum: Dogodek v mestu Gogi; Juš Kozak: Šentpeter, Maske.

4. razred:

Solohov: Tih Don; Hemingway: Starec in morje; Don Passos: Manhattan; Faulkner: Svetloba v

avgustu; Miller: Drame; Solženicin: En dan Ivana Denisoviča; Brecht: Drame; Camus: Kuga; Sartre: Drame (Kondor); Andrić: Most na Drini; Lalić: Hajka; Čosić: Delitve; Selimović: Derviš in smrt; Bevk: Kaplan Martin Čedermac; Potrč: Na kmetih; Prežih: Jamnica, Samorastniki, Doberdob, Požganica; Kranjec: Povest o dobrih ljudeh, Mladost v močvirju; Kosmač: Pomladni dan, Tantadruj, Balada o trobenti in oblaku; Bor: Raztrganci; Ingolič: Lukarji, Na splavih; Kocbek: Tovarišija; Mihelič: April; Svetina: Ukana; Grabeljšek: Med strahom in dolžnostjo; Beno Zupančič: Sedmina; Boris Pahor: Parnik trobi nji; Rebula: Senčni ples; Messner: Skurne storije; Kovačič: Sporočila v spanju — Resničnost; Zidar: Dim; Smole: Antigona; Primož Kozak: Afera; Hieng: Cortesova vrnitev, Burleska o Grku, Gluhi mož na meji.

In še: Posamezna dela naših novejših pisateljev po presoji.

VRAŽE V HALOZAH

Danes, ko smo na pragu 21. stoletja, v atomski dobi, v času, ko smo na televizijskih ekranih spremljali prve korake človeka na Mesecu, se morda zdi marsikomu smešno pisati in govoriti o vražah. »Vraže so nesmisel, so plod ljudske domišljije, iz neznanja porojene« — boš morda rekel, dragi bralec. Toda bodi odkrit do sebe in povej: ali ne prebereš kdaj horoskopa, ali nisi kdaj prisluhnil svoji bodočnosti iz kavne usedline ali »šlogarici« iz kart, ali nisi kdaj izustil: »petek, slab začetek«, ali nisi pomislil na nesrečno številko 13, ali te ni neprijetno spreletelo, če je črna mačka skočila čez pot pred tabo, ali se nisi prijel za gumb, ko si zagledal dimnikarja in podobno vse do vstajanja z levo ali desno nogo.

Če boš, dragi bralec, na katero od navedenih vprašanj odgovoril pritrdilno, pa čeprav boš rekel, da je tisti »da« bil samo za šalo, vseeno vedi, da je kanček vraževernosti še vedno v tebi. Zato imej toliko več razumevanja do ljudi, ki so nekoč verjeli, a nekateri še danes verjamejo v vraže. Mnoge od teh vraž skrivajo v sebi kanček življenjske modrosti in vzgoje, saj navajajo ljudi k osebni higieni, k poštenosti, previdnosti in podobno. Nekaj takih vraž, ki so še danes trdno zasidrane pri starejših ljudeh v Halozah, sem zbrala. Pri tem sem se poslužila tudi očetovih zapiskov, ki si je v mladosti zabeležil precej takih vraž.

Življenje človeka v Halozah, bodisi staroselca ali Slovena, ki je pred več kot tisočletjem naselil to zemljo, je bilo vedno težko. Odvisen je bil od trde narave, ogrožen od vremenskih katastrof, najrazličnejših bolezni in naravnih škodljivcev. Od tega je bilo odvisno, ali bo pridelal dovolj hrane, mu bo uspevala živina, bo imel vodo za pitje in napajanje živine in podobno. Da bi si zagotovil vse to, da bi odgnal zlo in ohranil dobro, je haloški človek veroval v najrazličnejše vraže. Nekatero od njih so bile religiozno obarvane, večina pa ni imela nič skupnega z vero in so celo duhovniki nastopali proti takim običajem in verovanjem, češ da »niso od Boga! Bodi dovolj teh uvodnih pojasnjevanj. Preidimo na opis nekaterih vraž.

Vraže, ki spodbujajo osebno higieno in oliko:

— Če v bližini izvira, studenca, opravljaš veliko ali malo potrebo, bo studenec usahnil, izvir se bo prestavil drugam. Enako se lahko zgodi, če opraviš osebno potrebo, medtem ko neseš vodo iz vodnjaka domov.

— Kadar greš zjutraj na pot, daj na obraz vsaj eno kaplljivo vode, če se že ne umiješ, ker boš tako tisti dan varen pred vsem zlim.

— Če se ne umiješ, raznašaš uroke, ki so zlati nevarni dojenčkom in živalskim mladičem. Da mlado življenje obvaruješ pred uroki, moraš reči: »Fuj, grdež mali« ali: »Fuj, grdoba« in pri tem pljuniti ali vsaj tlesniti z ustnicami.

(Ko sem se zanimala, kakšen je uročen otrok ali živalski mladič, sem dobila takole pojasnilo: Otrok je zelo nemiren, stalno joka, nobena hrana mu ne zaleže in postaja vse bolj slaboten in suh, lahko tudi umre. Uroki ali »vurki« pri živalskih mladičih pa se kažejo predvsem v tem, da tele ali prase nikamor ne zraste. Uroke so nekoč zdravili z različnimi zeliščnimi čaji in z zažiganjem izbranih zelišč, s katerimi so podkajali ali dimili uročenega otroka ali živalskega mladiča.)

— Ne usedaj se na mizo, sicer se ti bodo na zadnjici napravili tvori.

— Tvorji na spodnjem delu telesa se ti napravijo, če se vsedeš na topel prostor, kjer se je hladil kruh.

(Nekoč, ko so pekli kruh izključno doma, peka pa je obsegala dva do tri kolače, odvisno od velikosti krušne peči, je gospodinja najprej dala vroči kruh hladiti na mizo ali na klop pri mizi, šele potem je kolač zavila v krušnice, t. j. v posebne, doma stlane lanene prte, in jih shranila v omaro ali shrambo.)

— Če obiraš češnje ali drugo sadje, nikar ne opravljaj z drevesa ali pod drevesom velike ali male potrebe, ker drevo ne bo več rodilo, lahko pa se tudi posuši.

— Ne opravljaj velike ali male telesne potrebe na posevkih žitaric, ker bo žito snetljivo in rjasto.

— Če v vinski mošt dolivaš vodo, bo prihodnje leto slab — voden pridelek.

— Če greš zjutraj na pot in srečaš najprej moškega, to prinaša srečo, srečanje z žensko pa nesrečo, vendar lahko to preprečiš, če žensko prvi prijazno pozdraviš.

— Če med jedjo izgovarjaš grde besede, se ti lahko sapnik zapre in se zadušiš.

— Če se med jedjo pogovarjaš o liscih ali jastrebih, bo ta divjad v naslednjih dneh zagotovo obiskala domače kokoši.

— Kadar greš od doma, pojdi najprej okrog hiše, da bo dom varen pred tatovi.

— Če kuriš na prostem, zakrij žerjavico s pelom in napravi čezenj križ, da ne bo nesreče.

Napovedovalci smrti:

— Če se kateri od mesarjev na kolinah ureže in močno krvavi, bo v tistem letu pri hiši sedmina.

— Če se žanjica pri žetvi s srpom močno ureže, bodo kruh iz tistega žita jedli tudi na sedmimi.

— Če na božično noč v mizi (miza v hiši ali glavni sobi, h kateri vsa družina seda k jedi) poka in škriplje (to lahko povzročajo lesni črvi), bo tisto leto nekdo v družini umrl.

— Če pes ali več psov hodi ponoči često zavijati (jokat) na določeno mesto v bližini hiše, bo tam kmalu nekdo umrl.

— Mrtvaški ptič, to je črna žolna ali »mavrca«, je gotovi znanilec smrti, če se v bližini doma redno oglašuje s svojim zateglim »spiiiiiš« in če preleti hišo in spuščata glasove »trug-trug-trug«, kar pomeni, da prinaša trugo ali krsto.

— Ko človek umre, mu zatisnejo oči, ga umijejo, oblečejo in položijo na pare ali mrtvaški oder. Če se mrliču na parah znova odprejo oči, bo pri hiši kmalu spet nekdo umrl.

— Predno je z mrličem krenil sprevod na pokopališče, so ga s par prenesli na dvorišče, položili v krsto in jo z žebli zabili. Na katero stran so udarci pri zabijanju žebeljev posebno odmevali, v tisti smeri, morda pri najbližnjem sosеду, bo naslednja sedmina.

— Nekateri kmečki pravdači, to je taki, ki so se na sodnijah radi tožarili, so kaj radi pri polaganju mrliča v krsto izpulili trak, s katerim je bila privezana spodnja čeljust, da mrlič ni imel odprtih ust. V smrtnem krču je namreč marsikdo otrpnil z razprtimi čeljustmi. Tak trak, zlasti od umrlega otroka, je imel posebno čarobno moč, da je nasprotni stranki na sodniji »zavezal jezik«. Obuti si ga moral v čevalj, skupno z obujko ali nogavico, na sodniji pa si moral s tisto nogo močno pritiskati ob tla, kajti bolj si pritiskal, bolj je nasprotna stranka jecljala in ni znala povedati nič konkretnega v svoji obtožbi ali zagovoru. Tako si lahko pravdo dobil.

— Poleg tega vedo stari ljudje povedati še o mnogih drugih »cahnih« ali znakih, da bo človek kmalu umrl. Samo nekaj primerov: Nenadoma se je sredi noči odprlo okno, čeprav ni bilo vetra. Odprla so se dobro zapahnjena vrata, ne da bi se jih kdorkoli dotaknil. Zaslišali so nenaden močan klic ali ropot, pa ni bilo nikjer nikogar in podobno.

Butara, presmec ali pušl

Ta običaj ima sicer versko obeležje, saj še danes na cvetno nedeljo, t. j. zadnjo nedeljo pred veliko nočjo, nosijo v cerkve vejice, šopke, butarice, ki jih lahko kupijo tudi na ptujski tržnici, vendar ima vse to bolj malo skupnega s pravim presmecem, kakršnega so poznali in ga večinoma še poznajo na območju gornjih Haloz.

Za presmec je bilo treba zbrati že prej 9 strogo določenih vrst lesa, večinoma enoletne šibe: leske, mačkovine ali ive, čremse, remprike, marjinega lesa (neki grm z dišečim lubjem) in drena. Iz njegovih vejic so navadno na vrhu presmeca

napravili srce. Poleg teh 6 vrst lesa so morali dodati še veje treh zimzelenih grmičev: božji drevec ali drevka (podobno lorbeku), pušpan in žiglan. Iz vsega tega se je dala napraviti kar čedna butara, ki so jo okrasili še s pisanimi trakovi. Večja je bila, bolj je bil ponosen njen nosilec, čeprav se je pod njeno težo krepko potil.

Presmece so praviloma nosili v cerkev domači pastirji, navadno domači otroci ali pa sosedovi. Pri tem so morali paziti, da presmeca niso visoko dvigovali v zrak, ker sicer jim bo na paši bezljala živina in dvigovala repe tako kot oni presmec.

Ko presmec prineseš domov, ga je treba položiti na kako drevo ali na brajdo, nikakor pa ne smeš z njim pod streho, kajti sicer izgubi čarobno moč. Potem je presmec treba razdreti v soboto zjutraj, to je na veliko soboto, pred sončnim vzhodom. Šibe iz presmeca je treba zatakiniti po njivah, in sicer za vsako kulturo po eno šibo, da bo v tistem letu dobro obrodila. Vejice iz trajno zelenih delov presmeca iz vsake vrste lesa po eno, pa je treba zatakiniti v strehe na posameznih gospodarskih poslopih, kar jih je varovalo pred ognjem, zlasti pred udarom strele.

Preostale vejice presmeca je bilo treba kot »žegan les« spraviti na podstrešje. Z njim so v poletnih mesecih, kadar se je napravljalo k nevihti, zakurili, kar je širilo prijeten vonj, dim pa je preprečeval nevihto in točo ... Les enoletnih šib iz presmeca naj bi imel veliko moč in vsestransko uporabnost.

Ker sem že omenila nevihtne oblake s točo, naj k temu dodam, da so ponekod točonosne oblake in neurje preprečevali s križanjem oblakov z ročico otroka do enega leta starosti. Tak otrok je bil še zanesljivo brez greha, zato je njegova ročica imela posebno moč. Padanje toče je bilo možno preprečiti tudi tako, da si prvo zrno toče, ki si ga zagledal, hitro pobral in ga v hiši na mizi poveznil pod kozarec. Potrebna je bila samo urnost pa ni bilo toče!

Opisala bi še lahko mnogo podobnih vraž, če bi izčrpala vse očetove zapiske. To so vraže ob raznih cerkvenih praznikih: od novega leta, pustnega torka, velike noči, florjanovega, binkošti pa do božiča. Vraže so nastale tudi ob raznih domačih praznikih in pomembnejših opravilih (kolone, poroke, žetev, mlačev itd.). Potem so tu vraže o živalih, ki oznanjajo človeku nesrečo (detelji, sove, čuki, vrane, šoje, srake, predvsem pa kače) in o živalih, ki prinašajo srečo (pikapolonica, lastovka, pastirica, grlica). Tu velja reko: »Roka, ki uničuje te živali, bo ohromela«. Potem so še razne vraže o drugih živalih, kot na primer:

— če v bližini hiše ruka srnjak, bo gospodinja zanosila,

— če v bližini hiše hodi lajat lisjak, bo pri hiši nezakonski otrok,

— če po novem letu prej vidiš pišče, boš tisto leto len, če pa prej vidiš mlado žrebe, boš delaven,

— ko spomladi prvič zaslišiš kukavico, moraš imeti v žepu denar, sicer bodo žepi vse leto suhi.

Če o vseh teh vražah poskušam nekoliko globlje razmisliti, se mi zdi, da se skriva v njih mnogo ljudske modrosti, nastale iz skrbnega opazovanja narave, te krute in dobre narave, ki je bila za ljudi vedno grozeča skrivnost in ki je še danes ne moremo obvladati. Seveda pa je med njimi tudi precej, lahko bi rekli, neumnosti in praznoverja. Toda tega našim pradedom, dedom in tudi očetom ne smemo zameriti, če upoštevamo, v kakšnih pogojih so nekoč živeli.

Danes živimo v povsem drugačnih razmerah; smo neprimerno bolj razgledani, bolj pametni ... Ali res? Kljub meteorološkimi satelitom, kljub armadi fakultetno izobraženim vremenoslovcem z vso najsodobnejšo tehniko so po vseh resnih in zabavnih časnikih napovedovali, da bo zima 1974—75 dolga in ostra. To so argumentirali celo z nekimi polži, ki da so se v Italiji zelo globoko zarili v zemljo ... No, sami smo priča, kako se te napovedi uresničujejo! Zato ponovno zastavljam vprašanje: Ali smo danes res bolj pametni kot so bili naši dedje?

Prav zato menim, da je naša skupna dolžnost, da vso ljudsko modrost, tudi vraže, šege in navade v posameznih krajih naše domovine zapišemo in jih ohranimo za bodočnost, kot del naše zgodovine, sicer bodo za vedno tonile v pozabo.

In za zaključek še nekaj besed o verovanju v čaravnice.

Dobrih 300 let je od tega, ko je 18. februarja 1673 v ječi hrastovškega gradu umrla 60-letna Marina Vukinec. Obtožena je bila čarovništva, dnevno so jo zasliševali, mučili na čarovniškem stolu, ji vlivali razbeljen loj na stopala. Reva je zblaznela in umrla, s tem se je izognila smrti na grmadi. Omenjam jo zato, ker se je v svojem zagovoru sklicevala na staro Senekovičico iz Žetal, na zeta iz Cvetkovcev, torej je živela na našem območju.

Nekaj deset let kasneje je na meniškem (dominikanskem) posestvu pri Podlehniku, nekje tam, kjer danes RD Ptuj ureja novi ribnik za športni ribolov, na grmadi zgorela zadnja čaravnica v ptujskem okolišu.

S tem bi naj bilo uradno konec čaravnic pri nas. Njihova shajališča, hudičeve javke na Dončki gori, v Dogošah pri Mariboru in morda še kje, so propadla ... Turizma pa še takrat niso poznali, da bi tam nastale zanimive turistične postojanke. Posebna škoda pa je še v tem, da je propadel tudi izum »letečih metel«, saj bi take naprave lahko še danes s pridom uporabljali; morda ne bi bilo treba niti izumiti dragih aeroplanov in helikopterjev!

Šalo na stran! Dejstvo je, da s tem, ko uradno niso več preganjali čaravnic, še zdaleka ni bilo odpravljeno verovanje vanje, saj je med preprostim ljudstvom na podeželju še dolgo živelo in še celo danes ni izumrlo! Morda bo kdo rekel, da pretiravam in da si stvari izmišljam. Ne! Prav razgovori, ki sem jih slišala letos, so me privedli k pisanju tega sestavka. Prav ničesar ni izmišljenega, lahko bi navedla celo imena in priimke, vendar niso dali pristanka, zato navajam le starost in kraj. Njihove pripovedi podajam precej strnjeno.

Kmet, star 72 let, iz Kočič pri Žetalah pravi:

»Sosedu mi vsako leto zacopra svinje, da se ne redijo. Čeprav jih bolje krmim kot ona, ne gredo prav naprej, njene pa kar lezejo narazen. ... Od ene ženske sem zvedel, da se da temu pomagati. Moral bi od te coprnice, no, od te sosede dobiti las, vsaj en las, ga dati na ogenj iz žeganega lesa in z njim podkaditi svinje. Samo, šment, ne morem priti do te babe, da bi ji izpulil las ...«

Kmet, star 77 let, iz Jablovca pri Podlehniku je povedal:

»Coprnice, seveda so še coprnice, to je resnica. Nedaleč od mojega doma je bil poročen mlad, zdrav moški, močan kot bik. Po vojni je prišel v naš kraj in se priženil na posestvo, sam pa je hodil na delo h gozdni upravi. S svojo ženo je imel 11 otrok, pa še k sosedovi deklini je hodil in tudi njej napravil dva otroka. Nekaj let je zahajal k tej deklini, potem jo je zapustil. Deklina se je maščevala. Šla je na Hrvaško k neki coprnici. Koliko ji je za to plačala, ne vem, toda tista coprnica je naredila, da je ta moški začel naenkrat hirati. Hodil je okrog zdravnikov, pa mu niso mogli pomagati. Predno je minilo leto dni, je umrl ...«

Delavec iz Vidma pri Ptujju, star 46 let, zaposlen v eni od TOZD Kmetijskega kombinata Ptuj, je povedal več primerov. Navajam le enega:

»Peljali smo močno naložen voz drv, v katerega sta bila vprežena dva para volov. Naenkrat so voli obstali; nikamor več ni šlo naprej. Zmetali smo polovico drv dol, topli junce, pa nikamor ... Tedaj sem se spomnil babe, saj smo bili ravno na meji njenega zemljišča, ki mi je že večkrat napravila kako lumparijo. Takoj krenem k njemu domu, vse je bilo zaprto, vedel pa sem, da so doma. Preklesel sem jo in ji zagrozil, da ji zažgem bajto. Tedaj je od nekdaj prišel njen mož, revček, in me prosil, naj jih pustim, saj on ni nič kriv in da to delajo ženske. Vrnil sem se nazaj in tedaj smo gladko lahko peljali drva naprej. Da je ta stara resnično coprnica, potrjuje tudi to, ker se je njena vnukinja, ki hodi v osnovno šolo, svoji sošolki pohvalila, kako so »babica rekli, da me bodo naučili coprati, predno bodo umrli ...«

Kmet, star 48 let, iz Paradiža pri Cirkulanah je pripovedoval:

»Več let mi je ena taka pošiljala v hlev krastačo, zato krave niso imele dosti mleka. Enkrat pa sem le ujel tisto krastačo, jo nataknil na železen rogelj vil za gnoj in jih postavil pokonci, da se je krastača zvijala. Potem sem šel k tisti hiši, kjer sem sumil žensko coprnije. Zvijala se je na postelji v strahovitih bolečinah. Povedal sem ji, da naj odslej pusti moje krave na miru. Šel sem domov in zagnal krastačo daleč vstran. Zvedel sem, da so prav tisti trenutek tudi pri ženski popustile bolečine. Od takrat pri kravah ni več nenormalnega presihanja mlečnosti.

Kljub temu pa jo še danes, kadar zagledam krastačo, nataknem na gnojne vile in jo vržem kolikor mogoče daleč vstran od hleva ...»

Skorajda neverjetno, kaj? Toda, tako so pripovedovali in drug drugega dopolnjevali v dokazovanju, da so čarovnice še vedno pri nas. O santa simplicitas — sveta preproščina, sem pomislila. Zastavlja pa se mi vprašanje, ali ne bi vsi taki in podobni šli tudi danes pričat na sodišče in prisegati, da je ta in ta res čarovnica, če bi kdo to od njih zahteval?

PRIZADEVANJA ZA PRAVICE DELAVCEV SO PRIZADEVANJA ZA ČLOVEKOVO DOSTOJANSTVO

(Slovenska naloga pri zaključnem izpitu)

Celotna zgodovina človeške družbe je zgodovina razrednih bojev. Kakor hitro sta se v družbi pojavila dva razreda, so nastala tudi nasprotja med tema razredoma. Nasprotje-kolo zgodovine. Ravno nasprotje v družbi je pripeljalo človeštvo skozi sužnjelastništvo, fevdalizem in kapitalizem in socializem. Tudi danes je še prisotno, mora biti prisotno, kajti kolo zgodovine ne pozna postanka. Vrta se naprej, vedno samo naprej.

Pravimo, da se je kapitalizem vraščal v fevdalizem. Res je to. Že v renesansi so si začeli kapitalisti ustvarjati ekonomsko premoč in buržoazne revolucije pomenijo samo pridobitev njihove politične oblasti. Nastala je nova družba, ki je bila v začetku napredna. Kako tudi ne, saj je vsaka nova družba prav gotovo naprednejša od prejšnje. Toda kaj kmalu je tudi ona pokazala svoj pravi obraz. Začela je zavirati družbeni razvoj, kot so ga zavirale tudi formacije pred njo.

Hkrati z nastajajočo buržoazijo se je razvil tudi delavski razred. V buržoazni revoluciji je krepko podprl njena prizadevanja, toda sprašujemo se, ali je s tem kaj dosegel? Prav gotovo se je osvobodil močnega fevdalnega pritiska, si zagotovil nekaj več svobode; toda kaj so mu pomagale vse obljube kapitalistov, če pa ni imel ekonomske osnove, da bi lahko tudi izkoristil svoje pridobitve. Buržoazija je zelo dobro pazila, da si te osnove ni ustvaril. Začelo se je izkoriščanje mladega, komaj nastalega delavskega razreda, izkoriščanje, proti kateremu delavski razred v začetku ni našel orožja. Mezde, ki so jih delavci dobivali, so zadostovale komaj za hrano. Kaj pa stanovanje, obleka? Delavci so živeli v brezupnih pogojih, stlačeni v majhne barake, brez osnovnih higienskih, zdravstvenih, lahko rečemo življenjskih pogojev. In kje je tu človeško dostojanstvo, kje je ČLOVEK, ki se od živali loči v toliko, da je razumno bitje, da ima srčno kulturo, zavest? V živalskem svetu se vodi boj za obstanek. Vsi slabotni propadejo hitro in brez bolečin, vsi ostali pa imajo enake možnosti za svoj obstoj. Narava je dala enemu to, drugemu pa drugo prednost. Kaj pa človeku, ki si je naravo podredil? Ali se tudi v človeški družbi ne vodi boj za obstanek? Da, vodi se, in sicer boj, ki je še hujši od boja v živalskem svetu. Močnejši sicer ne uniči slabotnejšega, vendar ga izkorišča, to je izsesava do zadnje kaplje krvi. Počasi, kapljo za kapljo. To je torej človeško dostojanstvo! Sprašujemo se, ali se je delavski razred upiral takemu izkoriščanju? V začetku, ko se svoje vloge še ni zavedal, je sprejel to izkoriščanje kot božjo voljo.

Toda že precej zgodaj so se pojavili razni teorietiki, kot so bili, recimo, utopisti, ki so spoznali, da je delavec izkoriščan, toda izhoda iz takratnih razmer niso našli. Razni stihijski, neorganizirani delavski upori niso mogli roditi sadu. V 19. stoletju pa, ko so se nasprotja med delavci in kapitalisti še povečala, je začela rasti delavska zavest. Neorganizirano delavsko gibanje se je vse bolj umikalo organiziranim oblikam boja. Junjski upor v Franciji in Pariška komuna sta dva primera organiziranega delavskega gibanja. Seveda sta imela določene pomanjkljivosti, kajti voditelji delavskega gibanja še vedno niso razumeli vseh zakonitosti takratne družbe, niso vedeli tega, kar je pozneje že zelo dobro ugotovil Lenin, namreč, če hočeš izvesti proletarsko revolucijo, moraš vsak dan, vsak trenutek doseči neki uspeh. Samo obramba revolucije je zanjo smrt.

Izredno veliko je delavsko gibanje pridobilo s klasiki marksizma: Marxom, Engelsom, Leninom. I., II. in po 19. stoletju III. internacionala so povezale delavce po vsem svetu. Sedaj že lahko govorimo o uspehih njihovega gibanja. Marx in Engels sta s svojo marksistično ideologijo nakazala pravilno pot delavskemu razredu. Marksizem je prodril v najbolj skrite zakone kapitalistične družbe, hkrati pa je nakazal tudi temelje nove družbeno-ekonomske formacije socializma, kot predhodnega obdobja h komunizmu. Zaradi organiziranosti je dobivalo delavsko gibanje vse večjo moč in buržoazija je morala popuščati na nekaterih področjih. Skrajševala je delovni čas, povečevala mezde in podobno. Te, na videz skromne pridobitve, pa so bile za delavski razred še kako pomembne. Prav gotovo je proletariat ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja dosegel boljši položaj, kot ga je imel pred tem, toda s temi pridobitvami še ni smel biti zadovoljen. Revolucijo v Rusiji leta 1905 je poskušal izpeljati Lenin v socialistično, kar mu sicer ni uspelo, toliko bolje pa je uspela prva socialistična revolucija leta 1917. Socializem se je torej že pojavil na obzorju in naznanjal je novo prelomnico v zgodovini človeštva.

Tudi v obdobju med obema vojnama lahko govorimo o močnem delavskem gibanju. Pri nas se kaže v železničarski stavki, v uporu rudarjev, v spopadu komunistov z ORJUNO itd.

Prav v 2. svetovni vojni pa sta se najmočnejše pokazali zrelost in sposobnost komunističnih partij v posameznih deželah. Pri nas so ljudske množice pod vodstvom KP osvobodile domovino in izvedle hkrati socialistično revolucijo.

Socializem postaja po drugi svetovni vojni vse bolj svetovni sistem. Pomeni zmago delavskega razreda, to je razreda, ki je bil zatiran od svojega nastanka pa vse do današnjih dni. Položaj delavcev se je v socialističnih deželah torej bistveno spremenil. Delavci so prevzeli oblast, prvič govorimo o vladavini večine nad manjšino. Seveda se je s tem spremenil tudi odnos med ljudmi. Sedaj že lahko govorimo o človekovem dostojanstvu, kajti vsakemu človeku so dane vse možnosti, da razvije svojo osebnost v skladu s svojimi sposobnostmi.

Socializem ni sistem brez razrednih nasprotij. Ta so v njem še vedno prisotna, toda rešujejo se na human način. Noben poklic v socialistični družbi ni manj vreden. Ljudje smo si med seboj enaki in vsakršno delo mora biti opravljeno.

Brez pretiravanja lahko trdimo, da smo ravno pri nas socialistični sistem najbolj razvili. S specifično značilnostjo našega socializma — s samoupravljanjem — smo se od vseh socialističnih

dežel najbolj približali sanjam klasikov marksizma. Enakost med ljudmi, narodi in narodnostmi, najvišja stopnja delavske organiziranosti v OZD, samoupravljanje, to so rezultati naše revolucije. V taki družbi so dani vsi pogoji, da lahko govorimo o človekovem dostojanstvu.

Na žalost bi lahko naštel precej primerov, kjer tega dostojanstva še vedno ni. Pomislimo samo na rasno diskriminacijo, na kolonialne vojne in podobno. Ljudje pa smo vendar vsi enaki. Enako smo zgrajeni, imamo podobne sposobnosti, barva kože pa ne bi smela odločati o medčloveških odnosih. Toda tudi v deželah, v katerih danes divjajo kolonialne vojne, to so številne dežele v Afriki in v Aziji, bo delavsko oz. ljudsko gibanje nekoč vendarle zmagalo, kajti delavski razred, kot je dejal Marx, nima v svojem boju kaj izgubiti, pridobi pa si lahko med drugim tudi svoje dostojanstvo.

Milan Obreht,
maturant v šol. l. 1973—74

DELOVNA SKUPNOST GIMNAZIJE V ŠOLSLEM LETU 1973—74

Zap. št.	Priimek, ime in naziv	Nastop službe	Stroka	Razrednik	Poučeval	Zadolžitve	Opombe
Profesorski zbor							
a) Redno nastavljeni							
1.	Čeh Rudolf, prof., ravnatelj	1940	franc. in latin. jezik	—	fr.: 3. a ³ , 3. b ³ , 4. b ²	pedagoški vodja zavoda, član IO, komisije za medsebojna razmerja in vpisne komisije	
2.	Cimerman Milan, prof.	1960	telesna vzgoja	3. c	te. (m): 3. ab ² , 3. c ² , 4. a ² 4. b ² te. (ž): 1. c ³ , 1. d ³ , 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 2. d ² , 3. a ² , 3. bc ² , 4. a ² , 4. b ²	telovadna zbirka, ŠSD, nam. preds. DS, preds. komisije za medsebojna razmerja, član komisije za inventure, zastopnik šole v DS dij. doma	
3.	Cimerman Slavko, abs. PA	1973	telesna vzgoja	—	te. (m): 1. a ² , 1. b ³ , 1. cd ³ , 2. a ² , 2. bcd ² te. (ž): 1. a ² , 1. b ³ , 1. c ³	planinska sekcija	
4.	Hlupič Matilda, prof.	1960	slov. in ruski jezik	2. c	sl.: 1. a ⁴ , 1. c ⁴ , 2. a ⁴ , 2. c ⁴ , 2. d ³ , 3. b ⁴ , 4. a ⁴	organizacija proslav, mentor pedag. oddelkov, član komisije za medsebojna razmerja in član komisije delav. samoupravne kontrole	
5.	Korenjak Boris, predm. učitelj	1945	glasbena vzg., zgod.	2. d	gv.: 1a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 1. d ¹ , 1. e ¹ , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ¹ , 2. d ¹ tp.: 1. a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ¹ , 2. d ¹ tv.: 2. ab ² - 4 skupine, 2. c ⁰ , 2. d ⁰ , 1. c ¹ - 2 skupini	delavnica za tehnični pouk, preds. delav. samouprav. kontrole, član komisije za inventure	
6.	Lugarič Albin, prof.	1953	likovna vzgoja	—	lv.: 1. a ¹ , 1. b ¹ , 1. c ¹ , 1. d ² , 1. e ² , 2. a ¹ , 2. b ¹ , 2. c ² , 2. d ²	likovna zbirka, likovni krožek	
7.	Marinković Silva, prof. pripr.	1973	zemljepis, zgodovina	1. c	ze.: 1. a ² , 1. b ² , 1. c ² , 1. d ² , 1. e ² , 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 2. d ² , 3. a ¹ , 3. b ¹ , 3. c ¹ , 4. a ¹ , 4. b ¹	taborniška organizacija, član komisije za samoupravne akte	prevzela tabor. organizacijo 7. XI. 1973

Zap. št.	Priimek, ime in naziv	Nastop službe	Stroka	Razrednik	Poučeval	Zadolžitve	Opombe
8.	Mesojedec - Erlih Emilija, prof. priprav.	1971	nemški in franc. jezik	1. b	ne.: 1. b ⁴ ₄ , 1. c ⁴ ₄ , 1. d ⁴ ₃ , 1. e ⁴ ₃ , 2. b ² ₃ , 2. c ³ ₃ , 2. d ³ ₃ , 3. b ³ ₂ fr.: 1. b ³ ₂	avdiovizualna zbirka, delovni načrt šole, član komisije za medsebojna razmerja	
9.	Podgoršek Helena, prof.	1952	angl. in nemški jezik	4. a	an.: 1. a ⁴ ₄ , 1. c ⁴ ₄ , 1. d ⁴ ₃ , 2. a ³ ₃ , 2. b ² ₃ , 2. d ³ ₃ , 3. a ² ₃ , 3. c ² ₃ , 4. a ² ₃ pz.: 4. ab ¹ ₂ (angl.)	RK, šolsko glasilo, član delavsko-samoupravne kontrole	
10.	Puklavec Metka, dipl. ing.	1972	kemija	3. b	ke.: 1. a ² ₂ , 1. b ² ₂ , 1. c ² ₂ , 1. d ² ₂ , 1. e ² ₂ , 2. a ³ ₂ , 2. b ³ ₂ , 2. c ³ ₂ , 2. d ³ ₂ , 3. a ² ₂ , 3. b ² ₂ , 3. c ² ₂	kemijski praktikum, član komisij za medsebojna razmerja in za samoupravne akte, vodja delegacije gimnazije	nastopila 18. XI. 1973, razrednik od jan. 1974
11.	Regent Jasna, prof. priprav.	1972	franc. in ital. jezik	2. a	fr.: 1. a ³ ₂ , 1. c ³ ₂ , 1. d ³ ₃ , 1. e ³ ₃ , 2. a ² ₃ , 2. b ² ₃ , 2. c ² ₃ , 2. d ² ₃ , 3. c ³ ₃ , 4. a ² ₂	organizacija filmskih in gledal. predstav, preds. stanov. komisije, član vpisne komisije	
12.	Sorec Herbert, predm. učitelj	1938	obramba in zaščita	—	oz.: 3. a ¹ ₂ , 3. b ¹ ₂ , 3. c ¹ ₂ , 4. a ² ₂ , 4. b ² ₂	kabinet za OZ, prometna vzgoja, strelstvo, preds. sindikal. podružnice, član stanov. komisije	
13.	Šuligoj Drago, prof.	1956	slov. in srbohrv. jezik	4. b	sl.: 1. b ⁴ ₄ , 1. d ⁴ ₄ , 1. e ⁴ ₄ , 2. b ⁴ ₃ , 3. a ⁴ ₃ , 3. c ⁴ ₃ , 4. b ⁴ ₄	knjižnica, mladinski tisk, urednik izvestij, preds. IO in nam. ravnatelja	
14.	Šuligoj Ljubica, prof. in dipl. polit.	1957	zgodovina, sociologija	1. a	zg.: 1. a ³ ₂ , 1. b ³ ₂ , 1. c ³ ₂ , 2. a ² ₂ , 2. b ² ₂ , 3. a ² ₃ , 3. b ² ₃ , 3. c ² ₃ , 4. a ² ₂ , 4. b ² ₂	zbirka za zgodovino — zemljepis, šolska kronika, tehn. org. izvestja, klub OZN, preds. DS, sekretar OO ZK	
15.	Šumandl Marija, prof.	1963	biologija, kemija	3. a	bi.: 1. a ³ ₃ , 1. b ³ ₃ , 1. c ³ ₃ , 1. d ³ ₃ , 1. e ³ ₃ , 2. a ² ₂ , 2. b ² ₂ , 2. c ² ₂ , 2. d ² ₂ , 3. a ² ₃ , 3. b ² ₃ pz.: 3. abc ¹ ₂ , 4. ab ¹ ₂ (biologija, kemija)	biološki kabinet, taborniška organizacija	redno zaposlena do 7. XI. 1973
16.	Tonejc Branko, predm. učitelj	1969	matematika, fizika	1. e	ma.: 1. a ³ ₃ , 1. c ³ ₃ , 1. e ⁴ ₄ , 2. a ² ₃ , 2. c ² ₃ , 2. d ² ₃ , 3. c ³ ₃ pz.: 3. abc ¹ ₂ (matematika, fizika) fi.: 4. a ³ ₃ , 4. b ³ ₃	sestava urnika, matemat. krožek, fizikal. kabinet, mentor ZMS, član IO	prevzel pouk fizike in fizikalni kabinet jan. 1974

17. Žerak Zlatko, prof.	1960	biologija, kemija	1. d.	ke.: 1. a ² , 1. b ² , 1. c ² , 1. d ² , 1. e ² , 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ , 2. d ³ , 3. a ² , 3. b ² , 3. c ² , bi.: 1. a ³ , 1. b ³ , 1. c ³ , 1. d ³ , 1. e ³ , 2. a ² , 2. b ² , 2. c ² , 2. d ² , 3. b ³ , 3. c ³ pz.: 3. abc ² , 4. ab ¹ ₂ (biologija, kemija)	kemij. praktikum, šah. krožek, kemij. krožek, biološki kabinet, mentor šolske dijaške skupnosti, član komisij za medsebojna razmerja in za inventure, preds. vpisne komisije, tajnik sindikalne podružnice	prevzel pouk biologije, pz. in biol. kabinet ter prenehal poučevati kemijo 7. XI. 1973; oddal varstvo kemijskega praktik. 18. XI. 1973
18. Žižek Adolf, dipl. ing. - prof.	1968	fizika	3. b	fi.: 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ , 2. d ³ , 3. a ² , 3. b ² , 3. c ² , 4. a ⁴ , 4. b ⁴	fizikalni kabinet, fizikalni krožek, preds. komisije za samoupr. akte, član komisije za inventure	do jan. 1974
19. Žmavc Ivan, prof.	1963	matematika, fizika	2. b	ma.: 1. b ³ , 1. d ⁴ , 2. b ³ , 3. a ³ , 3. b ³ , 4. a ⁴ , 4. b ⁴ , pz.: 4ab ² (matem., fizika) fi.: 3. a ² , 3. b ² , 3. c ²	matematična zbirka, vodja matične knjige, knjige suplenc, knjige absenc, blagajnik sindikal. podružnice, preds. komisije za samoupr. akte	prevzel pouk fizike in vodstvo komisije za samouprav. akte jan. 1974; pouk fizike v 3. razredih reduciran 1 uro tedensko

b) Honorarni predavatelji

20. Florjančič Franko, predm. učitelj	1964	tehn. pouk, fizika	—	tp.: 1. d ⁰ , 1. e ⁰ tv.: 1. ab ¹ , 4 skupine, 1. d ² , 1. e ²		
21. Gojčič Alojz, dipl. polit. - prof.	1966	sociologija	—	fil.: 4. a ² , 4. b ² so.: 4. a ² , 4. b ² pz.: 4. ab ² (družb. vede)		
22. Horvat Anton, prof.	1959	glasba - instrum.	—	harmonika 2. cd 7 ur		
23. Kodela Franc, ing.	1973	elektroinženir	—	fi.: 2. a ³ , 2. b ³ , 2. c ³ , 2. d ³		v 2. polletju
24. Lačen Franc, predm. učitelj	1965	glasbena vzgoja	—	pevski zbor		
25. Michel le Marechal, prof.	1972	lektor za franc. jezik	—	pz.: 3. abc ¹ ₂		
26. Maučec Matija, prof.	1936	zemljepis, zgodovina	—	zg.: 1. d ² , 1. e ² , 2. c ³ , 2. d ³		

Zap. št.	Priimek, ime in naziv	Nastop službe	Stroka	Razrednik	Poučeval	Zadolžitve	Opombe
27.	Paulinič Arnold, prof.	1931	nemški in franc. jezik	—	ne.: 3. c ₂ , 4. b ₂		
28.	Stojčevski Dimče, abs. fak za pol. vede	1972	politologija	—	so.: 3. a ₁ , 3. b ₁ , 3. c ₁ pz.: 3. abc ₂ (družb. vede)	mentor marksističnega krožka	
29.	Škrinjar Irma, predm. učiteljica	1960	glasb. vzgoja	—	klavir 2. cd		
30.	Šrol - Senčar Eleonora, prof.	1945	glasba	—	klavir 2. cd		
31.	Šumandl Marija, prof.	1963	biologija, kemija	3. a	bi.: 3. a ₂		od 7. XI. 1973
32.	Velikonja Anton, prof.	1962	pedagogika		ps.: 3. a ₁ , 3. b ₁ , 3. c ₁		

Administrativno in tehnično osebje

33.	Vauda Fanika, tajnica	1941				član IO in stanov. komisije	
34.	Peternik Viktor, hišnik	1958	kurjač			član IO in komisije za inventure	
35.	Merc Ana, snažilka	1955				član komisije za medsebojna razmerja	
36.	Rojko Jožefa, snažilka	1948					
37.	Zorec Jožefa, snažilka	1943					

Honorarno zaposleni v dijaški kuhinji

38.	Dežman Pavla	1962					na šoli od 1962 do 1974
39.	Rozman Pavla	1933					od 1974

PERSONALNE SPREMEMBE IN BOLEZENSKI DOPUSTI V ŠOL. LETU 1973—74

1. Nameščen i:

Cimerman Slavko, abs. PA, je poučeval telesno vzgojo od 1. septembra 1973 do 31. avgusta 1974 kot honorarni predavatelj.

Florjančič Franko, predm. uč., je bil honorarno nameščen kot predavatelj tehnične vzgoje od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974.

Gojčič Alojz, prof., je poučeval sociologijo, filozofijo ter družbene vede pri praktičnih znanjih od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Horvat Anton, prof., je poučeval harmoniko od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Kodela Franc, ing., je poučeval fiziko v drugem polletju.

Lačen Franc, predm. uč., je vodil pevski zbor od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Maučec Matija, prof., je poučeval zgodovino od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Michel le Marechal, lektor, je poučeval francoski jezik od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Merc Ana, snažilka, je bila nameščena 1. septembra 1973.

Mesojedec Emilija, prof. priprav., je bila nameščena 1. septembra 1973 kot predavateljica za nemški jezik.

Paulinič Arnold, prof., je poučeval nemški jezik od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Puklavc Metka, dipl. ing., je bila nameščena 18. novembra 1973 kot predavateljica za kemijo. (tov. Žerak je prevzel pouk biologije).

Rizman-Marinković Silva, prof. priprav., je poučevala zemljepis od 1. septembra 1973 do 31. avgusta 1974.

Senčar-Šrol Ela, prof., je poučevala klavir od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Stojčevski Dimče, abs. VŠPV, je poučeval sociologijo od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Skrinjar Irma, predm. uč., je poučevala klavir od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

Velikonja Tone, prof., je poučeval psihologijo od 1. septembra 1973 do 30. junija 1974 kot honorarni predavatelj.

2. Prenehanje del. razmerja:

Marinković Silva, prof. priprav., je zapustila zavod 31. avgusta 1974 in se zaposlila v Radencih.

Šumandl Marija, prof., je zapustila zavod 7. novembra 1973 in se zaposlila v osnovni šoli Tone Žnidarič v Ptujju.

Žižek Adolf, dipl. ing., je zapustil zavod 31. avgusta 1974 in se zaposlil v Ljubljani.

3. Bolezenski dopusti:

Hlupič Matilda, prof., od 20. do 24. maja 1974. Mesojedec-Erlih Emilija, prof. priprav., od 1. do 10. aprila 1974.

Peternik Viktor, hišnik, od 17. septembra do 31. oktobra 1973.

Zorec Jožefa, snažilka, od 1. junija 1974 do konca šolskega leta.

Žerak Zlatko, prof., od 13. maja do 20. junija 1974.

Žižek Adolf, dipl. ing., od 17. decembra 1973 do konca šolskega leta.

PREDMETNIK V PETDNEVNEM DELOVNEM TEDNU ZA ŠOLSKO LETO 1973—74

Predmet	Razred				Skupno št. teden. ur	Štev. ur v 40 tednih
	1.	2.	3.	4.		
a) splošna smer						
Slovenski jezik	4—4	4—3	4—3	4—4	15	600
Zgodovina	3—2	3—2	3—2	3—2	10	400
Sociologija	—	—	2—2	2—2	4	160
Filozofija	—	—	—	2—3	2,5	100
Psihologija	—	—	2—2	—	2	80
Angleški jezik } Nemški jezik }	4—4	2—3	2—3	2—3	11,5	460
Francoski jezik	3—2	2—3	3—3	2—2	10	400
Zemljepis	2—2	2—2	2—1	2—1	7	280
Matematika	3—3	3—3	3—3	4—4	13	520
Fizika	—	2—3	2—3	4—3	8,5	340
Kemija	2—2	3—2	2—1	—	6	240
Biologija	3—3	2—2	3—2	—	7,5	300
Umet. vzgoja	2—2	2—2	—	—	4	160
Telesna vzgoja	2—3	2—2	2—2	2—2	8,5	340
Tehnična vzgoja	2—3	3—3	—	—	5,5	220
Obramba in zaščita	—	—	1—2	2—2	3,5	140
Praktično znanje	—	—	1—2	1—2	3	120
Skupaj	30—30	30—30	31—31	30—30		

Predmet	Razred				Skupno št. teden. ur v 4 letih
	1.	2.	3.	4.	
b) pedagoška smer					
Slovenski jezik	4—4	4—3	4—3	4—4	15
Zgodovina	3—2	3—2	2—3	3—2	10
Sociologija	—	—	1—2	2—2	3,5
Filozofija	—	—	—	2—3	2,5
Pedagogika	—	—	—	1—2	1,5
Psihologija	—	—	2—2	—	2
Likovna vzgoja	2—2	2—2	1—1	1—1	6
Glasbena vzgoja	1—1	2—2	1—1	1—1	5
Angleški jezik } Nemški jezik }	4—4	3—3	2—3	3—3	12
Francoski jezik	3—3	2—3	2—2	2—2	9,5
Zemljepis	2—2	2—2	2—1	2—1	7
Matematika	4—4	3—3	3—3	3—3	13
Fizika	—	2—3	3—2	3—3	8
Kemija	2—2	3—2	2—2	—	6,5
Biologija	3—3	2—2	3—2	—	7,5
Telesna vzgoja	2—2	2—2	2—2	2—2	8
Tehnična vzgoja	1—2	1—2	—	—	3
Obramba in zaščita	—	—	1—2	2—2	3,5
Skupaj	31—31	31—31	31—31	31—31	123,5

Opomba: V rubrikah »razred 1. 2. 3. 4.« pomeni prva številka število učnih ur v prvi, druga številka pa število učnih ur v drugi poldekadi.

KRONIKA ZA ŠOLSKO LETO 1973—74

3. september: Pričetek pouka in prva konferenca profesorskega zbora. Formiranih je bilo 14 oddelkov, od tega 4 pedagoški. Člani delovne skupnosti so se poslovili od prof. Matije Maučeca in prof. Arnolda Pauliniča, ki sta se upokojila 1. septembra 1973; pričetek jesenskega dela zaključnega izpita;

Od 3. do 7. septembra: Dijaki so si pri zgodovinskem pouku ogledali razstavo o kmečkih uporih v Kvedrovem paviljonu;

6. september: Zaključek jesenskega dela zaključnega izpita;

Od 8. do 15. septembra: Četrtošolci so bili na zaključni ekskurziji po Jugoslaviji;

13. september: Ptujskim prosvetnim delavcem je predaval o ustavnih spremembah Alojz Gojčič, ravnatelj Šolskega centra za kovinsko stroko v Ptuj;

18. september: Otvoritev razstave »Vstaja narodov Jugoslavije 1941« v Kvedrovem paviljonu, ki jo je pripravil Vojni muzej iz Beograda;

22. september: Prešernovo gledališče iz Kranja se je predstavilo s Potrčevo »Kreflovo kmetijo«;

24. september: Lektor Le Marechal je prevzel pouk francoskega jezika pri predmetu »praktično znanje«;

25. september: Učni zbor je na svoji delovni konferenci razpravjal predvsem o novincih in ugotovil, da je testiranje pokazalo šibko matematično in jezikovno znanje ter da manjka mnogim dijakom-novincem delovnih navad; delovna skupnost je sklenila, da se prilagodi OD samoupravnemu sporazumu;

1. oktober: Popravni zaključni izpiti, ki so pokazali šibko znanje kandidatov;

4. oktober: Dijaki, stari nad 18 let, so se udeležili krvodajalske akcije; na skupnem roditeljskem sestanku za dijake-novince je seznanil ravnatelj šole starše z delom na gimnaziji; starši so opozorili na težak prehod iz osnovne v srednjo šolo; na seji DS so bili izvoljeni novi samoupravni organi. Za predsednika DS je bila izvoljena Ljubica Šuligoj, za namestnika Milan Cimerman in za predsednika IO Drago Šuligoj, ki ga je ravnatelj šole imenoval tudi za svojega namestnika; izvoljene so bile tudi razpisna in stanovanjska komisija, komisija za uskladitev samoupravnih aktov, za kršitev delovne obveznosti, za inventure, ocenitev in prodajo osnovnih sredstev; DS je sklenila, da se mora uskladiti statut, upoštevajoč ustavne spremembe, nato pa ga je treba poslati SO Ptuj v potrditev, in to do konca koledarskega leta;

6. in 7. oktober: Tretješolci so obirali grozdje pri KK Ormož; prislužena sredstva bodo uporabili za zaključno ekskurzijo;

8. oktober: Geološka ekskurzija tretješolcev v Oplotnico;

10. oktober: Dijaška kino predstava »Cvetje v jeseni«;

11. oktober: Športni dan — medrazredna tekmovalnja v košarki in rokometu;

13. oktober: Dijaki-planinci so bili na izletu v Logarski dolini in na Kamniškem sedlu;

15. oktober: Cepljenje proti gripi;

17. oktober: Letna konferenca ZMS, ki jo je vodila tretješolka Krajnc Nada; DS je sprejela na delovno mesto predavatelja biologije Zlatka Žeraka, ker je zavod zapustila tov. Sumandlova. Razpisati je treba mesto kemika. Na delovno mesto snažilke je bila sprejeta Anica Merc;

19. oktober: Posvetovanja biologov v Ljubljani se je udeležil Zlatko Žerak; mladi komunisti so razpravljali o statusu koroških Slovencev, o neizpolnjenem 7. čl. avstrijske državne pogodbe. Zgodovinski uvod je podala Ljubica Šuligoj, o trenutni situaciji na Koroškem pa je govoril novinar RTV Ljubljana Zvone Zorko. Mladina je poslala protestno resolucijo avstrijskemu konzulatu v Ljubljani in pozdravno pismo predstavniku koroških Slovencev dr. Zwitteru ob njegovi 60-letnici;

23. oktober: Posvetovanja fizikov v Ljubljani se je udeležil tov. Adolf Žižek;

24. oktober: Ob dnevu OZN so se pomerile ekipe putjskih srednjih šol v znanju o NOB, 30-letnici dogodkov na Neretvi, na Sutjeski in v Jajcu; prvo mesto sta si razdelila gimnazija in šolski center za kovinsko stroko;

25. oktober: Na delovni konferenci je učni zbor med drugim razpravjal o pomanjkanju učiteljev in o vzgojnem delu na pedagoških oddelkih; DS je sprejela na delovno mesto kemika dipl. ing. Metko Puklavec in pristopila k samoupravnemu sporazumu o dokvalifikaciji kadrov (sredstva zagotovi RIS);

26. oktober: Ob dnevu varčevanja je KB Ptuj zagotovila dijakom brezplačen ogled Cankarjevega Hlapca Jerneja, ki so ga predstavili ptujski gledališčeniki;

27. oktober: Zbor klubov OZN iz vse Slovenije v Ptuj, ker je bil tu ustanovljen pred petnajstimi leti prvi tak klub;

29. in 30. oktober: Seminar ravnateljev v Škofji Loki;

31. oktober: Komemoracija pred spominsko ploščo v avli šole in skupna žalna slovesnost na pokopališču pred grobnico padlih v NOB;

5. november: Posvetovanja zgodovinarjev v Ljubljani se je udeležila tov. Šuligojeva;

8. november: Seminarja anglistov v Celju se je udeležila tov. Helena Podgoršek; DS je razpravljala o bližnjevzhodni krizi, o SLO in o nalogah štaba za vseljudski odpor; DS bo prispevala 1 % aprilskega netto OD za zgraditev spominskega doma v Kumrovcu, dijaki pa bodo prispevali po 5 dinarjev;

9. november: Občni zbor tabornikov Kvedrovega odreda;

12. november: Javna tribuna, na kateri sta govorila dijakom o bližnjevzhodni krizi tov. Šuligojeva in tov. Dimče Stojčevski; na letni konferenci ZK srednjih šol je bila formirana samostojna OO ZK na gimnaziji, ki bo vključevala profesorje in dijake. Za sekretarko je bila izvoljena tov. Šuligojeva;

14. november: Seminarja za izdelavo novih učnih načrtov za nemški jezik v Ljubljani se je udeležila tov. Mesojedčeva;

15. november: 1. redovalna konferenca; pozitivni učni uspeh je imelo 58,5 % dijakov;

19. november: Seminarja psihologov se je udeležil tov. Velikonja; prof. Vogeljik je predaval dijakom o temi »Mladina in gore«;

22. november: Letne konference Kluba ptujskih študentov v Ljubljani se je udeležil tov. Milan Cimerman; zborovanje roditeljske skupnosti in razredni roditeljski sestanki;

27. november: Šolska akademija v počastitev 30-letnice nove Jugoslavije. Nastopil je mešani gimnazijski pevski zbor pod vodstvom tov. Lačna. Dijaki, oblečeni v jugoslovanske narodne noše, so izvedli recital z naslovom »Čvrst most zgrajen je čez prepada, da more spet do brata brat«. Recital sta sestavila Drago in Ljubica Šuligoj, dijake pa je pripravila za nastop tov. Hlupičeva; v ZK je bilo sprejetih 12 gimnazijcev; dijakom se je tega dne predstavila tudi ljubljanska filharmonija;

28. november: Občinska proslava ob dnevu republike, na kateri so gimnazijci ponovili svoj program z dne 27. novembra;

December: Ves mesec potekajo priprave za konstituiranje delovne organizacije v skladu z ustavnimi amandmaji;

6. december: Letni občni zbor ŠSD; seminarja o estetski vzgoji v Ljubljani se je udeležil tov. Lugarič;

7. december: Klub OZN je organiziral predavanje sudanskega študenta ob dnevu človekovih pravic; DS je imenovala komisijo pod vodstvom tov. Žižka, ki naj pripravi samoupravne akte za vpis delovne organizacije v sodni register;

13. december: Učni zbor je na konferenci razpravljalo o učnem uspehu; DS je sklenila, da se šola konstituira kot OZD; sprejet je osnutek statuta, ki bo poslan SO Ptuj v potrditev; dosedanje-

mu ravnatelju je DS potrdila mandatno dobo, za katero je bil imenovan;

14. december: Seminarja marksističnih krožkov v Ljubljani se je udeležil četrtošolec Miran Marčič;

17. december: Ekipa RTV Ljubljana je testirala tretješolce za študijo »Konstrukcija realitete mladostnikov«;

19. december: Dijaki so na zboru šolske skupnosti izvolili svoje zastopnike v zbor DS, v vpisno komisijo in v komisijo učencev za usklajevanje medsebojnih razmerij v učno-vzgojnem procesu;

20. december: Akademija ob dnevu JLA za tretje in četrtošolce, prvo in drugošolci pa so si ogledali dramo »Čitra«, ki jo je našel dramski krožek v režiji Petra Malca; DS je v skladu z ustavnimi dopolnila izvolila samoupravne organe; za predsednika DS je bila izvoljena Ljubica Šuligoj, za namestnika Milan Cimerman, za predsednika IO in namestnika ravnatelja pa Drago Šuligoj. Izvoljene so bile tudi komisije: komisija za medsebojna razmerja, vpisna komisija, komisija za samoupravne akte, komisija učencev za usklajevanje medsebojnih razmerij v učno-vzgojnem procesu, komisija delavske samoupravne kontrole, stanovajska komisija in komisija za inventure; DS je sprejela pravilnik o delavski samoupravni kontroli in medsebojnih delovnih razmerjih ter sklenila samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih, ki je zakonski pogoj za konstituiranje delovne organizacije; DS je najela posojilo za nakup dveh družinskih stanovanj;

21. december: Delegacija dijakov je obiskala kasarno ob dnevu JLA;

28. december: Opravljen vpis v sodni register na Okrožnem gospodarskem sodišču v Mariboru; novoletna jelka;

3. januar: Oglad filma »Sutjeska«; reduciran je bil pouk fizike zaradi bolezni tov. Žižka;

16. januar: Mariborski gledališčniki so se predstavili dijakom s Partljičevo igro »Ščuke pa ni«; polletna redovalna konferenca; pozitivni učni uspeh je imelo 66 % dijakov;

17. januar: Delavci Zavoda za zaposlovanje so anketirali četrtošolce o izbiri poklica;

18. januar: Ptujski študentje so se pogovarjali s četrtošolci o študiju na visokih šolah; zaključek 1. polletja in razdelitev spričeval;

Od 19. do 28. januarja: Polletni odmor; drugošolci pedagoških oddelkov so bili na obveznem smučarskem tečaju na Pohorju;

22. januar: Podpisovanje aktov na Gospodarskem sodišču v Mariboru; zaključeno konstituiranje delovne organizacije;

28. januar: Začetek pouka; na javni tribuni je govorila tov. Šuligojeva o Leninovih prispevkih k razvoju marksistične misli;

Od 28. do 31. januarja: Dijaki so si ogledali razstavo Leninovih del v Kvedrovem paviljonu;

31. januar: Dramski krožek se je s »Čitro« predstavil ESS; dijaki so zbrali za spominski dom v

Kumrovcu 1810 din, za »Župančičev dinar« pa 355 din; v popoldanskem času so pričeli v naših prostorih pouk 3 oddelki šole za blagovni promet;

1. februar: Razgovora o novem učnem načrtu za slovenski jezik se je udeležil na Pohorju Drago Suligoj;

7. februar: Tretje in četrtošolci so si ogledali »Čitro«; DS je sprejela pravilnik o dodelitvi stanovanj;

8. februar: Dijaki so počastili Prešernov dan s šolsko proslavo, na kateri so brali mladi svoja dela in prejeli knjižne nagrade. Te so bile podeljene: J. Fideršek 3. a, M. Irgl 1. b, L. Korpar 1. b, M. Levanič 1. b, S. Lipavšek 4. a, V. Mramor 1. a, M. Poznik 4. a in B. Žmauc 2. b;

13. februar: Pedagoška svetovalka Zavoda za šolstvo iz Maribora Romana Jazbec je prisostvovala pouku biologije;

14. februar: Ekскурzija tretješolcev v Lendavo;

15. februar: Informativni dan srednješolcev v Ljubljani in v Mariboru;

16. februar: Maturantski ples v Kidričevem pod pokroviteljstvom KK Ptuj;

20. februar: V studiu Radia Ptuj so posneli »Čitro«; testiranje četrtošolcev o vključevanju v poklice; polletna konferenca ZMS;

21. februar: Javna tribuna, na kateri je o sprejemu nove ustave govorila tov. Šuligojeva; DS je sklepala o inventurah, o stanju skladov in žiro računa z dne 31. 12.;

23. februar: DS je sprejela predlog zaključnega računa; ustanovitelj, to je SO Ptuj, je imenovala v zbor DS novinarja Jožeta Slodnjaka;

24. februar: Gimnazijska dijaška skupina je sodelovala na tradicionalnem ptujskem kurentovanju;

27. februar: Simon Moanda iz belgijskega Konga je predaval članom kluba OZN;

28. februar: Na pobudo gimnazijske mladine je pripravil OK ZMS na Titovem trgu v Ptujju manifestacijo ob sprejemu slovenske ustave; izredna konferenca učnega zbora, seja DS in sestanek OO ZK. Prišlo je do razgibane politične dejavnosti na šoli ob sprejetju nove ustave in v zvezi s pripravami na 7. kongres ZKS ter 10. kongres ZKJ;

DS je razpravljala o bistvu delegatskega razmerja in volilnega sistema. Ker šteje DS manj kot 30 zaposlenih, tvori v celoti delegacijo in z ostalimi ptujskimi srednjimi šolami konferenco delegacij. Za vodjo delegacije naše DS je bila izvoljena tov. Puklavčeva; zastopnik šole v DS dijaškega doma je postal tov. Milan Cimerman; na šoli smo pričeli z mladinskimi urami, ki naj pripomorejo k večjemu osveščanju mladine;

1. marec: Drugoščolci so bili na ekscurziji v Ljubljani, kjer so si ogledali dela beneških likovnih mojstrov;

7. marec: Gimnazijski pevski zbor je nastopil na občinski proslavi ob dnevu žena; javna tribu-

na za pedagoške oddelke, na kateri je o delavskem gibanju govorila tov. Šuligojeva;

8. marec: Razredne skupnosti so počastile dan žena s kratkim kulturnim sporedom;

14. marec: Komisija za medsebojna razmerja je razpisala prosta delovna mesta v prihodnjem šolskem letu; polnoletni dijaki so na svoji kandidacijski konferenci izvolili 8 svojih predstavnikov v delegacijo šole; na zboru roditeljske skupnosti je bil izvoljen v zbor DS kot predstavnik staršev dipl. ing. Franjo Gnilšek; razredni roditeljski sestanki, na katerih so bili izvoljeni razredni roditeljski sveti (poleg razrednika še dva starša); DS je pristopila k družbenemu dogovoru o enotnih osnovah kadrovske politike sosednjih občin;

19. marec: Posvetovanja biologov na Ravnah se je udeležil tov. Žerak;

21. marec: Ekскурzija v Ljubljano: ogled svetovnega prvenstva v hokeju na ledu — tekme ZDA : Japonska in Verdijevega Nabucca v ljubljanski Operi;

22. marec: Protesti mladine na Titovem trgu zoper iredentistične težnje italijanske vlade po nekdanji coni B;

28. marec: Učni zbor je razpravljal o slabem učnem uspehu dijakov in sklenil, naj bodo letošnje ekscurzije posvečene 30-letnici pohoda 14. divizije; DS je sprejela pravilnik o varstvu pri delu, o narodni obrambi, imenovala nadzorno komisijo o varstvu pri delu, ki mora v kratkem informirati DS oz. SO Ptuj o nevarnostih v stari stavbi; DS je sprejela samoupravni sporazum o finansiranju samoupravnih interesnih skupnosti; pokrovitelj KK Ptuj je imenoval v zbor DS Franca Frajnkoviča; polnoletni dijaki so volili svoje izbrane kandidate v delegacijo šole;

2. april: Ptujška mladina je pozdravila kurirčko vo pošto, namenjeno tov. Titu;

3. april: Seminar ravnateljev v Podvinu; kot delegatka se je 7. partijskega kongresa SRS udeležila članica naše DS tov. Vaudova;

4. april: Konstituiranje delegacije šole; za predsednika je bila izvoljena Metka Puklavčeva;

6. april: Na šoli je bilo srednješolsko prvenstvo mladih matematikov;

8. april: Zastopnik PA iz Maribora je anketiral dijake o socialnem sestavu in uporabi prostega časa; podpisan je bil sporazum o konstituiranju konference delegacij ptujskih srednjih šol, ki ima enega zastopnika v zboru združenega dela SO Ptuj; za predsednika konference delegacij je bil izvoljen Drago Suligoj;

9. april: Dan šole — dan rojstva Dušana Kvedra, sklep o tem spominskem dnevu je sprejela DS;

11. april: 3. redovalna konferenca; pozitivno je bilo ocenjenih 49,1 % dijakov;

12. april: 40 dijakov se je udeležilo sprejema pevcev tržaške glasbene šole;

15. april: Besežiranje četrtošolcev;

Gimnazijski pevski zbor z dirigentom Francem Lačnom na festivalu mladinskih pevskih zborov v Ptujju maja 1974

15. in 16. april: Drago Šuligoj je bil v Škofji Loki na strokovnem posvetu o novem učnem načrtu za slovenski jezik;

17. april: Ravnatelj šole, ki je na zavodu že od leta 1951, je praznoval svojo 60-letnico;

18. april: DS je sklepala o adaptaciji kletnih prostorov za tehnični pouk pedagoških oddelkov in o vrednosti honorarne ure; OO ZKS je razpravljala o svojem delu po 7. kongresu ZKS;

20. april: Na republiškem prvenstvu v gimnastiki v Ljubljani je moška gimnazijska ekipa zasedla 2. mesto med 20 tekmovalnimi ekipami; med posamezniki je zmagal naš dijak Radovan Ačimovič;

Od 21. do 23. aprila: Zdravniški pregledi dijakov 1., 2. in 3. razreda;

26. april: Gimnazijski pevski zbor je sodeloval na proslavi dneva OF v TAP; dijaki so se udeležili akcije zbiranja papirja za dograditev kirurškega oddelka ptujske bolnišnice;

27. april: Pohoda po poteh slovenskogoriške čete so se udeležili tudi gimnazijci;

30. april: Športni dan — tekmovanja v atletskem četverboju;

6. maj: Dijakom se je predstavila celjska skupina »Grupa poetica«;

8. maj: Seminarja germanistov se je udeležila tov. Mesojedčeva; gimnazijski pevski zbor je sodeloval na proslavi krajevnega praznika v ptujskem Narodnem domu;

9. maj: V mladinskem klubu so si ogledali dijaki nekaj filmov o delu UJV; OO ZKS je sprejela akcijski program, upoštevajoč smernice 7. kongresa ZKS; razpravljala je o 13 kandidatih za sprejem v ZK; na konferenci so člani učnega zbora bili seznanjeni s problematiko jugoslovansko-italijanskega spora o nekdanji coni B in o kriterijih kadrovanja prosvetnih delavcev; določenih je bilo 6 najboljših dijakov, ki bodo odšli na srečanje sovrstnikov v Ljubljano; dijaki so pospremili štafeto s pozdravi tov. Titu; na seji DS so bili sprejeti pravilniki o sistemizaciji delovnih mest, o knjigovodstvu, o izobraževanju odraslih ter z aneksom k statutu o delegatskih razmerjih; imenovan je bil štab SLO na šoli;

11. maj: Tekmovanje ekip ptujskih šol v znanju prve pomoči;

12. maj: Ob prazniku UJV je Radio Ptuj organi-

Zbor delovne skupnosti gimnazije 30. maja 1974

Zbor delovne skupnosti gimnazije na svoji seji 30. maja 1974

Slovo maturantov v gimnazijski zbornici 5. junija 1974

ziral tekmovanje o poznavanju UJV in spominskih obeležij iz NOB. Mladinska ekipa, v kateri je bil 1 gimnazijec, si je delila prvo mesto z ekipo UJV;

16. maj: Dijaki so manifestirali na šolskem dvorišču ob izvolitvi tov. Tita za dosmrtnega predsednika republike; poslali so mu pozdravno pismo;

22. maj: Otvoritev razstave gimnazijskega likovnega krožka v Kvedrovem paviljonu;

23. maj: Besežiranje četrtošolcev; razredni roditeljski sestanki; IO je sklepal o perspektivnem planu sistemizacije delovnih mest, o usposabljanju delavcev, o strokovnem izpopolnjevanju članov učnega zbora;

24. maj: Nastop gimnazijskega pevskega zbora na festivalu mladinskih zborov v Zagorju;

25. maj: V ZK je bilo sprejetih 12 dijakov;

27. maj: Tretje in četrtošolci so se vadili v streljanju;

30. maj: Manifestacije mladine in delovnih kolektivov na Trgu MDB ob izvolitvi tov. Tita za

predsednika ZKJ; DS je analizirala dosedanje samoupravno delo in sklenila, da je treba nujno pričeti z adaptacijami v naši stari stavbi;

Od 31. maja do 1. junija: Dijaki so na svojih ekskurzijah obiskali kraje, ki so poznani iz NOB;

5. junij: Slovo četrtošolcev od šole;

6. junij: Redovalna konferenca za četrte razrede;

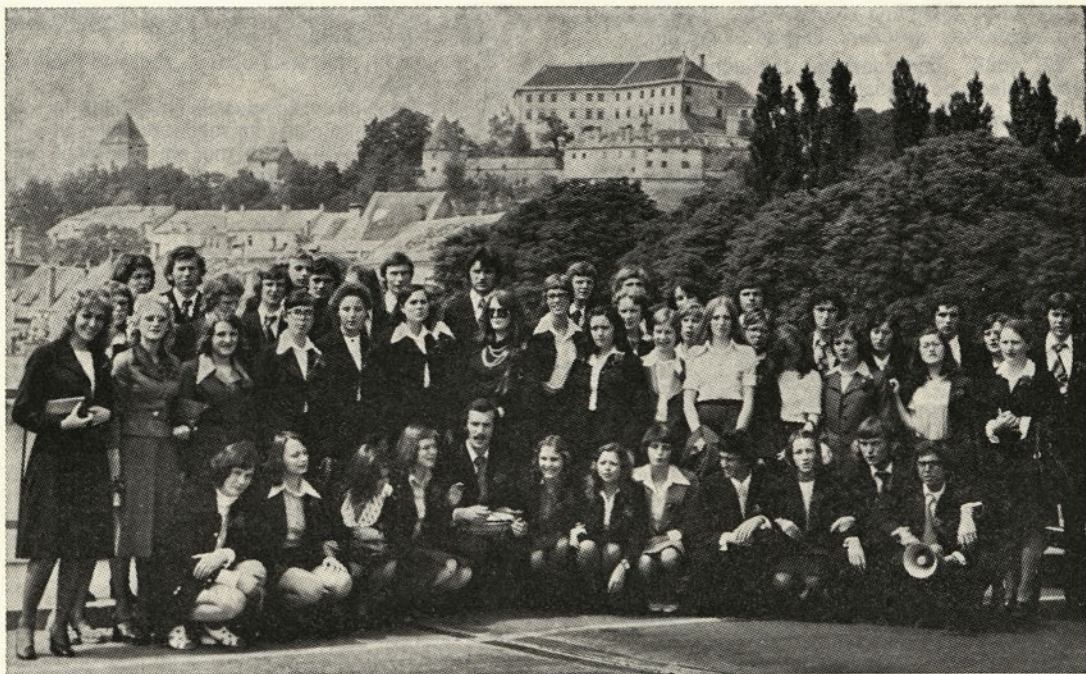
8. junij: Nastop gimnazijskega pevskega zbora v osnovni šoli na Rodnem vrhu v Halozah;

19. junij: Popravni izpiti za četrte razrede;

20. junij: Pričetek zaključnih izpitov in zaključna redovalna konferenca; pozitivno je bilo ocenjenih 66,7 % dijakov;

21. junij: 1. b razred je odšel na enotedensko potovanje po Srbiji in Makedoniji, kar so si dijaki prislužili v nagradnem natečaju, ki ga je razpisalo ŽTP za najboljše spise o železnici;

Od 21. do 29. junija: Obvezna praksa drugošolcev v proizvodnji;

Slovo maturantov na ptujskem mostu 5. junija 1974

Maturantje na ptujskih ulicah 5. junija 1974

26. junij: Zaključna slovesnost v Narodnem domu, razdelitev spričeval, nagrad in diplom;

27. junij: Enotedenska zaključna ekskurzija tretješolcev po Jugoslaviji;

28. junij: Zaključna konferenca profsorskega zbora;

1. julij: Pričetek 10-dnevnega plavalnega tečaja za 1. razrede pedagoških oddelkov;

Julij — avgust: Adaptacijska dela v risalnici, telovadnici in v sanitarnih prostorih;

28. avgust: Konferenca učnega zbora in začetek popravnih izpitov;

30. avgust: Šola sta zapustila tov. Žižek in tov. Marinkovičeva; komisija za medsebojna razmerja je sklepala o novih učnih močeh; zaključek popravnih izpitov, učni uspeh se je ob koncu šolskega leta dvignil na 89,1 %.

Gospodinjski tečaj drugošolcev junija 1974

ŠOLSKE ORGANIZACIJE, DRUŠTVA IN KROŽKI

DIJAŠKA ŠOLSKA SKUPNOST IN MLADINSKA ORGANIZACIJA

Mladinska organizacija vključuje v svoje delo aktivnost krožkov, klubov in društev, ki delujejo na šoli. Zato se dejavnost mladinskega aktiva tesno prepleta z delom v izvenšolskih dejavnostih.

Oktobra 1973. leta smo imeli redno letno konferenco, na kateri smo sprejeli plan dela za tekoče šolsko leto. Kakor vsa prejšnja leta, smo tudi to leto sodelovali na vseh proslavah in prireditvah ob raznih praznikih; ob dnevu republike, slovenskem kulturnem prazniku, prazniku dela in dnevu mladosti.

V decembru smo obiskali vojake v ptujskem garnizonu in jim čestitali k njihovem prazniku, naši športniki pa so se z njimi pomerili tudi v športnih disciplinah.

Preteklo šolsko leto je bilo zelo razgibano. Skupaj s šolsko dijaško skupnostjo smo predelali osnutek novega gimnazijskega statuta. Dvakrat smo bili gostje ptujskega Radia pri oddajah, ki so govorile o delu gimnazijcev. V okviru zbiralne akcije za spominski dom mladine in borcev v Kumrovcu smo zbrali 1810.—dinarjev, s skupino pa smo sodelovali tudi na ptujskem karnevalu. Naši dijaki so se priključili akciji zbiranja starega papirja kot prispevek k izgradnji kirurškega oddelka ptujske bolnišnice. To akcijo je pripravil Klub mladih Ptuj. Na Titovem trgu smo se udeležili manifestacije ob sprejemu nove slovenske ustave, protestnega zborovanja v zvezi z noto italijanske vlade in manifestacije ob 10. kongresu ZKJ. Ob izvolitvi tovariša Tita za predsednika SFRJ brez časovne omejitve mandata smo pripravili pozdravno zborovanje na gimnazijskem dvorišču, od koder smo poslali tovarišu Titu iskrene čestitke in naše najboljše želje.

27. aprila se je precej naših dijakov udeležilo pohoda po poteh slovenskogoriške čete, v maju, to je ob dnevu mladosti, pa so se naši športniki pomerili v različnih disciplinah.

V tem šolskem letu smo imeli več javnih tribun: Z delegatskim sistemom nas je seznanil tov. Alojz Gojčič, o novi ustavi SFRJ ter o liku in ustvarjalnosti Lenina nam je ob 50-letnici njegove smrti govorila tovarišica Ljubica Šuligoj, o Sudanu je predaval sudanski študent iz Ljubljane, o krizi na Bližnjem vzhodu pa tovarišica Ljubica Šuligoj in tovariš Dimče Stojčevski.

V drugem polletju smo izdali Informator s pregledom polletnega dela, nismo pa uspeli izdati dijaškega almanaha, kljub temu da imamo zbrane

že vse prispevke, ki bi lahko bili objavljeni. Razen izdaje almanaha in nerednega izdajanja Informatorja smo svoj plan dela v celoti izpolnili. Zavedamo se, da mora organizacija ZMS v prvi vrsti skrbeti za idejno vlogo in idejno oblikovanje vsakega mladincega ter ga vključevati v družbeno-politično dejavnost. Pripraviti ga moramo, da bo aktivno spremljal dogajanja okoli sebe, dogajanja v naši samoupravni socialistični družbi. IX. kongres ZMS bo pred nas gotovo postavil pomembne naloge, zato nas čaka še veliko dela, čaka nas akcija.

Nada Krajnc, 3. a

ORGANIZACIJA ZVEZE KOMUNISTOV

V lanskem šolskem letu so bili člani delovne skupnosti vključeni v skupno organizacijo srednjih šol v Ptuj, medtem ko je mladina tvorila svoj aktiv. Praksa je pokazala, da je bilo tako delo neučinkovito, komunistov se je premalo čutilo in kar je najvažnejše, ni bilo akcijske povezanosti z mladimi komunisti. Zaradi tega se je občinski komite ZK strinjal s tem, da se organizirajo osnovne organizacije srednjih šol, ki bodo vključile tudi dijake-komuniste. K osnovni organizaciji gimnazije se je priključila tudi 1 tovarišica iz glasbene šole.

Osnovna organizacija se je po reorganizaciji sestala 22. novembra 1973 in izvolila za sekretarico prof. Ljubico Šuligoj, za namestnika sekretarja pa četrtošolca Bojana Novaka. Takrat je osnovna organizacija štela 26 članov. Sprejela je program dela za tekoče šolsko leto in se zavzela za discipliniranost ter večjo aktivnost. Osnovna organizacija bo spremljala pomembne svetovne in notranjepolitične dogodke, njena skrb pa bo veljala tudi razvijanju samoupravnih odnosov na šoli (breme pri konstituiranju delovne organizacije so nosili prav komunisti), ideološki vzgoji. Komunist je odgovoren za svoje delo, varovati mora svoj ugled. Osnovna organizacija se bo zavzemala za ustrezno kadrovanje v vse organe šole, kot tudi pri sprejemanju novih članov v ZK. Sprejemanje naj bo nagrada in vzpodbuda za delo, kar pomeni, da včlanjenje v organizacijo ne bo formalistično, temveč daljši proces spremljanja in opazovanja kandidatov. Naše stališče je, da mora imeti komunist določene družbeno-politične kvalitete, da mora biti dober učenec, učitelj, delavec. Ta krite-

rij smo upoštevali že od začetka šolskega leta in na šolski proslavi ob dnevu republike smo sprejeli v ZK 12 dijakov. Starejši tovariši so bili konkretno zadolženi za kadrovanje po oddelkih. Za dan mladosti smo sprejeli v naše vrste še 13 dijakov in 1 člana delovne skupnosti. Tako je ob koncu šolskega leta štela naša osnovna organizacija 52 članov; od tega je bilo 10 članov DS.

Osnovna organizacija se je lotila konkretne izvedbe ideološkega usposabljanja. Novo sprejeti člani so obiskovali seminar, ki ga je vodil občinski komite ZK. Marksistični krožek je prvenstveno zajel mlade komuniste. Dali smo pobudo in izvedli nekaj javnih tribun. O bližnjevzhodni krizi sta govorila tov. Stojčevski in tov. Šuligojeva; ob 50-letnici smrti V. I. Lenina je tov. Šuligojeva predavala o pomenu Leninovega dela, kot nadaljevanje marksistične misli, in o novi ustavi. Tovarišica sekretarka je na eni izmed javnih tribun odgovarjala dijakom pedagoških oddelkov na njihova vprašanja o zgodovini delavskega gibanja in ZK. Osnovna organizacija je namreč večkrat razpravljala o idejnem usmerjanju dijakov pedagoških oddelkov.

Člani osnovne organizacije so na svojih sestankih (sestajali smo se mesečno) razpravljali o naslednjih vprašanjih: o osnutku resolucije 7. kongresa ZKS (podal ga je član CK ZKS Branko Gorjup) in statutu ZKS, o idejni usmerjenosti vzgoje in izobraževanja v samoupravni socialistični družbi, o družbenem bistvu delegatskih razmerij, o delu občinske konference ZK (o tem je poročala tretješolka Darja Kosi, ki je članica delegacije občinske konference), o možnih kandidatih — delegatih gimnazije, o jugoslovansko-italijanskih odnosih, o SLO na šoli, o govoru tov. Popita na 7. kongresu ZKS. Omeniti moramo, da se je 7. kongresa ZKS udeležila članica naše OO tovarišica Fanika Vauda.

Osnovna organizacija je dala pobudo za uvedbo mladinskih ur po razredih, na katerih so bili dijaki seznanjeni z resolucijami partijskih kongresov o vzgoji in izobraževanju, o samoupravnem sistemu na šoli, občinskem statutu in srednjeročnem razvoju občine.

Lahko trdimo, da smo komunisti dosegli v tekočem šolskem letu pomembne uspehe. Ne le številčno, tudi idejno smo se okrepili in z odgovornostjo pristopali k delu. Seveda nas v prihodnjem šolskem letu čakajo nove zadolžitve. Nadaljevati moramo z idejnim usposabljanjem in ustreznim kadrovanjem. Odgovorni smo za kadrovsko politiko na šoli v smislu kongresnega gradiva. Vsak član mora delovati v izvenšolskih dejavnostih, v šolski samoupravi in pri sestavi samoupravnih aktov. Zavedamo se, da zlasti dijaška samouprava še ni prav zaživel. Samo z jasnimi cilji, s poštenim delom in predanostjo se bomo mogli pokazati kot zares pravi komunisti.

Ljubica Šuligoj, sekretar OO ZK

MARKSISTIČNI KROŽEK

Skrb za idejno izgrajevanje mladih je bila ena od nalog osnovne organizacije ZK. K temu naj bi tudi letos prispeval marksistični krožek. Žal zaradi preobremenjenosti starejših komunistov krožek ni imel stalnega mentorja, temveč sva bila s tovarišem Dimčetom Stojčevskim le občasna usmerjevalca krožka. Tako sam krožek ni mogel uspešno delovati in njegovo delo smo končno morali prenesti na študijsko delo partijske organizacije.

Člani krožka so samostojno razpravljali s tov. Stojčevskim le o religiji. Lahko pa rečem, da so bili ravno ti mladinci najbolj aktivni pri razpravah na javnih tribunah.

Za dejavnost krožka se je zlasti zavzemal njegov predsednik, četrtošolec Miran Marčič, ki je bil hkrati predsednik komisije za marksistične krožke mladih komunistov v Ptujju. Omenjeni dijak se je tudi udeležil februarja seminarja za vodstva marksističnih krožkov v Bohinju in tam sodeloval pri razpravi s seminarsko nalogo »Idejnost in šola«. Na podobnem seminarju na Pohorju je bil tretješolec Ciril Hojnik, ki je spomladi prevzel vodstvo krožka.

Iz tega je razvidno, da je za poživitev dela krožka potreben stalni mentor, kajti mladi potrebujejo stalno oporo, svetovalce, ki jim bodo pomagali neposredno razreševati idejna vprašanja. Šele tako bo krožek predstavljal zares študijsko skupino.

Ljubica Šuligoj, prof.

KLUB OZN

Z delom v klubu OZN smo pričeli v mesecu oktobru. Na našem prvem sestanku smo sprejeli program dela za vse šolsko leto. Ta program smo v glavnem uresničili. Sestajali smo se vsakih 14 dni pod mentorskim vodstvom prof. Ljubice Šuligojeve. Posamezni člani kluba so pripravili naslednje referate:

- o obletnici koroškega plebiscita,
- o 30-letnici slovenske državnosti,
- o oktobrski vojni na Bližnjem vzhodu,
- o vprašanju naftne krize,
- o italijanskih apetitih po našem ozemlju.

Poleg referatov smo obravnavali še več drugih tem.

Sodelovali smo z marksističnim krožkom na javnih tribunah, posvečenih obletnici Leninove smrti, vprašanju religije in krizi na Bližnjem vzhodu.

Organizirali smo dvojce predavanj tujih študentov, in to o Kongu (Zairu) in Sudanu. Vse leto smo skrbno urejali tudi pano v šolski avli in tako seznanjali dijake o aktualnih dogodkih doma in v svetu.

Marta Prelog, 4. b

MLADINSKA ORGANIZACIJA RK

Vse dijakinje in dijaki so bili člani organizacije RK. V odbore razrednih skupnosti je bil izvoljen po 1 njen zastopnik.

Dijakinje in dijaki, ki so dopolnili 18 let, so se udeležili krvodajalske akcije. V tednu zdravja so dijaki pri pouku biologije obravnavali temo o pomenu zdrave prehrane.

Razredni odborniki RK so skrbeli za higieno v razredih in v ostalih prostorih šole.

Helena Podgoršek, prof.

DRAMSKI KROŽEK

Gimnazijski dramski krožek, ki ga je tudi to šolsko leto uspešno vodil režiser Peter Malec, je naštudiral v jesenskih mesecih 1973 odrsko delo R. Tagoreja »Čitra«. Premiera drame je bila 20. decembra 1973 in nanjo je gledališki list s spremeno besedo takole vabil:

Dramski krožek gimnazije Dušana Kvedra Ptuj
uprizori v Mestnem gledališču v Ptuju
dne 20. decembra 1973 ob 19,30 uri:

Rabindranath Tagore

ČITRA

poetična drama v dveh delih s prologom in epilogom

Scena: Saša Kump Režija: Peter Malec
Prevedel: Miran Jarc

OSEBE:

Vasanta Madana	bogova	Sonja Wieser Niko Makovecki
Čitra, hči kralja dežele Manipur		Tatjana Zidarič
Ardžuna, kraljevič iz rodu Kuru		Jože Šmigoc
Bimala Suprija	mladenki	Valerija Vlašič Nevenka Hvalec
Nikhil Tulsidas	mladeniča	Vida Gorišek Leonida Rozman
Vaščanka		Ljiljana Barič

VAŠČANI

Scenska glasba: prof. Vilko Ukmar

Sufler: Jelka Sotlar

Inspicent: Ljiljana Barič

Tehnično vodstvo: Janez Predikava

Slikarska dela: prof. Albin Lugarič

Zgodbo v Chitri (Chitrangada), ki je del indijske mitologije, je Tagore našel v starem indijskem epu »Mahabharati«. Iz te skromne fabule iz indijske mitologije pa je pesnik Tagore z najfinejšim občutkom za bistvo najglobljih človeških problemov spesnil dramsko umetnino, ki ji ni para v vsej svetovni literaturi.

Čitra, hči kralja dežele Manipur, ki so jo vzgajali kot fanta in nosi moška oblačila, je indijska Orleanka: s krepko roko brani svoje podložnike pred roparji. Toda še nikoli ni okusila ljubezni. Nekoč pa je srečala v gozdu samotarja. Bil je Ardžuna, osvajalec sveta. V tistem hipu je deklica prvič začutila, da je ženska in da stoji pred njo mož. Pohitela je domov, se prvič oblekla po žensko, se vrnila k Ardžuni in ga zasnovala. Toda junak jo je ostro odbil: »Zaobljubil sem čistost, ne morem ti biti soprog.« Čitra na zunaj ni lepa in zdaj misli, da jo je junak zato odvrnil. Zateče se k bogovoma Madani in Vasanti. Prosi ju, naj ji za en sam dan podarita telesno lepoto, kajti vse življenje bi potrebovala, da bi razodela in uveljavila to, kar je najgloblje, najplemenitejše v nji — svojo notranjo lepoto. Uslišana je: vso poletno dobo naj blesti v telesni lepoti, kakršne ni imel še noben smrtnik. Ob ponovnem srečanju se asket Ardžuna zaljubi v njeno telo, v lažljivo ogriinjalo, v slepilo bogov. In čista Čitra v obupu spozna: »Vem, da ne koprníš po moji duši, slaviš le mojo telesno lepoto.« Čitra ga ne more varati: »To nisem jaz, pojdi, junak, ne snubi laži, pojdi!« A spet se najmeta. Čitra ne more prenesti njegovega trpljenja. Postane vsa njegova, njegova sta njeno telo in duša. Čitra doživi prvo ekstazo ljubezni. »Slast in bolečina, življenje in smrt, se v objemu neizrekljive blaženosti zlijeta v eno.« Toda, ko se zjutraj zbudi, jo zlomi zavest o nepopolnosti in nesvetosti njune združitve, zlomi jo zavest o slepilu, ki je z njim omamila junaka. Zateče se k bogovoma in ju prosí, naj vzmeta svoje darilo nazaj. Bog letnih časov jo potolaži: »Prišel bo čas, ko bo odpadla sonca sita cvetka telesa. Takrat bo srečni Ardžuna prejel od tebe stalno utelešeno resnico. Tvojo pravo, resnično podobo.« Čitra se vrne k svojemu omotičnelu slavju.

V drugem delu nastopi nova kriza. Ardžuna spregovori o domu. Čitra, ki tudi hrepeni po njem, saj bi utrdil in za zmeraj zvezal njuno razmerje, se žalostna zave lažnivosti svoje lepote. »Ta ljubezen ni za dom,« mu reče. Naj rajši vzame njeno ljubezen, kakršno zdaj uživata in naj jo obdrži tako dolgo, kolikor sme živeti.

V Ardžuni ugasne erotični element, oglasi se tipično indijski duhovni. Od tu dalje sledi veličastna kriza obeh: Čitre, ki je radostna nad duhovnim prebujenjem Ardžune, a se vendar boji, da ga bo izgubila, ker je trdno prepričana, da je zaverovan samo v lepoto njenega telesa, ki bo kmalu ovenelo — in Ardžune, ki se kljub duhovnemu prebujenju ne more ločiti od njenega telesa, pa tudi ne od njene duše, ki v nji počasi zač-

Prizor iz „Čitre“

Igralci „Čitre“ z režiserjem Petrom Malcem

ne čutiti skrito lepoto. Čitra se še ne upa razodeti Ardžuni, ker še ni prepričana, da on hrepeni tudi po njeni duši. Potem ji Ardžuna reče: »Stopi bliže (duhovno bliže) k meni, ti nedosežna; daj da te moje srce zaklene vase, daj, da živim s tabo v mirni gotovosti ljubezni!« Torej je spoznal, da je šele ljubezen prava lepota, si govori Čitra. Kriknila bi od prevelike radosti, toda, ali jo bo Ardžuna ljubil, ko bo minila njena telesna lepota? Ali bo našel lepoto v njeni čisti ljubezni? Čitra mu zaenkrat lahko ponudi samo še svoje lepo telo. Toda Ardžuna tega darila ne sprejme.

Napoči zadnja noč njene telesne lepote. Spet se zateče k bogovoma in ju prosi, da bi v poslednji uri najsijajnejše zablestela, kakor poslednje vzplapolanje umirajočega plamena. Želja se ji uresniči. A brez koristi, kajti Ardžuna sanja o neki kraljični Čitri, ki so mu ubogi vaščani pripovedovali o nji, da jim je oče in mati. Ardžuna se je nasitil gole, zunanje lepote, hoče k neznani Čitri. V upu in strahu Čitra zasluti njegovo ljubezen. Srečna je, a še zmeraj dvomi. Čitrina preprosta vdanost, njeno čisto ženstvo pretreseta Ardžuno. V veličastni izpovedi se do kraja odloči zanjo. Končno se mu Čitra razodene. Izroči mu poslednje in največje darilo, ki je v njem pravir ljubezni: srce žene. Ko mu bo stala ob strani in delila težke dolžnosti njegovega življenja, bo šele spoznal njeno pravo bistvo. Dala bo Ardžuni tudi otroka, ki ga nosi pod srcem, ker v vsakem cvetu je tudi že plod in srečni Ardžuna bo prejel od nje stalno, utelešeno resnico.

Osnovna misel te Tagorejeve poetične drame, ki opaja človeka s svojo globino konflikta in vzvišenostjo ideje, je, da trajna ljubezen med moškim in žensko ne more biti osnovana na čutnosti, temveč le na človekovi resnični vrednosti.

Nekaj misli in podatkov o pesniku Tagoreju

Najbolj znane pesniške zbirke Rabindranatha Tagoreja (1861—1941), ki je prejel leta 1913 Nobelovo nagrado za literaturo, so: Rastoči mesec, Ptice selivke, Vrtnar, Žetev, Darovanje in romani Dom in svet, Brodolom, Slap in Gora.

Pesnik Alojz Gradnik, ki je prevedel v slovenščino domala vse Tagorejeve pesniške zbirke, pravi o Tagoreju: »... Sijajni pesnik, mislec in apostol miru ter bratstva med narodi, čigar slava se je razširila po vsem kulturnem svetu.« — »Tagore je duhovni veleposlanik Azije v Evropi,« je izjavil Romain Rolland.

Veliki indijski državnik Nehru pa piše o njem: »Tagore, aristokratski pesnik, je postal demokrat in se ogreval za proletarijat, bil je indijski internacionalist »par excellence«, ki je veroval v mednarodno sodelovanje in ga skušal uresničiti.« Tagore si je vztrajno prizadeval za ljudsko izobrazbo in ustanovil šolo Santiniketin (Dom miru), ki je postala, kakor sodi Nehru, »eno izmed žarišč indijske kulture.« On, kakor vsi ostali indijski

pesniki so sovražili vsako nasilje, želeli so svojemu narodu le politično in socialno svobodo.

Peter Malec

LIKOVNI KROŽEK

V tem šolskem letu je nadaljeval svoje delo tudi likovni krožek. V njem je delovalo 9 dijakov. Sestajali smo se vsakih štirinajst dni, po dve uri skupaj; v eni uri bi se namreč ne dalo na likovnem področju kaj prida izdelati, predvsem, če se slika z oljem. Študijsko smo obravnavali risbo, in to na različne načine: z ogljem, tonsko in čisto risbo. Risali smo portret, človeško figuro, mirujočo in v gibanju, pa tudi pokrajino. Slikali smo v oljni tehniki in vsakdo je izdelal pet do sedem oljnih slik. Najuspešnejša je bila Jožica Fideršek, ki je tudi razstavljala na republiški mladinski likovni razstavi »Avla« v Mariboru in prejela za svoje slike prvo nagrado. Risali in skicirali smo tudi ptujske motive po opazovanju.

Ob koncu leta smo priredili že tradicionalno likovno razstavo v paviljonu Dušana Kvedra. Djaki so razstavljali risbe, oljne slike in to več kot 40 del.

Lahko rečemo, da je tudi to šolsko leto bilo na likovnem področju za mlade ustvarjalce uspešno in plodno.

Albin Lugarič, prof.

MLADI IN ZNANOST

V maju 1974 je bilo na filozofski fakulteti v Ljubljani republiško tekmovanje mladih geografov, biologov in kemikov v okviru gibanja »Znanost mladini«.

Naša šola je poslala 4 predstavnike na geografsko tekmovanje, na katerem so dosegli lep uspeh. Prelog Marta, Sajko Bibijana, Hojnik Ciril in Franc Milošič so napisali naloge na teme, ki jih je posredoval koordinacijski odbor. To so bile študije dejanskega stanja in razvoja ožjih območij naše občine. Posebna komisija, sestavljena iz znanih slovenskih geografov, je naloge pregledala in ocenila. Vsak posameznik je moral svoje delo tudi zagovarjati pred komisijo. Ocena zagovora in posameznikov nastop sta bila upoštevana pri skupni uvrstitvi. Zagovor in nastop sta bila hkrati preverjanje znanja občne in regionalne geografije.

Naš predstavnik Hojnik Ciril je z nalogo »Ljudski običaji Gomile in njene okolice« zasedel 6. mesto v republiškem merilu, Franc Milošič pa z nalogo »Mali Okič 1961—71 — prebivalstvo in gospodarstvo« 3. mesto in se uvrstil med kandidate za zvezno tekmovanje mladih geografov Jugoslavije. Tudi ostali dve predstavnici sta dosegli solidno uvrstitev in pripomogli, da je naša šola med ekipami dosegla 1. mesto, druga pa je bila postojnska gimnazija.

Vsekakor moram dodati še to, da nas je za tekmovanje strokovno pripravljala prof. Marinkovičeva. Milošič Franc, 3. b

MATEMATIČNI KROŽEK

Sestankov se je udeleževalo sedem dijakov. Reševali so naloge in imeli tudi predavanja. Več predavanj je pripravil četrtošolec Miran Marčič. Člani krožka so se udeležili republiškega tekmovanja mladih matematikov. Tekmovanje je bilo 6. aprila na naši gimnaziji. Organiziralo ga je DMFA Slovenije — podružnica Ptuj. Tekmovalci sicer niso dosegli večjega uspeha, vendar smo lahko z njihovim nastopom zadovoljni.

Člani krožka želimo v prihodnjem šolskem letu številnejšo udeležbo in več uspehov.

Branko Tonejc, predm. uč.

ŠAHOVSKI KROŽEK

V krožek je bilo vključenih 14 dijakov, ki so se sestajali ob petkih po pouku. Igrali so turnir, najboljši pa so se udeležili šahovskega tekmovanja v Dornavi. Zlatko Žerak, prof.

ŠPORTNO DRUŠTVO

Z delom ŠSD gimnazije Dušana Kvedra v Ptuj so lahko v šolskem letu 1973—74 kar zadovoljni. Udeležili smo se številnih tekmovanj ter dosegli lepe uspehe v občinskem, na področnem in v republiškem merilu.

Najuspešnejša je bila, kakor že vrsto let, naša gimnastična vrsta, ki je zasedla na republiškem prvenstvu 2. mesto. Med posamezniki pa je dijak Radovan Aćimović osvojil naslov republiškega prvaka. Pravico do udeležbe na republiških tekmovanjih si je pridobila tudi ženska roketna ekipa, ki je dosegla 7. mesto. Ženska atletska ekipa je osvojila naslov področnega prvaka, vendar se republiškega prvenstva ni udeležila.

Kot športniki smo bili dijaki na naši gimnaziji uspešni tudi na številnih drugih tekmovanjih, tako v občinskem kot v področnem merilu.

V naše ŠSD so vključeni sicer vsi dijaki, vendar pa bi se s športom v šoli morali več ukvarjati tudi dijaki-potniki, kajti vsi bi se morali zavedati, da šport pomaga k telesnemu razvoju mladega človeka in da prav zaradi tega, ker se ljudje v današnjem času premalo gibljejo, prihaja do številnih boleznih srca in ožilja.

Čeprav je naše ŠSD sicer zelo aktivno, pa se srečujemo z mnogimi problemi. Gimnazija ima samo telovadnico, nima pa igralnice in tako pozimi ne morejo potekati tekmovanja sicer v dobro organiziranih šolskih ligah. Jeseni in spomladi to seveda ni nikak problem. Košarkarji trenirajo pozimi v osnovni šoli Franca Osojnika, medtem ko rokometaši treninga pozimi sploh nimajo.

Telovadnica, ki jo ima gimnazija, je zasedena ves teden in tako imajo nekatere sekcije le po

Pridobljena priznanja naših dijakov

en trening tedensko. Na gimnaziji sta sicer dva profesorja telesne vzgoje, vendar kljub požrtvovalnosti ne moreta biti navzoča pri vseh treningih. Naše ŠSD pošilja dijake, ki jih veseli delo v določeni športni panogi, na tečaje, kjer si dijaki pridobijo osnove za vodenje treningov.

Črtomir Solina, 3. c

TABORNIŠKI ODRED »DUŠANA KVEDRA«

V preteklem šolskem letu je naš odred štel 290 članov; od tega 27 medvedkov, 12 čebelic, 79 tabornikov in 172 tabornic. Organizirani smo bili v 4 vodih MČ in v 22 vodih TT.

Z našim delom ne moremo biti najbolj zadovoljni. Vzrok za neuspeh lanko iščemo v tem, ker

je prišlo med šolskim letom do menjave starešine. Kljub temu pa smo nekaj le storili. Udeležili smo se pohoda po poteh slovenskogoriške čete (22. aprila 1974) in pohoda po poteh partizanske Ljubljane. Ob dnevu tabornikov smo 27. aprila v Ljudskem vrtu pripravili taborni ogenj in sprejeli v svoje vrste nove tabornike. Ob ognju smo imeli krajši program. Sodelovali smo z ZMS, narodno obrambo in s planinci. Organizirali smo tudi namiznoteniško tekmovanje za mlajše in starejše tabornike. Zelo delavni pa so bili naši vodniki MČ, ki so med drugim organizirali tudi razstavo izdelkov svojih MČ.

V tem šolskem letu smo osvojili 14 prvih in 5 drugih zvezd. S temi številkami pa v prihodnje seveda ne smemo biti zadovoljni. Želeli smo organizirati svoj tabor, vendar je bilo premalo prijaviteljev. Imeli pa smo taborniški mnogoboj, na katerem je sodelovalo le nekaj ekip in tudi rezultati tekmovalcev niso bili najbolj bleščeči.

Gimnazijska moška tekmovalna vrsta v orodni telovadbi z učiteljem Milanom Cimermanom (republiški mladinski prvak srednjih šol Radovan Aćimović je drugi z leve)

Upam, da bomo imeli prihodnje leto več uspeha, čeprav bomo zopet menjali svojega starešino.
Branko Voljč, 2. a

SEKCIJA PLANINSKEGA DRUŠTVA

V začetku šolskega leta je bilo ugotovljeno, da je na našem zavodu okrog 80 planincev. Prva akcija — jesenski izlet na Okrešelj — ni v celoti uspela, ker se je prijavilo premalo dijakov. Nato smo povabili prof. Franca Vogelnika, ki nam je z barvnimi diapozitivi približal lepote planinskih predelov Slovenije. V zimskem obdobju so se naši člani udeleževali planinsko-smučarskih izletov, ki jih je organiziralo matično društvo. Spomladi je pet naših članov uspešno obiskovalo planinsko šolo. V poletnih počitnicah je skupina maturantov opravila turo Robanov kot — Ojstrica — Planjava — Kamniško sedlo — Okrešelj.

Slavko Cimerman, abs. PA

KNJIŽNICA IN STROKOVNE ZBIRKE

DIJAŠKA IN PROFESORSKA KNJIŽNICA

V šolskem letu 1973—74 so si lahko dijaki izposojali knjige dvakrat tedensko, člani učnega zbora pa po potrebi ob vsakem času. Njim so na voljo nekatere strokovne knjige in sodobne revije tudi v priročni knjižnici, ki je v gimnazijski zbornici.

Za dijaško knjižnico smo dokupili v šol. letu 1973—74 173 knjig, tako da šteje ta ob koncu tega šolskega leta 4694 knjižnih enot. Profesorska knjižnica pa se je obogatila za 68 strokovnih del in ima tako na policah 3878 knjig. Skupaj je bilo torej v šolskem letu nabavljenih 241 knjig, za katere je izdala šola preko 8.000,00 dinarjev, Imamo tudi 520 kompletnih letnikov različnih strokovnih in leposlovnih revij.

Rednih bralcev je bilo 125, ki so si v tem šolskem letu izposodili iz knjižnice 2443 knjig.

Statistika torej kaže, da imamo na šoli približno le eno tretjino ljubiteljev lepe knjige, drugi dijaki pa so se oglašali v naši knjižnici le takrat, kadar so iskali knjigo za obvezno domače branje ali pa za izdelavo seminarske naloge.

Res je, da se številni naši dijaki zatekajo v ljudsko knjižnico v Ptuj in na podeželju, mnogi tudi v ptujsko študijsko knjižnico, vendar menim, da bi lahko bilo obiskovalcev naše knjižnice še več. Izposojevalnine v njej ni, pač pa so dijaki dolžni plačati zamudnino in poravnati eventualno izgubljeno knjigo.

Medtem ko smo v lanskem šolskem letu postavili abecedni imenski katalog za dijaško knjižnico, smo se v tem letu lotili imenskega kataloga za strokovno knjižnico. To delo sta vestno opravljali dijakinja 3. a razreda Krajnc Nada in Ljubec Lidija.

Še naprej je bila šola naročena na časopise in revije, ki so naštetje v našem lanskem Izvestju.

Kot poverjenik za mladinski tisk na šoli imam tudi podatke, da je bilo v šol. letu 1973—74 naročenih na razne knjižne zbirke ter na »Mladino« precej naših dijakov, in sicer:

a) na redno zbirko Prešernove družbe	82 dij.,
b) na zbirko »Ljudska knjiga«	66 dij.,
c) na zbirko »Kondor«	29 dij.,
č) na »Mladino«	90 dij.,
d) Prešernove Poezije, ki jih je na novo izdala Prešernova družba, pa si je omislilo	42 dij.

Njihova knjižna polica je postala tako lepša in bogatejša.

Drago Šuligoj, prof.

ZGODOVINSKA IN ZEMLJEPISNA ZBIRKA

Pouk zgodovine in zemljepisa na šoli nikakor ni sodoben, saj za tak pouk nimamo funkcionalne učilnice. Poskušali smo usposobiti za učilnico en kletni prostor, vendar sta nam v njem onemogočila bivanje vlaga in mraz. Tako smo začeli v tem prostoru shranjevati le zemljevide, pa še te je ogrožala vlaga, medtem ko smo morali omaro s filmi celo prenesti v zbornico. Pouk je tako še naprej potekal v matičnih učilnicah posameznih razredov. V prihodnje bomo morali usposobiti novo učilnico za pouk obeh predmetov.

V šolskem letu 1973—74 smo nabavili 13 zemljevidov, katerih vrednost znaša 2290 dinarjev.

Nekatere dotrajane zemljevide smo morali izločiti, vendar jih imamo zaenkrat v zbirki zadostno število. Škoda je le, da filmi in druga ponazorila niso funkcionalno izrabljena, in to zaradi neustreznih prostorov v stari stavbi.

Ljubica Šuligoj, prof.

ZBIRKA AVDIO-VIZUALNIH UČNIH PRIPOMOČKOV

Stanje se v šolskem letu 1973—74 ni spremenilo in je takšno, kot je opisano v 67. številki našega Izvestja.

Emilija Mesojedec-Erlih, prof.

FIZIKALNI KABINET

V šolskem letu 1973—74 ni bilo nabavljenih nobenih novih učil. Kabinet je opremljen tako, kot je to opisano v prejšnjih Izvestjih.

Branko Tonejc, predm. uč.

KEMIJSKI PRAKTIKUM

V šolskem letu 1973—74 ni bilo nabavljenih nobenih novih učil. Kabinet je opremljen tako, da bi lahko opravljali vaje, ki so predpisane v učnem načrtu. Toda ker plinska napeljava ne ustreza varnostnim predpisom, že od aprila dalje nismo več uporabljali plina in s tem je bil sodoben pouk kemije močno okrnjen.

Meta Puklavec, dipl. ing.

BIOLOŠKI PRAKTIKUM

V šolskem letu 1973—74 nismo nabavili novih učil. Oprema je ista, kot je to opisano v 67. številki našega Izvestja.

Zlatko Žerak, prof.

DELAVNICA ZA TEHNIČNI POUK

Stanje se od šolskega leta 1972—73 ni spremenilo. Oprema je ostala ista kot prejšnja leta.

Boris Korenjak, predm. uč.

KABINET ZA POUK OBRAMBE IN ZAŠČITE

Kabinet za obrambno vzgojo in zaščito je primerno opremljen in izpolnjen tako, da se lahko pouk tega predmeta nemoteno odvija. Kabinet služi vsem srednjim in strokovnim šolam v Ptuju. V zvezi s predmetom »obramba in zaščita« lahko rečemo, da tudi gimnazija kot šolska institucija na najbolj neposreden način vzpodbuja patriotsko socialistično zavest mladega človeka, vpliva na formiranje osebnih vrednot pa tudi na neobvezne dejavnosti, ki na naši šoli že dokaj uspešno delujejo in prispevajo k vključevanju naših dijakov in dijakinj v splošni ljudski odpor. Te dejavnosti so na naši šoli klub OZN, taborniki, planinci, strelska sekcija, elementi pri tehničnem pouku in pouku prve pomoči.

Potrebna pa bo še večja idejnost pouka, kar bomo lahko dosegli z vključitvijo elementov koncepcije SLO v vse učne programe in z vključitvijo celotnega učnega osebja v SLO.

Na šoli obstaja odbor za SLO. Za njegovo aktivnost je odgovoren celoten šolski kolektiv. Zato je v družbenem smislu odbor izredno pomemben. Za SLO torej ne more biti odgovoren posameznik — predavatelj za obrambno vzgojo, kot bi to

morda kdo mislil. Seznanjati moramo dijake s hrabrostjo, požrtvovalnostjo in tovarištvom borcev med našo socialistično revolucijo. Njene vrednote in izkušnje mora naša mladina sprejeti kot svojo osebno kvaliteto.

Zdi se mi nujno, da naj bi imeli dijaki v odboru SLO svojega predstavnika, ki bi delo odbora koordiniral z delom mladinske organizacije na šoli.
Herbert Sorec, predm. uč.

ŠPORTNA ZBIRKA

V tem šol. letu je gradbeno podjetje »Gradnje« dokončalo adaptacijska dela v telovadnici. Dozidali so lopo za športno orodje in rekvizite. S tem se je aktivni prostor za vadbo vsaj malo povečal in sedaj lahko spravljamo vsa večja orodja v lopo. Vgradili so tudi sedem novih oken s podboji. Pred okna smo pritrdili zaščitne kovinske mreže, tako da bomo lahko igrali v telovadnici športne igre, kar je dolgoletna želja vseh dijakov. V ta namen smo že kupili nove plošče in koše za košarko, ŠCKS Ptuj pa nam dela zidno konstrukcijo. Zidarska dela so zahtevala znatna finančna sredstva. Zato nismo uspeli kupiti športnega orodja, ki ga še nimamo za redno vadbo (gred, blazine za skok v višino, konj za preskoke, kanves). V tem letu smo nabavili 10 parov smučič z vezmi za smučarski tečaj pedagoške gimnazije. Za redno šolsko delo smo kupili žoge in nekaj šprintaric. Nekaj opreme je nabavilo tudi ŠŠD, ki ima v telovadnici redno vadbo.

Žal moram omeniti, da se v stranišču pri telovadnici podira strop, ker popuščajo železni oporniki. Tudi fasada nad telovadnico je v kritičnem stanju, saj stalno odpada omet.

Tako se veriga adaptacij nadaljuje, kar je za dotrajano gimnazijsko poslopje samo delna rešitev. Tesni delovni prostori in vsakoletni novi problemi naravnost kličejo po gradnji novega srednješolskega centra.

Milan Cimerman, prof.

PRIMERJAVA UČNEGA USPEHA DIJAKOV V PRVIH RAZREDIH OB KONCU ŠOL. LETA Z UČNIM USPEHOM V 8. R. OSNOVNE ŠOLE

Šola	Uspeh v osnovni šoli					Uspeh v gimnaziji						
	odl.	pdb.	db.	zad.	sk.	odl.	pdb.	db.	zad.	1 nzd.	2 nzd.	več nzd.
a) SPLOŠNA SMER												
Osnovna šola Franca Osojnika Ptuj	9	4	—	—	13	1	2	8	2	—	—	—
Osnovna šola Tone Žnidarič Ptuj	12	8	—	—	20	1	2	11	3	2	1	—
Osnovna šola Ivan Spolenjak Ptuj	9	1	2	—	12	1	3	6	—	—	—	2
Osnovna šola Kidričevo	4	—	—	—	4	—	—	1	3	—	—	—
Osnovna šola Podlehnik	2	1	—	—	3	—	—	—	1	—	—	2
Osnovna šola Hajdina	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—
Osnovna šola Majšperk	5	—	—	—	5	—	—	2	2	1	—	—
Osnovna šola Cirkulane	3	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—
Osnovna šola Desternik	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
Osnovna šola Gorišnica	2	—	—	—	2	—	—	1	1	—	—	—
Osnovna šola Juršinci	2	—	—	—	2	—	—	1	—	—	1	—
Osnovna šola Leskovec	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
Osnovna šola Videm pri Ptuj	2	—	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1
Osnovna šola Ormož	2	1	—	—	3	—	1	1	—	—	1	—
Osnovna šola Rogatec	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Osnovna šola Središče ob Dravi	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—
Osnovna šola Velika Nedelja	2	—	—	—	2	—	—	2	—	—	—	—
Osnovna šola Velenje	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—
Osnovna šola Tomaž pri Ormožu	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—

Skupaj 59 17 3 — 79 4 9 40 13 5 3 5

Po popravnih izpitih je 6 dijakov izdelalo, 2 dijaka nista izdelala.

Šola	Uspeh v osnovni šoli					Uspeh v gimnaziji						
	odl.	pdb.	db.	zad.	sk.	odl.	pdb.	db.	zad.	1 nzd.	2 nzd.	več nzd.
b) PEDAGOŠKA SMER												
Osnovna šola Franca Osojnika Ptuj	3	4	3	—	10	—	2	1	2	3	1	1
Osnovna šola Tone Žnidarič Ptuj	—	1	1	—	2	—	—	—	1	—	—	1
Osnovna šola Ivan Spolenjak Ptuj	1	3	1	—	5	—	—	—	2	1	—	2
Osnovna šola Kidričevo	3	3	—	—	6	—	2	3	1	—	—	—
Osnovna šola Hajdina	—	3	—	—	3	—	—	1	1	—	1	—
Osnovna šola Majšperk	3	1	—	—	4	1	—	—	1	1	—	1
Osnovna šola Gorišnica	—	3	1	—	4	—	—	2	—	2	—	—
Osnovna šola Dornava	2	—	—	—	2	1	—	—	—	—	1	—
Osnovna šola Desternik	1	1	—	—	2	—	—	—	—	1	—	1
Osnovna šola Markovci	—	—	2	—	2	—	—	1	—	—	1	—
Osnovna šola Žetale	1	1	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—
Osnovna šola Makole	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Osnovna šola Ormož	3	1	—	—	4	1	—	3	—	—	—	—
Osnovna šola Tomaž pri Ormožu	1	1	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—
Osnovna šola Središče ob Dravi	1	1	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—

Skupaj 20 23 8 — 51 3 7 12 8 10 5 6

Po popravnih izpitih je 10 dijakov izdelalo, 5 dijakov pa popravnega izpita ni opravilo.

SEZNAM DIJAKOV, VPISANIH V GIMNAZIJO V ŠOLSLEM LETU 1973—74

a) Splošna smer:

1. Arnečič Silvester	53. Mramor Vlasta
2. Arnuš Olga	54. Nadelsberger Vitoslava
3. Beranič Branko	55. Ploh Stanko
4. Bezjak Ivanka	56. Plohl Vladimir
5. Butolen Jelka	57. Rajh Majda
6. Cvetko Zdenka	58. Razboršek Milena
7. Čuhalev Igor	59. Rebrec Milan
8. Dečko Zvonimira	60. Rozman Bojana
9. Djurdjevič Ivan	61. Rozman Leonida
10. Emeršič Marija	62. Sajko Andrej
11. Feguš Srečko	63. Sajko Iztok
12. Frajnkovič Boris	64. Samojlenko Davorin
13. Fridl Sonja	65. Satler Rajko
14. Furman Helena	66. Sedlašek Irena
15. Gajšek Irena	67. Senčar Emil
16. Galun Irena	68. Sitar Marjeta
17. Glušič Zoran	69. Svenšek Mira
18. Gnilšek Izidor	70. Šegula Danica
19. Grabar Andreja	71. Širec Majda

72. Širovnik Cvetka
73. Šorli Srečko
74. Šoškič Nenad
75. Stojnšek Blanka
76. Tement Zdenka
77. Tomanič Saša
78. Tomše Irena
79. Trop Mirjam
80. Vaupotič Marija
81. Veronek Zlatka
82. Vinkler Boris
83. Voda Aleksander
84. Vršič Konrad
85. Vršič Sonja
86. Vršič Stanislav
87. Zorec Liljana
89. Zorec Zvezdana
90. Žlahtič Anka
91. Wieser Sonja

b) Pedagoška smer:

22. Herceg Palmira
23. Horvat Anton
24. Irgl Marina
25. Ivanuša Alojzija
26. Kafel Darko
27. Ketiš Igor
28. Klajnšek Danilo
29. Klemenčič Dušan
30. Kolarič Branko
31. Korošec Albert
32. Korošec Jelka
33. Korpar Lidija
34. Kostanjevec Vitomir
35. Krajnc Niko
36. Kravos Matej
37. Lašič Marija
38. Ledinek Maja
39. Lejko Borut
40. Levanič Marjeta
41. Levanič Milivoj
42. Lončar Miran
43. Lovrec Ivan
44. Makovecki Niko
45. Maltar Dušan
46. Masten Marta
47. Merc Alfred
48. Meško Lidija
50. Mlač Aleš
51. Mlakar Vinko
52. Mlakar Zvezdana

1. Anželc Majda
2. Babosek Branko
3. Belšak Anica
4. Belšak Marija
5. Belšak Milena
6. Bezjak Jelka
7. Bezjak Jožica
8. Bratušek Danica
9. Brmež Zlatka
10. Ekart Vanda
11. Filipič Peter
12. Firbas Darinka
13. Goričan Danilo
14. Hergula Marta
15. Irgl Olga
16. Ivanuša Marija
17. Jagarinec Viktor
18. Kancler Branko
19. Kekec Terezija
20. Kidrič Marija
21. Krajnšek Irena
22. Klemenčič Silvestra
23. Kočevnar Jasna
24. Kolarič Marjetka
25. Kozel Marija
26. Krajnc Anica
27. Križan Breda
28. Kunst Ivanka

29. Leben Stanislava
30. Lončarič Anica
31. Mušič Marica
32. Omulec Lilijana
33. Ošljaj Dunja
34. Pavlinič Dragica
35. Pislak Silva
36. Podgorelec Mira
37. Pravdič Roman
38. Purg Sonja
39. Ranfl Slavica
40. Rižnar Jožef
41. Rodošek Brigita
42. Roškar Majda
43. Sabath Bojan
44. Sagadin Romana
45. Solovjev Aleksander
46. Streher Laura
47. Stropnik Feliks
48. Svenšek Franciška
49. Šegula Lizika
50. Šmigoc Silva
51. Šprah Marta
52. Tement Ida
53. Turk Marija
54. Vodušek Branko
55. Vrabič Majda

SEZNAM DIJAKOV IN NJIHOV USPEH

ob koncu šolskega leta 1973/74

1. a RAZRED

Razrednik: Ljubica Šuligoj

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Herceg Palmira
2. Kravos Matej
3. Rajh Majda
4. Rozman Bojana
5. Trop Mirjam

z dobrim uspehom:

6. Arnežič Silvester
7. Gnilšek Izidor

8. Ketiš Igor
9. Korošec Jelka
10. Ledinek Maja
11. Malnar Dušan
12. Mlač Aleš
13. Mlakar Zvezdana
14. Mramor Vlasta
15. Nadelsberger Vitoslava
16. Samojlenko Davorin
17. Širec Majda
18. Šoškič Nenad
19. Tomanič Saša
20. Vaupotič Marija
21. Vinkler Boris
22. Zorec Zvezdana

z zadostnim uspehom:

23. Butolen Jelka
24. Krajnc Nik
25. Lejko Borut
26. Meško Lidija
27. Senčar Emil
28. Voda Aleksander

Med šolskim letom izstopila:

29. Feguš Srečko
30. Glušič Zoran

1. b RAZRED

Razrednik: Mesojedec-Erlih Emilija

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Čuhalev Igor
2. Lončar Miran

s prav dobrim uspehom:

3. Arnuš Olga
4. Irgl Marina

z dobrim uspehom:

5. Emeršič Marija
6. Fridl Sonja
7. Gajšek Irena

8. Habjanič Marija
9. Kafel Darko
10. Kolarič Branko
11. Korpar Lidija
12. Plohl Vlado
13. Stojnšek Blanka
14. Šorli Srečko
15. Tement Zdenka
16. Vršič Sonja
17. Zorec Liljana

z zadostnim uspehom:

18. Klajnšek Danilo
19. Korošec Albert
20. Kostanjevec Vitomir

21. Koštomaj Brigita
22. Levanič Marjeta
23. Sajko Andrej
24. Sajko Iztok
25. Sitar Marjeta

Ni izdelal:

26. Frajnkovič Boris

Med šolskim letom izstopili:

27. Beranič Branko
28. Galun Irena
29. Habjanič Nevenka
30. Levanič Milivoj

1. c RAZRED

Razrednik: Silva Marinković

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Veronek Zlatka
2. Wieser Sonja

s prav dobrim uspehom:

3. Furman Helena
4. Ivanuša Alojzija

z dobrim uspehom:

5. Cvetko Zdenka
6. Grabar Andreja
7. Lašič Marija

8. Makovecki Niko
9. Masten Marta
10. Razboršek Milena
11. Rozman Leonida
12. Šegula Danica
13. Tomše Irena
14. Vršič Konrad
15. Zlahtič Anka

z zadostnim uspehom:

16. Bezjak Ivanka
17. Mlakar Vinko
18. Ploh Stanislav
19. Širovnik Cvetka

Niso izdelali:

20. Horvat Anton
21. Lovrec Ivan
22. Merc Alfred
23. Satler Rajko
24. Sedlašek Irena
25. Svenšek Mira

Med šolskim letom izstopili:

26. Dečko Zvonimira
27. Đurđević Ivan
28. Klemenčič Dušan
29. Reberc Milan
30. Vršič Stanko

1. d RAZRED

(pedagoška smer)

Razrednik: Zlatko Žerak

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Kokol Vlasta

s prav dobrim uspehom:

2. Kancler Branko
3. Križan Breda
4. Lončarič Anica
5. Turk Marija

z dobrim uspehom:

6. Jagarinec Viktor

7. Klemenčič Silvestra
8. Ranfl Slavica

z zadostnim uspehom:

9. Belšak Milena
10. Belšak Marija
11. Bezjak Jelka
12. Bezjak Jožica
13. Firbas Darinka
14. Ekart Vanda
15. Irgl Olga
16. Klajnšek Irena
17. Omulec Lilijana

18. Pavlinič Dragica
19. Pravdič Roman
20. Solovjev Aleksander
21. Svenšek Franciška

Niso izdelali:

22. Babosek Branko
23. Kozel Marija
24. Bratušek Danica
25. Streher Laura

Med šolskim letom izstopila:

26. Žerak Sonja

1. e RAZRED

(pedagoška smer)

Razrednik: Branko Tonejc

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Ivanuša Marija
2. Pislak Silva

s prav dobrim uspehom:

3. Anželc Majda
4. Kekec Terezija
5. Kidrič Marija
6. Kunst Ivanka

z dobrim uspehom:

7. Brmež Zlatka

8. Kolarič Marjetka
9. Krajnc Anica
10. Podgorelec Mira
11. Sabath Bojan
12. Sagadin Romana
13. Stropnik Feliks
14. Šmigoc Silva

z zadostnim uspehom:

15. Filipič Peter
16. Kočevar Jasna
17. Purg Sonja
18. Rodošek Brigita
19. Roškar Majda

20. Šprah Marta
21. Vodušek Branko

Niso izdelale:

22. Belšak Anica
23. Mušič Marica
24. Ošljaj Dunja
25. Tement Ida
26. Vrabčič Majda

Med šolskim letom izstopili:

27. Hergula Marta
 28. Šegula Elizabeta
-

2. a RAZRED

Razrednik: Jasna Regent

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Andrič Miranda
2. Cetl Zdenka
3. Jeza Jožica
4. Klemenčič Branko
5. Pišek Zdenka
6. Suhadolnik Marjeta

7. Vlašič Valerija
8. Voljč Branko

z dobrim uspehom:

9. Barič Liljana
10. Berden Martin
11. Cafuta Miran
12. Gunžer Dunja
13. Kosenburger Zdenka
14. Krainz Vesna
15. Medved Zdenko
16. Nahberger Vida
17. Osenjak Stanko

18. Petek Janko
19. Sotler Matjaž
20. Šömen Andrej
21. Veber Lidija
22. Volgemut Tanja

z zadostnim uspehom:

23. Brenkovič Janez
 24. Drevenšek Miran
 25. Krajnc Darko
 26. Lepšina Renata
 27. Rihtar Boštjan
 28. Rodošek Danica
-

2. b RAZRED

Razrednik: Ivan Žmavc

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Zidarič Tatjana

s prav dobrim uspehom:

2. Dobnik Drago
3. Zupanič Alojzija

z dobrim uspehom:

4. Dolšak Milka
5. Kopše Ana

6. Mir Marija
7. Starček Danilo
8. Škrjanec Jožef
9. Žmauc Bojan

z zadostnim uspehom:

10. Babič Josip
11. Began Branka
12. Kolarič Danica
13. Kumer Milan
14. Leskovar Marjan
15. Majhen Marija
16. Murko Milena

17. Tement Roman
18. Verk Darja

Niso izdelali:

19. Drobnič Zvonko
20. Drozg Zvonka
21. Fideršek Milena
22. Fric Branislava
23. Letonja Dragica
24. Likavec Ernest
25. Lubaj Bojan
26. Mlinarič Marta
27. Pukšič Ivan
28. Vtičar Jelka

2. c RAZRED

(pedagoška smer)

Razrednik: Matilda Hlupič

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Hanžel Marijana

s prav dobrim uspehom:

2. Mlinarič Dragica
3. Murko Majda

z dobrim uspehom:

4. Brumen Marija
5. Forštnarič Majda
6. Kodrič Majda
7. Potočnik Zdenka
8. Šček Tatjana
9. Visenjak Slavko
10. Vrbančič Ivanka
11. Zadravec Jožefa

z zadostnim uspehom:

12. Pečnik Majda
13. Zadravec Ana
14. Zidarič Bojana

Niso izdelale:

15. Krajnc Ivanka
16. Slodnjak Katarina
17. Vidovič Milena
18. Volgemut Romana
19. Zupanič Nada

2. d RAZRED

(pedagoška smer)

Razrednik: Boris Korenjak

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Petek Irena

z dobrim uspehom:

2. Bene Erika
3. Črešnik Silva

4. Gajšt Zdenka
5. Krajnc Silva
6. Medved Anica
7. Medved Jožica
8. Pintar Terezija
9. Planinc Silva

z zadostnim uspehom:

10. Drevenšek Marija
11. Hvalec Nevenka

12. Murko Nada
13. Ojsteršek Jelka
14. Podgoršek Danilo
15. Vindiš Zlatka

Nista izdelala:

16. Miško Dragoslav
17. Švikart Irena

Med šolskim letom izstopil:

18. Šeruga Dragorad

3. a RAZRED

Razrednik: Marija Šumandl

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Krajnc Nada

s prav dobrim uspehom:

2. Levičnik Brigita
3. Ljubec Lidija
4. Murko Franc
5. Škrjanec Srečko
6. Šmigoc Jože

z dobrim uspehom:

7. Horvat Frančiška
8. Horvat Marija
9. Horvat Miran
10. Kmetec Martin
11. Korošec Rafael
12. Kosi Martina
13. Krajnc Božena
14. Mesarič Renata
15. Pulko Irena
16. Štelcer Rudolf

17. Terbuc Bojan
18. Vaupotič Danica

z zadostnim uspehom:

19. Butolen Tatjana
20. Fideršek Jožica
21. Sorec Tamara
22. Sršen Štefica
23. Toth Irena

Ni izdelala:

24. Mihelič Milica

3. b RAZRED

Razrednik: Meta Puklavec
(do januarja 1974 Adolf Žižek)

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Kocen Zlatko

z dobrim uspehom:

2. Borko Lidija
3. Cajnko Jožef
4. Dolšak Marjeta
5. Fakin Marija

6. Hebar Milan
7. Hojnik Ciril
8. Janžekovič Beno
9. Kecek Branko
10. Kolarič Marjeta
11. Korpar Mira
12. Kumer Ivica
13. Maček Jožica
14. Majcen Marjan
15. Milošič Franc
16. Mlakar Bojan
17. Pšajd Andreja
18. Skoliber Marija
19. Šijanec Andrej
20. Širec Anton

21. Vičar Marija
22. Žgeč Darinka

z zadostnim uspehom:

23. Jesih Boris
24. Jeza Terezija
25. Topolovec Miran
26. Trstenjak Franc
27. Trstenjak Olga
28. Vičar Zorka

Ni izdelala:

29. Žnidarič Mirjana

3. c RAZRED

Razrednik: Milan Cimerman

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

1. Ketiš Boris

s prav dobrim uspehom:

2. Brlek Marta
3. Cizerl Franc
4. Sok Zlatko

z dobrim uspehom:

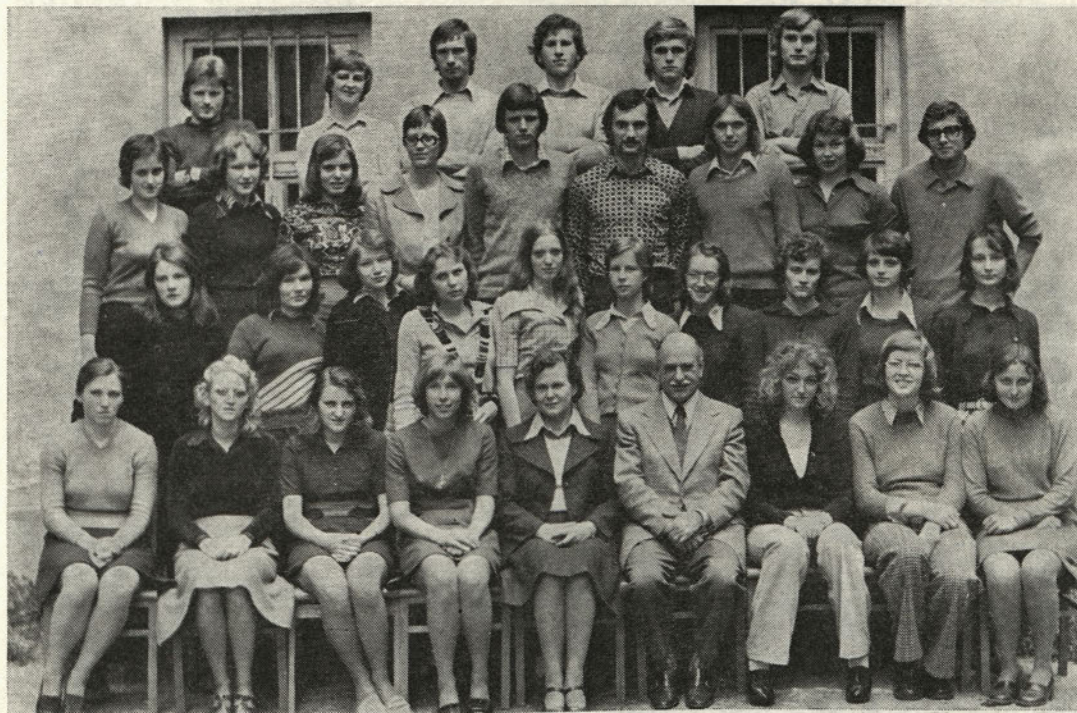
5. Čeh Silva
6. Geč Miran
7. Gorišek Vitoslava
8. Kelenc Janez
9. Klasinc Lidija
10. Kovačič Janja
11. Peček Tomaž
12. Roškar Branko
13. Solina Črtomir
14. Vajs Anton
15. Vrtič Milan

z zadostnim uspehom:

16. Bezjak Cvetka
17. Blagovič Vladimir
18. Cajnkar Valentina
19. Mrgole Tjaša
20. Solina Igor

Nista izdelala:

21. Bračič Maks
22. Toplak Cvetka

4. a razred v šolskem letu 1973/74

4. a RAZRED

Razrednik: Helena Podgoršek

Izdelali so:

z odličnim uspehom:

nihče

s prav dobrim uspehom:

1. Ban Barbara
2. Bargiel Lidija
3. Doplihar Majda
4. Jamnik Marija
5. Kekec Irena
6. Novak Bojan
7. Praprotnik Marija
8. Rosič Dušan

9. Vovk Katarina
10. Zorčič Barbara

z dobrim uspehom:

11. Ačimović Radovan
12. Gašperšič Emilija
13. Hodnik Mitja
14. Jeza Milica
15. Kerin Miran
16. Kovačič Milan
17. Kračun Cirila
18. Lipaušek Vekoslava
19. Motaln Alojzija
20. Neudauer Matjaž

21. Pahole Marija
22. Peček Barbara
23. Poznik Melani
24. Toth Jolanda
25. Tušek Majda
26. Valentin Lijana
27. Vindiš Ana

z zadostnim uspehom:

28. Cenčič Ljuban
29. Crčić Mirjana
30. Kodrič Julija
31. Mramor Iztok
32. Sotlar Jelka
33. Šerona Stanislav

4. b razred v šolskem letu 1973/74

4. b RAZRED

Razrednik: Drago Šuligoj

Izdelali so:

1. Janković Jovanka
2. Sajko Bibijana
3. Tominc Stanislav

s prav dobrim uspehom:

4. Breznik Vida
5. Čavničar Ivanka
6. Obreht Milan

7. Petek Vlasta
8. Prelog Marta

z dobrim uspehom:

9. Bogme Marta
10. Janžekovič Martina
11. Korošec Vladimir
12. Lampret Danica
13. Marčič Miran
14. Meško Mira
15. Sluga Marija
16. Šilak Milan

z zadostnim uspehom:

17. Črnivec Tatjana
18. Kosi Jožef
19. Krivec Marija
20. Kropelj Peter
21. Petek Milan
22. Rižnar Slavko

Med šolskim letom izstopila:

23. Kociper Venčeslav
24. Serdinšek Marij

Razredni izpit opravil:

- Serdinšek Marij

NAGRAJENI IN POHVALJENI DIJAKI OB KONCU ŠOL. LETA 1973—74

Ob koncu šolskega leta 1973/74 so prejeli knjižne nagrade ali pa bili pohvaljeni za lep učni uspeh in aktivno delo v šolskih organizacijah, društvih in krožkih naslednji dijaki:

a) nagrajeni

1. a Kravos Matej
1. b Čuhalev Igor
Lončar Miran
1. c Veronek Zlatka
Wieser Sonja
1. d Kokol Vlasta
1. e Ivanuša Marija
Pislak Silva
2. b Zidarič Tatjana
2. c Hanžel Marjana
2. d Petek Irena
3. a Krajnc Nada

- Šmigoc Jože
3. c Ketiš Boris
4. a Ačimović Radovan
Bargiel Lidija
Novak Bojan
Praprotnik Marija
Rosič Dušan
Zorčič Barbara
4. b Janković Jovanka
Marčič Miran
Sajko Bibijana
Tominc Stanislav

b) pohvaljeni

1. a Herceg Palmira
Rozman Bojana
1. b Irgl Marina
Korpar Lidija
1. d Križan Breda
1. e Kidrič Marija
2. a Medved Zdenko
Volkemut Tanja
2. b Dobnik Drago
2. c Mlinarič Dragica
3. a Levičnik Brigita
Ljubec Lidija

- Škrjanec Srečko
3. b Milošič Franc
Hojnik Ciril
3. c Brlek Marta
Sok Zlatko
4. a Kecec Irena
4. b Petek Vlasta
Prelog Marta

Maturantje gimnazije v šolskem letu 1973/74

STATISTIKA UČNIH USPEHOV V ŠOLSLEM LETU 1973—74

1. Razredni uspeh dijakov ob koncu pouka v juniju 1974

Razred oddelek šola	Število učencev				IZDELALI					NISO IZDELALI						Ne- ocenjeni	Srednja ocena razreda — oddelka (šole)*	Šolski obiski v %	
	Število oddelkov	ž.	sk.	Od teh je ponavljalcev	odi.	pdb.	dob.	zad.	skupno	v %	nezadostne ocene			v %					
	m										ena	dve	tri in več	skup.					
1. a	13	15	28	—	—	4	17	6	27	96,4	1	—	—	1	3,6	—	3,1	97,5	
1. b	12	14	26	—	2	2	13	5	22	84,6	3	1	—	4	15,4	—	3,2	98,7	
1. c	8	17	25	1	2	2	11	2	17	68,0	1	2	5	8	32,0	—	2,9	98,6	
1. d	5	20	25	—	1	4	3	5	13	52,0	4	5	3	12	48,0	—	2,5	98,9	
1. e	4	22	26	—	2	4	8	2	16	61,5	4	3	3	10	38,5	—	2,9	98,6	
1. razr.	5	42	88	1	7	16	52	20	95	72,5	13	11	11	35	29,5	—	3,1	98,4	
2. a	12	16	28	—	—	8	12	1	21	75,0	4	3	—	7	25,0	—	3,1	97,1	
2. b	12	15	27	2	1	1	5	4	11	40,7	6	5	5	16	59,3	—	2,7	96,2	
2. c	1	18	19	—	1	2	8	2	13	68,5	2	1	3	6	31,5	—	3,0	97,6	
2. d	2	15	17	—	—	1	7	1	9	52,9	4	4	—	8	47,1	—	2,8	98,8	
2. razr.	4	27	64	2	2	12	32	8	54	59,3	16	13	8	37	40,7	—	2,9	97,4	
3. a	8	16	24	—	1	5	11	—	17	70,8	6	1	—	7	29,2	—	3,1	96,6	
3. b	14	15	29	3	—	1	18	1	20	69,0	5	3	1	9	31,0	—	2,8	97,6	
3. c	13	9	22	1	1	3	10	1	15	67,5	3	4	—	7	31,5	—	3,0	97,0	
3. razr.	3	35	40	4	2	9	39	2	52	69,1	14	8	1	23	30,6	—	3,0	97,0	
4. a	10	23	33	1	—	10	14	6	30	90,9	3	—	—	3	9,1	—	3,2	96,5	
4. b	9	13	22	1	3	5	6	4	18	81,8	3	1	—	4	18,2	—	3,2	98,0	
4. razr.	2	19	36	2	3	15	20	10	48	86,3	6	1	—	7	13,6	—	3,2	97,2	
Gimn. sploš. smeri	10	111	153	264	9	10	41	117	30	198	74,5	35	20	11	66	25,4	—	3,0	97,4

Gimn. pedag. smeri	4	12	75	87	—	3	9	26	10	51	58,8	14	13	9	36	41,2	—	2,8	98,5
Gimn. skupaj	14	123	228	351	9	13	50	143	40	249	66,7	49	33	20	102	33,3	—	2,9	97,9

2. Razredni uspeh dijakov po popravnih izpitih v avgustu 1974

1. a	13	15	28	—	—	5	17	6	28	100	—	—	—	—	—	—	—	—	97,5
1. b	12	14	26	—	2	2	13	8	25	96,2	—	—	—	1	3,8	—	—	—	98,7
1. c	8	17	25	1	2	2	11	4	19	76,0	—	—	—	6	24,0	—	—	—	98,6
1. d	5	19	24	—	1	4	3	11	19	79,2	—	—	—	5	20,8	—	—	—	98,9
1. e	4	22	26	—	2	4	8	7	21	80,8	—	—	—	5	19,2	—	—	—	98,6
1. razr.	5	42	87	129	1	7	17	52	36	112	86,8	—	—	—	17	13,2	—	—	98,4
2. a	12	16	28	—	—	8	14	6	28	100	—	—	—	—	—	—	—	—	97,1
2. b	12	15	27	2	1	1	6	9	17	63	—	—	—	10	37,0	—	—	—	96,2
2. c	1	18	19	—	1	2	8	3	14	73,7	—	—	—	5	26,3	—	—	—	97,6
2. d	2	15	17	—	—	1	8	6	15	88,2	—	—	—	2	11,8	—	—	—	98,8
2. razr.	4	27	64	91	2	2	12	36	24	74	81,3	—	—	—	17	18,7	—	—	97,4
3. a	8	16	24	—	1	5	12	5	23	95,8	—	—	—	1	4,2	—	—	—	96,6
3. b	14	15	29	3	—	1	21	6	28	96,6	—	—	—	1	3,4	—	—	—	97,6
3. c	13	9	22	1	1	3	11	5	20	90,9	—	—	—	2	9,1	—	—	—	97,0
3. razr.	3	35	40	75	4	2	9	44	16	71	94,6	—	—	—	4	5,4	—	—	97,0
4. a	10	23	33	1	—	10	17	6	33	100	—	—	—	—	—	—	—	—	96,5
4. b	9	13	22	1	3	5	8	6	22	100	—	—	—	—	—	—	—	—	98,0
4. razr.	2	19	36	55	2	3	15	25	12	55	100	—	—	—	—	—	—	—	97,2
Gimn. sploš. smeri	10	111	153	264	9	10	42	130	61	243	92,0	—	—	—	21	8,0	—	—	97,3
Gimn. pedag. smeri	4	12	74	86	—	4	11	27	27	69	80,2	—	—	—	17	19,8	—	—	98,4
Gimn. skupaj	14	123	227	350	9	14	53	157	88	312	89,1	—	—	—	38	10,9	—	—	97,8

STATISTIČNI PODATKI O DIJAKIH GIMNAZIJE V ZAČETKU ŠOLSKEGA LETA 1973—74

(15. 9. 1973)

1. Družbeno poreklo:

Nekvalificirani delavci	25
Kvalificirani delavci	96
Visoko kvalificirani delavci	12
Uslužbenci	117
Uslužbenci z visoko izobrazbo	31
Kmetje	55
Obrtniki	5
Svobodni poklici	1
Upokojenci	18

2. Zaposlitve staršev:

a) oba	181
b) samo oče	121
c) samo mati	29

3. Starši:

a) ima oba	329
b) ima samo očeta	3
c) ima samo mater	19
č) starši razvezani	10

4. Stanovanje:

Lastna hiša ali stanovanje	262
Dovolj veliko stanovanje	210
Premajhno stanovanje	14

5. Oddaljenost od šole:

do 1 km	80
od 1 do 2 km	60
od 2 do 5 km	34
od 5 do 10 km	55
nad 10 km	131

6. Vozači:

s kolesom	36
z avtobusom	165
z vlakom	22
Skupaj	223

7. Stanujejo v Ptuj:

a) doma	122
b) v dijaškem domu	9
c) pri zasebnikih	16
Skupaj	137

8. Število otrok v družini:

1 otrok	59
2 otroka	171
trije otroci	82
štirje otroci	29
pet otrok	8
šest otrok	5
sedem otrok	2
osem otrok	4

9. Študenti:

RIS	116
TIS Ptuj	13
TIS Ormož	7
SO Ptuj	3
Gospodarske organizacije	1
Drugi študentorji	5
Skupaj	145

10. Učenci po domicilu (stalnem bivališču):

Občina Ptuj — mesto	135
Občina Ptuj — okolica	163
Občina Ormož	54
Občina Slovenska Bistrica	2
Občina Šmarje pri Jelšah	2
Občina Ljubljana-Vič	2
Občina Radgona	1
Občina Ljutomer	1
Druge republike SFRJ	1

11. Zdomci:

a) oče v tujini	14
b) mati v tujini	3

ZAKLJUČNI IZPITI

v junijskem roku 1974

I. Člani izpitnega odbora

Rudolf Čeh, ravnatelj — predsednik; izpraševalec za francoski jezik;

Helena Podgoršek, profesorica — podpredsednica in izpraševalka za angleški jezik;

Drago Šuligoj, profesor — podpredsednik in izpraševalec za slovenski jezik;

Ivan Žmavc, profesor — tajnik in izpraševalec za matematiko;

Branko Tonejc, predmetni učitelj — tajnik in izpraševalec za fiziko;

Alojz Gojčič, profesor — izpraševalec za sociologijo, družbeno-politično ureditev in filozofijo;

Matilda Hlupič, profesorica — izpraševalka za slovenski jezik;

Boris Korenjak, predmetni učitelj — izpraševalec za osnove umetnostne vzgoje, glasbeni del;

Albin Lugačič, profesor — izpraševalec za osnove umetnostne vzgoje, likovni del;

Silva Marinkovič, profesorica — izpraševalka za zemljepis;

Arnold Paulinič, profesor — izpraševalec za nemški jezik;

Metka Puklavac, dipl. ing. — izpraševalka za kemijo;

Jasna Regent, profesorica — izpraševalka za francoski jezik;

Adalbert Slekovec, predmetni učitelj — izpraševalec za psihologijo;

Ljubica Šuligoj, profesorica — izpraševalka za najnovejšo zgodovino narodov Jugoslavije;

Zlatko Žerak, profesor — izpraševalec za biologijo;

K zaključnemu izpitu v junijskem roku se je prijavilo 50 kandidatov. Izpitni odbor je ugotovil, da so trije kandidati oproščeni zaključnega izpita, ker so izdelali 4. razred z odličnim uspehom.

Izpit so opravljali kandidati v dneh od 20. do 25. junija.

II. Pismene naloge

Slovenski jezik

a) Prizadevanja za pravice delavcev so prizadevanja za človekovo dostojanstvo. (Predlagatelj teme in drugi korektor Ljubica Šuligoj)

b) Človek našega časa vedno znova podvomi v humanost znanosti ter industrije in velemest, ki jih je zgradil, okleva med njihovimi svetlobami in sencami. (Predlagatelj teme in drugi korektor Metka Puklavac)

c) Umetnost se zaradi svoje lepote spreminja v etiko, ki trka na človekovo srce. (Predlagatelj teme Matilda Hlupič).

Prva korektorja vseh slovenskih pismenih nalog Matilda Hlupič in Drago Šuligoj.

Tuji jeziki

a) Angleški jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— My Mental Growth by work and Play

— Attractive and Unattractive Aspects of Sport

— Yugoslavia — a Land of Contrasts.

Predlagateljica nalog in prvi korektor Helena Podgoršek, drugi korektor Arnold Paulinič.

b) Nemški jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— Abschied von der Jugend

— Fortschritt in der Technik und seine Folgen

— Gestalten aus der Deutschland

Predlagatelj nalog in prvi korektor Arnold Paulinič, drugi korektor Helena Podgoršek.

c) Ruski jezik

Razumevanje neznanega teksta, slovniški test in prost spis:

SREČNO — gimnazija!

Predlagateljica nalog in prvi korektor Matilda Hlupič, drugi korektor Drago Šuligoj.

č) Francoski jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

— Si toutes les nations s'entendaient mieux,

il y aurait moins de difficultés sur cette Terre

— Le français-la clef pour un monde nouveau

— La mer et la montagne-nos plaisirs.

Predlagatelj nalog in prvi korektor Rudolf Čeh, drugi korektor Jasna Regent.

Matematika

Izbrana skupina nalog:

$$1. \text{ Korena enačbe } 1000 \cdot 10^x = \sqrt{x} \sqrt{100^2}$$

sta realni ničli polinoma $p(x) = x^4 + ax^3 - 13x^2 + bx - 36$

a) Določi koeficienta a in b!

b) Določi še ostali 2 ničli polinoma!

c) Pod kakšnim kotom seka graf abscisno os v najmanjši pozitivni ničli?

č) Načrtaj graf polinoma!

2. Izračunaj notranje kote pravokotnega trikotnika, če tvorijo dolžine njegovih stranic:

— aritmetično zaporedje

— geometrično zaporedje

3. Med parabolo $y = -x^2 + 4$ in premico $y = 0$ vrčtaj pravokotnik z največjo ploščino in jo določi! Izračunaj še ploščino lika med krivuljo in pravokotnikom!

4.

$$\int \frac{x^2 - x + 2}{x^4 - 5x^2 + 4} dx$$

Predlagatelj nalog in prvi korektor Ivan Žmavc, drugi korektor Branko Tonejc.

III. Kot drugi predmet s klavzurno nalogo so si kandidati izbrali:

a) angleški jezik	19 kandidatov
b) nemški jezik	7 kandidatov
c) francoski jezik	1 kandidat
č) ruski jezik	1 kandidat
d) matematika	19 kandidatov
- IV. Kot četrti predmet so si kandidati izbrali:
a) filozofijo	15 kandidatov
b) sociologijo	9 kandidatov
c) zemljepis	7 kandidatov
č) fiziko	6 kandidatov
d) psihologijo	4 kandidati
e) osnove umetnost. vzgoje	3 kandidati
f) angleški jezik	1 kandidat
g) biologijo	1 kandidat
h) kemijo	1 kandidat

V. Uspeh kandidatov pri zaključnem izpitu:

4. a razred:	Uspeh:
1. Ačimović Radovan	dober
2. Ban Barbara	prav dober
3. Bargiel Lidija	odličen
4. Cenčič Ljuban	popr. izpit iz matem.
5. Crčić Mirjana	popr. izpit iz slov. jez.
6. Doplihar Majda	dober
7. Gašperšič Emilija	zadosten
8. Hodnik Mitja	dober
9. Jamnik Marija	dober
10. Kecek Irena	prav dober
11. Kerin Miran	dober
12. Kodrič Julija	popr. izpit iz osnov umetnostne vzgoje
13. Kovačič Milan	zadosten
14. Kračun Cirila	zadosten
15. Lipaušek Vekoslava	popr. izpit iz matem.
16. Motaln Alojzija	zadosten
17. Mramor Iztok	zadosten
18. Neudauer Matjaž	zadosten
19. Novak Bojan	prav dober
20. Pahole Marija	prav dober
21. Peček Barbara	dober
22. Poznik Melani	prav dober
23. Praprotnik Marija	prav dober
24. Rosič Dušan	prav dober
25. Sotlar Jelka	zadosten
26. Šerona Stanislav	zadosten

27. Toth Jolanda	dober
28. Tušek Majda	prav dober
29. Valentin Lijana	popr. izpit iz slov. jez.
30. Vindiš Anka	zadosten
31. Vovk Katarina	prav dober
32. Zorčič Barbara	prav dober

4. b razred:

Uspeh:

33. Bogme Marta	prav dober
34. Breznik Vida	dober
35. Čavničar Ivanka	dober
36. Črnivec Tatjana	zadosten
37. Janković Jovanka	odličen (oproščena zaključnega izpita)
38. Kosi Jožef	zadosten
39. Kropelj Peter	zadosten
40. Lampret Danica	dober
41. Marčič Miran	odličen
42. Meško Mira	prav dober
43. Obreht Milan	prav dober
44. Petek Milan	zadosten
45. Petek Vlasta	prav dober
46. Prelog Marta	dober
47. Sajko Bibijana	odličen (oproščena zaključnega izpita)
48. Sluga Marija	dober
49. Šilak Milan	zadosten
50. Tominc Stanko	odličen (oproščen zaključnega izpita)

Tako je opravilo zaključni izpit:

z odličnim uspehom	2 m + 3 ž = 5 kandidatov
s prav dobrim uspehom	
z dobrim uspehom	3 m + 11 ž = 14 kandidatov
z zadostnim uspehom	3 m + 9 ž = 12 kandidatov
nezadostni	8 m + 6 ž = 14 kandidatov
	1 m + 4 ž = 5 kandidatov
Skupaj	17 m + 33 ž = 50 kandidatov

V jesenske roku 1974

I. Člani izpitnega odbora

Kot v junijskem roku

K zaključnemu izpitu se je prijavilo 10 kandidato, od teh je imelo 5 kandidatov popravni izpit. Izpit so opravljali kandidati v dneh od 2. do 5. septembra.

II. Pismene naloge

Slovenski jezik

a) Narod, ki zatira drugega, tudi sam ni svoboden (nacionalno vprašanje v sodobnem svetu).

Predlagatelj teme in drugi korektor Ljubica Šuligoj.

b) Svet je vedno manjši. (Predlagatelj teme in drugi korektor Metka Puklavec.)

c) Moj knjižni svet se je precej razširil in obogatil. (Predlagatelj teme Drago Šuligoj.)

Prva korektorja vseh slovenskih pismenih nalog Matilda Hlupič in Drago Šuligoj.

Tuji jeziki

a) Angleški jezik

Slovniški test, razumevanje neznanega teksta in prost spis:

- Supply test, 25 examples
- Multiple choice test, 35 examples
- Comprehension test (3 texts)
- Free composition:
 - a) I feel I could be needed and serve a purpose
 - b) We can't have everything
 - c) For and against exams

Predlagatelj nalog in prvi korektor Helena Podgoršek, drugi korektor Arnold Paulinič.

b) Nemški jezik

Razumevanje neznanega teksta:

- Die Stadt laedt ein
 - Kampf gegen die Tuberkulose
 - Max von der Grün. Die Entscheidung.
- Slovniški test (60 stavkov)

Prost spis:

- Vor dem Spiegel
- Arbeiter und Bauer
- Mein Geburtsort

Predlagatelj teme in prvi korektor Arnold Paulinič, drugi korektor Helena Podgoršek.

Matematika

1. Dana je funkcija $y = x^4 - 6x + 9$

- a) določi ekstreme in prevoj
- b) določi intervale naraščanja
- c) načrtaj graf funkcije
- č) izračunaj ploščino lika, ki ga krivulja oklepa z abscisno osjo med obema ničlama!

2. V trikotniku ABC je podano:

$$c + b = 5\sqrt{6} \quad \gamma = 105^\circ, \beta = 15^\circ$$

Izračunaj stranici b in c!

3. Dani sta funkciji

$$f(x) = \sin 2x, g(x) = \sin^2 x$$

- a) reši enačbo $f(x) = 3 \cdot g(x)$
- b) izraz $f(x) - 2g(x)$ pretvori v obliko, ki je primerna za logaritmiranje
- c) določi enačbo tangente na krivuljo $f(x)$ v točki $T_0 \left(\frac{75}{6}, y_0 \right)$!

Predlagatelj nalog in prvi korektor Ivan Žmavc, drugi korektor Branko Tonejc.

III. Kot drugi predmet s ključno nalogo so si kandidati izbrali:

- a) nemški jezik 4 kandidati
- b) angleški jezik 1 kandidat

IV. Kot četrti predmet so si kandidati izbrali:

- a) sociologijo 2 kandidata
- b) filozofijo 2 kandidata
- c) francoski jezik 1 kandidat

V. Uspeh kandidatov pri zaključnem izpitu:

4. a razred:	Uspeh:
1. Cenčič Ljuba	dober (opravljala popr. izpit)
2. Crčić Mirjana	dober (opravljala popr. izpit)
3. Jeza Milica	zadosten
4. Kodrič Julija	zadosten (opravljala popravni izpit)
5. Lipaušek Vekoslava	dober (opravljala popravni izpit)
6. Valentin Lijana	zadosten (opravljala popravni izpit)
4. b razred:	
7. Korošec Vladimir	dober
8. Krivec Marija	popr. izpit iz novejše zgod. narodov SFRJ in družb. pol. ureditve jezika
9. Rižnar Slavko	popr. izpit iz nem. jezika
10. Serdinšek Marij, priv.	zadosten

VI. Popravni izpit sta opravljala kandidata 26. septembra 1974 in sta dosegla naslednji uspeh:

4. b razred:	
1. Krivec Marija	zadosten
2. Rižnar Slavko	zadosten

ABITURIENTI GIMNAZIJE V ŠOLSLEM LETU 1973—74 SO SI IZBRALI NASLEDNJI ŠTUDIJ

4. a razred:

1. Ačimović Radovan	visoka šola za telesno kulturo
2. Ban Barbara	pravna fakulteta
3. Bargiel Lidija	medicinska fakulteta
4. Cenčič Ljuban	biotehniška fakulteta (gozdarstv
5. Crčić Mirjana	VEKŠ
6. Doplihar Majda	FAGG (gradbeništvo)
7. Gašperšič Emilija	filozofska fakulteta (angleščina, nemščina)
8. Hodnik Mitja	VEKŠ
9. Jamnik Marija	akademija za glasbo
10. Kecec Irena	VEKŠ
11. Kerin Miran	filozofska fakulteta (psihologija)
12. Kodrič Julija	ekonomska fakulteta
13. Kovačič Milan	VEKŠ
14. Kračun Cirila	filozofska fakulteta (psihologija)
15. Lipaušek Vekoslava	ekonomska fakulteta
16. Motaln Alojzija	višja šola za socialne delavce
17. Mramor Iztok	višja šola za organizacijo dela
18. Neudauer Matjaž	fakulteta za sociologijo, novinarstvo in politične vede
19. Novak Bojan	medicinska fakulteta
20. Pahole Marija	višja šola za socialne delavce
21. Peček Barbara	pravna fakulteta
22. Poznik Melani	filozofska fakulteta (angleščina, nemščina)
23. Praprotnik Marija	pravna fakulteta
24. Rosič Dušan	medicinska fakulteta
25. Sotlar Jelka	višja šola za socialne delavce
26. Šerona Stanislav	VEKŠ
27. Toth Jolanda	fakulteta za naravoslovje in tehnologijo (farmacija)
28. Tušek Majda	biotehniška fakulteta (biologija, kemija)
29. Valentin Lijana	fakulteta za sociologijo, novinarstvo in politične vede
30. Vindiš Ana	višja agronomska šola
31. Vovk Katarina	medicinska fakulteta (stomatologija)
32. Zorčič Barbara	višja tehnična šola (tekstilna smer)

4. b razred:

1. Bogme Marta	višja pravna šola
2. Breznik Vida	višja tehniška šola (kemija)
3. Čavničar Ivanka	višja tehniška šola (kemija)
4. Jankovič Jovanka	fakulteta za naravoslovje in tehnologijo (farmacija)
5. Korošec Vladimir	PA (zemljepis, zgodovina)
6. Kosi Jožef	višja tehniška šola (elektro)
7. Krivec Marija	PA (razredni pouk)
8. Kropelj Peter	biotehniška fakulteta (gozdarstvo)
9. Lampret Danica	PA (slovenščina, srbohrvaščina)
10. Marčič Miran	fakulteta za naravoslovje in tehnologijo (matematika)
11. Meško Mira	fakulteta za sociologijo, novinarstvo in politične vede
12. Obreht Milan	višja tehniška šola (strojna)
13. Petek Milan	višja pravna šola
14. Petek Vlasta	filozofska fakulteta (zemljepis, zgodovina)
15. Prelog Marta	filozofska fakulteta (francoščina, italijanščina)
16. Rižnar Slavko	višja pravna šola
17. Sajko Bibijana	filozofska fakulteta (sociologija, zemljepis)
18. Sluga Marija	PA (matematika, fizika)
19. Šilak Milan	višja tehniška šola (strojna)
20. Tominc Stanko	medicinska fakulteta
21. Serdinšek Marij	ekonomska fakulteta

Zaposlili so se:

4. a razred:

1. Jeza Milica

4. b razred:

1. Črnivec Tatjana
2. Janžekovič Martina (ni opravljala zaključnega izpita)

KAZALO

Rudolf Čeh: Uvodna beseda	7
Vida Rojic: Gimnazijska leta Dušana Kvedra	9
Ivan Bratko: Ptujška gimnazija v življenju Dušana Kvedra	15
Ivan Potrč: Revolucija je hotela vojaka	17
Rudolf Čeh: Moje poznanstvo z Dušanom Kvedrom	19
Anton Ingolič: Iz mojih prvih ptujških let	25
Ivan Šiftar-Vanek: Utrinki iz literarno-kulturnega življenja dijakov ptujške gimnazije v letih 1937 in 1938	29
Čvrst most zgrajen je čez prepad, da more spet do brata brat (sestavila Ljubica in Drago Šuligoj)	33
Ljubica Šuligoj: Svoboda je vrednota, ki jo moramo ceniti za vselej	45
Vida Rojic: V Ptujju pred tridesetimi leti	47
Rudolf Čeh: Naši stiki s slovensko Koroško	53
Mladino je treba voditi (nekatera razmišljanja prof. A. Lugariča)	57
Albin Lugarič: Ptujski slikarji	59
Herbert Sorec: Sistem vojaških šol danes in vključevanje mladih v te šole	63
Milan Cimerman: Nova pota v šolski telesni vzgoji na Gimnaziji Dušana Kvedra Ptuj	65
Drago Šuligoj: Preizkus znanja iz slovenskega jezika v 1. razredu gimnazije	71
Drago Šuligoj: O lepi knjigi in domačem branju	73
Jožica Fideršek: Vraže v Halozah	75
Prizadevanja za pravice delavcev so prizadevanja za človekovo dostojanstvo (Milan Obreht — slovenska naloga pri zaključnem izpitu)	79
Delovna skupnost gimnazije v šolskem letu 1973/74	81
Personalne spremembe in bolezenski dopusti v šolskem letu 1973/74	85
Predmetnik v 5-dnevnem delovnem tednu za šolsko leto 1973/74	86
Kronika za šolsko leto 1973/74	87
Šolske organizacije, društva in krožki	95
Knjižnica in strokovne zbirke	102
Primerjava učnega uspeha dijakov v prvih razredih ob koncu šolskega leta z učnim uspehom v 8. razredu osnovne šole	105
Seznam dijakov, vpisanih v gimnazijo v šolskem letu 1973/74	106
Seznam dijakov in njihov uspeh	107
Nagrajeni in pohvaljeni dijaki	115
Statistika učnih uspehov v šolskem letu 1973/74	116
Statistični podatki o dijakih gimnazije v začetku šolskega leta 1973/74	118
Zaključni izpiti	119
Abiturienti gimnazije v šolskem letu 1973/74 so si izbrali naslednji študij	123

69. IZVESTJE
GIMNAZIJE DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

UREDIL
UREDNIŠKI ODBOR
GLAVNI UREDNIK
DRAGO ŠULIGOJ

OPREMIL
ALBIN LUGARIČ

IZDALA IN ZALOŽILA
GIMNAZIJA DUŠANA KVEDRA
V PTUJU

NATISNILA
PTUJSKA TISKARNA
V 650 IZVODIH

PTUJ 1975

Zahvaljujemo se kolektivom,
Skupščini občine Ptuj in
Krajevni skupnosti Ptuj
za materialno pomoč pri
izdaji tega šolskega poročila.

panonija ptuj

Pojem velike izbire ...

solidna in strokovna postrežba ...

ter zmerne cene —

to je odlika trgovin in skladišč

MERCATOR — PANONIJE

V vaše osebno zadovoljstvo

kupujte pri nas ...

pričakujemo vas ...

Merkur

PTUJ

trgovsko podjetje na debelo in
drobno

nudi v svojih poslovalnicah
bogato izbiro industrijskega blaga.

Priporoča se kolektiv!

Les

INDUSTRIJSKO TRGOVSKO PODJETJE, PTUJ
Rogozniška cesta 4

Proizvaja:

STAVBENO IN SOBNO POHIŠTVO, OPREMO
ZA HOTELE, RESTAVRACIJE, REZAN LES
LISTAVCEV IN IGLAVCEV.

Prodaja:

VES GRADBENI MATERIAL, DRVA
IN PLIN.

Se priporočamo s kvalitetnimi izdelki in
solidnimi uslugami.

Gradbeno podjetje

DRAVA

s p. o.

Ptuj, Osojnikova 9

GRADIMO VSE VRSTE OBJEKTOV!

TOVARNA AVTOOPREME PTUJ

**VARNO VOŽNJO Z VARNOSTNIM
PASOM TAP 882!**

MESOKOMBINAT

perutnina

PTUJ

nudi svojim cenjenim kupcem:

MESO MLADIH PIŠČANCEV

IZDELKE IZ PERUTNINSKEGA MESA

SVEŽE MESO VSEH VRST

MESNE IZDELKE

ENODNEVNE PIŠČANCE

KONZUMNA JAJCA

DIVJAČINO

Tovarna kozmetičnih in kemičnih izdelkov

ILIRIJA

61001 LJUBLJANA - VIČ

Tržaška cesta 32, POB 01258
Jugoslavija

CRISAN TOTALNO UNIČUJE PRHLJAJ!

Tovarna sanitetnega materiala Domžale

TOSAMA

PRIPOROČA SVOJE KVALITETNE IZDELKE!

Sigma Ptuj

tovarna gumijevih in kovinskih izdelkov, Ptuj

Proizvodni program

tehnična guma

guma metal

hidravlični zavorni valji

sanitarna oprema

oljni hladilniki

izdelava orodja.

Usluge

servisiranje motornih
vozil

sodobna pralnica
avtomobilov

Gostinsko podjetje
**HALOŠKI BISER — GRAD BORL
PTUJ**

Postrežemo vas z odlično
hrano in visoko kvalitetnimi
vini.

Za cenjeni obisk se
priporočamo!

Vas pričakuje v svojih obratih:

GRAJSKA RESTAVRACIJA
PIVNICA »ZLATOROG«
GOSTILNA PRI RIBIČU
PRI GROZDU
PRI POŠTI
NOVI SVET
TURIST
OKREPČEVALNICA EVROPA
GOSTILNA HALOŽAN
LETOVIŠČE GRAD BORL IN
HOTEL POETOVIO

**TOVARNA GLINICE IN ALUMINIJA »BORIS KIDRIČ«
KIDRIČEVO**

Proizvajamo:

- surovi aluminij v valjarniških formatih in ingotih
- kolcinirano glinico Al_2O_3
- aluminijske zlitine

Tel.: 79-610, 79-617, telex: Kidričevo 33116, pošta: 62325 Kidričevo
železniška postaja: Kidričevo

ŽIVILSKA INDUSTRIJA

PETOVIA PTUJ

Iz našega bogatega asortimana priporočamo

naravno oranžado ADO

ALPE KOLO

malinovec

konzervirano povrtnino:

feferone, kumarice

rdečo peso

Poskusite in
prepričali se boste
o kvaliteti!

PEKARNE - MLINI

»VINKO REŠ« PTUJ

Se priporočajo
s svojimi
kvalitetnimi izdelki!

Tovarna pozamenterije in predelava plastičnih mas

TOTRA

LJUBLJANA

Trpinčeva 39, tel. 41-033, 41-192

SE PRIPOROČA!

KMETIJSKI KOMBINAT PTUJ

s temeljnimi organizacijami združenega dela:

FARMA PRAŠIČEV

GOZDARSTVO

GRADBENI REMONT

KLETARSTVO »SLOVENSKE GORICE«

KMETIJSTVO

KOOPERACIJA

MIZARSTVO IN ŽAGA

MLEKARNA

TEHNOSERVIS

TOVARNA MOČNIH KRMIL

TRGOVINA

proizvaja, predeluje in prodaja kmetijske, živilske, gozdarske, lesne in druge proizvode ter nudi razne storitve.

AGROTRANSPORT PTUJ

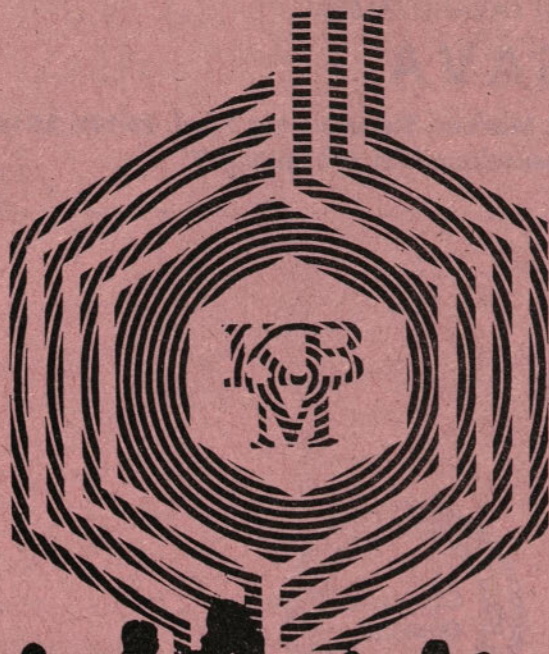
podjetje za
strojno zemeljska dela
in prevoznništvo

opravlja dela v kmetijstvu in
gradbeništvu z nakladalci,
buldožerji in bagerji.

Nudimo vam kamionske usluge
v lokalnem in medkrajevem
prometu.

Za naročila se priporočamo!

banka za vsakogar

**KREDITNA BANKA
MARIBOR**

PODRUŽNICA PTUJ

OPRAVLJA VSE BANČNE POSLE ZA VSAKOGAR!

Naša polica — vaša varnost!

**ZATO ZAVARUJ SEBE IN SVOJE PREMOŽENJE
PRI ZAVAROVALNICI**

SAVA

**PE Maribor, Slomškov trg 1, tel. 24-161, 24-162
Ekspozitura Ptuj, Kremljeva 8**

FOTOLIK CELJE

Slomškov trg 4

SE PRIPOROČA!